Kolozsvár. 1921. január. 1. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

Megjelenik minden hónapban.

Az E. K. T. megbizásából szerkeszti: Dr. Borbély István főgimn. r. tanár

Szerkesztőség és kiadóhivatal: a szerkesztő címén Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu. Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.

Újévi könyörgés.

De profundis clamavi ad te domine;
Domine exaudi vocem meam! 130. Zsoltár.

Ne új embert, a régit add vissza, óh Uram! Nem kell több ujság!

Hét év óta csupa meglepetés életünk. A világháború, a forradalom, az új államalakulások, a devalváció, a vagyonelkobzás mind csupa ujság, csupa meglepetés.

Hittünk eszményekben, a felebaráti szeretetben, a munka szentségében, az imádságban .... s láttuk, hogy saját testvéreink lettek ellenségeinkké; megértük, hogy tizezrek nyomorognak munkálatlanul anélkül, hogy e dolgos kezekre bárki igényt formálna; imádkoztunk is, hajh, sokat imádkoztunk, de imánkat az egek be nem fogadták.

Hét év óta új útra tévedt életünk szekere. Döcögünk; lépten-nyomon elakadunk; útunk töretlen; eső, vihar verdes; olykor sárba, olykor hóba sülyedünk.

Elég volt már, Uram, az új útakon való tévelygésből! Vezess vissza a régi útra! Ott ismertük az állomásokat, a kerékvágást; tudtuk, hol kell megpihenni; ismertük az iható s a rosszvizü forrásokat. Ott emberek tudtunk lenni, kik mennek; nem barmok, kiket hajtanak. Ott Te voltál a mi Urunk Istenünk; tudtuk zsoltárodat, megtartottuk vasárnapodat.

Most?

Nem ismerjük azt az Urat, akinek kedve telik e földi nyomorban. Zsoltárt sem tudunk neki énekelni. S a vasárnap?

— Óh Uram, ne több vasárnapot, — dolognapokat addj nekünk!

Dr. Borbély István.

Az új év!

Új év küszöbén állunk. Egy erős küzdelemben töltött esztendő mögöttünk, egy titokzatos, sejtelmes új év előttünk. Álljunk meg pár pillanatig a mesgyén.

A rendes gazda évvégi számadást és jövő évi költségvetést készit ilyenkor. Számadoljunk és költségvetéseljünk mi is egy kissé, de ne a kétszer kettővel, hanem erkölcsi értékeinkkel. Erkölcsi testület életében ugyan a kétszer kettő is kiváló fontosságu, de végeredményében még is csak annyi az értéke, amennyiben az az erkölcsi termelés folytonosságát biztositani képes. Az egyház pedig vitán felüli erkölcsi testület.

Súlyos megpróbáltatást szenvedett át erkölcsi testületünk az 1920. évben. Szétdarabolt területileg. A magyar unitárius egyház *egysége* annyira támadva lett, hogy a Duna—Tisza-menti egyházkörünkkel való érintkezésünk is időlegesen szünetelni kényszerült. Folyamatban volt — s sajnos, még van — fizikai meggyengitésünk is; nemcsak a törvény által biztositott s minket jogosan illető államsegélyünk maradott el, hanem az önkényesen és szerencsétlenül foganatositott kényszerbérleti eljárással anyagi erőforrásunk egyik legtekintélyesebbje is, — időlegesen bár — de el lett dugva.

A törvényesen biztositott ősi önkormányzatunk lépten-nyomon támadva és megsértve lett s értéktermelésre hivatott erőink nem csekély mennyiségét kellett annak — nem is mindég sikeres — védelmére felhasználnunk. Gátolva voltunk az egymással való akadálytalan érintkezésben, korlátolnunk kellett rendszerinti gyülekezéseinket, akadályozv lettünk benső ügyeink szokásos, szükséges és bizalmas megbeszéléseiben s igy a zavartalan egyház kormányzatban.

E korlátozások nagyban bénitották a szeretettel állandóan táplálandó együttérzést, minek sajnálatos folyománya lett az, hogy hagyományos unitárius egyetértésünk kissé megingott, itt-ott repedések keletkeztek, melyekbe dudva, gyom kapaszkodott s minthogy azoknak a rendszerinti eszközünkkel, a szeretettel való kiirtása nem mindenütt sikerült, az erősebb gyógymódok kényszerü alkalmazása mindnyájunknak bántó fájdalmat okozott.

Bizonyos foku megnyugvással csak egy téren pihenhet meg tekintetünk és pedig azért, mert bizonyosodást nyert ama megállapitás helyessége, hogy „a társadalmi egyensúly megzavarása mindenütt a hit, a vallásosság fellendülésével találkozik". E fellendülést állapitjuk meg kivül és belül egyaránt. *Kivülről* egymásután kerestek fel angliai és amerikai hittestvéreink s hoztak: a szenvedőnek vigaszt, a csüggedőnek biztatást, a reménykedőnek bizalmat, a gyöngének erőt, az éhezőnek mannát s elvitték helyettük: hálás köszönetünket forró szeretetünket, a kölcsönös megismerés, együttérzés és együttmunkálási készség tudatát.

Bensőleg pedig hitünk és hiveink elismerésre érdemesen állották ki a tűzpróbát. Az unitárismus néma türelemmel, de erős elszántsággal védelmezte létét. Türt, szenvedett, megterhelte önmagát a teherbirás legmagasabb mértékéig, rongyoskodott, sőt éhezett is, de sem az Ezsau tál lencséjeért, sem a Sátán csábitó igéreteiért, sem a tűrés és szenvedés súlya alóli menekülésért a maga jogát, igazságát, hitét el nem adta.

Nem érhet a dicsekvés vádja, ha ezt magunk jóleső érzettel megállapitjuk, mert hisz legfennebb a történelemirásnak előlegezünk.

Az új év küszöbén némileg változott helyzetet találunk. Adott helyzetet, melyet nem mi teremtettünk, vágyainknak és igényeinknek nem is megfelelő, *de adva van.* Mindattól, aki, vagy ami a természetben él — mozog, a természet törvényei parancsolólag követelik a nyujtott lehetőségekhez való alkalmazkodást. Hiába akar az ember repülni, mig nincs szárnya, csupán járni kényszerül; hiába akarjuk, hogy eltünjön a hideg, mig el nem jön a tavasz, csak védekezni tudunk meleg öltözködéssel ellene. Fizikai éltünket az adott helyzet lehetőségei befolyásolják, de *erkölcsi, szellemi értékeinknek otthona az egész világ, se távoli, se magos röpte korlátolva nincs.*

Új évi költségvetésünknél e helyzetet mérlegelnünk kell. E mérlegeléssel adva is van jövő költségvetésünk 2 főiránya, t. i. a fizikai létfenntartás biztositása és az érték termelés. Az nem lehet kétséges, hogy mig a létfenntartás terén bár a mindennapi a legszükségesebb, addig az erkölcsi értéktermelés terén a lehető többtermelés, sőt túltermelés a kivánatos.

Létfenntartásunk szempontjából egyházszervezeti reformjaink napirendre tüzése lenne az új év feladata, hogy otthonunkat lehető lakályossá, barátságossá, vonzóvá tegyük; hogy azonban ez otthont élettel, tartalommal, benső szeretettel és örökbecsü értékekkel megtöltsük, arra már nagyon sokat kell munkálnunk.

Első hivatás lenne helyreállitani a hagyományos unifárius egységet az érzelemvilágban. E célból meg kell teremtenünk az állandó érintkezést, egymás ismerését és ismertetését. Az érintkezés kettős útu; szóbeli és irásbeli. Az élőszó közvetlenebb, hatásosabb; az irás maradandóbb. Egymást nem helyettesithetik, csak kiegészitik. Fel kellene tehát keresnünk az élőszó melegével és az irás maradandóságával legeldugottabb egyházközségünk legkisebb hivőjét is és pedig minél gyakrabban. Értésére juttatnók igy, hogy mi ismerjük és számontartjuk őket. Érezniök kell tehát nekik is, hogy ők is tagjai egyházszervezetünknek, részesei nemesitő vallásunknak. *Öntudatos és önérzetes unitáriusságot kell teremtenünk* és épitgetnünk nem csak a központokban, nem csak a nagyokban, de a perifériákon, a kicsinyekben is.

E téren nagy munka vár az egyházvezetőkre, a lelkészek, énekvezérek és tanitókra s főleg az Unitárius Irodalmi Társaságra. Az az út, mit e Társaság már bevezetett, t. i. hogy a vallásos estélyeivel közvetlenül keresi fel a vidéki gócpontokat és falusi templomokat, igazán sok reményre jogositó kezdeményezés, mely lankadatlan kitartással folytatva, valóban értékes eredményekhez fog vezetni. De meg kell teremtenünk, nyujtanunk kell e társaságnak az anyagi erőt ahhoz is, hogy megfelelő közlönnyel és füzetekkel bevonulhasson a legkisebb unitárius ház gerendázata alá is.

Az unitárius egységet hatalmason munkálná a Kovács Lajos alap lelkészköri felolvasásában megpenditett esperesi és felügyelő gondnoki összejövetel is. Ez évenként egyszer kétszer lenne tartható püspök és főgondnokok részvételével Kolozsváron. Ezen nyilna tér az egyes körök helyzete részletes ismertetésére, az általános egyetemes érdek és az újabb eszmék és gondolatok részletes megbeszélésére, kölcsönös tájékozás és felvilágositásra, az egységes cselekvési iránytük kijelölésére. Az itt

leszürt eredményt, végrehajtandó határozatot az összejöttek vinnék ki az egyes körökbe, hol lelkészi értekezletek és közgyülések útján átterjesztenék az egész unitárius vérkeringésbe. Az esperesek és felügyelő gondnokok E. K. Tanácsossága az egyházszervezeti reformok útján rendezést nyervén, a conventiculumok az E. K. Tanács néhány ülésével egyidőben lennének megtarthatók.

Az unitárius világkulturába intensiven kell belekapcsolódnunk. Éreztük, minő melegitő, minő erősitő érzetet nyújtott az amerikai hittestvéreinknek kinos vergődéseink közbeni megjelenése, bátoritása, erősitése. Éreztük Árkoson tett azon kijelentésük súlyát, hogy „az amerikai, angliai és magyar unitárismus egysége szétválaszthatatlanul egybe lett kapcsolva". Nem vagyunk tehát elhagyottak. Nem csak egy Istenünk óvó, védő gondoskodása, de erősebb testvéreink féltő szeretete is figyeli a kicsiny sereg életútját, együtt érez velünk, együtt munkálásra hiv. E munkából kell derekasan kivenni részünket. Mi kevesen vagyunk, mi szegények vagyunk. Mi nem viszonozhatjuk szeretetüket a nálunk nagyon szűkös mannával, vagy fogyatékos fizikai erőnk felajánlásával, de megoszthatjuk velük két értékes kincsünket, a szenvedésteli, de dicsőséges múltat és a reményteljes jövőt.

Az a röpke idő, mely Irodalmi Társaságunk életrehivása óta elröpült, annyi tehetséget, annyi értéket emelt máris felszinre, hogy úgy érezzük, mintha a magyar unitárius értéktermelés reneszánsza derengene. E termelést kell minden erővel fokoznunk, biztositanunk s ezzel kell bizonyitanunk erős hittestvéreink előtt a mi értékes, a világ kulturára szükséges voltunkat. Hozzá kell jutnunk a külföldi unitárius értékes kulturművekhez, tanulnunk kell nyelvüket, hogy azokat átültethessük édesen zengő nyelvünkre s viszont értékeinket az övékre.

És aztán . . . komolyan kell foglalkoznunk a gondolattal, hogy ha a viszonyok engedik, felkeressük hittestvéreinket otthonukban testületileg, hogy a közvetlen érintkezés melege útján még jobban megszeressenek és a közös cél érdekében közösen végrehajtandó munkaprogrammot fixirozva a mi osztályrészünket átvehessük.

Az új év küszöbén a most nagy vonásokban bemutatott munkaprogramm terheli az értéktermelés terén a magyar unitárismust, melynek végrehajtásával nem csak hitünknek, de magyar fajunknak is értékes szolgálatokat tennénk.

Vajha betarthatnók, vajha végrehajthatnók.

Dr. Ferenczy Géza.

Magyar Szövetség.

A Kolozsváron 1921. január 9-én lefolyt gyülés megtartásával a Romániához csatolt területek magyarságának szervezkedési mozgalma megindult. Különösképen szükséges most már, hogy a szervezkedés az egész területen mindenütt gyorsan megtörténjék s hogy tehát a magyarság erőteljes, egységes szervezete minél előbb létrejöjjön.

A fel-felmerülő téves felfogások és megitélések tisztázása és eloszlatása céljából hangsulyoznunk kell minden alkalommal, valahányszor ez a kérdés szóba jön, hogy itt nem politikai párt megalakitásáról van

szó. A pártoskodó tendenciákat ettől a nagyjelentőségű mozgalomtól messze távol kell tartanunk. Le kell vetköznünk szilárd eltökéléssel, multbéli közéletünknek azt az egészségtelen irányát, amely minden közérdekü kérdést csak a politikai pártélet szemüvegén át képes szemlélni; amely már elég gyakran a politizálást öncélként fogta fel, aminek nyomában aztán tág tere nyilott a részekre szakadozásnak, a pártfrakciókra bomlásnak, ugy hogy sulyos teherként kell hordoznunk lelkünkön a „pártoskodó nemzet" megitélést. Nem, — most és ezután nem erről van szó, nem lehet erről szó. Keserves okulásaink ha még most sem tanitottak meg erre eléggé minket, akkor jövendőnk csakugyan kétséges. De én hiszem, hinni akarom, hogy megtanítottak. Nem öntelten, de öntudatosan mondom nagy Zrinyinkkel: „egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók." S a helyes önismeretnek ez a megállapitása meg kell hogy adja azt a lelki erőt, azt a lelki emelkedettséget, mely a mi hibánkon kivül megváltozott helyzetünkben is képessé tesz jogaink törhetetlen megvédésére s életlehetőségeink föltétlen biztositására.

Mi tehát a magyarság szervezkedési mozgalmának a célja? Mindenekelőtt, hogy számba vegyük magunkat, erőinket s kialakitsuk uj helyzetünkben fejlődésre képes, szabad, egyenlő életlehetőségeinket. Hogy gazdag multunk felbecsülhetetlen értékeit sértetlenül megtartsuk s mint szent örökséget, utódainkra átszállitsuk. Hogy egységes, osztatlan programmunkat — fajunk biztos fejlődési lehetőségeit — minden vonatkozásban egy elszánt akarattal, egy törhetetlen, erős táborrá szilárdulva, megvalósitsuk A nagy cél egysége mellett az eszközök megválasztásának kérdése részekre nem bonthat. Minden becsületes magyar egyenlően akarja fajának boldogulását; s az erre vonatkozó törvényes útak megválasztása az okos célszerüség kérdése; nem öncél, csak eszköz. De fegyelmezetten biznunk kell egymásban annyira, hogy minden alkalommal a leghelyesebb utat s a legcélravezetőbb eszközöket fogják számunkra kijelölni és megválasztani azok, akiknek népünk általános bizalma a kötelességek teljesitésében előljárást a vállaira rójja. Az önfegyelmezésnek még nehéz iskoláját kell végig járnunk. Meg kell szoknunk a kevés beszédet, s az eredményes sok-sok dolgozást. Erkölcsi világrendünk újra fölépitésénél szilárddá kell tennünk köz- és magánéletünk tisztaságát, hagyományos faji becsületességét. Meg kell tanulnunk, hogy az önzetlen, tiszta léleknek nem sajátja a folytonos meggyanusitás, mindenben gazságos becstelenséget látás; de viszont annál kérlelhetetlenebb szigorusággal sujt le a valóban elkövetett bűnökre. Mai társadalmi életünknek alacsony lelki szintjét jellemző tulajdonsága, hogy minden lépést sanda gyanakvás sötét árnyéka kisér . . . s ugyanakkor minden gyanakvó pocsolyában járkál. Világleromlás minden vonalon; s az újra épitést az ember lelki világán kell elülről kezdeni. Szervezett együttműködésünk szolgálni fogja mindezeket a célokat. Csak felületes szemlélés mondhatja tehát, hogy elindulásunk programm nélkül való. A politikai, pártoskodóközélet romlott levegőjéhez szokottság kiván mindig hangzatos jelszavakat, a melyeket gonosz lelkek eszelnek ki mások megtévesztésére; s a melyeknek legfőbb tulajdonságuk, hogy soha sem valósulnak meg. De eddigi mentálitásunk szerint valóban ugy volt, hogy a legpuffogóbb frázisokat világgá röpitő nagyhang volt a közéleti kiválóság legfőbb kriteriuma. Ma becsületesen hallgatni — és még becsületesebben dolgozni kell tudnia annak, ki nemzete jövőjéért olthatlan lángolással hevül.

Jól tudom, hogy fölmerül megmozdulásunk alkalmából olyan hang is, hogy miért nem eddig, — miért csak most; vagy más oldalról: miért éppen most. Az első kérdésre, az örök sietőknek, a mindig mentení akaróknak érepajzsként áll feleletül fajunk becsülete,... ha minden egyéb politikai célszerüségi októl el is tekintünk. Egy ezeréves állami élet megszentelt kötelékei voltak szétszakadóban: nem lehet közülünk ép erkölcsi érzésü tehát, ki e kötelékek széttépői sorába lépett akkor, amikor a nagy pör még folyt s ellenséges erők állottak egymással szemben. Vagy szerető gyermek-e, aki az édes anya halálosan beteg ágyánál örökséget oszt, koporsót rendel... s nem a megmentésre fordítja lelkének minden erejét? Olyan kérdés ez, amelyről nem érdemes sokat beszélni azzal, ki önlelke sugallatából meg nem érzi azt. Nincs jövője annak, ki multjához hűtelen s csalfa ragyogásokért könnyen felejtő.

És a miként erkölcsi lehetetlenség volt korábbi kilépésünk, — akként magunk iránt való bűn lett volna az események lezáródása után is a gyász fájdalmas elvonultságában való maradásunk. Életérdekünk parancsolta most már megmozdulásunkat; és e megindulás mögött más rugókat keresni élettelen kislelküség; e helyett fel a fejjel, fajunk erkölcsi, szellemi értékeinek tudatában, de nem tulbecsülésével, előre kiszabott életutainkon. Ne azt nézzük, hogy ki megy elől, csak tisztult elmével s megértő lélekkel azt vizsgáljuk, helyes utakon jár-e, követhetjük-e; mert nagy ügyünknek mindnyájan egyformán elszánt és becsületes napszámosai kell, hogy legyünk.

S miért mondtam el mindezeket itt, egyházi hivatalos lapunk hasábjain? Ennek két irányu oka van. Külső ok az az el nem vitatható tény, hogy egyházunk hivei majdnem teljes számban magyarok. E kisebbség sorsa tehát egyházunk minden hivét közvetlenül érdeklik; s a megszervezés munkájában teljes lélekkel részt kell vennünk. A belső okok sorában első helyen áll az a nagy etikai és kulturális feladat, amelynek hivséges teljesitésében épen az egyházaknak, mint kimondottan erkölcsi célu személyiségeknek kell elől járniok, mikor a magyar társadalom lelki világának megújhodásáról, erkölcsi életrendünk szilárd alapjainak újraépitéséről s általában a sors nagy csapásai alatt megingott lelki egyensuly helyreállitásáról van szó. Elől kell járniok továbbá az ősi magyar kultura erőszakosan oltogatott szent tüzhelyeinek újraébresztésében, ápolásában, fejlesztésében, a magyar ifjúság erkölcsi és szellemi nevelésében. Ebbe a feladatkörbe kapcsolódik bele az utóbbi idők áldatlan meg nem értései folytán annyira összekuszálódott felekezeti oktatásügyünk régi rendjének s fejlődésképességének tisztázása és biztositása. A kisebbségek javára vitán felül álló határozottsággal a békeszerződésekben biztositott autonom iskolaalapitás és iskolafentartás joga — különösen az elemi oktatás terén — az állami oktatás mindenáron való térfoglalási törekvése révén meghiusitottnak látszik. Sokat szenvedett, nagy megpróbáltatásokon átment — s kötelességének mégis — szórványos kivételektől eltekintve — mindvégig hiven megfelelt felekezeti tanitóságunk ezzel az államositásitási törekvéssel a felekezeti oktatásügy mezejéről átmenetileg részben eltorelődött. Ám a magyar szövetség egyetemes munkája ép itt kapcsolódik bele az egyház kulturális törekvéseibe, a midőn ennek ilyen irányu feladatai megoldására az egység erejében rejtő határozottsággal segitő kezet nyujt; — a „divide et impera" átomizáló elvének gátat vet azzal, hogy a közös, nagy célok és eszmények megvalósitása érdekében minden erejét egyesiti. És ebben a nemzet mentő, nemzet erősitő, becsületes munkásságban ismét mindnyájan egymásra találunk.

Dr. Költő Gábor.

Erkölcsi szempontok az uj fegyelmi törvényben.

Térszüke miatt nem foglalkozhatom ez alkalommal az *erkölcs* társadalomfejlesztő jelentőségével, de kiemelem, hogy az erkölcs mindég társadalmi szabály. Ebből foly, hogy az erkölcsi szabályok csak addig kötik a társadalmat és a társadalmi osztályokat, amig maga a társadalom uj irányu fejlődést nem tükröztet vissza. És viszont az uj társadalmi irányzat mindig uj erkölcsi formákat szül.

A nagy átalakulások idejében éppen ezért mindig azt látjuk és tapasztaljuk, hogy az erkölcsi élet az uj erkölcsi formák kialakulása miatt beteg — vajudik.

Egyben legyen szabad fölhivnom a figyelmet: „*A vallás, erkölcs és jog*“ egymáshoz való viszonyát tárgyaló cikkemre (K. Magvető 1910. évi folyam.)

Az erkölcs és erkölcstelenség ugy követik egymást korszakonként, mint a hullámhegy és hullámvölgy. A lezajlott világháboru nyomában járó erkölcstelenség a multban is a nagy háboruk szükségszerü kisérője volt. Ámde a társadalom fejlődésében a lelki tényezőknek erkölcsi értékét és hatását mindenüit megtalálhatjuk, ha a „társadalom analysise“-ként a korszellemet behatóan vizsgáljuk.

Az események hosszu erjedésnek az észlelhető jelenségei. A mai diadalittas szellem csiráját a mult évtizedek bomlasztási szelleme tette életképessé.

Az egyházak azonban nem szabad, hogy megfeledkezzenek kiirtásukról: az erkölcsi élet fejlesztéséről és ápolásáról.

Egyházunk e tekintetben ha későn is, de nem elkésve tette meg a helyes lépést azáltal, hogy 1921. évi I. 1-vel az uj fegyelmi törvényt életbe léptette. E törvényt sokkal nagyobb jelentőségünek tartom, semhogy elmulasztani lehetne annak a nagyobb nyilvánosság előtt való megismertetését. De általában ismételten hangsulyozott elvem is, hogy egyházi törvényeinknek a köztudatba való átvitelére a multban egyházi lapjaink mit sem tettek, sem az előkészités alatt, sem a törvény életbeléptetése után.

Ez a törvény az, amelynek előkészitése alatt az elvi jelentőségü kérdéseket a nyilvánosság elé próbáltam vinni, de a szerkesztők nem ismerték föl ennek a fontosságát.

A nagy horderejü vitás elvi kérdések közül a vagyoni felelősség kérdésének a fegyelmi törvény keretében való szabályozását: *A fegyelmi törvények vagyoni felelősségi rendszeréről* irt cikkemben vittem a nyilvánosság elé (K. Magvető 1916. 3. f.) Elvi álláspontomat a főtanács egyhangulag elfogadta.

Ezalkalommal az egyház életében oly nagy fontosságu szempontokra: az erkölcsi elvekre kivánok reá mutatni, hiszen az erkölcstelenség megmérhetetlen tengerében mégis csak az egyház az a szirt, amelyen az erkölcstelenség viharszerü hullámai megtörnek.

Etekintetben nem a háborus erkölcstelenség tapasztalataiból, hanem már a háboru kitörése előtt észlelt jelenségekből meritett okokra utalunk első sorban.

A tervezetnek már 1912. évi indokolásában egész határozottsággal és szabatossággal kiemelve volt, hogy: az egyházak, mint az emberi célok megvalósitását munkáló etikai személyek kizárólag a *szervezet beléletének s az egyházhoz tartozó hivek* erkölcsiségének a fejlesztésére vannak hivatva. Továbbá igy: „Egyházunk tehát tanitói és erkölcsnemesitő feladatait, a még fennálló felekezeti iskolán kivül, kizárólag a szoros értelemben vett egyházi tanitás terén fejtheti ki."

Ennek a felismerése, megértése és átérzése reá kell, hogy vezessen minket annak a tudatára. hogy: *a jól szervezettségben van az erő.*

E tervezet nem az egyház általános szervezettségét kivánta érinteni, hanem a fegyelmezettség alkotmányos és korszerű biztositásáról kivánt gondoskodni.

Egyházi életünk rendes folyásának tényezői ugyanis elhanyagolhatják a szervezettségben reájuk váró feladatok teljesitését s ezáltal az egész szervezettségben akár localisan, akár az egész szervezettségben rendellenes tünetek állhatnak elő.

Már pedig az egyház, mint organikus egész, nem türheti, hogy egyes szervek, vagy hatósági jogkörrel biró egyének magatartásuk által az egyházi élet egészséges müködését zavarják.

Az erélyes és gyors és állandóan éber egyházi közigazgatás mindenesetre hatékonyan tud praeventiv intézkedésekkel egyes bajokat megelőzni, de a szabad akaraton nyugvó egyéni felelőséget utólagosan a független fegyelmi birószágok vannak hivatva vizsgálat tárgyává tenni.

A felelősség folyománya a különböző korszakokban a korszellem hatása alatt különböző volt.

Dr. Tóth György.

(Folytatjuk.)

E. K. T. gyülés.

Az E. K. T. 1920 december 8.-án gyülést tartott, melyen Ferencz József püspök és br. Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok elnököltek. A gyülés lefolyását tárgyak szerint ismertetjük.

1. Titkár megteszi jelentését a november folyamán elnökileg elintézett ügyekről. Ilyen fontosabb ügyek voltak: dr. Ferenczy Géza főgondnok által a lelkészi fizetésrendezések ügyében kiadott E. K. T. intézkedésnek az egyházközségekre és hívekre gyakorolt hatásáról beszámoló és figyelmeztető beadványa alapján az esperesekhez körrendelet adatott ki. A fegyelmi törvényhez szükséges utasitások elkészitésére dr. Tóth György, a közigazgatási biráskodásról szóló törvényhez szükséges utasitások elkészitésére dr. Költő Gábor afiai kérettek fel. Az unitárius egyház nevében az elnökség részvétét fejezte ki Lészay Ferenc református egyházi főgondnok és Lörinczy Dénes kereszturköri felügyelő gondnok elhunyta alkalmából. Egyben intézkedés tétetett a köri felügyelő gondnoki állás betöltése iránt. A magyar egyházakkal való kölcsönös megállapodás alapján középiskoláink I. osztályában Magyarország földrajza helyett Románia és a szomszédos államok földrajzának; a IV. és VIII. osztályokban a román nemzet és romániai történetnek

Tartalomjegyzék

az Unitárius Közlöny 1919. 1920. évi számaihoz.

1919. év.

Tanulmányok.

		Lap
Dr. Borbély István:	Emlékezzünk	15
	A magyar unitáriusok lélekszáma 1900-tól 1918-ig.	33
Ferencz József:	I. körlevél	1
	II. „	13
	III. „	29
Kovács Lajos:	Gondolatok az unitárius megujhodásról	31
Dr. Költő Gábor:	Reformtörekvéseink	6
	Ismét felállított egyházi iskoláink	41
Vári Albert:	Lelkésztársaimhoz	4
	Az unitárius egyház nyugdijintézete	27
	A lelkész és hivei	39

Rendeletek.

A háromszéki egyházköri közgyülés a belső emberek fizetésrendezéséről	7
A belső emberi fizetésről (1161—1919 E. K. T. sz.)	45
A lelkészeknek és más belső embereknek politizálni tilos (1161—1919. eln. sz.)	46

Egyháztörténeti eseményekről.

W. H. Drummond látogatása Kolozsváron	17
Dr. W. K. Wendte levele Amerikából	43

Hirek.

Kolozsvári Kollegiumunkról	8
Unitárius Leányotthon	9
Az „Unitárius Irodalmi Társaság" pályatételei	10
Magyar Unitárius Dogmatörténet	12
Költségvetésünk	26
Személyi hirek	11, 12, 28, 46

1920. év.

Költemények.

	Lap
Albert Iván (fordító): Gondold el, óh lélek	157
Borbély István.: Emlékszel-e?	12
Az élet	12
Gyallay Domokos.: A kolozsvári kollegiumhoz	30
Orbán Lajos.: Kilenc az óra	43
Ürmösi Károlyné.: Fohász	12
Borus időben	44
Vári Domokos.: „Bocsásd meg vétkeink"	147

Tanulmányok.

Benczédi Pál.: Falusi ifjusági egyesületek	76
Templomi istentiszteletek Angliában és nálunk	155
Dr. Borbély István.: Az angol unitárius egyház	18
A legnagyobb hatalom	49
A székelyek története	153
A magyar irodalomtörténetiró munkája	161
Ferencz József.: IV. körlevél	1
V.	33
VI.	137
Dr. Ferenczy Géza.: Helyzetünk	3
Az Unitárius Irodalmi Társaság	24
Egy őszinte szó	141
Dr. Gál Kelemen.: Kozma Ferenc	77
Kovács Lajos.: A városi lelkész munkája	72
Dr. Költő Gábor.: Ismét felállitott egyházi iskoláink	5
Egyházi autonomiánk	6, 117
Helyzetünk és jövőnk	65
A hűség	143
Br. Petrichevich Horváth Kálmán.: Sursum corda	17
Legyen meg a te akaratod	140
Régeni Áron.: Templomi énekeskönyvünk és templomi zenénk	164
Ürmösi József.: A falusi pap munkaterve	27, 38
A falu kulturalis jelentősége	158
Vári Albert.: A kepe	26
A lelkészek helyzete	36

Szépirodalmi közlemények.

Borbély István.: Látomás a harctéren	16
Gyallay Domokos.: Mesék	14
A szülői szív	45

Lap

Kapi Béla.: Az igaz műveltségről — — — — — — — — — — 13
Kelemen Lajos.: Péchi Zsuzsa könyörgése — — — — — — — 29
Zsakó Péter— — — — — — — — — — — — — 78
A Dávid Ferencnek tulajdonitott emlékversek — 167
Márkos Albert (fordító): Gondolatok — — — — — — — — 31, 34
S. Nagy László.: Az Unitárius Irodalmi Társaság kérdéséhez — — 42
Ürmösi Károlyné.: Szeresd a szépet — — — — — — — — — 156
Vári Albert.: A karácsonyi angyal panasza — — — — — — — 151

Rendeletek.

Egyházi gyülésekre való engedély kérésről — — — — — — — — 6
A háromszéki egyházkör rendelete a köri közgyülések tartásának újabb módozatairól — — — — — — — — — — — — — 35
A vasárnapi iskolákról (591—1920. eln.) (1101—1920. EKT.) — 81, 112
Egyházi functiót világi hatóság parancsára tilos (591—1920. EKT.) 81
Pályázat a haranglábi lelkészi állásra (139—1420. U. P.) — — — 82
Értesités a főtanács megtartásáról — — — — — — — — — — 82
Vezérfonal a nyári vasárnapi iskolai tanitáshoz (1101—1920. EKT.) 112
Ürmösi J.: Az unitárius egyház rövid története — engedélyezése (1098—1920. EKT.) — — — — — — — — — — — — 112
A szorványok gondozásáról (1104—1920. EKT.) — — — — — 112
A hadi árvákról (1105—1920. EKT.) — — — — — — — — 113
A lelkészi fizetés rendezéséről (1274—1920. eln.) — — — — — 113
A revizorokkal való érintkezésről (1241—1920.) (1429—1920. eln.) 114, 131
A felekezeti iskolák fennállásának akadályairól (1221—1920. eln.) 114
Az egyházi birtokok kényszerbérletéről (1246—1920.) — — — — 115
Nyugtaminta a lelkészi fizetésekhez (1238—1920. eln.) — — — 116
Tanárok, tanitók és özvegyek nyugdijáról (1308—1920. eln.) — — 132
A tanitói fizetések előlegezéséről (1428—1920. eln.) — — — — 132
Pályázat a magyarszováti kántori állásra (393—1920. U. P.) — — 132
Utmutatás harangok rendelésére (1010—1920. eln.) — — — — 133
Az ismétlő iskolákról (1378—1920. EKT.) — — — — — — — 166

Egyháztörténeti eseményekről.

Amerikai vendégeink — — — — — — — — — — — — — — 50
Amerikai testvéreink istentisztelete Bostonban — — — — — — 66
Az egyházi főtanács üdvözli a 85 éves püspököt — — — — — 85
Az unitárius lelkészkör közgyülése — — — — — — — — — 86
Az Unitárius Irodalmi Társaság megalakulása — — — — — — 89
Az egyházi főtanács gyülése — — — — — — — — — — — 93
Főgondnok választás — — — — — — — — — — — — — 106
E. K. T. gyülés — — — — — — — — — — — — — 121, 148

Lap

Püspökünknek gyémántlakodalmas családi ünnepe — — — — — 124
A kereszturköri lelkészkör gyülése — — — — — — — — — — 127
Az Unitárius Irodalmi Társaságnak székelykereszturi és siménfalvi vándorgyülése — — — — — — — — — — — — — — 128

Hirek.

„Dávid Ferenc Fiók Egyletek Elnökségének“ — — — — — — 8
Az E. K. T. köréből — — — — — — — — — — — — — — 9
Személyi hirek — — — — — — — — — 10, 16, 41, 62, 63, 135, 167
Unitárius irók irodalmi munkássága — — — — — — — — — — 32
Végh Mihály — — — — — — — — — — — — — — — — 61
Iskolai hirek — — — — — — — — — — — — — — — — 83, 135
Az unitárius egyházközségi elemi iskolákhoz kinevezett tanitók — 130
Az egyháztörténeti emlékek összegyüjtéséről — — — — — — 134
Az *Unitárius Szószék* és *Unitárius Naptár* megjelenéséről — — 134
Református Tanárképző intézet — — — — — — — — — — 135
Az Unitárius Irodalmi Társaság tagjainak székfoglalója — — — — 167

Könyvismertetések.

Dr. Borbély István: S. Nagy László. Késő köszöntés — — — — 64
Unitárius festőmüvész — — — — — — — — 84
Ürmösi József: Az unitárius egyház rövid története — — — — — — — — — 135
Dr. Zsakó István orvosi dolgoztai — — — 168
d. i.: Dr. Borbély István: Bevezetés a modern szépirodalom tanulmányozásába — — — — — — — — — — — — — — 136
Dr. Varga Béla: Dr. Borbély István: Az unitárius életfelfogás uj irányai természettudományi megvilágitásban — — — — — 83

tanítása rendeltetett el heti 2 órában s az erre vonatkozó utasitások kiadattak. A felekezeti iskoláink életéről s működéseinek akadályoztatásáról tétetett részletes jelentés. A román közoktatásügyi államtitkárnál ismételten panaszt tettünk a csendőrségnek felekezeti iskoláinkba beiratkozott növendékek szüleivel szemben ismételten gyakorolt megfélemlitő eljárása miatt. Az államhatalomnak a törvényszabta felügyeleti joga a felekezeti iskolákra vonatkozólag elismertetett. A román vallásügyi miniszternek azon rendeletére, hogy hivatalos iratokban a magyar és román nyelv hasábosan használtassék, a többi magyar felekezetekkel egyetértőleg mi is 5 évi haladékot kértünk. Székely Kelemen lelkész részére ujabb családi pótlék utaltatott. A pénztári hivatal felhivatott, hogy magyar korona értékű befizetéseket magyar korona számlán kezelje mindaddig, míg a korona és leu közötti jelenlegi nagy differencia redukálódik.

2. Péter Lajos tanár részére fogsága idején elmaradt illetményei folyósittattak.

3. A tanári és tisztviselői nyugdíjalapnak 1921. évi költségvetése elfogadtatott. (Tőkésitésre előirányoztatik 8520 kor. 67 fill.)

4. E. K. T. Bakó Lázár újszékelyi énekvezér folyamodását, melyben kéri az állásába való visszahelyezését, az Egyházi Főtanács elé terjeszti, mivel az E. K. Tanácsnak nem áll jogában szabályszerüen meghozott határozatát megváltoztatni. Egyben megkeresi a püspök urat, hogy az újszékelyi kántori állásra ideiglenes jelleggel hirdessen pályázatot.

5. A Berde Mózsa féle alapoknak 1921. évi költségvetése helyben hagyatik. (Tőkésitésre előirányozva 31.127 kor. 80 fill.)

6. A kisebb alapoknak 1922. évi költségvetése helyben hagyatik. (Tőkésitésre előirányozva 22.370 kor. 82 fill.)

7. A nagyon megrongálódott csekefalvi templom megjavitására sürgős költségvetés kéretett fel. A tavaszi javitó munkálatokig a legsürgősebb renoválások végzésére engedély adatik.

8. Özv. Gyöngyösi Bélánénak a székelykereszturi főgimnázium konviktusa gazdasszonyának fizetésemelés iránti kérése elutasittatik.

9. E. K. T. kiutalja az özvegyi és árvai alapnál az 1919. és 1920. években begyült felosztható jövedelmet.

10. Az Augusztinovich féle alapok 1921. évi költségvetése elfogadtatik. (Tőkésitésre előirányozva 16,554 kor. 22 fill.)

11. A harangok kárpótlási alapjának 1921. évi költségvetése elfogadtatik. (Tőkésitésre előirányozva 3597 kor. 36 fill.)

12. Az Egyed József volt bányabükki gazdasági intéző elleni perben az ügyvédi költség kiutaltatik.

13. E. K. T. a számvevőség többrendbeli kifogása alapján nem fogadja el a székelykereszturi konviktus 1919—1920. évi számadását, hanem a számvevőségi kifogások tudomásul adása után új elszámolásra hívja fel a főgimn. igazgatóságát.

14. A székelykereszturi főgimnázium internátus és konviktus 1920—21. évi költségvetése elfogadtatik.

15. E. K. T. tudomásul veszi az Unitárius Irodalmi Társaság megalakulását, alapszabályait jóváhagyja.

16. E. K. T. annak eldöntését, hogy dr. Kiss Elek lelkész által előadott neveléstani előadásokból a papnövendékek colloquáljanak-e, vagy sem, a theol. akadémia igazgatóságára bizza.

17. E. K. T. megállapitja a kolozsvári és székelykereszturi főgim-

náziumnál tandíjelengedésben részesithető tanulókat a díjmentesség összegével együtt.

18. E. K. T. a szkereszturi főgimn. szolgái részére 1—1 öl tűzifát segélyképen utalványoz.

19. E. K. T. özv. Buday Istvánné nyugalmazott kántor özvegye részére temetési járulékot és nyugdíjat állapit meg és utalványoz.

20. E. K. T. jóváhagyja a Kolozsváron Bólyai-u. 5. sz. alatti házban történt helységbérbeadási szerződéseket.

21. E. K. T. nem engedélyezi a pusztaszentmiklósi alapítványi erdő fájának részbeni eladását.

22. E. K. T. felhívja a jószágfelügyelőséget, hogy a C. F. R.-nél szorgalmazza a kolozsvári régi kollegium épületéért már esedékessé vált bérösszeg kiutalását. Egyuttal kimondja, hogy a C. F. R. által felajánlt évi 21.000 leu bért nem találja megfelelőnek s ezen összegért a vasút igazgatósággal szerződést nem köt.

23. E. K. T. elutasítja Andrási Ferenc gépésznek azon kérését, mellyel az egyház kolozsvári bérházai vízvezetékeinek karbantartásáért díjfelemelést kér.

24. E. K. T. megállapítja 1921 jan. 1.-től dr. Kiss Elek, Rédiger Géza, Székely Tihamér és Halmágyi János lelkészek esedékes korpótlék illetményét.

25. E. K. T. jóváhagyólag tudomásul veszi, hogy özv. Végh Mihályné és gyermekei a kolozsvári elemi leányiskolánál néhai Végh Mihály egyh. és püspöki titkár emlékezetére 1000 kor. alapítványt tettek.

26. E. K. T. jóváhagyólag tudomásul veszi, hogy néhai özv. Babar Ferencné szül. Gombos Vilma 3000 kor. alapítványt tett unitárius vallású érdemes hadiárvák részére s ez összeg az egyház pénztárába befolyt.

27. E. K. T. tudomásul veszi dr. Elekes Dénes isk. felügy. gondnok afiának jelentését a buni és pusztaszentmiklósi birtokoknak kényszerbérlet alóli felóldása érdekében tett eljárásairól.

28. E. K. T. tudomásul veszi pénzügyi bizottság javaslatát az egyház több alapjánál levő értékpapirok szelvényei tárgyában.

29. E. K. T. a főtanács által elfogadott fegyelmi törvénynek 1—1 példányát a köri espereseknek megküldi; a főtanács által elfogadott szöveg összeállításáért dr. Tóth György afiainak köszönetet mond.

Még egy „Őszinte szó."

Magyar szólásmód: „Szép az őszinteség." Kiegészitem azzal, hogy nemcsak szép, de a tárgyilagosan gondolkodni tudók előtt helyes is, mert emel, épit. Én végtelen örömmel és jóleső érzéssel olvastam Dr. Ferenczy Géza főgondnok úr őszinte szavait. Ime egy ember, ki ismeri, látja, figyeli az egyház élettestén egy régóta beteges tünet terjedését és nem leplezi azt, hanem őszintén feltárja. Az is örvendetes, hogy e tünet megállapitása olyan tekintéllyel biró helyről jön, mint főgondnok urunk.

Most, hogy a meglévő baj őszintén és hozzáértéssel meg van állapitva, bátorságot veszek én is a hozzászólásra.

Az „*Őszinte szóban*“ olyan dolgokról van említés téve, melyekben nekem csaknem két évtizedes tapasztalatom van. Értem a lelkipásztori munkával kapcsolatos szociális működés szükségességét és kivánalmát, melyet főgondnok ur is élesen kiemel:

„Vajjon a mai viszonyok között eleget tesz-e hivatásának az a belső ember . . . ki tevékenységének mértékét a tiz év előtti méretben teljesiti? Valjon a lelkészkedés szociális működés nélkül oly teljes életpálya-e, mely a létfentartás egészbeni biztositását jogosan igényelhetné? Valjon lelkész és hivei között szociális működés nélkül kifejlődhetik-e az a kölcsönös meleg szeretet, mely a közönséges teherviselést meghaladó áldozatkészség ajtóit nyitogatná?“

A lelkészi kar e kérdésekben foglaltató munkásságának szükségességére 1909. évben az egyetemes lelkészkörben „Lelkészi helyzetünk és a nép“ (nyomtatásban is megjelent.) cimü felolvasásomban rámutattam, melyből egy igen idevágó részt idézek:

A nép lelkét társadalmi és gazdasági kérdések tartják fogva. És mint mindig, ma is azt várja, hogy akik hatni akarnak rá, az őt érdeklő dolgokkal álljanak elő. Nézzük az emberiség, mindnyájunk nagy mesterét a Jézust. Nem fordult el az élettől, hanem feléje fordult, belehelyezkedett. Tanulmányozta helyzetét azoknak, kikre hatni akart, velök élt, velök örvendett és szenvedett. S miután célját a velük való együttmüködésben megismertette, ugy emelte ki őket arra a szellemi magaslatra, hogy istenországát megismerjék s annak tagjai lenni törekedjenek. Mi volt hatásának legnagyobb titka: az irántuk való szeretet. Vajjon mi ezzel ma nem tudnánk-e hatni? A társadalmi jólétet össze lehet egyeztetni Isten országának fogalmával. Mert bár Isten országa nem e világból való, azért a népnek e világi életben joga van sok mindenhez, amit ma nélkülöz. Ez állitás igazolására legyen szabad néhai gróf Tisza István református főgondnok székfoglaló beszédéből idézni e szavakat: „Rut hipokrizis volna egypár fenköltt frázissal térni napirendre a néptömegek anyagi helyzetének javitására irányuló jogosult törekvései felett . . . Jogosult, indokolt, mindnyájunk rokonszenvére méltó az a törekvés, hogy a tömegek jogos gazdasági érdeke, a társadalom gazdasági harcában érvényesüljön . . . A szeretet munkájának folynia kell a gazdasági harc küzdelmei között is és át kell hatnia annak a tudatnak a társadalom minden rétegét, hogy az anyagi javak nélkülözhetetlen szükséges eszközök, de csak eszközei a boldogságnak, ennek lényegét nem az élvhajhászat, hanem a szeretet, a szeretet érzése, viszonzása, gyakorlása adja meg.“ A népnek javáért, haladásaért munkálni kell az anyagi téren is a társadalom minden tagjának, de főleg a papnak, a lelkipásztornak. Áll ez különösen falun. Kire nézzenek a nép szemei, ha nem lelkipásztorára, kihez forduljon bizalommal, ha nem ő hozzá. És én ugy képzelem — de nem, nemcsak képzelem, én ugy kezdem tapasztalni, hagy ha a nép látja, tapasztalja, hogy mi nemcsak a templom falai között törődünk vele, hanem anyagi boldogulásának eszközei, a szövetkezetek, gazdakörök iránt is érdeklődünk, bizalma inkább van s igy fokonként, lassanként elérhetjük azt, hogy egyfelől a nadrág-gyülölet elenyészik, de másfelől — mig eddig a falu korcsmárosa tartotta kezében a fél falut, addig most a szövetkezetek által a lelkész megnyeri a falu nagy részének értelmiségét, de nem a zseb és dupla kréta által, hanem az érettök tett munka által. Mert igy szólhat

népének: ime a ti anyagi boldogulásotokért munkáltam, de jöjjetek, de jöjjetek, mert illő munkálkodnunk ama másik nemesebb részért, a lélekért is. Igy képzelem az igazi lelkipásztorkodást."

Ugyanezt a dolgot részletesen kifejtettem „*A lelkipásztori gondozás és a gazdasági szociális kérdés*" című munkámban. (1916.) Sajnos, e kérdés akkor is csak annyira érdekelt sokakat, hogy e munmunkámból csak 60 darab kelt el lelkésztársaim között! Pedig minden dicsekedés és hivalkodás nélkül mondhatom, hogy a protestáns egyh. lapok elismeréssel nyilatkoztak róla.

Ha felelni akarok, arra a kérdésre, hogy hol a hiba? illetve mi a baj okozója? én két forrásból származtatom a bajt. Egyik lelkészkarunk többségének közönyössége nemcsak azon demokratikus követelmények iránt, melyeket szociális munkának nevezünk, de még azok iránt is, melyeket cura pastoralisnak, egyházi missziónak nevezünk. Tényeket óhajtok példaképpen felsorolni, nehogy alaptalan vádak előhozásával vádoljanak meg egyes — ebben a tekintetben — tulérzékeny lelkek.

Mint szerkesztőnek alkalmam volt és van lelkészkarunk minden tagjával érintkezni olyan téren, hol ez a kapcsolat fokmérője igen sok tekintetben a lelkészi munkakészségnek. Ha a hőmérő mutató oszlopát vizsgálom, szomoruan tapasztalom, hogy az egy helyen áll, még pedig közelebb a 0 ponthoz, mint a munka melegéhez. Például az *Unitárius Szószék* irodalmi munkássága körébe u. azon 25—30 lelkésznél többet bevonni nem lehet. Pedig szomoru valóság lenne, ha úgy volna, hogy a többi 70—80 lelkésznek azon a mezőn, melynek munkálására el van hiva, termelése évtizeden keresztül egyáltalán nem volna. Ha pedig van, akkor érthetetlen az a közöny, tulszerénység, lanyhaság, mellyel a nyilvánosságra lépni vonakodnak.

Ugyanez az eset a missziói kötelesség teljesitésénél. Az Unitárius missziói irodalommal nagyon szerény keretek közt mozgunk, de éppen ez hozná magával, hogy a meglevőt pártoljuk. Itt is az érthetetlen közönyösség megakadályozza egy életrevaló vállalat kifejlődését. Mi az udvarhelyi körben meginditottuk az *Unitárius Naptár* megielentetését. Több évi tapasztalat arról győzött meg, hogy munkánk épitő és jótékony hatásu. De ezt is a fenti jelenség a 0 fok felé viszi, mikor a szükséges példányszám nyomtatása végett kiadott felhivásra a jelentkezési határidőn túl egy hónappal csak *negyvenöt* kartárs tesz előjegyzést. Itt az „es ipso" módon való pártolásban — a mult tapasztalatai alapján — bizni nem lehet. Itélje meg a vezetőség, az olvasó közönség, az unitárius társadalom, hogy akik a szorosan reábizottakban is csak ilyen buzgalommal járnak el, várható-e azoktól önzetlen demokratikus érzésből, szivből jövő szociális munka? A tapasztalat azt mutatja, hogy nem, mert aki a kevesen hűtlen, a többhöz hozzá sem fog.

A baj másik okozóját a theol. akadémia nevelési rendszerének ama kényszer beosztásában találom, hogy éppen a gyakorlati theol. szakcsoport tárgyait felaprózva egyik tárgyat egyik tanár, a másikat a másik vagy harmadik adja elő, holott e szakcsoport tárgyai olyan egybetartozóak hogy ez egy egész önálló és pedig a mi népünk lélektanát, faji sajátságait ismerő, szociális elhelyezkedésében, kivánalmaiban bő ismerettel, gazdag tapasztalattal rendelkező embert követel. E cso-

portnál csak a külföldi import nem lehet irányadó, itt sokkal fontosabb a mi népünk természetrajza, berendezkedése. Ezekhez pedig útmutatás, irányitás szükséges a leendő népvezetők számára.

A tudományos képzés szinvonalát emelni, fejleszteni kell a theol. tudomány minden ágában s ez a szakcsoport is ezt a célt kell, hogy szolgálja, de arról sem szabad elfeledkezni, hogy a magas tudományosság is csak úgy ér sokat, hogy a gyakorlati életben használni tud. E nélkül nem ér semmit.

Éppen most indult meg Erdélyben és folyamatban van a *„Földmives Szövetség"* szervezése. A mozgalom megindítója és szervezője, Árkossy Jenő nyárádszeredai ref. lelkésztársunk ezeket irja hozzám küldött levelében: „Minden ilyen munka végzése és vállalása reánk nézve *ma* existenciális kérdés is. Üres templomaink mellett muszáj meg kerülni a dolgokat, remélve, hogy a nép életébe való önmagunk intenzivebb bekapcsolásával, konszolidáltabb egyházi állapotok létrehozására kovász lehetünk."

A lelkész szociális munkálkodására szükség lett volna mindenütt, a multban, de elengedhetetlen kivánalom a jövőben!

Jézus szavaival végzem: „Ha gonoszul szóltam, tégy tudományt a gonoszról; ha jól szóltam . . . miért ütnétek? *)

Ürmösi József.

Az Unitárius Irodalmi Társaság pályatételei 1921. évre.

Az Unitárius Irodalmi Társaság elnöksége az 1921. évre az alábbi pályatételeket tűzte ki:

1. *Szavalásra alkalmas vallásos tárgyú költemény.* Jutalma 100 leu.
2. *Valamely alkalmas versszövegnek templomi közénekké való megzenésítése.* Jutalma 100 leu.
3. *Az unitárius egyház történetéből vett szépprózai elbeszélés.* Jutalma 100 leu.

*) Készséggel közöltük tisztelt munkatársunknak értékes hozzászólását, melyet a jövő számban *Keresztesi* Dénes lelkész a fa hozzászólása fog követni. A tárgy melyről a nyilvános megbeszélest ezennel megkezdjük, valóban a legfontosabb s kivánatos volna, hogy minél több oldalról megvilágosittassék az. A szerkesztő természetesen nem kiván előre állást foglalni a hozzászólásokkal kapcsolatosan s észrevételeit majd a discussio lezárásakor mondja el. Mindazonáltal már most szükségesnek látszik egy megjegyzés. Szerkesztő úgy látja, hogy egyoldaluság a mai *egyháztalanságért* csupán csak a papokat tenni felelőssé. E bajkorunknak járványos betegsége. Hát valóban *csak* az orvos hibás azért, mert a gondjaira bizott ember beteg? S másfelől *csak* az orvos az, aki gyógyit?

Én azt hiszem, hogy mélyebben fekszik e járvány csirája s az orvosság elkészitéséhez több embernek együttmüködése kell. Valóban belső emberré kell tennünk az énekvezért. Aztán a cura pastoralis végzésénél a jól vezetett s e munkára ránevelt presbiterlumokat kell igénybe venni. Stb. stb.

Csupán és egyedül a paptól várni egy teljesen összezavarodott társadalomnak rendbehozását, — tulzott kivánalom. Amely megjegyzés azonban világért sem akarja menteni azokat, akik a nyilvános megfeddést joggal megérdemlik.

Szerkesztő.

4. *Egyházi beszéd* irandó karácsony első napjára szabadon megválasztott alapige szerint. A beszéd szónoki előadásban pontosan 20 percig tartson. Jutalma 100 leu.

5. *Közönséges imádságok* a hét minden reggelére és estéjére. Jutalma 100 leu.

6. *Az unitárius egyházkörök ismertetése.* („Unitárius útmutató" azok részére, kik egyházköreinket és egyházközségeinket be akarják utazni. A mű egyházközségeink történetének legfontosabb eseményeit; jelenlegi vagyoni és szellemi állapotát; lélekszámát; templomának és temetőjének látványosságait kell, hogy ismertesse.) Jutalma nagyobb egyházkörönként 200, kisebb egyházkörönként 100 leu.

A pályaművek idegen kézzel leírva és jeligés levéllel ellátva 1921 junius hó 30-ig a főtitkárhoz küldendők (Kolozsvár, unitárius kollégium).

A pályanyertes művek a Társaság tulajdonát képezik.

A pályadijak az 1921. évi egyházi főtanácskozás alkalmával tartandó közgyülésen adatnak ki.

Ferencz József,
elnök.

Dr. Ferenczy Géza,
igazgató.

Dr. Borbély István,
főtitkár.

Templomi énekeskönyvünk és templomi zenénk.

A zsoltár dallamok a középkori egyházi zeneköltészetnek igazi drága gyöngyei, de francia sziv, vér és érzés szülte; java részük épen a nép ajkán született népdalból alakult a mesterek keze alatt müremekké s akkor került hozzánk, midőn kántoraink minden komolyabb zenei előkészület nélkül foglalták el az „éneklő pulpitus"-t s tisztán istenadta hang készségük, a hallás után jól, rosszul betanult dal volt zenei tudásuk. (Iskoláinkból számüzve volt a mult század elejéig minden hangszeres zene müvelése, sőt 1829 ben „a marosvásárhelyi atyafiaknak" értésére esvén, hogy főiskolánkban „az éneklés mesterséges tanitása egy muzsika mester által" megkezdetett, Daniel Elek főgondnok szigoruan elrendeli hogy az igazgató (Molnos) tiltsa el. Az igazgató és az ifjuság csak hosszas vexatura után érte el, hogy a tanitás tárgyai közzé továbbra is bevehessék, de az engedélyt csak ugy nyerték meg, hogy a költségeket (tanitó fizetése) az ifjuság hordozta.) Ezt tudva nem csodálkozhatunk, hogy az élénk temparamentumu franciák, élénk rithmizálásu, hanglejtésében is müvészies, előadásukban sok zenei izlést igénylő zsoltár dallamok idővel kivetkőztek eredeti formájukból, ellaposodtak vontatottakká váltak, hangugrásoknál melizmákkal megtüzdeltettek, ugy, hogy ha a szerzők meghallanák, nem ismernének rá müvükre. Hogy milyen lehet egy zsoltár dallam eredeti alakjában, zeneértő nép ajkán, példaképen felhozom a Toldalékban levő „Boldog vagy ember" kezdetü I. zsoltár dallamát, melyet Iszlai angol énekeskönyvből vett át. (E dallam eredetileg a CXXVII. zs. „Az Izrael ezt nyiltan mondhatja"). Élénk, üktető rithmus, fokozatosan előretörő dallammenet jellemzi minden lorát. Ezzel szemben milyen semmit mondók, jellegzetesség nélküliek s mi zsoltáraink.

A zsoltár dallamok mellett, habár lefokozott számmal, a magyar nép ajkán termett dal is még mindig számottevő tért foglal el énekeskönyvünkben. Fájdalom Székely Sándor püspökünk a dallamok milyenségére nem, csak a szöveg szépségére forditotta minden figyelmét s nagy, nemes munkaerejét. Ugy látszik, itt a dallam másodrendü szerepre jutott s csak az átdolgozás befejeztekor gondolt erre is. Ezen feltevésünket igazolják a szerkesztőnek már előbb idézett sorai is. Ugyancsak ezt igazolja Sándor István következő feljegyzése: „Ha egyébbel nem is, de régi és régibb énekek nótáival, hogy legalább emlékül megmaradjanak, szolgálhattam volna. De ezentul ki fog azokkal szolgálni?" S mint tényt szegezhetjük le, hogy énekes könyvünk épen a jellegzetesen ősmagyar, sirva-vigadó dallamokat, virágénekeket, a lantos költészet még megmenthető ereklyéit hagyta teljesen figyelmen kivül. A szöveget Sz. S. felvette, de a dallam, amely lelket öntene beléje, hiányzik. Ilyen ősi énekeink, melyekből a magyar lélek Istenhez való sovárgása zokog hozzánk, a többek között: „Drága dolog az Ur Istent dicsérni", „Adjunk hálákat az erős Istennek" Istent dicsőitő magasztalások. Előbbinek dallama Lantos Sebestyén emlékét ujitja fel emlékünkben, őse a mai hallgató nótának, utóbbinál a kuruc tárogató szivet szaggató sirása zokog füleinkbe. A töredelmes (poenitentialis) énekek sorában ott van „Könyörülj Ur Isten". Ma „Tebenned szent Atyánk" dallamára. Meg jegyezzük, hogy az első szakasz 4 utolsó sorát kár volt bántani: „Haragodnak mennyköve't, Éles hegyes tőrét, Vedd vissza vétkeim, Büntető eszközét." Ez a kép igy oly szép, annyire megragadó, midőn a bünbánó ember féreg módjára reszketve omlik a porba az ur haragja előtt, hogy vétket követünk el, ha egy uj kiadásban fel nem ujitjuk.) Ezen ősi énekünknek dallama az 1777. énekeskönyv szerint „Irgalmazz Ur Isten." E dallam pedig klasszikus példája lehet mindenkor a keresetlen magyar unitárius templomi éneknek. Bár hangjegyekben nem adhatjuk vissza, betü jelzéssel dallamát közlöm. Kartársaim erről lehangjegyezhetik. d mollban, $^4/_4$-es hangértékelésben közlöm. A *d* mellett 1-es jel az alaphang felső oktávját jelzi.

	f . g : a . a	g . - : f . -	a . a : g . f	e . - : d . -
a . a : g . f	g . - : a . -	d . d : c . c	b . - : a . -
c . d : c . b	a . a : . g . -	a . a : b . a	g . - : f . -
a . a : b . a	g . - : f . -	a . a : gisz . f	e . - : d . -	

(Folyt. köv.) *Régeni Áron.*

Rendeletek.

1821—920. eln. szám.

Körrendelet

összes lelkészeinkhez, tanitóinkhoz és énekvezéreinkhez.

Az „Erdélyi Gazdasági Egylet" a kapcsolt magyar részek gazdatársadalmi egyesüléseit mult év december 5-ére értekezletre hivta össze. Ezen az értekezleten elhatározták, hogy a magyar földmives és birtokos osztályt egy erős, egységes szervezetbe tömöritik, a gazdaérdekek hathatós képviselése és megvédése céljából.

A magyar földmives és birtokos osztály ugyanis, amely a maga egyházának mindig egyik legerősebb oszlopa volt, ma szervezetlenül, magára hagyatva áll; és a forrongó világforgatagban mind jobban hátramaradva, napról napra gyengül. Gyengülésük az egyház életerejének is apadását jelenti.

Belső embereink — hivatásuk lényegét s valódi feladatait megértve — eddig is vezetői igyekeztek lenni hiveiknek, a magyar földmivelő népnek. Nincs kétségem az iránt, hogy a változott viszonyok komoly intelmeit, szükségleteit és feladatait helyesen megértve, a jövőben még fokozottabb mértékben fogják eme nagyjelentőségü, népszervező munkából részüket kivenni. Lelkes, megértő és állandó együttmunkálkodás a legnagyobb nehézségek leküzdésére is képessé teszi szilárdan megszervezett népünket.

Amidőn tehát készséggel teszek eleget az „Erdélyi Gazdasági Egylet" ama megkeresésének, hogy erre a nagyjelentőségü szervező munkájára lelkészeink, tanitóink és énekvezéreink figyelmét felhivjam' egyuttal arra kérem ezen az uton is összes belső embereinket, hogy ezt a szervező munkát minden erejükkel és lelkesedésükkel támogassák s népünk gazdasági ügyeinek előbbrevitele érdekében minden lehetőt megtegyenek.

Kolozsvár, 1921. január 10.

Ferencz József
unitárius püspök.

Szám: 16—1921.
U. P.

Pályázati hirdetés.

Az ádámosi unitárius egyházközségben ürességbe jött lelkészi állásra ezennel pályázatot hirdetek.

Javadalma: a) 30 fél kepe fizetőtől $3^1/_2$ véka csőstengeri 105 véka, 71 egész kepe fizetőtől á 7 véka 497 véka összesen 602 véka. b) 71 egész kepéstől á 2 korona 142 K. 30 fél kepe fizetőtől á 1 K 30 K, összesen: 172 korona. c) 24 egyháztagtól á 2 napszám 48 napszám. d) Az egyházközség pénztárából fapénz 500 K. Irodai átalány 100 K, összesen 700 K. e) 6 hold 632 □-öl szántó, 896 □-öl kert, 1 hold 378 □-öl rét. f)2 szoba, konyha és kamarából álló lakás, valamint gazdasági épületek. Kongrua 1069 K 78 fr. előirva. h) Keresztelés és esketésnél tetszés szerinti stóla.

Kellően felszerelt pályázati kérvények 1921. januárius hó 31-ig Gvidó Béla urhoz Dicsőszentmárton küldendők.

Kolozsvárt, 1921. januárius hó 5-én.

Ferencz József
unitárius püspök.

Sz. 1739—1920. eln.

Körlevél

Esperes, lelkész és énekvezér-tanitó afiainak.

Értesitem esperes, lelkész, énekvezér-tanitó afiait, hogy Gál Imre méhészeti felügyelő szerkesztésében Székelyudvarhelyt „Székely Méhész" c. méhész gazdasági szaklap jelenik meg, melynek megrendelését ajánlom.

Kolozsvár, 1920, december hó 15-én.

Ferencz József,
unitárius püspök.

66—1021 eln. sz.

Felhivás

összes lelkészeinkhez és belsőembereinkhez.

A szemeink előtt lejátszódó súlyos gazdasági válságok látásán lehetetlen föl nem ismernünk azt a nagy érdeket, a mely hiveink gazdasági életének megerősitéséhez, föllenditéséhez s fejlődőképessé tételéhez füződik. A „Hangya" kötelékébe tartozó termelő, értékesitő és fogyasztási szövetkezetek a multban is ezt a célt nagy erővel, szakszerüséggel és önzetlenséggel szolgálták. A tisztán áltruista, tehát lényegben erkölcsi alapokon nyugvó eme szövetkezetek életében s népünknek ilyen irányu megszervezésében belső embereink eddig is tevékeny részt vettek. Az elől kiemelt nagy közérdek szem előtt tartása mellett — s figyelemmel a nagyenyedi „Hangya" központ igazgatóságának hozzám intézett felkérésére — ezuton is felhivom összes belső embereinket, hogy ebben a munkában — a változott viszonyok között is — minden erejükkel s erkölcsi tekintélyükkel vegyenek részt s hassanak oda, hogy e szövetkezetek nagyenyedi központja vezetőségének a hasznos munkássága megértő támogatásra találjon — és a kivánt sikerre vezessen.

Kolozsvár, 1921. jan. 16.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Szám: 16—1921.
U. P.

Pályázati hirdetés.

Az ádámosi unitárius egyházközség kántori állására ezennel pályázatot hirdetek.

Javadalom: a) 30 félkepe fizetőtől 2 véka csőstengeri 60 véka, 71 egész kepe fizetőtől 3½ véka csőstengeri 248 véka, összesen: 308 véka. b) 25 egyháztagtól 24 napszám. c) az egyházközség pénztárából tapénz cimen 250 K. d) 1 szoba, konyhából álló lakás. e) 3 hold 1026 □-öl szántóföld használata. f) 292 □-öl kert. g) felekezetközi tanitói fizetés, amennyiben kinevezik.

Kellően felszerelt pályázati kérvények 1921. januárius hó 31-ig esperes Gvidó Béla urhoz Dicsőszentmárton küldendők.

Kolozsvárt, 1921. januárius hó 5-én.

Ferencz József
unitárius püspök.

HIREK

Unitárius estély Brassóban. Folyó év január 9-én nagysikerü estélyt rendezett brassói egyházközségünk. A zsufolásig megtelt Vigadóban ott volt a város egész magyarsága felekezeti különbség nélkül s élvezte a szépen előadott, nagyhatásu programmot.

A tartalmas műsort Szolga Jucika és Raátz Béla kedves és könnyed énekes táncjelenete vezette be, Horváth Iluska, egy egészen fiatal lány, aki most másodszor szerepelt a nagy nyilvánosság előtt, dalokat énekelt. Valódi színésztalentum. Hangja tisztán, kellemesen cseng, mozdulatai

természetesek, megjelenése graciózus. Bernhardt Albert, aki a rendezés fárasztó munkáját is végezte, sikeresen, két kuplét adott elő, a tőle megszokott temperamentummal. A fekete pásztor cimü jelenetezett idillben József Domokos mint vasuti őr, Kuharcz Olivérné, mint szinésznő szerepeltek. A jóötletü darab tetszett, minek elsősorban a szereplők, főkép Kuharcznéjé az érdem, aki játékban és énekben egyaránt jeleset produkált. Kedves darab volt a virágos bolt. Szolga Jucika üde bájjal s kellemes könnyedséggel adta a virágárusleányt, s a naiva szerepkörre igazi tehetséget árult el. Méltó partnere volt Raátz Béla, aki a szerelmes ifjut sok eredetiséggel, frisseséggel és közvetlenséggel játszotta. Nagyon jó alak volt József Domokos mint igazságügyminiszter. Kónya Mariska kis szerepét jól játszta. A közönség körében feltünt nehány bájos fiatal lány, pompás magyar ruhában.

Meg kell emlitenünk még, hogy a büffét a brassói szász és magyar családok látták el felekezeti különbség nélkül ennivalóval, ami a kellemes összejövetel érdekességét nem kis mértékben emelte.

Amidőn jóleső érzéssel közöljük e tudósitást, gratulálunk a brassói egyházközségünknek agilis és fáradhatatlan tevékenységéhez. Az összetartás érzetét az ilyen tartalmas és jólsikerült összejövetelek nagyban fejlesztik. S az összetartásra most igazán nagy szükség van.

Tóth István festőművészünk alkotásaival újra találkoztunk a Deák—Koós—Papp—Szopós—Tóth-féle Kolozsvárt, a lutheránus iskola termeiben rendezett karácsonyi képkiállitáson. Tóth István a nyár óta egész sorát hozta létre új müveinek. Főleg akvarellekben produkált és haladt sokat. Egy nagyobb tájképe, de még inkább számos erőteljes, szinte merész falusi részlete, egy erős csendélete tudásának, tehetségének és technikája bravurosságának bizonyságai. Iparmüvészi készségét két hatalmas és érdekes szines térkitöltő rajzában, kompozicióját erejét megkapó *Boszorkánytáncá*ban, finom tárgyválasztását egyszerüségében megragadó *kolozsvári temetőrészleté*ben élvezhettük. Az utóbbi kettő egy *tanulmányfejé*vel linoleummetszetben megjelent a kolozsvári *Napkelet*ben is, de itt linoleumanyagának szemcsésségе miatt a temetőkép kivételével távolról sem adja azt a hatást, melyet a kiállitáson nyujtott. Örömmel jegyezhetjük föl unitárius müvészünk új, szép erkölcsi sikerét, melyet kiállitó társaival együtt elért. *(kl.)*

Tájékoztató egyházi kiadványainkról. Köztudomásu, hogy az anyag drágasága és a magas munkabérek miatt ma a könyvek kiadása rendkivül költséges s ezért áruk magas.

Ily viszonyok közt *szinte* szerencse, hogy egyházunknak könyvkiadványaiból és másként tulajdonába jutott más kiadványokból értékes készlet áll rendelkezésére. Szinte szerencse csak azért, mert igazi szerencse az volna, hogy ha olvasóközönségünk a jó és olcsó könyveket kellően méltányolva, már rég szétkapkodta volna.

Igy szinte csodálatos, hogy oly végtelenül értékes munkából, mint *Channing* világhirü müveinek magyar forditása, csak az I. kötet fogyott el s a II.-ból is kevés maradt, mig a többiből 50—100 példány hever raktáron. Tordai és székelykereszturi főgimnáziumaink jól megirott története minden tanult unitárius ember könyvtárában meg kellene, hogy legyen. S mindkettő annyira nincs meg és annyira ismeretlen, hogy mikor főtanácsi gyüléseinken valamelyiknek vagyona eredetéről vagy

rendeltetéséről esik szó, alig egy-két tanácstag tudja azt, ami e munkákban mind rég és jól meg van irva. Igy aztán nem is nagyon csodálkozhatunk, ha a legnagyobb magyar irodalomtörténet a XVI. századév iskoláztatásával kapcsolatban három és fél sorban teszi tul magát jobb sorsra méltó multunkon s a legnagyobb magyar protestáns egyháztörténetet sem nagyon lehet azzal vádolni, hogy sokkal alaposabban foglalkozik értékes iskolatörténetünkkel.

Az *Ismerd meg önmagadat*, — bölcs tanácsát és igazságát egyházunk tagjaira úgy alkalmazhatjuk: *ismerd meg egyházunkat.* Összefoglaló történetünket sajnosan nélkülözzük ehhez; de történetünk részletei, hitfelfogásunk, iskoláztatásunk, egyházi kiadványainkból megismerhetők s ma ezek ismerete reánk nézve szükségesebb, mint valaha.

Részben ezért közöljük itt az Egyházi Levéltárunk raktárából megszerezhető művek sorozatát és árát. De közöljük azért is, mert e művek lassan beszivárgó jövedelme újabb és újabb kiadványok anyagi éltető ere. Aki ezekből vásárol, az a jövőért is áldoz, mert lehetővé teszi egészen új, vagy egyes régi kifogyott müveink szükséges kiadását.

A megrendelhető unitárius művek sorozata a következő:

1. *Dávid* Ferenc: Rövid magyarázat. Hasonmás és szövegkiadás. Kolozsvár, 1910. — 10 lei.

2. *Szentábrahámi* Mihály: Keresztény hittudomány összege. Ford.: *Derzsi* Károly. Kolozsvár, 1899. 8. r. 416. l. 10 lei.

3. *Szentábrahámi* Mihály: Imakönyv. Kolozsvár, 1826. 8. r. 352+4 sztl. l. Kötve 5 lei.

4. *Channig* Ellery Vilmos válogatott müvei. II—VI. köt. Kolozsvár 1870—81 l. 8. r., II. és IV. Vallásos tárgyuak. (II. 187. IV. 176. l.) III. Élet és jellemrajzok 192. l., V. Társadalmi és vallásos tárgyuak 176., VI. A tökéletes élet. 176. l. A II. kötet ára külön rendelve 5 lei, a többié külön 4—4 lei. A II.—VI. köt. együtt 20 lei.

5. *Jakab* Elek: Dávid Ferenc emléke. Bpest 1879. 8 r. 256 l. 4 lei.

6. *Dr. Kiss* Ernő: Dávid Ferenc. Kolozsvár 1910. 8. r. 98. l. 3 lei.

7. *Dr. Borbély* István: A magyar unitárius egyház hitelvei a XVI. században. Kolozsvár, 1914. 8. r. 83. l. 5 lei.

8. *Kővári* László: A magyar unitáriusok története a XVIII. és XIX. sz.-ban stb. Kolozsvár, 1899. 8. r. 92. l. 3 lei.

9. *Benczédi* Gergely: Berde Mózsa életrajza. Budapest, 1901. 8. r. 162 l., 3 lei.

10 *Sándor* János: A székelykereszturi unitárius gimnázium története. Sz.-keresztur, 1896. 8. r. 318. l. 5 lei.

11. *Varga* Dénes: A tordai unitár. gimnázium tört. Torda, 1907. 8. r. 392. l. 5 lei. U. az jobb papiroson 7 lei. Egész vászon köt.-ben 12 lei.

12. *Unitáriusok* háromszázados (tordai) zsinati ünnepélyének *emléke.* Kvár, 1868. 8. r. 112. l. 2 lei.

13. *Dávid* Ferenc halálának háromszázados *emlékünnepélye.* Kvár, 1879. 86. l. 1 lei.

14. *Imák és beszédek* (az 1891-i zsinaton) Kvár, 1891. 61 l. 1 lei.

15. *Értesitő* az 1896-i nemzetközi unitárius konferenciáról. (Magyar és angol szöveggel.) Kvár, 1897. 8. r. 182+17 l. 2 lei.

16. *Unitárius egyházi törvény a házassági jogról.* Kolozsvár, 1889. 8. r. 80 l. 50 bani.

17. (Koncz Boldizsár) Katechesis. Kvár, 1854. 8. r. 95 l. Kötve 1 lei.

18. *Egyházi énekes könyv.* Kvár, 1913. 8. r. 196+78 l. Kötve 5 lei

19. *Iszlai Márton*: Egyházi énekek gyüjteménye. Budapest, 1896. 8. r. 160 l. 3 lei.

20. *Régeni Áron*: Unitárius egyházi énekek gyüjteménye. (Korálkönyv). Bpest, 4. r. 131. l. 5 lei.

21. *Brassai* Sámuel: Logika lélektani alapon. II. kiadás. Kvár, 1877. 8. r. 202 l. 2 lei.

22. *Gyergyai* Ferenc: A magyar nyelv sajátságairól. Kolozsvár, 1857. 8. r. 116 l. 1 lei.

23. *Kővári* László: A millenium és a milleniumi emlékalkotások. Budapest, 1897. 8. r. 320 l. 4 lei.

24. *Kővári* László: A száz évet élt Brassai Sámuel pályafutása és munkái. Kvár, 1897. 8. r. 74 l. 2 lei.

25. *Kanyaró* Ferenc: Unitárius történetirás és Kálvin-orthodoxia. Kvár, 1895. 160 l. 2 lei.

26. *Kanyaró* Ferenc: Zrinyi ismeretlen munkája. Budapest, 1890. 8. r. 72 l. 1 lei.

27. *Kanyaró* Ferenc: A Zrinyiász kelte és költője. Budapest 1894. 8. r. 34 l. 1 lei.

28. *Kelemen* Albert: Derzsi János emléke. Kvár, 1893. 8 r. 66 l. 1 lei.

29. *Kovács* János: Kriza album. Kvár, 8 r. 95 l. 3 lei

Mindezek megrendelhetők egyházi levéltárunkban, Kelemen Lajos egyházi levéltárosnál. Elvitetésük jelenleg a legcélszerűbb alkalmilag, mert a postai szállitás sok nehézséggel jár.

Unitárius keresztény népnaptár 1921. évre. Az udvarhelyköri unitárius lelkészek *Ürmösi* József lelkész afia szerkesztésében rendkivül használható és a mindennapi élet dátumairól igen jól tájékoztató naptárt adtak ki.

A naptári részben szivesen olvastuk volna az unitárius egyháztörténetnek nevezetes eseményeit datum szerinti összeállításban. Ilyen unitárius naptárt már dr. Boros György összeállított az Unitárius Közlöny VII. évi folyamában. Dr. Borosnak vázlatos összeállítását könnyű volna kiegészíteni s beilleszteni a szóban levő naptárba.

A szépirodalmi részben Vári Domokos és Bencze Domokos költeményeit; Sokáfy Pál, Gyallay Domokos, Vagdalt Pál, Pávai G., Kusalkeői Andor, Zyndor és Sigmondné Mátyás Piroska elbeszélését, továbbá a szerkesztő közleményeit olvastuk. E szépirodalmi közlemények változatos és élvezetes tartalmukkal kedves olvasmánnyá tették a naptárt. Nem hallgathatjuk el azonban azt a megjegyzésünket, hogy szerettünk volna több unitárius vonatkozású cikket olvasni e naptárban. A jövőben célszerű volna pl. egy egy egyházkört ismertetni, valamint sort keríteni egyházi életünk vezetőinek a bemutatására stb. *Dr. B. I.*

Elhunytak. Szentábrahámi *Lőrinczy* Dénes nyug. cs. és kir. altábornagy 74 éves korában 1920. nov. 11-én Székelykereszturon elhunyt.

Graef Antal államvasuti felügyelő 55 éves korában 1920. dec. 13-án Kolozsváron elhunyt.

Özv. *Boér* Lajosné szül. Albert Anna 69 éves korában 1920. dec. 12-én Olthévizen elhunyt.

Özv. *Raffaj* Domokosné szül. Berenczki Póli 1920. dec. 31-én Székelykereszturon elhunyt.

Biró Elek kolozsi ny. lelkész 1921. jan. 10. Aranyosrákoson elhunyt.

Nyomatott a Minerva R.-T. könyvnyomdájában Kolozsvárt Deák Ferenc-utca 2 sz.

Kolozsvár. 1921. február. 2. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

Megjelenik minden hónapban.	Az E. K. T. megbizásából szerkeszti: Dr. Borbély István főgimn. r. tanár	Szerkesztőség és kiadóhivatal: a szerkesztő címén Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu.
Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.

Add vissza hitemet!

Nagy vagy Uram, tudom!

Télre tavaszt, nyárra őszt tudsz adni. Kiékesited a fákat és virágokat s összetéped az erdők lombkoronáját. Szemed cikázó villámai csattogó robajjal dörögnek át a haragos szürke égen; s ha úgy tetszik, hát áldón mosolyogsz le a földre.

Nagy vagy Uram, tudom!

Csillagjaid véges végtelen ragyogtatod felettünk; pályájuk kimérted, gondoskodtál róla, hogy egyik a másikát meg ne bántsa.

Óh, nagy vagy Te, minden hatalomnak erős Istene.

De — — tudod-e, hogy árnyékod eltakar? Tudod-e, hogy mi már hét év óta nem látunk tégedet? Tudod-e, Atyám, hogy ma nem Te vagy, ki ront és teremt világokat?

Árnyékod fejedre nőtt. Kit sárból gyurtál emberré, Istennek tolta fel magát. Parancsol, mint Te. Azt mondja: ölj! És milliókat küld véres végtelen háboruba. Azt mondja: imádkozz! És milliókból parancsol ki hamis esküt. Templomainkban, iskoláinkban, békés otthonunkban, vagy a piacon őt kell dicsérnünk.

Mig Te télre tavaszt, nyárra őszt adtál, árnyékod feléd került.

Ámde, Uram, én neked esküdtem hűséget. Tudsz-e róla? Én titkon még mindig hozzád imádkozom. Hallod-e? Én még mindig hiszem, hogy Te vagy erős váram. Állod-e?

Seregeknek nagy Istene, szegény vagyok. Nincs testem, nincs lelkem többé. Könnyem sincs több, rég kihullott; imádságom is megfakult. Mondd, mit akarsz velem? Ne félj, nem irigyellek. Nem kell kincsed, nem kell hatalmad, nem kell semmi, mit tőlem mások elvehetnének.

Csak egyet adj: óh add vissza hitemet!

Borbély István.

Áldozatok.

Nem azokról az áldozatokról esik itt szó, amelyeket a vallásos hivő viszen istenének oltáraira, hogy általuk haragját kiengesztelje, vagy jó kedvét megnyerje. Nem is azokról a külső ajándékokról, amelyeket a társadalom különböző intézményei várnak a jókedvü adakozóktól. Szépek és tiszteletre méltók ezek az áldozatok is, ha nem csupán a puszta látszatért, hanem a lélek inditásából származnak. Azonban az élet másnemü áldozatokat is követel tőlünk. Sőt mondhatni, hogy az élet legfőbb törvénye az áldozat, hogy a fejlődés és haladás útja kisebb nagyobb áldozatokkal van kikövezve. Minden cél, amelyet valaha elért az ember, minden igazi siker, amelyet kivivott és minden valódi győzelem, amelyhez eljutott, a könnynek, a vérnek, a verejtéknek és a lélek sok és nagy áldozataiba került. A földbe vetett mag elrothad, hogy belőle új élet keletkezhessék. A virág szépséges szirmait elhullatja, hogy gyümölccsé válhasson. Csak ott van igazi emberi munka, ahol az ember lelkének egy darabját viszi bele művébe. Kis házak romjai fölött épülnek a nagy paloták. Az apró bálványok anyagából készül az élő Isten oltára. A börtönök, a máglyák, a vérpadok és a keresztfák az emberiség haladásának mértföld mutatói.

Az áldozat lényegében van az, hogy sohasem magunkért, hanem mindig másokért történik. Amely munkánknak az áldása reánk tér viszsza, amely fáradság gyümölcsét mi magunk élvezzük, az nem áldozati munka. Sőt, aki legtöbbet áldoz az életben, az maga egyénileg a legkevesebbet élvez belőle. Az édes anya lemond minden egyéni kedvtöltéséről, hogy gyermeke boldogságának élhessen; a tudós könyvei közé temeti magát, hogy szolgálhassa a tudományt; a pap és tanitó égeti a saját lelkét, hogy világoljon másoknak; a hős meghal az utána következő nemzedék szabadságáért. Igy teljesedik be rajtunk az irás szava: „Közülünk senki sem él önmagának."

Ebből következik, hogy áldozatokat hozni, csak fennkölt lelkü nemes érzésü és idealisan gondolkozó lelkek tudnak. Önző, földhöz ragadt és anyagias embertől hiában várunk aldozatokat. Elvégzi ő is a törvényben megszabott munkáját; de az ezen túl menő erkölcsi tartozás ismeretlen fogalom előtte. Miként tudna lemondani arról, ami az övé; miként tudna láthatatlan és megfoghatatlan eszményekért lelkesülni, mikor az ő legfőbb kincse az anyag s egyetlen bálványa a Mammon? És miként tudna szeretetet gyakorolni, mikor mindenben a maga jogát s a maga igazságát keresi. Tulzott igazságosságával töri meg a szeretet törvényét. Szeretet nélkül pedig nincsen áldozat. Ez az egyetlen forrás, amelyből az áldozatok éltető vize buzog. Csak annak a társadalomnak van jövője, a melyben ilyen szeretettől dobogó szivek vannak. Az anyagot imádó társadalom önmagát emészti föl. Ellenben minél nagyobb a veszély és szorongattatás, a szerető szivekből annál nagyobb erővel tör elő az áldozatok forrása.

Azonban ne gondoljuk, hogy az áldozatok kimeritik a szivet és a lelket, amelyből erednek. Ellenkezőleg, azt gazdagabbá teszik. Az apostol szerint „A szeretet soha el nem fogy." Minél több áldozat árad belőle, annál több marad benne. Kimerithetetlen bánya az emberi lélek. Csak meg kell találni és fölszinre hozni rejtett gyöngyeit. Minél többet

nyugtalanit a szeretet, minél többet gyötör a tettvágy s minél sulyosabbak belső tanakodásaink: annál inkább megtermékenyül lelkünk s annál több gyümölcsöt terem az élet gazdagitására. Olyan a lélek, mint a pálma. A saját terhe alatt növekedik.

Olyan időket élünk, amely mindnyájunktól sok áldozatot vár. Életre kell hivnunk lelkünk rejtett kincseit, mert csak „a lélek az, ami megelevenit." Meg kell erőltetnünk önmagunkat s a törvénybe foglalt kötelességek betüjén fölül kell emelkednünk. Az előttünk álló új feladatok a léleknek újabb energiáit kivánják. Csak a mi áldozatainkból épülhet a szebb és boldogabb jövő!

Vári Albert.

Erkölcsi szempontok az új fegyelmi törvényben.

Nem kivánunk a *hivekkel* és a *belső emberekkel* szemben a multban gyakorolt fegyelmi fenyitésekről részletesen beszámolni, de hangsulyozni kivánjuk, hogy fegyelmi büntetések nélkül egyetlen szervezet sem állott fenn és nem állhat fenn.

A legeszményibb célok szolgálatára létesült egyház épugy meg kell, hogy torolja a szabályai ellen elkövetett mulasztást, vagy cselekményt, mint bármely szövetség a fogadott szó megszegését.

Ezek arra mutatnak, hogy a fegyelmi eljárások az egyéni karakter nevelésére szolgáló módozatok voltak és maradtak — megfelelő változatokban.

Az egyház főcélja az erkölcsös társadalom céljait megvalósitó állam céljával nem ellenkezvén, kétségtelen, hogy egyházunk csupán azokat a szempontokat fogadta el a fegyelmi törvény megalkotásánál, amelyek a mai kor szellemével összhangban állanak. Ezek a szabályok az általános emberi kivánalmakon fölül azt a célt kell, hogy szolgálják, hogy a keresztény erkölcsi világfelfogás szolgálatában álló egyházunk igazgatásában tényked egyének erkölcsi felfogásunkkal össze nem férő és fennálló szabályainkba és törvényerejü szokásainkba ütköző magatartást megtorlás nélkül ne tanusithassanak.

A megtorlás azonban, hitvallásunk értelmében, az egyéni érzés nemesbitését és a jóra irányult akarat megizmosodását kell, hogy szolgálja.

Ez elvnek megfelelő fegyelmi szabályok megalkotása és a szabályoknak ama szellemben való kezelése egyházunk felvilágosodást hirdető tanaiban leli megingathatatlan alapját.

A tudományos vizsgálódás szabadsága pedig egyház alapitónk vértanusága által nyert törvénynél erősebb biztositást.

Egyházunk a szabadvizsgálódás zászlaja alatt jutott el máig. És e zászló hordozóit egyházunkban mindig a tisztelet övezte. De óvakodtunk és a jövőben is óvakodni fogunk zászlónkat annak a kezébe adni, akiben csak azok az egyéni tulajdonságok vannak meg, amelyek egyházunkat csak megrázkodtatni, gyöngiteni tudják, azonban előbbre vinni, céljához közelebb juttatni nem.

Ezen nézőpontok képezik alapját azoknak a szabályoknak, amelyek összességükben a fegyelmi törvényt alkotják.

A fegyelmi eseteket a törvény 8. §-a sorolja föl. Nem érdektelen tudni ez eseteket szöveg szerint, amely igy hangzik.

Fegyelmi esetek:

1. *Az egyházi törvényekben, vagy szabályrendeletekben meghatározott, nemkülönben a letett esküben foglalt kötelesség megszegése, vagy hanyagul teljesitése valamint az egyháznak szándékosan, vagy gondolatlanul kárt okozó cselekmény.*
2. *Állami törvényekbe ütköző büntett, vagy vétség elkövetése.*
3. *Az egyházi felsőbb hatóságok törvényes rendeleteinek és határozatainak való ellenszegülés, vagy azok ellen való izgatás.*
4. *Az egyházi hatóságoknak és a törvényes határozatoknak szóval, irásban, nyomtatvány, vagy képes ábrázolás utján való nyilvános kigunyolása.*
5. *Belső emberek választása alkalmával a pályázók részéről elkövetett tiltott cselekmények.*
6. *Az egyházi hivatali állás tekintélyét és méltóságát sértő magaviselet.*
7. *A közerkölcsi felfogással össze nem egyeztethető életmód*
8. *Az egyházi hatóságok előtt való nyilván alaptalan vádaskodás.*
9. *Az egyház belbékéjének veszélyeztetése, vagy egyenetlenség, viszály előidézése.*
10. *A lelkészek, tanárok, tanitók és minden egyházi tisztet viselők oly irása, vagy tanitása, amely a szabad vizsgálódás sértetlen hagyása mellett a hithüségbe ütközik.*

Az indokolás (még az *1912.* évből) idevonatkozólag igy szól: Az egyes fegyelmi esetek megállapitásánál a mai társadalmi erkölcsi felfogásból indultunk ki, azonban az egyház szervezetének gyöngitésére alkalmas törekvéseket nem lehetett figyelmen kivül hagyni, mert a jelen átalakulás korában igen könnyen megtörténhetik, hogy az elégedetlen elemek a komoly haladás helyett jogosulatlan érdekeket és célokat akarnának előtérbe helyezni s ezzel a legkisebb társadalomban is nélkülözhetetlen rendet megzavarni. Ezt egyetlen haladni vágyó testület sem türi meg. És ez nem esik a szabadelvüség rovására. Sőt a szabadelvüség megköveteli a jobb belátás szerint való helyes cselekedetet.

Kiemelendőnek tartjuk, hogyha valakivel szemben az egyház tanaira vonatkozó ujitás vádja van emelve (jelentés stb. formájában): e kérdés elbirálása nem a fegyelmi biróság hatáskörébe, hanem a *zsinati főtanács* jog- és hatáskörébe tartozik.

A fegyelmi esetek szabatos megjelölésével és meghatározásával kapcsolatban a fegyelmi büntetések meghatározásánál mostanig hatályban volt törvénnyel szemben — az erkölcsi szempontokra nagyobb figyelem volt fordita dó.

A 10. §. a büntetéseket igy állapitja meg:

1. Megintés. 2. Dorgálás. 3. Pénzbüntetés, mely a rendes (nyugdij alapjául beszámithaió) fizetés 20 %-nal nagyobb nem lehet.

4. Egyházi hivatalától való megfosztás, illetve a tiszteletbeli állástól való felmentés.

A tiszteletbeli állást viselőkkel szemben a 3. pont nem nyer alkalmazást.

11. §. A 2. 3. foku büntetés hatálya:

a) az egyházi jutalmakban és segélyekben való részesedéstől való elzárás,

b) ugyanolyan, de jobb javadalmazásu állásra való megválasztatás, vagy kinevezés megvonása és magasabb egyházi tiszt viselésére való megválaszthatás vagy kinevezéstől való eltiltás.

Ez a hatály az itélet jogerőre emelkedésétől számitva a 2. foku büntetésnél 1 év, a 3 foku büntetésnél 3 év.

Ez utóbbi szempontok hivatottak kiküszöbölni az erkölcsi felfogással össze nem egyeztethető azt a helyzetet, hogy a fegyelmileg megbüntetett egyének ugyanoly elbánás alá essenek, mint akikkel szemben soha még csak fegyelmi feljelentés sem tétetett.

A jutalmak és alapitványi segélyek kiosztása körül való rendszerünkbe markáns módon kellett belevinni az erkölcsi érték fogyatékosságának következményeit.

Természetesen az erkölcsi kihatások idejét — a javitás gondolata alapján — pontosan meg kellett állapitani.

Aki csak megintésben részesült — ezáltal a büntetési tétellel még nem szorítható ki a kedvezményezhetők sorából.

Az 1 évi és 3 évi határidő aránylagos a büntetés sulyával. A fegyelmi büntetést érdemlők a jellembelileg erősebbekkel szemben kell, hogy érezzék, hogy az erkölcsi élet fejlesztésére és a jellemek erősbitésére hivatott egyház kebelében az erkölcsi alapot nem szabad és nem lehet joghátrány nélkül megsérteni és az erkölcsi élet biztositására alkotott törvényeket megszegni.

Viszont a keresztényi megbocsátás és őszinte megjavulás feledtetik a mult hibáját s ez a kiszabott idő letelte után az egyenlő elbánásnak nem lehet többé akadálya.

Jövönk csak ugy lehet, ha egyházi életünk minden irányában erős és megingathatlan erkölcsi alapon nyugszik.

Dr. Tóth György.

E. K. T. gyűlés.

Az E. K. T. 1921. január 19-én gyülést tartott, amelyen Ferencz József püspök és br. Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok elnököltek. A gyülés lefolyását tárgyak szerint ismertetjük:

1. Titkár megteszi jelentését az 1920. december folyamán elnökileg elintézett ügyekről. Ezek közül fontosabbak voltak: A kereszturköri esperes azon felterjesztésére, hogy az elnökség járjon közbe a politikai hatóságoknál a magyar levelezés iránt, esperes ujra értesittetett, miszerint a jelenlegi állapoton változtatni az elnökségnek nem áll módjában, egyébként azonban a nyelvhasználat dolgában intézett beadványunk most van elintézés alatt. Az egyházközségi könyvtárak részére megküldetett Kőváry Lászlónak: A magyar unitáriusok a XVIII. és XIX. században c. műve. A közoktatásügyi és belügyi államtitkárságokhoz, továbbá a vallásügyi miniszterhez tiltakozó iratot küldöttünk a közigazgatási hatóságok azon eljárása ellen, hogy a vallásos estélyek tartását helyenként nem engedélyezték A tordai unitárius főgimn. tanárainak eskütételét további intézkedésig nem engedélyeztük. Sajnálatos tudomásul szolgált, hogy a közoktatásügyi államtitkári rendel-

kezés folytán felekezeti iskoláinkat sok helyen beszüntették. Varga Dénes tordai főgimn. igazgatótanár, Hosszú Ferenc és Faluvégi Áron tanitók nyugdijkérvényét a közoktatásügyi államtitkársághoz terjesztettük. A jószágfelügyelőséget felhivtuk, hogy az agrárreform folytán ért sérelmeinket foglalja memorandumba össze. Vári Domokos lelkész részére családi pótlékot utaltunk.

2. Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok az újév alkalmával szivélyes levélben üdvözölte az E. K. Tanácsot. Leveléből közöljük az alábbi részt:

„Az ember nem tudhatja a jövőt; annak szemünk előtt lebegő fátylát nem emeli fel a gondviselés. Részünkre szánt események lehetnek rosszak, még rosszabbak a mostaninál; de másfelől lehetnek biztatók, egy szebb jövőt igérők. Ép azért ami fenntarthat ezen általános elernyedés közepette, az a csüggedést nem ismerő bizalom igazságunkban, az emberekkel vele született, a törvényeket tisztelő érzésben van, melyet mint őt feszélyező akadályt félretolhat a rossz indulat és irigység, de a végső kibontakozásnál mienk lesz a győzelem."

3. E. K. T. tudomásul veszi és ajánlólag terjeszti E. főtanács elé a székelyudvarhelyi egyházkörnek azon határozatát, hogy Ajtai János lelkész tiszteletbeli egyházköri jegyzővé választatott.

4. E. K. T. tudomásul veszi, hogy a székelyudvarhelyi egyházkör felügyelő gondnokká dr. Jakab Zoltán oklándi ügyvédet; fegyelmi birósági tagoknak dr. Máté Istvánt, Ajtai Jánost, póttagoknak Vass Albertet és Zoltán Sándort; közigazgatási birósági tagoknak dr. Máté Istvánt és Ürmösi Józsefet, póttagoknak dr. Szentkirályi Kálmánt és Benczédi Pált; egyházköri képviselőnek dr. Máté István afiát választotta.

5. E. K. T. Mély részvéttel értesül Nagy Gyula homoródszentpéteri énekvezér afia haláláról.

6. *a)* E. K. T. szükségesnek tartja az egyházi énekeskönyvnek mind dogmai, mind pedig költői szempontból való felülvizsgálását és igy egy uj kiadásra leendő előkészitését. Ezen munkálat elvégzésére dr. Költő Gábor elnöklete mellett Vári Albert, Pálffi Márton, Pap Domokos, Sándor János és Régeni Áron afiaiból álló bizottságot kéri fel azzal, hogy 1921. szept. 30-ig a revideált énekeskönyvet terjesszék be.*

b) E. K. T. a püspök „Unitárius Káté"-jának ujból való kiadását halaszthatatlannak és elkerülhetetlennek tartva, annak 3000 példányban való kinyomatását a bemutatott költségszámitás szerinti összegben megállapitja s ezen összeget, valamint irói tiszteletdijban ivenként 100 lei összeget kiutalja.

7. E. K. T. kiutalja a Theol. Akad. hallgatók tandiját. Dr. Tóth György afiának azon inditványát, hogy a theol. Akadémia hallgatói részére lehetővé kell tenni a tanitói és tanári oklevek megszerzését, véleményes javaslattételre a Theol. Akad. igazgatóságának adja ki.

* Ezzel kapcsolatban felkéretnek lelkész és énekvezér afiai, hogy a jelenleg használatban levő és 1913.-ban hatodik kiadásban megjelent énekeskönyvre *(„Istent dicsőitő magasztalások és esedezések az unitáriusok használatára")* vonatkozó összes észrevételeiket az alábbi pontok szerint részletezve dr. Költő Gábor egyházi referens bizottsági elnökkel (Kolozsvár, Unit. koll.) minél előbb közölni sziveskedjenek:

a) Hittani szempontból melyik énekszöveg esik kifogás alá és miért.
b) Verstani szempontból mely hibák mutathatók ki.
c) Zenei szempontból minő hibák találtattak az énekes könyvben.
d) Mely énekek volnának részben vagy egészen elhagyandók?
e) Minő uj énekek (szöveg és dallam szerint) volnának uj kiadásba felveendők?

8. Györfi István Theol. Akad. tanár afiának 1920. szept. 3-ról keltezve a püspök urhoz Budapestről intézett kérései ügyében a Theol. Akadémia igazgatóságának és a pénzügyi bizottságnak meghallgatása után E. K. T. a következő határozatot hozta:

a) Nevezett Theol. Akad. tanár afiának hazajövetelére 3 évi engedélyt, illetve szabadságot kérő beadványát nem teljesiti, hanem fenntartja 1515—1920. E. K. T. szám alatt hozott határozatát, amellyel távollevő Theol. tanár afiait felhivta, hogy tanári kötelességeik teljesitését legkésőbb a folyó 1920/21. isk. év II. felében mulhatatlanul kezdjék meg.

b) Jóváhagyólag tudomásul veszi püspök ur azon intézkedéseit, hogy 1920. junius 30 val Györfi István tanár fizetését ideiglenesen beszünteti, mivel szabadságideje nevezett tanárnak ezen időponttal lejár.

c) Theol. Akad. igazgatóságát felhivja, hogy Györfi István tanár előadásainak ellátására javaslatát tegye meg.

9. E. K. T. elismeréssel vette tudomásul, hogy ifj. Molnár János állampénztári tanácsos 200 lei alapitványt tett a kolozsvári unit. kollegiumban tanuló és elsősorban Molnár családból származó és a küküllői egyházkörből való diák részére.

Elismeréssel vette tudomásul azt is, hogy a küküllői egyházkör részére kulturális és nevelési célokra 57·128 kor. 40 fillér névértékü alapitványt tétetett.

10. E. K. T. elismeréssel veszi tudomásul, hogy Péter Sándor lelkész és neje Bitay Mária a nyugdijas unitárius lelkészek özvegyei és árvái segélyezésére ujabb 2000 kor. adományt tettek.

11. E. K. T. a főtanács határozata alapján a lelkészek és énekvezérek állása után fizetendő nyugdijtételeket határozza meg 1921. jan. 1-től kezdődőleg. (Kolozsdoboka kör 350 lei, aranyosfordai kör 1425 lei, küküllői kör 825 lei, marosi kör 1000 lei, kereszturi kör 2250 lei, udvarhelyi kör 1425 lei, felsőfehér kör 450 lei, háromszéki kör 750 lei, Duna-Tiszamenti kör 325 lei.)

12. E. K. T. a belső emberi nyugdij ügy rendezésére javaslatot kért volt a nyugdij bizottságtól. Bizottság jelenti, hogy ez irányban egyházunk jelenlegi pénzügyeit véve figyelembe, az időt nem látja elérkezettnek. E. K. T. hozzájárul e véleményhez, azonban az ügyet napirenden tartja s a jövő főtanács elé ez ügyben javaslatot kiván terjeszteni.

13. E. K. T. özvegyi nyugdijat és nevelési járulékot utal özv. Szász Andrásné és gyermekei részére

14. E. K. T. Weress Béla petrozsényi lelkészt felveszi a belsőemberi nyugdijintézetbe (1920. szept. 26-tól kezdődőleg).

15. E. K. T. Derzsi Dénes aranyosrákosi énekvezér részére 3000 lei kölcsönt folyósit 1921. jul. 1-ig 3 részletben való visszafizetési módozattal 2 készfizető kezes és az egyházközség kebli tanácsának jótállása mellett.

16. E. K. T. kiutalja Fazakas Béla abrudbányai lelkész kongrua illetményét 1920. szept. 5 — dec. 31. időre.

17. E. K. T. tudomásul veszi a tordai unitárius főgimnázium első félévi ellenőrző tanácskozásának az eredményét (315 tanuló közül gyönge előmeneteléért megrovásban részesült 106 tanuló = 33·65%).

18. E. K. T. Andrási Ferenc kolozsvári kollégiumi gépész fizetés pótlékát kiutalja.

19. E. K. T. a kolozsvári kollégium fedélzetén szükséges javitások elvégzését engedélyezi.

20. E. K. T. elismeréssel értesül arról, hogy néhai özv. Raffaj Domokosné szül. Bereczki Póli végrendeletében mintegy 200·000 lei értékü vagyonát „Torboszlói Bereczki Póli emlékalapitvány" cimen a székelykereszturi unitárius főgimnáziumra hagyta. E hagyatéknak haszonélvezete néhai fiát illeti, mig az életben van és ha hazajön

21. E. K. T. néhai br. Orbán Balázs sirjának gondozására és sürgős rendbehozatalára 100 leit utal ki a székelykereszturi főgimn. igazgatóság részére. Egyben felhivja az egyházközségi kebli tanácsokat, hogy kiváló egyházi embereink sirjának gondozását olyan helyeken, hol ezeknek senki illetékes rokoni gondozójuk nincs, vegyék magukra s e sirok épségben tartásáról gondoskodjanak. E rendelkezések végrehajtását az esperesi vizsgálatok ellenőrzésére bizza.

22. E. K. T. a székelykereszturi főgimnázium egészségtan óráinak dijazását nem változtatja meg. Ugyszintén a székelykereszturi tanárok lakáspénz illetményét sem emeli.

23. E. K. T. a székelykereszturi főgimnáziumnál tanulók utólagos felvételét engedélyezi.

24. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. tornaterméből elveszett fabotok ügyében határoz.

25. E. K. T. tudomásul veszi, hogy dr. Elekes Dénes székelykereszturi isk. felügy. gondnok ünnepélyes beiktatása f. évben megtartatik.

26. Dr. Kemény Gábor tanár Tordáról repatriáltatván magát, óráinak ellátását az E. K. T. tudomásul veszi.

27. E. K. T. Ürmösi Kálmán ny. lelkész részére segélyt utal ki.

28. E. K. T. fedezet hiányában nem utal ki segélyt a haranglábi templom és papilak javitására. Hasonló okból nem utalványoz segélyt a nagyszebeni lányegyházközségnek, valamint a küküllőszéplaki egyházközségnek sem.

29. E. K. T. fedezet hiányában nem utalhat ki segélyt özv. Demeter Lőrincné és Erdős Mihály részére.

30. E. K. T. Sófalvi Domokos körispataki lelkésznek 200 lei, Kelemen György szabédi lelkésznek 300 lei, id. Máthé Lajos firtosváraljai lelkész részére 500 lei, Fekete József nagysolymosi lelkész részére 500 lei fizetéselőleget utalványozott.

31. E. K. T. özv. Biró Lajosné kérésére (10 ellátatlan gyermekére való tekintettel) rendkivüli segélyképen elengedi 500 kor. visszafizetését.

32. E. K. T. jóváhagyja az egyházi és iskolai szolgák nyugdijalapjának; a kolozsvári konviktusi alapok; az özvegyi árvai alap; a Koncz János féle alapok; a belsőemberi nyugdij alap; a kolozsvári kollegium kórház alap 1921. évi költségvetéseit.

33. E. K. T. a kolozsvári kollégium kéményseprése ügyében határoz.

34. E. K. T a pénzügyi bizottság javaslatára felhivja az egyházi jogtanácsos és titkár afiait, hogy a kolozsvári régi kollégium után az 1915—18. évekre eső és a magyar államtól bevárandó 64·000 korona haszonbérnek, továbbá az uj kollégium épületében az ott volt katonai kórház által okozott rongálások helyreállitási költségének (731·282 kor. 69 fill), összesen 795·282 kor. 69 fill. összegnek megtérülése iránti intézkedések megtételére a többi felekezeti hatóságokat is megkérdezve adjanak véleményes javaslatot.

35. E. K. T. a Kolozsvár, Bólyai ut. 5. és Kossuth L. u 7. sz. ház lakásügyében határoz, egyben megbizta a jószágfelügyelőséget, jogtanácsost,

kollegiumi igazgatót és titkárt, hogy memorandummal forduljanak az illetékes állami hatóságokhoz azért, hogy a lakásnélküli egyházi alkalmazottaknak, az egyház házaiban elrequirált lakásoknak feloldása mellett, az egyház házaiban lakásról gondoskodjék.

36. A román közoktatásügyi államtitkárság tudatván a felekezeti iskolák működésével szemben való kifogását, E. K. T. tudomásul veszi, hogy egyházi autonomiánkat ért ezen ujabb sérelem ellen püspök tiltakozást jelentett be.

37. A román közoktatásügyi államtitkárság elrendelte a Theol. Akad. tanárok kivételével az összes felekezeti iskolák tanszemélyzetének eskütételét.

E. K. T. ez ügynek beható megfontolása után a többi magyar felekezetekkel egyetértőleg elhatározta, hogy a román kormányhoz benyujtott *tiltakozó* iratában kifejtett jogi *álláspontjának fentartása mellett* a kényszer helyzetre való tekintettel az eskü letételére a középiskolai tanárokat felhivja.[1]

Ez is „őszinte szó."

Hogy a társadalom evolutiojához az unitárius belső emberek olyan kevés erőt nyujtanak: ennek egyik oka abban rejlik, hogy a pap és tanitó sohasem értenek egyet. Egy pár kivétel ez általános itéletet nem szelidíti. Az egyet nem értés oka pedig az, hogy: a saját munkakörét egyik sem határolja el pontosan; a saját munkáját nem végzi lelkiismeretesen, ámde a másikra átháritana sokat; a saját munkáját a másikával szemben hiuságból is magasabbra értékeli. Ez a személyes, gyarló, szomoru oldal.

A személyi hiányok mellé társul a gyermeki iskolai nevelésnek mai teljesen ferde iránya. Az értelem fejlesztése úgy a felső, mint az alsó fokon az erkölcs, a vallás hátrányára történik. Krisztustól van a bibliában egy mondás: „*a ki velem nincs, ellenem van.*" Addig hangoztatjuk a „*józan ész*" és „*nem felekezeteskedés*"jelszavát, amig aztán a közügy és a vallás szerelme elpárolog s lesz az emberekből nagyon okos, de templomkerülő, léleknélküli, szivtelen „elvtárs."

A papokat és tanitókat ez általános bünökre senki sem figyelmezteti: pedig ez az igaz!! Élne csak századrészben mindkettő hivatásának (de csakis lélekben!): nem volna baj!

Ez őszinte meggyőződése egy

őszinte öregnek.[2]

[1] A román kormány által kiadott „eskü okmány" hiteles szövege a következő: „Én ..... esküszöm, hogy Őfelsége I. Ferdinánd, Románia királya és az ország alkotmánya iránt tántorithatatlan és rendületlen hűséggel fogok viseltetni, a törvényeket és rendeleteket megtartom, az ország és polgárainak érdekeit méltóságát és becsületét megvédem és a hivatalos titkot megőrzöm. Isten engem ugy segélyen!"

Az esküttevőn kivül az egyházi hatóság képviselője és a közoktatásügyi miniszterium képviselője irják alá az okmányt.

[2] E rövid, de elszomoritó sorokat egyik legtiszteletreméltóbb öreg papunk küldötte. Sok évtized keserü tapasztalata van mögötte. Közöljük hozzászólását azzal a tisztelettel, amivel egy emberélet tanulságával szemben kell viseltetnünk.

Vajha meghallanák e szavakat tantervkészitő pedagógusaink is, nem különben a tanügy igaz barátai s *sine ira et studio* okulnának belőle. *Szerk.*

Templomi énekeskönyvünk és templomi zenénk.

(Vége.)

Dallam ritmusa teljesen födi a szép ős magyar szöveg rithmusát, hanglejtése minden izében népies, minden müvészkedő keresett moduláció nélkül és ha az utolsó előtti méret g-je helyett a magyar lágy (moll) hanglétra gisz-ét alkalmazzuk, ragyogó keleties szinezetü záradék tételt nyerünk. De „Oh mennyi kegyes Atyánk", „Ur Istennek szent fia", „Krisztus ma feltámada", „Igaz látó szent Ur Isten*", „Keseredett szivvel" kezdetü énekeink is mind igazi gyöngyei az ős unitárius dallamköltészetnek; a versenyt mindenkor kiállják a csodált katholikus énekekkel. Ki volt szerzőjük? Termettek, mint a rét virágai, illatos egyszerüségben. És épen ezek a dallamok azok, melyek énekeskönyvünkből hiányzanak. Egy részüket az éber szájhagyomány megőrizte, java részük azonban legtöbb s különösen ifju énekvezérünk előtt ismeretlen. Pedig ősi dallamaink igen számottevő hányada, hála érte Bartók Mihály egykori kolozsvári kántorunknak, feljegyeztetett (1806), bár a feljegyzés primitiv, kezdetleges módon, minden előjegyzés, kulcs és hangérték nélkül történt, de mégis megfejthetők s alkalomadtán felhasználjuk. Ezen feljegyzésekből arról győződük meg, hogy énekeink az 1837.-i énekeskönyv megjelenéséig igazi népies énekek voltak. Dallamok tekintetében voltak oly gazdagok, mint a többi testvéregyházak; s dallamaink szépsége, ha nem állt is azoké felett, de ugyanolyan forrásból, a népajkáról származva, mindig egyenrangu volt. Bartók kézirati gyüjteményével kapcsolatban, mint érdekes tényt megemlitem, hogy amint népdalainkban nem találunk melizmákat pl. legátot, ugy ezen 65 régi magyar dallamot tartalmazó hangjegy füzetben sincs s csak három olyan ének fordul elő, melyben legátót látunk; és pedig: „Adj békességet Ur Isten", „Hálát most adjunk mindnyájan" és „Urnak vég vacsorajára" kezdetü ősi énekeinkben.

Az itt felsorolt énekek azonban nem a legszebbek régi énekeskönyvünkben. „Aldom az én szent Uramat", „Atya Istent szivből hiszszük" a német korálok versenytársai; „Felséges Isten", „Áldott Izraelnek Ura", „Krisztus feltámada" az ujjongó ünnepi öröm magasztos kifejezői; „Jer, mi dicsérjük áldjuk" egy hosszabb lélegzetü busongó magyar dal, ugyancsak ez a jelleg fokozott mértékben nyilatkozik meg „Krisztust megfeszitéK" kezdetü husvéti énekünkben, mely zokogó, mélabus, elégikus hangmenetével, gyönyörü dallamfüzésével messzi magasan áll minden jelenlegi énekünk felett. S csodálatos, hogy nem is oly rég m radt ki énekeink közzül. „Ez nap nekünk dicséretes nap" érdekes meleg tónusával s a müdalokig emelkedő szerkezetével lep meg. Ha a szöveg rithmusát figyeljük s a dallamot annak megfelelőleg fejtjük meg, a $^3/_4$-es beosztást kell alkalmaznunk. Hanglejtése azonban tiszta magyar s hitem szerint az egykori kolozsvári szász unitárius kántorok hagyatékát leljük fel benne. Ezen feltevésünket megerősiteni látszik az, hogy a XVII. század elejéről ezektől több Graduál maradt ránk (Báránykuti György), melyek magas zenei kulturáltságról tesznek tanuságot.

* A legujabb kiadásban a 4. sora kimaradt.

Ujabb dallamaink közönséges énekeskönyvünkbe részben a szerkesztés időpontjában, részben — két Iszlai-féle dallam — a későbbi kiadásokba jutottak be. Három dallamnál („Világosság szent Atyja", „Te benned szent Atyám" és „Legyen béke áldott Isten") felütéssel (Auftakt) találkozunk. Kettő („Teremtő nagy Isten", „Legyen béke áldott Isten") $^3/_4$ es üteny beosztást követ. A gyakorlat ezeket is kivetkőztette, ugymint a zsoltároknál láttuk, eredeti alakjukból. Zenei rithmizálásuk különben sem fedi a szöveg rithmusát s igy se a $^3/_4$-es méretnek, se a felütésnek nincs semmi értelme. Ma mindenütt — igen helyesen — $^4/_4$-es méretben, korálszerüen éneklik gyülekezetünkben. Iszlai dallamai közül „Hajnal mosolyg" korál, az utolsó sorig, ott azonban nemzeti énekeinkkel sehogyse egyeztethető melizmákat alkalmaz s e miatt nehezen énekelhető. Szerkezete különben sem szabályos, amennyiben a fokozatos előretörést nem találjuk meg benne s a dallam közép tétele teljesen laposra lenyomva nem fejezi ki husvéti ujjongó örömünket. A záradék jubilátiószerü kitörése nem emeli az előző hangulat hiányt. „Napsugárnak fénye ömlik" 4 első sorát (2 első tételét) ugyancsak a használat javitotta ki, amennyiben a szöveg sormetszeteit a dallamban kellő helyükre tette át. A négy utolsó sora e tekintetben teljesen szabályszerü. Különben e hibát leszámitva, egyike legszebb s erőteljesebb magyar rithmusu uj énekeinknek.

Hátra vannak még a testvér egyházaktól átvett dallamaink. Már átvételük igazolja, hogy azok a német korálok és a katholikus miseénekek remekművei. Ezek között „Legyen kedves" (Bach), „Erős várunk" (Luther), „Dicsőséges Ur Isten" (Haydn) unitárius dallamokká váltak, amennyiben elődeink hallás után örökölték nemzedékenként s lassanként egyes részleteikben átalakultak. De unitárius változataik is oly magasztosan klasszikus korálok, hogy az eredeti dallamokhoz való visszatérést semmi sem tenné indokolttá.

* * *

Közéneklésünk fejleszthetése három fontos tényezőn fordul meg s mig ezeket egyházunk nem oldja meg, éneküegyünk csak vajudó kérdés marad. Ezen tényezők: 1. a kor szinvonalán álló énekgyüjtemény összeállitása; 2. kántorképzésünk megteremtése és 3. jó, és ahol az anyagi viszonyok megengedik, modern orgona épitése. E három tényező együttesen teremtheti csak meg a müvészi közéneklést templomainkban s ha bármelyik hiányzik ezek közül, a másik kettővel csak félmunkát végezhetünk.

Egy uj énekgyüjtemény alapja jelenlegi énekeskönyvünk leend. a) Megállapitandó elsősorban az, körkérdés utján, hogy melyek azon dallamaink, amelyek általánosan használtatnak s igy közkedveltek. Ezek mindenesetre azok lesznek, amelyek legértékesebbek. b) Átvizsgálandó az 1777.-i énekeskönyvünk s abból kiválogatandók azok, melyeknek dallama rithmusában, hangkötésében értékes magyar s azok felujitandók. c) Testvér egyházaink énekgyüjeményeiből, angol hitrokonaink által használt s más külföldi énekeskönyvekből átvesszük a céljainknak megfelelő dallamokat (esetleg szövegeket is), vigyázva az idegen énekeknél, hogy azok közel álljanak a magyar rithmushoz. d) Kiválogatandók, illetőleg összegyüjtendők és minden tekintetben meg ostálandók azon ujabb énekek, melyek Iszlai énekeskönyvében vannak s melyek egyházközségeinkben szájhagyomány utján, énekgyüjteményeinken kivül

használatban vannak, mert ezek között is sok szép éneket fogunk találni. e) Végül teljesen uj énekek szerzésére pályázat hirdetendő (a kezdő lépést ily irányban az Irodalmi Társaság — igen helyesen — megtette, fájdalom az idő erre nem legmegfelelőbb.)

Az uj énekgyüjtemény anyagának tulnyomó részében magyar dallamfüzés, rithmus uralkodjék. Ez édesen fog felcsendülni gyülekezeteink ajkán. Legátók indokolatlan használata elhagyandó s azoktól énekeink megtisztitandók, mert azok sem a régi zsoltárokban, sem népdalainkban nem fordulnak elő s csak a rossz szokás, a vontatott éneklési mód s az orgona játszási készség hiánya teremtette meg.

De kántorképzésünk sem maradhat jelenlegi alakjában tovább fenn. Eddig öntudatos kántor képzésünk nem volt. Kántoraink önmagukat képezték ki, ahogy lehetett. Legtöbben ma is naturalisták s egyedüli vezérfonaluk a lókotta. Sándor János zenetanárunk az „Egyház" hasábjain helyesen fejtette ki kántorképzésünk megoldási módját s itt én csak arra hivatkozom.

Orgonáink többnyire le vannak szerelve. Az alapváltozatok legértékesebb sipjai elrequiráltattak. S ma bizonyára készül a legtöbb egyházközségünk azoknak helyreállitására. A kényszer alkalom meg van jó orgonák felállitására. Nagyobb egyházközségeink feltétlenül legalább 2 mánuálos, légnyomásos orgona megteremtésére törekedjenek. Igazi zenei hatásokat ugy hangszin, mint hangerő tekintetében csak ezeken érhetünk el. Legkisebb orgonánk se nélkülözze a pedált, mert ez a jó orgona egyik alapfeltétele. Orgonáink készitését kántor mesterekre ne bizzuk; hogy mit kapunk ily kezekből, élő példa a bölöni nagy orgonánk. Ha az anyagi helyzet orgona épitését nem engedné meg kisegitő hangszer, különösen kisebb egyházközségeinkben a pedálos orgona-hármonium legyen. Ezek ma oly tökéletes hangszerek, hogy a kisebb orgonákat tulszárnyalják.

És határpontul álljon énektanitóink lelkiismeretes munkája. Valamikor — emlékezhetnek rá Kereszturt tanuló embereink — mind ismertük egyházi énekeinket. Vajjon azok, kik ujabban végzik az iskolát, elmondhatják ezt magukról? Pedig már az elemi iskola 6 osztálya elég időt nyujt ezek elsajátitására Ne a több szólamuság legyen tanitásunk célja, de minél több dallam ismerete és azoknak e adási módja. Ha ezen óhajunkat az előző terveinkhez csatoljuk s megvalósitjuk, bizton hiszem, hogy istentiszteletünk nemcsak az észhez fog szólani, de a sziv hurjait is rezgésbe hozva, gyönyörködtetve, vonzóvá lesz.

Régeni Áron.

Rendeletek.

Sz. 58—1921. E. K. T.

Körlevél

valamennyi unitárius népiskola iskolaszékének a használandó tan- és olvasókönyvek tárgyában.

Több helyről azt a hivatalos jelentést kaptuk, hogy a megyei revizor megkereste unitárius iskolánk vezetőségét, hogy az államtitkár-

ság által approbalt olvasókönyveket szerezzék be, sőt a torda-aranyosmegyei revizor egyenként fölhivta az iskolák vezetőit, hogy sürgösen jelenjenek meg hivatalában és a használandó tankönyveket szétosztás végett vegyék át, mert elemi iskoláinkban más tankönyvet nem használhatnak, mint a közoktatásügyi államtitkárság által engedélyezetteket.

Fölhivjuk az iskolaszékek figyelmét arra, hogy egyházunk a maga autonomiájánál fogva jogositva van ugy az elemi, mint a középfoku intézeteknek tankönyveket iratni, engedélyezni s azok használatát elrendelni s ezeket a tankönyveket a közoktatási kormanyzat közegei csak abból a szempontból birálhatják felül, hogy nem foglalnak-e magukban olyasmit, ami az állam érdekében ütközik. De az államnak nincs jogában az általa kiadott tankönyveket az iskoláinkra erőszakolni.

A többi magyar egyházakkal egyetértőleg gondoskodás történt már megfelelő elemi iskolai tankönyvek kiadásáról, melyek közül a II., III. oszt. olvasókönyvek a Minerva r. t. nyomdájaban már megjelentek.

Felhivjuk összes iskoláink vezetőit, hogy ezeket az olvasókönyveket mielőbb szerezzék be, vegyék használatba s a már meglevő olvasókönyveket cseréljék ki, hogy a revizorok ne emelhessenek kifogást olvasókönyveink tartalma ellen.

Ha pedig a megyei revizorok az állami tankönyveket iskoláinkra akarják kényszeriteni, az ellen határozottan tiltakozzanak s minden ilyen rendelkezésről tegyenek jelentést E. K. Tanácsunkhoz, annyival inkább, mert a közoktatási államtitkár ur az egyházak f jeivel folytatott szóbeli tárgyalások alkalmával elfogadta a tankönyvek engedélyezésére vonatkozó álláspontunkat s biztositotta az egyházakat, hogy nem kivánja korlátozni a tankönyvek kiadására vonatkozó jogunkat, csak feltételül kiköti, hogy azok az állam érdekeibe ütköző dolgokat ne tartalmazzanak.

Kolozsvár, 1921. február hó 4.

Ferencz József s. k.,
püspök.

Kovács Kálmán s. k.,
titkár.

126/1921.
E. K. T.

Körlevél

a lelkészek szolgálati, családi és javadalmi viszonyainak bejelentése tárgyában.

A román vallás és müvészetügyi miniszter ur 47647—1920. és 2959—1921. szám alatt felkérte E. K. Tanácsunkat, hogy sürgösen terjesszen be adatokat (kimutatásokat) lelkészeink szolgálati, családi és javadalmi viszonyaira vonatkozóan.

Miután több új adatra van szükségünk, amelyek a korábbi jelentésekben nem szerepeltek, felhivjuk az összes lelkészeket, hogy **postaforgalmával** egy *megrovatozott féliv papiron* közvetlenül *E. K. Tanácsunkhoz* s egy másik példányon *esperesükhöz* küldjenek be pontos feleleteket a következő kérdésekre: 1. Az anyaegyházközség neve (alá-írva: vármegye. adóhivatal). 2. Mai lélekszám (hozzá adva a társ, leány, fiók- és szórvány egyházközségek lélekszámát is). 3. A lelkész (lelkészek)

neve, születési helye és ideje. 4. A lelkész (lelkészek) képesítése (esetleg más képesítései) 5. A különböző szolgálatokban eltöltött szolgálati idő (hol? mitől? meddig?) 6. Családi állapota (nőtlen? nős? özvegy?) 7. A feleség neve, házassági év, hó, nap? 8. Kiskoru gyermekeinek neve, születési ideje (év, hó, nap) egyenkint. Eltartott családtag neve és az utána engedélyezett családi pótlék jogcime és az engedélyezésére vonatkozó hivatalos szám. 9. Az egyházközség rendes kebli jövedelme a lelkészi fizetésre? (a kongruánál alapul vett jövedelem). 10. Mennyi volt a lelkész *kongruája? korpótléka? családi pótléka?* (az 1918. adatok szerint).

Felhivjuk Esperes urakat, hogy a kimutatások beérkezését tartsák nyilván s ha az esperesi hivatal *10 nap* alatt nem kapja meg, a mulasztó lelkésztől kérje be és terjessze fel.

Kolozsvár, 1921. január 31.

Ferencz József, püspök. — *Kovács Kálmán*, titkár.

A tanárok és tanitók román-nyelvü tanfolyamra küldéséről.

A román közoktatásügyi államtitkárság 342—1921. sz. átiratában a minden fokozatú felekezeti tantestületi tagok kiegészitő vizsgájára vonatkozólag az alábbi intézkedést közölte a felekezeti főhatóságokkal:

„A 36,551. sz. körrendeletnek a felekezeti tanárok és tanitók kötelező kiegészitő vizsgálatára vonatkozó rendelkezése érvényen kivül helyeztetik, fönnhagyatván az iskolafenntartó hatóságoknak a lehetőség, hogy a következő nyáron az állam által 1919-ben rendezett tanfolyamhoz hasonló tanfolyamot rendezzen saját költségén a román történelem-, földrajz-, alkotmánytanból és román nyelvből, ahol e tárgyakból a tantestület előkészülhet.

Az állami tanárok és tanitók, valamint a községiek tartoznak eleget tenni az előbbi rendeleteknek minden változtatás nélkül."

Sz. 36—1921.
U. P.

Pályázati hirdetés lelkészi állásra.

Szőkefalvi unitárius egyházközségünkben ürességben levő lelkészi állásra ezennel pályázatot hirdetek.

Javadalom: 1. Báró Horváth udvartól 100 K; 2. hivektől pénzkepe 340 K; 3. hivektől 10 ekenapszám értéke 1000 K; 4. hivektől 10 fuvar egy napi járó távolságra (fahozatal) 500 K; 5. hivektől 24 tenyeres napszám 240 K; 6. Paget-alapból 50 K; 7. stóla átalányban 40 K; 8. 10 hold 389 □-öl külső 1038 K; 9. 1 hold és 45 □-öl belső, 504 □-öl cinterem s 1 hold 45 □-öl temető fűtermése: 10. kongrua 1407

K 70 f; 11. 3 szoba konyha, nyári konyha, gabonás és pincéből álló lakás és a gazdasági udvarhoz tartozó épületek haszonélvezete.

A pályázati kérvények megfelelő felszereléssel 1921. februárius hó 28-ig beadandók Gvidó Béla esperes urhoz Dicsőszentmárton.

Kolozsvárt, 1921. január hó 25-én.

Ferencz József s. k.,
püspök.

HIREK

Személyi hir. A főtisztelendő püspök úr nehány nap óta meghülés következtében beteg. Kezelő orvosa utasítására egyelőre nem szabad elhagynia szobáját Kivánjuk, hogy jó egészsége minél előbb helyre álljon.

Az Unitárius Irodalmi Társaság pályatételei. A mult számunkban közölt pályatételekre vonatkozólag utólagosan azt teszi közzé az U. I. T. elnöksége, hogy az imádságok ne templomi, hanem magán imádságok legyenek olyanok részére, akik otthon, a házuknál akarnak imádkozni.

Unitárius hitvallás. Az Unitárius Irodalmi Társ ság kis könyvtárának 1. száma „Unitárius hitvallás" cimen ismertetí azon hittételeket, amelyek az unitárius vallásnak leglényegesebb tételei. E füzetet mindazoknak figyelmébe ajánljuk, akik az unitárius hittel meg akarnak ismerkedni. A füzet ára 1 leu s kapható Kolozsváron dr. Borbély István tanár főtitkárnál.

E hunyt. Laborfalvi Márkos Ferenc, az unitárius egyházi főtanács tagja, a radnóti uradalom volt igazgatója, stb. f. év január 17-én 80 éves korában Marosvásárhelyen elhunyt.

Irodalom.

A székelykeresztúri lelkészkör f. év januárjának végén két évi szünetelés után újra megjelentette az *Unitárius Egyház* c. egyházi és iskolai lapot. Az U. E. szerkesztője ezuttal is dr. Kiss Elek kissolymosi lelkész, aki beköszöntő cikkében többek között igy ir: „Lapunk azon fog munkálkodni az 1921. évben is, hogy belső embereink hivatásukat teljesithessék s e munkában mind lennt, mind fennt méltóképen értékeltessenek." Ezek tartalmas szavak s a lap irányát helyesen jelölik meg. Óhajtanók, hogy a szerkesztőnek módjában álljon e helyes programmot tényleg meg is valósitani. A lap tartalomjegyzéke a következő: *1921.* (Beköszöntő cikk). Irta a szerkesztő. *Unitárius világ* (elmélkedés az emberi fejlődésről, a szeretetről s a társadalmi szervezkedés fontosságáról). Irta dr. Kiss Elek. *Reform* (a székelykeresztúri köri közgyülés által az egyház alkotmány megreformálása tárgyában 1919. január 23-án elfogadott javaslat szövege). *Lenni, vagy nem lenni!* (elmélkedés az ember önértékéről, Istenről s a munkáról). Irta Árkosi Tamás. *Hirek.*

S. Nagy László afia, ki eddig az Erdélyi Szemlét szerkesztette, lapját 1921. január óta Szemle cimen adja ki. (Az Erdélyi Szemlét a Minerva könyvnyomda vette át s folytatja Pásztortűz cimen Reményik Sándor szerkesztésében). Nagy Lászlónak elismerésre méltó érdemei vannak az erdélyi magyar szépirók tömörítése terén. Volt idő, amikor az Erdélyi Szemle volt az egyetlen erdélyi magyar szépirodalmi folyóirat s irodalmi életünk legkiválóbbjai irták. Ma már a *Zordidő* (Marosvásárhely), *Pásztortűz* (Kolozsvár), *Napkelet* (Kolozsvár), *Keleti ujság* tárca rovata (Kolozsvár), *Szemle* (Kolozsvár) állnak nyitva iróink előtt. Nagy László afiának szerencsét kivánunk új lapjához.

Unitárius művek. A régebben megjelent unitárius vonatkozásu művekből az alábbiak kaphatók Stein János könyvkereskedésében Kolozsváron („Minerva" irod. és nyomdai műintézet rt.): *A nagyváradi disputatio.* Kiadt. Nagy—Simén. 1870. 14 L. *Albert.* Imakönyv. 1873. füzve 15 L., kötve 18 L. *Unitárius egyh. énekeskönyv* félvászon kötés 10 L., bőrkötés 18 L. *Unitárius egyh. halotti énekeskönyv* félvászon 10 L., félbőr 12 L., bőrkötés 16 L. *Ferencz* József: Unitarier Spiegel 8 L. *Keresztény Magvető* különböző kötetei á 12 L. *Kriza*: Keresztény vallás elemei 2 L. *Kozma*:Temetési alapigék 12 L. *Simén*: Szenttörténetek 2 L. *Simén*: Evangeliumi csodák 15 L. *Tollin*: Servét M. jellemrajza 1878. 6 L. *Szentábrahámi-Csifó:* Imakönyv félvászon 14 L., egész vászon aranymetszéssel 26 L., bársony 80 L., párnázott borjubőr kötés 100 L. *Ferencz* József: Hittan 8 L. *Ferencz* József: Unit. kis tükör 8 Leu.

Erdélyi Barázda cimen a Földmives Szövetség igen tartalmas és ügyes heti lapot ad ki Marosvásárhelyen Gáspár József ny. földmives iskolai igazgató szerkesztésében. Legutóbbi száma is tele van okos, tanulságos cikkekkel. Olvasóinknak a legjobb indulatába ajánljuk e lapot, melynek előfizetési ára egész évre 30 leu, félévre 15 leu, számonként 1 leu. Az előfizetési dijak a lap cimen Marosvásárhely Telekikönyvtárba küldendők.

Nyomatott a Minerva R.-T. könyvnyomdájában Kolozsvárt Deák Ferenc-utca 2 sz.

Kolozsvár. 1921. március. 3. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

Megjelenik minden hónapban.	Az E. K. T. megbízásából szerkeszti: Dr. Borbély István főgimn. r. tanár	Szerkesztőség és kiadóhivatal: a szerkesztő címén Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu
Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.

Kevély ember, egykor te is meghalsz...

Emlékszel-é?

Együtt indultunk az életnek; én, a puszták fia, kinek tekintete a végtelenben járt s te, bérckoszorúzta völgyek szülötte. Engem vágyaim messzire sodortak; téged az élet gondja a röghöz kötött. Én az eszmék világában éltem, lelkem lángolt — és kiégett; téged az erdők zúgása, barázda hasadás, a felkelő nap s a friss levegő hosszu életre táplált.

Emlékszel-é?

Lelkem tüzvészének összeomló ábrándüszkei engem agyonnyomtak; s te — kacagva hagytad ott ekéd szarvát. Nem volt egyetlen szavad hozzám. Sirtam sorsom korbácsütései alatt s te meg nem szántál. Átkozódtam s te elléptél fölöttem. Rám éj borult s te mentél a fölkelő nappal. Én haldoklom s rád most mosolyog az élet.

Isten veled! A mi útaink elváltak.

Én megyek meghalni, mert az én sorsom a feltámadás. Téged ünnepel az élet s nem fogsz ráérni egyetlen könnyet ejteni értem.

Isten veled!

De én, az örök élet, mondom: kevély ember, egykor te is meghalsz...

Borbély István.

Az unitárius egyház alapitványainak ismertetése.

Mint egy zenei müven az alapmelódia, ugy vonul végig az unitárius egyház történetén a hivek áldozatkészsége.

Tiszteletet parancsoló és legendaszerü az az áldozatkészség, melylyel az unitárius hivek időnként az egyház segitségére jöttek.

Ha nem hinnénk abban, hogy az emberiség csakis az erkölcs jegyében fejtheti ki szellemi és gazdasági életét és igy az egyházaknak az emberiség kulturális fejlődésében történeti hivatása van, erre a meggyőződésre kell hogy jussunk, ha az unitárius egyház történelmét lapozzuk és azt látjuk, hogy valahányszor az egyház hajója a politikai viharok és üldöztetések között zátonyra jutott, az Isteni gondviselés mindig adott az egyháznak egy-egy férfit, kinek megingathatatlan, fanatikus hite törhetetlen akaratereje, fényes jelleme, vagy hősies áldozatkészsége az egyház hajóját ujra csendes vizekre vezette.

Ez nem lehet véletlen! Ebben az unitárius egyház történeti hivatását kell látnunk, amely hitet, erőt, kitartást és bizalmat kell hogy adjon a jövőre nézve is.

Ettől a gondolattól áthatva, ismertetni kivánjuk az unitárius egyház alapitványait és pedig lehetőleg az alapitók végrendeletének szószerinti közlésével, mert a nagyok szelleme egyrészt erkölcsi példányképül szolgálhat, másrészt a nagyok emlékének megbecsülése a jövő egyik biztos záloga,

Az egyházi alapitványok között egyik legjelentékenyebb az Augustinovics Pál alapitványa.

Augustinovics Pál alapitványa.

Augustinovics Pál*) a Lengyelországból a XVII. században az unitárius üldöztetések elől ide menekült Augustinovics-család ivadéka Atyja unitárius lelkész volt, ő a szegény unitárius család gyermeke szorgalmával, képességeivel, jellemességével a legmagasabb polgári tisztségeket érte; az erdélyi kir. tábla itélő-mestere, majd főkormányszéki tanácsos volt, mig utóbb az erdélyi főszámvevőség elnökévé választatott és egyházi téren is a legmagasabb kitüntetés érte, amennyiben 1832-ben főgondnoknak választatott meg.

A törhetetlen jellemü, fanatikus hitü és vallásos lelkületü Augustinovics Pál ugy látszik, a szerény papi lakból hozta magával az egyház szeretetét és a mély meggyőződésen alapuló vallásos gondolkozást, mert nemcsak, hogy egész életét a haza önzetlen szeretete és a mély vallásosság jellemzik, de ennek a két eszmének classicus kifejezője 1837-ben kelt végrendelete, melyben az unitárius egyházat tette meg általános örökösének.

Olyan megható és felemelő az a hazaszeretet és az a vallásosság,

*) Életrajza megjelent Buzogány Árontól a Keresztény Magvető 1868. évi IV. kötetében.

mely a végrendelet soraiban megnyilvánul, hogy az igaz, vallásos férfi jellemzéseként szóljanak saját szavai:

Hálaadó szivvel köszönöm a Mindenható Jó Istennek, hogy élettel megáldott, s azt ennyi időkre terjedni engedte. Alattvalói hódoló tisztelettel köszönöm Fenséges Jó Fejedelmemnek királyi kegyelmét, melynek engemet is hű Alattvalói közül részesévé tenni és közelebbről az ezen Nagy Fejedelemségi Fő Kormányszék Tanácsosává és a tartományi számvevő Hivatal Elnökévé kegyelmesen kinevezni méltóztatott. Bár napjaim lehetnének még a Jó Isten kegyelméből, hogy ezen hivatalomban is, kedves Jó Hazámhoz buzgó szeretetemet, — kegyes Fejedelmemhez tántorithatatlan hüségemet bebizonyithatnám, — hogy kedves Barátaimnak, polgártársaimnak még tovább is szolgálatjokra lehetnék, — de ugy látom, hogy mostani betegségem kimenetele kétséges, — kétséges életem további megtarthatása, — kétséges, hogyha javaim felől, melyek tulajdon szerzeményeim, nem rendelkezem most, tehetem e azt később, vagy sem, — amit pedig elmulasztani teljességgel nem akarok. — Azért nyujtsa bár a Jó Isten életemet több időkig, melyért hálálkodni nem fogok megszünni, — vagy vegye el életemet, a min megnyugszom, légyen meg az ő Felsége szent akaratja mindenekben, — mostan gyenge állapotban ugyan, de még hála a Jó Istennek, ép elmével és lélekkel, mindennemü javaimra nézve, lehető dispositióimat ezennel megsemmisitvén, következendőket rendelem. A halálom esetében, mint utolsó akaratomat, rendelésemet mulhatatlanul teljesittetni kivánom.

Az ezen Nagy Fejedelemségbeli Nemes Unitárius Státus szegény sorsát tekintvén s azok Ifijainak, mind a tudományokban, mind a moralitásban leendő jobb móddali neveltetésök tévén eleitől fogva fő célom, ezt a Nemes Unitárius Státust hagyom universalis haeresemnek.

A volt célom, hogy leveleimet tökéletesen rendbe szedve, azokból dolgaim állását tisztába téve, s a Nemes Unitárius Status nevezetesebb szükségeit is, hitem sorsosaival egyetértőleg — tekintetbe véve, ezekhez képest tégyem pontonként meghatározva rendelkezéseimet: de elkezdett munkámban előbb Hivatalom foglalatosságai, később Kolozsvárról eltávozásom miatt eddig bé nem végezhetvén; most pedig arra leveleim távolléte, s gyengélkedő állapotom miatt, egész teljességében ki nem terjeszkedhetvén, — minekutánna Guberniális Cancellista Bölöni Farkas Sándornak, Concept Practicansok Körmötzi Józsefnek és Fekete Sámuelnek akaratomat már több izben kijelentettem, tudva van előttük célom, s az ők egyenességökben, belső megnyugvással vagyok, hogy hátra maradó vagyonomról, mostani meghatalmazásomnál fogva ugy fognak rendelkezni, mintha magam volnék életbe, — ezt előrebotsátva:

1-öben. A Ladamosi jószágomat, minden hozzátartozóival s ahhoz tartozó Nemes Zaránd vármegyei rész jószágokkal, kedves barátom Bölöni Farkas Sándor, Körmötzi József és Fekete Sándor administráltassák, — annak jövedelméről minden esztendőben számadást három példányban készittessenek, melyből egy az Ad-

minisztrációnál maradván, egy példányt a Consistóriumnak küldjenek fel, egyet pedig a Bibliothekába tegyenek be, hogy láthassa az ifjuság is intézetem miként szakrálását. A jószág tiszta jövedelmének az irt Nemes Unitárius Státus minő köz intézeteire, vagy szükségére leendő fordittatását a kinevezett Administratorok együtt közértelemmel hárman határozzák meg és az, az e szerént meghatározott célra fordittassék in perpetuum, — mi is ha a Consistorium által nem observáltatnék, azonnal egész hagyományom szálljon a Kolozsvári Unitária Ekklésiára. Nevezett Barátaimnak, a mint szóval többször kijelentettem, lelkekre kötöm, hogy nékem szivemen leginkább feküvén a Kolozsvári Nemes Unitaria oskolában a tudományos és erkölcsi nevelés jobb lábra állitása, tehát vagyonom mi célokra fordítása elhatározásában ezt tartsák lelkiismeretesen szemeik előtt.

5-ör. Egész Bibliothecámat hagyom a Kolozsvári Unitarium Collégium Bibliothecajanak.

6-or. Capitalissaimat hagyom a Kolozsvári Unitárium Collégiumnak, azoknak mostanig restantiában lévő intéresseit az Administratio bevévén, ossza ki a körülöttem fáradozóknak, — folyó interesseket vegyék az Administratorok életekig, — következőleg pedig annak mi célra fordittatását meghatározván az Administratio, azok mindég azon célra fordittassanak a Collégium Előljárói által in perpetuum.

Ezen utolsó akaratom és rendeléseimnek minden pontjaira nézve való tökéletes teljesedésben vétetésére pedig kérem Jó Kormány Széki Titoknok Énlaki Méltóságos Sala Mihály, és Tkts Sz. Királyi Lajos Urakat, Nagy-Szebenben, Octóber első napján, az ezernyolcszázharminchetedik esztendőben.

Augustinovics Pál, s. k.

A végrendelet által kinevezett adminisztrátorok Bölöni Farkas Sándor, Körmöczi József és Fekete Sámuel 1841-ben megcsinálták Augustinovics Pál szellemében az alapitvány kezelésére és a jövedelem mikénti felhasználára nézve a szabályzatot, melynek lényege a következő:

Az alapitvány jövedelme el nem költhető, hanem abból 10.000 frt.-os tőkék képzendők és csak ezen tőkék kamataínak $^5/_6$-a használható fel az egyházi közszükségletek fedezésére, $^1/_6$-a pedig az alapitvány javára örök időkre tőkésitendő.

Ez a végrendelet bámulatos és örök példája annak, hogy mit tehet a bölcs és okos előrelátás és hogy az örök életü intézmények életében a legkisebb csemete is terebélyes fává nőhet, melynek gyümölcsei a késői századokat is táplálni tudják.

Az ismertetett rendelkezés mellett az eredetileg 300 holdat kitevő ladamosi jószág a jövedelmeiből képzett tőkékből eszközölt vétel utján, ma mint a ladamos-alamori alapitványi birtok mintegy 3000 hold kiterjedésü és azon felül az alapitványnak még készpénzvagyona is van, ugy hogy ez alapitvány ma egyik legjelentékenyebb alapitványunk, mely az egyházi és iskolai közszükségleteket fedezi és a mely a végrendelkező által rendelt állandó növekedésével hivatva van az unitárius egy-

házat képessé tenni arra, hogy megfelelhessen azon történelmi elhivatásnak, mely az emberiség kulturális fejlődése terén az egyházra vár.

Azért Augustinovics Pál emléke minden unitáriusnak szent öröksége és egyénisége, jelleme és alapitványa erkölcsi eszményképe lehet minden igaz embernek.

(Folytatjuk.)

Legyünk hát őszinték...

Az „Unitárius Közlöny" 1920 november-decemberi számában dr. Ferenczy Géza főgondnok úrtól megjelent „Egy őszinte szó" cikket igaz örömmel olvastam és pedig azért, mert egyházi életünket érdeklő olyan dolgok vannak benne, melyek, immár égetően sürgös megoldást várnak.

Azt mindnyájan látjuk és tapasztaljuk, hogy a milyen meleg érdeklődés és bizalom nyilvánult meg a háboru elején a templom és belső emberek iránt, épen anyira elhidegült a nép mindkettőtől a forradalom és az ujkorszak alatt. Azt is látjuk, hogy az ifjabb nemzedék — a melyik a háború alatt nem volt itthon és nem látta a belső ember fáradhatatlan és önmegtagadó munkáját, a templom épitő és vigasztaló erejét — ez az ifjabb nemzedék „a belső emberek munkaértékét" a különböző országokból, táborokból hozott, a forradalom alatt felszabadult és azóta meg nem fékezett izzó szenvedély szemüvegén keresztül „értékeli" s igen természetes, hogy a végeredmény a belső ember iránti gyülölet és a templom iránti gyülölet és a templom elhanyagolása s mindkettőnek becsmérlése. Ezt tehetik büntetlenül. Mert jól jegyezzük meg, hogy egy olyan kiforratlan világban élünk jelenleg, a melynek társadalmában senki se találta még meg a maga helyét, a honnan biztosan foghatna a jövő épitéséhez. Az a szertelen kapkodás, mely ennek a világnak sajátsága, az embereket az egyik szélsőségből a másikba dönti. Az emberi lélek is keresi a helyet, ahol megpihenhetne és teremtő-épitőmunkához foghatna, de nem tudja megtalálni a kivezető útat ebből a chaoszból.

Maga a Főgondnok úr is csak azt állapitja meg, hogy: „Valahol hiba történt, valahol hiba van!" De hogy a hiba a belső emberekben van e, vagy a teologiai akadémia nevelési rendszerében? — nem tudhatjuk.

Ürmösi József lelkész úr a Közlöny következő számában már határozottan megállapitja, hogy a baj oka: „lelkészkarunk többségének közönyössége" a socialis munka és egyházi missio iránt; valamint a teologiai akadémia nevelési rendszere. A socialis munka és egyházi missio alatt — expressis verbis — az Unitárius Szószék és az unitárius naptár, valamint az általa kiadott socialis művek megrendelését, pártolását, terjesztését stb. érti.

Hát hiszen ez is lehet socialis munka és akkor is teljesithet az a lelkész egyházi missiot, amikor hasznos és értékes műveket megrendel, ismeretterjesztő lapokba, évkönyvekbe cikket ir, csakhogy ehez az irásművészet isteni adománya kell; meg aztán sokan csak akkor szeretnek irni, amikor van, hogy mit irjanak és a ki nem ir, vagy az irott dolgokra nem fizet elő, az még nem vádolható a socialis és belmissioi munkát illetőleg, közönyösséggel, mert annak a lelkésznek socialis és cura pastoralis csendes munkája az ő kicsiny és szerény körére nézve lehet épen olyan

áldásos, mint a zajtalanul, észrevétlenül lehulló harmat a szomjazó növényzetre.

A lelkész socialis és cura pastoralis munkája első sorban is abban a kis körben, az ő egyházközségében kell, hogy megteremje áldásos gyümölcseit, mert ez az ő közvetlen munkatere. Itt kell hogy megtalálja azt az útat, melyen leghamarább és legbiztosabban eljut híveinek lelkéhez.

És épen itt van az a pont, a melynél jelenleg legjobban meg van bénítva a működés. És ennek a nemcsak megbénított, de sok helyen teljesen megállított socialis és cura pastoralis munkának a következménye aztán az, hogy a hivek a lelkész fizetésénél első sorban azt vizsgálják: ha vajjon arányban áll-e a fizetés a munkával?

Nem mondom, talán még a mostani körülmények között is végezhet eredményes és a fizetésénél aránytalanul értékesebb munkát az olyan tisztán *magyar, vagy unitárius* községben működő lelkész, a hol mindenféle vezetés és socialis intézmény az eddigi vezetők kezében, maradt; de a legminimalisabb tevékenységre zsugorodik össze működése annak a lelkésznek, aki vegyes ajkú községben kell, hogy teljesitsen szolgálatot és végezzen socialis munkát. Itt mindenféle socialis intézmény: község, gazdakör, szövetkezet stb. új vezetők kezébe csúszott. Az előbbi helyen működőknek fogalma sincs arról a féltékenységről, mely a jelzett socialis intézményeknél, iskoláztatásnál stb. megnyilvánul. Teljesen meg van bénitva minden socialis működés, sőt a szorosan vett cura pastoralist is irridenta működésnek tekintik sok helyen. Aztán a lelkész testi épségének megóvása, családi nyugalmának megtarthatása s a hivek békéjének biztositása végett is kénytelen körében a legminimalisabb munkát végezni. Ez az oka aztán annak, hogy a fizetés rendezésénél előtérbe todul az a gondolat, hogy a munka nincs arányban a legkissebb fizetéssel sem. Az ilyen helyen csak tapogatozik az lelkész, mert a régi nyomok elvesztek, újakat pedig senki se tud mutatni a viszonyok rendezetlensége miatt. Azt hiszem, hogy a vegyes ajkú vidékeken lakó lelkészek mind érzik ezt és érzi maga az egyházi főhatóság is, mert nem tud adni semmi olyan utasitást, mely ismét normális kerékvágásba zökkentse az egyházi életet és „a belsőember és hivő közötti teljes érzelmi bensőséget megteremtse."

Én tehát nem annyira a lelkésznek közönyösségében látom az okát annak a szomorú állapotnak, melyben a mi egyházi életünk van, mint inkább abban a kényszer helyzetben, a mely sok helyen teljesen utját vágta minden socialis és belmissioi munkának.

Ez azonban nem akar mentsvára lenni az ezen a téren teljes passivitásnak, csak épen megvilágositása valódi tényállásnak és dokumentálása annak az igazságnak, hogy a Szószék, vagy naptár megrendelése még nem olyan socialis és belmissiói munka, mely kimeriti ezeknek fogalmát, mélységeit.

Hogy aztán a teologiai akadémia nevelési rendszerében is lehetnek hibák — különösen a lelkészkedés gyakorlati oldalát tekintve — nem vonom kétségbe; azonban az itt nyert útmutatás is csak a gyakorlati életben lesz érték.

A Közlöny f. évi 2-ik számában „Őszinte öregnek" megjegyzései sok és az egyházi életben gyakran sulyosan tapasztalt igazságot tartalmaznak. A mai világban — ugy tetszik — mintha nem annyira a műveltség világitana, mint inkább az anyagiasság. Bár csak ephemer jelenség lenne

ez. Az államilag jól dotalt tanitókántorok — tisztelet a kivételnek! csak lenézik a koldus nyomorultul tengődő lelkészt, akinek — különösen a kepeváltásos helyeken — csak papiroson van meg az ujabban megállapitott fizetése is. Ennek következtében a család anyagi gondjai között bizony kicsi legény a nép szemében az a lelkész, hiába van meg a kitünő képesitése; azért az ő szegénysége nyomasztóan hat minden tevénykenységnél és a socialis működése oda gravitál, hogy a családját fentarthassa, gyermekit neveltethesse, ruházhassa s a mindennapi kenyeret kiverejtékezhesse. Ez a tevékenysége pedig nagyon sok időt elraból a socialis és belmissioi működésétől.

Szomorú látvány az egész éven át szántó, kaszáló, kapáló, fahordó belső ember, bármennyire nemes és nemesitő is a munka, de az ezen a terén foglalatoskodó belső ember — különösen a lelkész — mégis csak sokat veszit az ő nymbusaból és az anyagiak megszerezhetése végett egy egészen más — és az ő hivatalának szinte ellentétes téren gyümölcsözteti testi és szellemi erőit.

Bizony, ha saját portánkon tul is szemlélődünk sok olyan jelenséget látunk, a mely egyházi életünk sokkal nagyobb betegsége most, mint volt valaha. Ezeknek gyógyitását a viszonyok konsolidalodása fogja meghozni.

Addig is pax nobiscum! *)

Aranyosi.

Az unitárius prédikáció.

Hosszú szünetelés után Ürmösi József homoródszentpáli lelkész afia ügybuzgósága folytán újra megjelent az „*Unitárius Szószék*“, lelkészeinknek ez a régi, derék folyóirata. Örömmel fogtam e legfrissebb (XIV.) kötet olvasásához, mert jól esett a rég nem látott ismerőssel elfoglalkoznom. Aztán hajtott a kiváncsiság is megtudni, hogy vajjon van-e nyoma az unitárius prédikáción az elmult világrendítő eseményeknek? Vajjon az unitárius prédikációra és imára, mint irodalmi műformára, volt-e hatással a léleknek mai nagy megrendülése, melyhez foghatót csak a görög-római pogány világ bukását átélt keresztények lelke érezhetett. Aztán érdekelt az is, hogy vajjon lelkészeink minő álláspontot foglalnak el a prédikációirás és szónoki beszéd mai problémáival szemben. Hiszen tudvalevő, hogy a mind hangosabb egyházi reformtörekvések külföldön legerősebben épen a prédikáció mai formájának megváltoztatását és „korszerűbb“ egyházi beszédek tartását sürgetik.

Mint a szerkesztői fogásokkal ismerős olvasó, előszöris a Szerkesztő „Szemlé“-jére voltam kiváncsi, gondolván, hátha itt kapok tájékoztatást

*) Szeretnők, ha e hozzászolás a vitát nem vinné át a személyeskedés terére. Irója a legjobb indulattal és tárgyilagossággal akart szólani, épen ezért az olvasó is sziveskedjék hasonló jó indulattal és tárgyilagossággal olvasni. Az Ürmösi J.-ra vonatkozó reflexiók azonban egyoldaluak, mert Ü. J. afia is *egyetemesebb* szempontokat tartott szeme előtt akkor, amikor a „nem törödömség“ illustrálására saját egyéni tapasztalatait emlitette meg.

A lényeget nézzük, ne csak a szókat s akkor naagy dolgokban is megértjük egymást. *Szerkesztő.*

fennt említett kíváncsiskodásaimra. A Szerkesztő beköszöntője valóban tartalmas, ügyes. Azt tudatja, hogy eddig volt ahogy volt, ezután azonban a hosszadalmas, részletesen kidolgozott prédikációk helyett „beszédvázlatokat" szeretne közölni. A jó vázlat — úgy mond — jobb segítség a még olyan szépen kidolgozott kész beszédnél. „Az ilyen beszédek nem szolgálják a gyakorlati célt." A vázlatközlés célszerűségét készséggel elismerem, azonban mindjárt ideírhatom, hogy az én részemre, ki nem vagyok pap, de azért szívesen olvasok egyházi beszédeket, a vázlat bizony nem elég. Nekem az egész beszéd kell. Ebben persze semmi különös kívánság nincs s a Szerkesztővel bizonyára békésen meg is fogunk egyezni. Írassa a Szerkesztő minden beszéd elé, vagy jegyzetben alája a beszéd vázlatát (dispositio) s mind a ketten ki leszünk elégítve. Igéri aztán a Szerkesztő, hogy német és angol beszédeket is fog közölni a külföldi beszédirodalom jelen állapotának megismertetése végett. Ez valóban dicsérendő gondolat. Valamint az is, hogy a hazai magyar nyelvű egyházi beszédirodalomról rendszeres ismertetéseket fog közölni.

Tervekben és igéretekben a Szerkesztő tehát nem fukar s ha a szerencse nem hagyja el, hiszem, hogy folyóiratával nagyértékű egyházi hivatást fog teljesíteni. Hanem az igéretekből én e soraim elején említett érdeklődéseimre nem sok felvilágosítást nyertem s igy kénytelen voltam magam összeállítani az unitárius prédikáció jelenlegi állapotának a rajzát.

A prédikáció azóta sokat veszített jelentőségéből, amióta a bibliát nemcsak templomban lehet olvasni, hanem otthon is. Azelőtt a pap orákulum volt, mert csak ő ismerte a szentirást. — Ma minden buzgó keresztény ember ismeri azt. Régen a prédikáció tulajdonképen bibliamagyarázat volt. Ma ennyi nem elég. Ma valami más tartalom kell. Ime, ez a modern prédikáció főproblémája.

Öreg papjaink még úgy tudják, hogy a pap a szószéken tanító kell, hogy legyen, ki mindenik beszédében leckét ad hallgatóinak a keresztény erkölcstanból. Péterfi Dénes azt tanította, hogy a keresztény egyházi beszéd tartalmára nézve az a mű, mely rövid térben megoldása mindazoknak a nagy kérdéseknek, melyek az emberi gondolatot foglalkoztatják, milyenek a lét titokzatossága, a világ és a rossz eredete, az élet és halál rejtélye; tehát a pap a keresztény életbölcseletnek magyarázója, aki nem tanít, hanem profétai ihlettel kijelent. Niebergall, a heidelbergi egyetemen a gyakorlati lelkészkedés tanára, legújabb ide vonatkozó munkájában azt írja, hogy a modern pap művész s feladata a szószéken nem ugyanaz, mint az iskolában tanító tanáré, az sem feladata, hogy filozófus módjára megoldja a lét nagy kérdéseit. A modern pap a szószéken annak a lelki hangulatnak felkeltője, amely hangulatban a lélek önmagába száll s papi vezetés nélkül Istenéhez közeledik.

E sokféle véleményhez egy csomó más irányú vélekedés járul. A franciák megkülönböztetnek városi és falusi prédikációkat; az inkább az értelemnek szól s közeli rokonságban áll a régi dogmatizáló beszéddel, ez nem fejteget, hanem axiomákat szuggerál. A szuggesztió ereje az előadó szónok képességeitől függ. A németek általában társadalmi csoportok szerint különböztetik meg az újabb beszédeket s mindenik társadalmi osztály részére s az osztályokon belül az egyforma hivatásuaknak lehetőleg külön-külön beszédeket mondanak. E specializálásnak meg-

okolása az, hogy az emberek figyelemköre foglalkozásuk szerint változó, változnia kell tehát a figyelmet lekötni akaró beszédnek is. Az amerikaiak egészen új gondolatot vetettek föl: arról prédikáljon-e a pap, ami a hallgatóságot érdekli, tehát ami részére érdekes, vagy pedig arról, ami őt kell, hogy érdekelje. Amely kérdés mögött alattomban az a kérdés lappang, hogy a prédikátornak tanítania avagy szórakoztatnia kell-é hallgatóit? A prédikáció problémája kétségtelenül az angoloknál a legszabadelvűbb: objektiv vagy szubjektiv legyen-é a beszéd, s maguk általában azon nézet felé hajlanak, hogy a modern prédikátor csak úgy számíthat sikerre, ha beszédének legfontosabb tétele személyes élmény; a bibliára való hivatkozásnál meggyőzőbb, ha a pap saját maga vagy hívei személyes sorsára hivatkozhat.

Ime, mennyi probléma füződik a modern prédikációhoz.

Pedig mindez csak egyik része a problémáknak, mert ép ilyen nagy számmal vannak a másik csoportban is problémák. Ez a másik problémacsoport arról szól, hogy minő hely, minő viszony illeti meg a beszédet az egész istentisztelet keretében. — Régen a beszéd volt a protestáns istentiszteletnek középpontja. Ez volt maga a mindenkori kijelentés. Minden egyéb csak másodrendű dolog. Ma már úgy kezdik ezt a kérdést felfogni, hogy az egész istentisztelet egyetlen egy aktus, melynek keretén belül a részeknek harmonizálni kell. Tehát a beszéd tárgya, terjedelme és stilusa a könyörgéshez és a közénekhez kell, hogy alkalmazkodjék s megfordítva. Ez gyakorlatilag azt jelentené, hogy a papnak és a kántornak tervszerűleg kell megállapítani az istentisztelet tonusát. E tonusnak attól kell függnie, hogy minő célt kiván elérni az istentisztelet. A közének dallama nem ellenkezhet az ima hangulatával. Moll-hangulatú könyörgésre nem következhet dissonans zenéjű közének. A harmonia a fő az istentisztelet részei között. E kívánalom a prédikáció reformját az istentisztelet reformjához fűzi s általában a művészi elvek érvényre juttatását célozza.

A harmadik problémacsoport ismertetését mellőzöm s csupán annyit említek meg róla, hogy lényege a következő: hány beszédet mondjon egy pap egy évben? 52 új és korszerű modern beszédet írni évenként akkora művészi képességet tételez fel, amekkorával nem közönséges, de kiválónak nevezett pap sem rendelkezik. Ha pedig kevesbítjük az eredeti prédikációk számát, kérdés marad, hogy mennyire szabad csökkenteni? Bármily érdekes volna e problémacsoportnak részleteit elsorolnom, ezuttal mégis elhagyom. A mi szegényes anyagi viszonyaink általában csak egy paptartást bírnak meg egyházközségenként. A modern követelmény szerint pedig legalább két lelkész kellene mindenhova, mert egy prédikációnak kétszer való elmondása — kérődzés a kathedrában, mit hivatalból üldözni kellene.

Az előttem levő legfrissebb Unitárius Szószékben az imákon kivül, melyekről most nem kívánok szólani, hat prédikáció van s így ez a füzet, a dolog természeténél fogva, nem mutatja meg azt, hogy a fennt vázolt törekvésekhez mit szólnak papjaink. Azonban az Unitárius Szószéknek előbbi számaiból, a Keresztény Magvetőből s másutt megjelent beszédekből, személyes tapasztalataimból s megbizható információk alapján mégis megtudtam állapítani, hogy az egyházi beszédhez füződő reformtörekvések az unitárius prédikációt is lényegesen átalakították. Ma

már nem egyformán prédikálnak orátoraink, hanem többféleképen. Egy részük még ragaszkodik a történeti hagyományokhoz, más részük ujítni akar; van, ki a prédikáció valódi tárgyát keresi; van, ki a formák művésze; vannak hármas felosztású beszédek s vannak költeményszerű prédikációk, melyek egyetlen részből állanak. Papjainknak egy része a kathedrában a mindennapi életnek pongyola beszédmódját utánozza, más része a díszes, virágos stilust kedveli; van, kinek egész beszéde csupa frázis, mások a kothurnusos beszédmódot kedvelik, kevés szóval pathetikusan sokat mondani. Aztán a hanghordozás dolgában is nagy változatosságot találunk. Ismerek papot, ki nyugodt, természetes hangon beszél, más szónokol, harmadik kiabál; van olyan, ki kellemesen csengő hangját öntudatosan igyekszik összhangba hozni beszédének tartalmával s van olyan, kinek nincs érzéke a hanghordozás művészetéhez. Vannak modorosan gesztikuláló papjaink és vannak kézmozdulatnélküliek. Van, ki az amerikaiak mintájára ököllel hadonáz, s van, ki örökké fenyegetőzik. Leggyakoribb kézmozdulat a zárt tenyérrel való levegőbe bökdösés. E külsőségek gyakran öntudatlanok, csinálja őket a pap, mert beszélés közben nekipezsdült temperamentuma a kézmozdulatokban is kifejezésre akar jutni. Ismerek azonban kiváló unitárius szónokot, ki tükör előtt szokta beszédeinek előadását megtanulni.

Ha tipikus csoportokat akarnánk megkülönböztetni a ma divatos unitárius prédikációk között, úgy a következő három csoportot választhatnók külön:

1. *Értekező* (*apologetikus*) *beszédek*. Ez a legrégibb formája az unitárius prédikációnak. Már Dávid Ferenc ilyen beszédeket mondott. Az értekező beszéd s az értekezés között alig van különbség; mind a kettő valamely axiomatikus tételt fejteget és pedig lehető hosszan és részletesen. A ma divatos értekező beszédek Channing hatását mutatják, kit nálunk legtöbb eredetiséggel Ferencz József püspök úr vett mintául. A püspök úr prédikációinak e sajátságos formáját a külső (egyháztörténeti) körülmények magyarázzák legjobban. Amikor ő még kolozsvári prédikátor volt, egyházunknak hittana jóformán ismeretlen volt a (templomba nem járó) nagy közönség előtt s amit ismertek is belőle, az nem volt egyéb a Szentábrahámi-féle theologiánál. A Szentábrahámi által legjobban képviselt unitárius theologia helyére épen Ferencz József (akkor: Ferencz Józsi) állította a Dávid Ferenc által legutoljára hirdetett moralis theologiát, amely az isteni dolgoknak erkölcsi vonatkozását hangsúlyozza s az emberi cselekedetekkel kapcsolatban az egyéni felelősség hitét hirdeti a krisztusi megváltás dogmája helyett. Korszakalkotó ujítás volt ez, úgy, hogy az unitárius dogmatörténet megirója bizonyára az 1860-as évektől s a fiatal Ferencz Józsefnek első papi dolgozataitól fogja datálni a mai modern unitárizmusnak kezdetét. Az csak természetes, hogy Ferencz József, a pap, akkor is megmaradt reformátori céljai mellett, amikor püspökké lett s modern hitelveinek fejtegetését, Dávid Ferenc fölfogásához visszahajló hitének ismertetését, tovább is egyházi beszédeinek tulajdonképeni tartalmául vallotta. E munkájában Ferencz Józsefnek nagyon segítségére volt az, hogy még kolozsvári pap korában (Kriza János püspöksége idején) megjelentek Channing beszédei magyarul s így korszakalkotó reformátori munkájának már kezdetén nagy reformátor társára támaszkodhatott. Valóban Ferencz József ugyanazt a munkát végezte nálunk, amit az amerikaiaknál Channing. Az is csak természetes

hogy míg a püspök úr tanította a papnövendékeknek a szónoklástant, saját irányát állította tanítványai elé követendő mintául. Ez okfejtő vagy értekező beszédek ma is a leggyakoribbak templomainkban. Nevezhetném dogmatikus beszédeknek is, s egészen helyes megjelölés ez is: apologetikus (hitvédelmi) beszédek. Bedő Albert úr évről-évre pályadijakkal ápolta e beszédformát. Sok fiatal papunk ragaszkodik e formához ma is. Az előttem levő Unitárius Szószékben Báró Józsefnek „Jézus nevében imádkozzunk" és Marosi Mártonnak „Nemzeti Isten" cimű beszédei ilyen apologetikus beszédek. E nemben különösen szépek Kovács Lajos brassói lelkésznek pályanyertes beszédei. Csifó Salamon theol. akad. tanár szintén e beszédformát kedveli, ő azonban nem az egyházi hittételeket, hanem az egyetemes emberi történetnek (a jó és rossz történetének) tanulságos alakulásait szokta fejtegetni s igy Channing irányát Martineau irányával próbálja egyeztetni.

2. *Erkölcsi prédikációk.* E beszédek tartalma általában a bibliai tíz parancsolatnak magyarázata. Kétségtelenül az ilyen beszédet a legkönnyebb „összeütni". Az élet gazdag példatára a „ne ölj", „ne lopj" stb. parancsolatokhoz nyújt legváltozatosabb illusztrációt. Azonban jól jegyezte meg W. Faber, hogy épen a nem sikerült erkölcsi prédikációk ártottak legtöbbet a szószéknek. Ahhoz, hogy valakinek joga legyen erkölcsi prédikációt tartani, mocsoktalan előélet, tiszta magánerkölcs, feddhetetlen jellem kell. Ha a hallgatóság tudja, hogy papja „vizet prédikál és bort iszik", bizony nem hisz neki. Jézusnak joga volt ilyen beszédeket mondani. De szomorúan kérdem: papjaink közül (s általában a keresztény papok közül) hányan léphetnek nyugodt lelkiismerettel Jézus szószékére? Hase egyéb körülményre is figyelmeztet. Ő azt mondja, hogy a papok szívesen vonnak le mindenféle apró-cseprő históriából erkölcsi tanulságot, azonban gyakran szem elől tévesztik, hogy bárminő kisjelentőségű esemény nem tud imponálni a hallgatóknak s igy az ilyen bagatell dologhoz fűzött tanulság kárbaveszett. Az emberiség történetének kiváló ismerője legyen a pap — úgymond Hase, — aki valóban meg is tudja találni a történelemben mutatkozó végzetszerűséget. Mert nem minden igazság egyszersmind tanulság is, noha annak látszik. Különben is — teszi hozzá E. Chr. Achelis — nagy kérdés: vajjon van-e az eseményeknek tanulsága? Aki hiszi az előreelrendelés (praedestinatio) tanát, az megfigyelheti ugyan az események irányát, de saját cselekedeteire vonatkozólag nem vonhat le gyakorlati értékű tanulságot. E gondolat persze már a szabad akarat problémájába kapcsolódik, amit nincs helye itten bővebben fejtegetnünk.

Az erkölcsi prédikációnak két formája ismerős nálunk. Az egyik félig bibliamagyarázat. A pap ugyanis nem az életből, hanem a bibliából veszi beszédeinek példáit s azokból vonja le az erkölcsi tanulságot. A szóban levő Unitárius Szószékben Ütő Lajosnak „Bibliai képek" c. beszéde ilyen. Orbán Lajos egész kötetre való ilyen beszédet adott volt ki. Ürmösi Károlynak és Gvidó Bélának emlékszem nehány idetartozó prédikációjára. Az ilyen beszéd hatása attól függ, hogy mennyire plasztikus a kép, amit elénk állít az orator. Németh István, ki ez irányban szokott a legtöbb sikerrel prédikálni, a bibliai képet megtoldja a tanulsággal s beszédei arányosan két részre oszlanak (a hármas divizio fenntartása mellett); Lőfi Ödön a bibliai képet csak vázlatszerűen adja, hogy annál több ideje legyen a tanulságról elmélkedni; Józan Miklós inkább

a bibliai kép bemutatása kedvéért látszik prédikációit készíteni. Az erkölcsi prédikációknak ennél a csoportjánál a történetnek a bibliában kell meglennie, minélfogva az alapigékben benne kell foglaltatnia a cselekmény tárgyának ép úgy, mint a belőle vonható tanulságnak.

Az erkölcsi prédikációnak másik formája alapigéül a tanulságot veszi fel s a profán világ eseményeiből keres hozzá igazoló példákat; tehát módszere az előbbinek épen fordítottja. Péterfi Dénes volt az ilyen prédikációk mestere minálunk. Az emberi élet, mint dráma, beszédeinek tárgya s a drámának színtere — amint ő maga írja „Az egyházi beszédről" való tanulmányában — az ég, a föld s a pokol, vagy méginkább az emberi lélek maga a színtér, hol az ég és pokol hatalmai vívják a tragikus harcot. Az ilyen beszédek a szimbolikus beszédek. Minden szónak két jelentése van bennük, egyik a szószerinti, másik az átvitt értelmű. Emlékszem, egyik legszebb beszéde a virágról szólott s az illatos lelket juttatta eszünkbe. Illatos lélek . . . minő fenséges fogalom e szagos, büdös társadalomban. Az ilyen szimbolikus beszédeknek nincs sem kettős, sem hármas szerkezetük. Egyetlen képnek kifejtései azok.

A prédikátornak ügyelnie kell rá, hogy a kép, az előadás hangsúlya s az orator mozdulatai egyetlen művészi egésszé olvadjanak össze. Egyetlen közberikácsoló hang, egy suta kézmuzdulat vagy egyetlen oda nem illő szó tönkre tudja tenni a hatást. Péterfi Dénes művésze volt a szószéknek. Tanítványai közül tudtommal csak Taar Géza közelítette meg, más senki.

3. *Szociális beszédek.* Az olyan prédikációkat foglalom e csoportba, amelyek az egyéni erkölcs és a tömegerkölcs közötti viszonyt, illetőleg ennek aktuális problémáit tárgyalják. A műfaj maga új keletű s jóformán csak a mult század 80-as éveiben született. Sokáig vitatkoztak arról, hogy szabad-e a papnak aktualis társadalmi témákat beszédtárgyul választani. Voltak, kik ellene foglaltak állást, mondván, hogy a templom a lelki békességnek a helye, hova semmi napi érdekességű dolgot bevinni nem szabad. E merev álláspont azonban nem volt jogosult. A sok háborgó lelkiismeret nem maradhatott a templomon kívül; s ha a hallgatóknak szabad a mindennapi élet szenvedélyeit magukkal vinni a templomba, a gondokat és gondolatokat, az érzéseket, a gyülölséget és fájdalmat, a koreszméket s a magán ambiciókat, — hát akkor szabad a papnak is vinni magával aktuális gondolatokat. Igaza van Steinmayernek: Zárjátok ki az aktualitást a prédikációból s megölitek a prédikációt. Persze az aztán egészen más dolog, hogy mit csinál az aktualis témával a prédikátor. Dr. Boros György rendszerint az egyháztörténeti hasonlatokkal fonta össze, kimutatván, hogyan viselkedtek elődeink hasonló körülmények között; Vári Albert — ki nálunk a legtöbb sikerrel képviseli e műfajt — bölcseletileg alapozza meg az aktualitást, utalván rá, hogy nincs semmi új a nap alatt, a szerencse és szerencsétlenség régi sorsa az emberiségnek, mely bánatban enyhülést nyújt, örömben mérsékletet tanácsol. Vári rendesen letompítja az aktualitás élét, Ürmösi József ellenben kifeni azt. Itt azonban azt kell mondanunk Scheelevel, hogy a prédikátornak nem szabad felednie, hogy a templom istenháza s ennélfogva a papnak nem csupán az emberek a hallgatói, hanem Isten is; épen ezért minden dolgot az emberi kicsinységen kivül Isten nagyságához is hozzá

kell mérnie, mielőtt a szónok arról döntene, hogy mekkora fontosságot tulajdonítson az aktualitásnak.

Ime, nagy vonásaiban az unitárius prédikáció jelen állapota. Papjaink tiszteletet érdemlő buzgósággal keresik a tökéletességet s kiki tehetsége szerint törekszik javítni szónoki munkáját. Sok út van már járhatóvá taposva s mint láttuk, a becsületes igyekezetben nincs hiány.

Szerettem volna beszámolni arról is, hogy minő hatással volt az elmult világháború az unitárius prédikációra. Sajnos, e hatásról jelenleg keveset mondhatok. Nekem úgy tetszik, hogy a lelki elmélyülés, mely e világrengéssel együtt jár, még nem ért véget. Majd, ha a tapasztalás hullámai talajt érnek s visszaverődnek, ha majd lehiggadnak a kedélyek s az öntudatos, tervszerű irodalmi munkának az ideje is elkövetkezik, akkor fog igazán meglátszani, hogy az elmélyülésből lett-e valami haszna az unitárius prédikációnak. Ma mindössze annyit tudhatunk, hogy papjaink tónusa formásabb, beszédeik tartalma súlyosabb lett. Érezzük, hogy az élet, mi mindnyájunkra ránehezült, ott ül a próféták és apostolok vállain. Hogy birkóznak meg e teherrel, azt a jövő mutatja meg.

Hosszúra nyúlt ismertetésünket azzal végezzük, hogy ismételten gratulálunk az Unitárius Szószék feltámadásához s tudatjuk, hogy a papi munkát a jövőben is megbecsülő figyelemmel kisérjük e téren is.

Dr. Borbély István.

Közszolgálat-e az Ur-szolgálat?

„Tempora mutantur . . ." régi mondás, régi igazság. Változnak az idők és változnak az emberek. Egy néhány év óta különösen sokat változtak az idők is. Talán mondanunk is felesleges, hogy e szomorú változás árát a komolyabb erkölcsi felfogás, az intenziv lelki és szellemi élet, a a kultura fizette meg. A visszafejlődés, csökkenés ténye tagadhatatlan minden téren, kivált az ember lelki berendezésében. Az ember, a teremtésbeli ékes korona, a krisztusi eszmény hordozója, a nietzschei magas elv valósitója, a felsöbbséges ember árnyéka lett önmagának. Mintha kicserélték volna. Lerongyolódott, leszegényedett, nem annyira külsőleg, mint belsőleg, lelki ábrázata elrútult, deformálódott. Ujból elvesztette a paradicsomot. Valódi megváltása lenne, ha életéből, emlékezetéből örökre kitörülhetne egy néhány sötét évszámot, ha el lehetne vezetni a Lethe vizéhez, hogy abból meritve felejteni tudja a közös emberi nagy szerencsétlenséget, a háborus őrületet, a háborus szennyet.

Ehhez a folyóhoz, a feledés vizéhez s a mocsarak helyett új éltető forrásokhoz mi igehirdetők, urszolgák volnánk hivatva elvezetni a vértől ittas, lezüllött emberiséget. Nem az élet fölött állunk, mint kényelmes páholyból szemlélődők, hanem az élet poros utján, az életben járunk. Mi is feledni vágyunk. Feledni a sok méltatlanságot, megaláztatást, kisemmizést, lefokozást.

Nagyérdemü, szeretett uj főgondnokunk e hivatalos organum nov. dec. számában „Egy őszinte szó"-ban őszintén kimondja, miben látja a belsőemberi, illetve lelkészi fizetésrendezés tekintetében a hivek, az egyházközségek hűvös, szinte fagyasztó magatartásának inditó okait. Eszerint a

hivek nézőszögletéből nézve igen nagy árakat kérünk és számitunk szolgátunkért. A nagyobb fizettséggel szemben nincs jogosult, érdemesült ellenérték. Népünk tehát a kiadott fizetésjavitási rendelet szerint nemcsak járandóságainkat, hanem a lelkészi munkát is értékelte volna. Ha igy volna, az valóban szomoru lenne reánk lelkészekre, de szomorú volna a hivekre és magára a közre. Egyik oldalon a túlmagas fölértékelés, másik oldalon a túlalacsony lebecsülés: hisz ez valójában az Urszolgálatnak, mint közszolgálatnak kimondott csődjét jelentené. Akkor a konzekvenciákat levonó lelkészség, hogy látható és megmérhető *közmunkát* végezzen, minden további teketoria nélkül bátran odaállhatna a sáncások, útkaparók közé s a hivek tetszésével találkozva talán üdvösebb lenne a munkája, mintha az Urnak láthatatlan útját egyengetné. Tévedhetünk, de mi a hívek emlitett értékeléséről alkotott véleményünkben nem megyünk ilyen messze. A termény és járandóság értéke megállapitásánál egy fontos szempont vezette őket, nevezetesen az, hogy miként menthetnék meg a belső embert is, a saját féltett zsebüket is. Törekvésük arra irányult, hogy valami kerülő úton a fizetésjavitás terhét és kötelezettségét valaki másnak, akár az államnak, akár a státusnak vállaira áttegyék. És itt ujból nem vádolás kép mondom, csak védelméül, a vádlottak mentségéül állapitom meg a szomoru tényt, hogy főhatóságunk ezzel az ominozus fizetésjavitással, illetve javittatással egy kissé megkésett. A hivek áldozatkészségének ajtaján valóban rosszabb időpontban nem kopogtathatott volna be, mint épen most, mikor a pénz beváltás s egyéb okok miatt olyan válságos a pénzügyi és gazdasági helyzet, olyan sivár a jelen s olyan kilátástalan a jövő. Miért nem jött akkor, mikor még volt pénz a ládafiában, volt hit az emberekben, mikor még teljes szinében pompázott a szebb jövő reménységének rózsája, mikor még a lelkek virágoztak, a fölbomlásnak nyoma nem volt s a rózsaszirmok, levelek nem hervadoztak, foszladoztak? Az eredmény akkor bizonnyal más lett volna s e ballépést nem irhatnók az *érzelmi közösség* rovására. Az eredmény aztán eredményt szült volna. A szolgák szolgálata hivebb, odaadóbb, kitartóbb lett volna s most a mérlegelésnél az arány jobb s az árfolyam sokkal kedvezőbb volna. De hogy is lehet dus szellemi termést, jó eredményt várni az olyan papság munkájától, mely a két szük esztendő alatt nyomorult éhbéren tengődve rá volt kényszeritve, hogy önmaga teremtsen magának a megélhetés biztositására uj, türhető állapotot?

Pályánk meddősége, az Urszolgálat látható eredménytelensége, a silány terméshozam senkit sem bánt jobban, mint minket. Ha még oly lelkesen fogjuk is fel a dolgot s egészen hivatásunknak élünk, vannak pillanataink — sokan vagyunk igy — mikor a sikertelenség láttára erősen befészkeli magát lelkünkbe a kétely, hogy vajjon a vasárnaponkénti templomi szolgálattevés a szociális működéssel bővitve is elég teljes és termőképes életpálya-e? Épen ezért rég töprengve égünk a vágytól megoldani a kérdést, mimódon szélesbithetnők ki a pályakörét, hogyan adhatnánk hivatásunknak nagyobb és gazdagabb tartalmat, hogyan végezhetnénk, mint társadalmi osztály, elismert produktiv munkát? Gondolatunk szerint a lelkészkedést szorosabb kapcsolatba lehetne hozni a *tanitóskodással*, a nevelői hivatással. Igy a vasárnaponként felgyujtani szokott fényes csillárt a kialvás vagy kioltás veszélye nélkül áthelyezhetnők szépen a mindennapi élet asztalára, hogy ott bár csak egy gyertyalánggal égjen és világoljon az ismeretközlésben, a jónak szépnek és igaznak meggyökeresitésében. Lát-

hatatlan világunk a láthatóval közelebbi relációba kerülne, megfoghatatlan ügykörünk tapinthatóbb, megmérhetőbb körrel bővülni. A nép szellemi és lelki vezére igy lenne valóban gyülekezetének pásztora, igazi néptanitója.

Csakhogy mindezekhez első föltétel a lét föltételeinek föltétlen biztositása, a szolgáknak az anyagi gondok alól való felszabaditása, a papi tekintélynek felülről jövő intézkedésekkel lehető védése, megóvása. Ezért egyházszervezetünknek is bizonyos módosulásokon kell átmennie. A demokratikus irány a pátriárkálisnál a mi óhajunknak is inkább megfelelne, mert amazzal előtérbe nyomulna az egyforma mérték, az egyenlő elbánás elve s ezzel kissé szilárdulna a belső embernek is a jogi helyzete, erősbödne a jogvédelme. Mi szivből óhajtjuk, hogy egy belső ember ügye, ha ellene komoly vád merül fel, ne családiasan, egyszerü igazoltatással intéztessék el, hanem folytassák le vele szemben szabályszerüen a szigoru fegyelmit, hogyha megtévedett és bűnös, akkor bünhődjék, de ha nem bűnös, akkor rágalmazója viselje a törvény fenyitését. Mi azt akarjuk, hogy a családanya, az egyház szemében ne legyenek dédelgetett és nem dédelgetett hívek, becézett és mostoha gyermekek. Mikor fizetésünkről, a munkás béréről van szó, ne utaljanak az Ur fizetésére s mikor megaláztatásunkról van szó, ne hivatkozzanak az égre. Egyforma mértéket, egyenlő elbánást minden vonalon, a farizeusoknál több igazságot, mert csak az vezet a mennybe. (Jézus.) Egyáltalában engedjék meg nekünk, hogy mi is a földön járjunk, de nem mint útszéli vándorok, mint kolduló szerzet, szellemi proletárság, hanem mint örömhirrel járók, mint küldöttek, követek, kikről mindenütt kellő gondoskodás történik. A földtől mi nem akarunk még a földön megválni, a jogokkal körülbástyázott élet talajáról lesiklani. Nem és azért nem, mert tudjuk, hogy a jövő szemléletébe nem merülhetünk el anélkül, hogy a jelen tartozásait megne tagadjuk; az eszmények világának át nem adhatjuk egészen magunkat anélkül, hogy a látható világról, a valóságról meg ne feledkezzünk. Különben csak úgy járnánk, mint az a bölcs (Tycho de Brahe), ki azt gondolván, hogy éjjel a csillagok szerint igazodva mehet a legrövidebb úton, kocsisától ezt a választ nyerte: „Jó uram, lehet, hogy az égen jól kiismered magad, de itt a földön bolond vagy." (Kant.)

Eszményeink csillagai továbbra is csillagok maradnak s előttünk a vaksötét éjben is ragyogni és világolni fognak. De az útról le nem térünk. Az élet poros országútján megyünk, haladunk előre. Visszük a lelkeket, vezetjük a szennyes mámorból józanodó s új, tiszta forrásvizre szomjuhozó emberiséget az élet kútfejéhez. Akik minket megértenek, velünk vannak, velünk éreznek, esdve kérjük, jöjjenek a nemes munkában segitségünkre. Vegyék félre útunkból a torlaszokat, tegyék szabaddá lélekzetvételünket s látni fogják, hogy bennünk is van hűség, kötelességtudás, hivatásérzet. Mint lelkiismeretes, hű, nem magukat, hanem a nyájukat legeltető pásztorokat (Ezékiel) fognak minket megismerni s úgy értékelni. Olyan emberekül, kiknek buzgósága buzgóságot, hite hitet, élete életet, eszménye lelkeket tud teremteni s a lét fáján bizonytalanul lelógó, vegetáló, lélek nélküli árnyakból érző lények, *emberek* lesznek s a szivekből új nóta fakad . . .

Az Urszolgálatot korántsem akarjuk magunknak kisajátitani. De mig Langgal elismerjük s lángolva hirdetjük, hogy az utolsó suszterek (ma nem

is olyan utolsó) mestersége is hiven végezve a maga nemében közszolgálatot jelentő Urszolgálat: addig viszont mi is joggal elvárhatjuk a társadalom minden rétegétől, minden tényezőtől, hogy hivatásszerüen végzett, buzgó igehirdetői szolgálatunkat elismerésével és becsülésével honorálja s egyáltalán kérdésbe se tegye: közszolgálat-e az Urszolgálat?

Keresztesi Dénes.

Rendelet.

33—1921. eln.

Körlevél

valamennyi unitárius lelkész afiához mint iskolaszéki elnökökhöz a népiskolai statisztikai adatok beküldése tárgyában.

Felhivom az iskolaszéki elnököket, hogy a népiskolai statisztikai adatok tárgyában a megyei iskolarevizorok által közvetlenül hozzájuk küldött ürlapot magyar nyelven töltsék ki és küldjék el az illető revizorhoz.

Kolozsvár, 1921. február 1.

Ferencz József
püspök.

HIREK

Személyi hir. Örömmel tudatjuk olvasóinkkal, hogy a főtiszt. püspök úr egészsége helyre állott.

Eljegyzés. Gál Jenő magyarzsákodi tanitó eljegyezte Dombi Esztikét Homorod-Szentmártonon. — Gratulálunk.

Elhunyt. Özv. abrudbányai Rédiger Gézáné, szül. Nagy Amália, unitárius lelkészné életének 69. évében f. év február hó 7-én Bölönben elhunyt.

Nyomatott a Minerva R.-T. könyvnyomdájában Kolozsvárt Deák Ferenc-utca 2 sz.

REKLAMÁCIÓ a lap megjelenésétől számított 15 napon belül fogadtatik el.

Kolozsvár. 1921. április. 4. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

Megjelenik minden hónapban.	Az E. K. T. megbizásából szerkeszti: Dr. Borbély István főgimn. r. tanár	Szerkesztőség és kiadóhivatal: a szerkesztő címén Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu. Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.

Ferencz József püspök úr eskütétele.

A püspök úr az E. K. T. felhatalmazása alapján 1921. április hó 10-én d. e. 11 óra 30 perckor tette le a hűségi esküt Románia királyának. Az eskütételről román és magyar nyelvü azonos szövegű jegyzőkönyv vétetett fel. Az alábbiakban a jegyzőkönyvnek magyar szövegét közöljük.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett Kolozsvárt, 1921. április hó 10-én az unitárius egyház püspökének, Ferencz Józsefnek hűségi esküjéről.

Jelen vannak: A kormány megbizásából dr. Metes Péter Kolozsvár város prefektusa. Az egyház részéről báró Petrichevich Horváth Kálmán és dr. Ferenczy Géza egyházi főgondnokok, Gálfi Lőrinc egyházi főjegyzőhelyettes, Kovács Kálmán egyházi és püspöki titkár, és az Egyház Képviselő Tanácsának számos tagja.

Délelőtt féltizenkét órakor dr. Metes Péter prefektus úr megjelenvén az Unitárius Egyház Képviselő tanácsának disztermében kiséretével együtt, őt br. P. Horváth Kálmán egyházi főgondnok ur szives szavakkal üdvözli és kéri, hogy a vallásügyi miniszterium 19.422—1921. sz. intézkedése alapján az egyház püspökétől a hűség esküt vegye be. Ferencz József püspök ur a kormány megbizottja előtt, nem tudván románul, magyar nyelven a következő szövegü esküt teszi le:

Én, Ferencz József, az unitárius egyház püspöke a Mindenható Istenre hüséget esküszöm Őfelsége Románia királyának és engedelmességet, minő egy püspökhöz illik. Megtartom a királyság törvényeit és gondoskodni fogok róla, hogy alárendeltjeim is tiszteljék azokat. Az ország nyugalma és

épsége ellen nem fogok semmiféle kisérletet tenni és amennyiben tőlem függ, nem fogok megengedni ilyen akciókban való részvételt hiveimnek sem. Isten engem ugy segitsen!

Az eskü bevétele után a kormány megbizottja a püspökhöz a a következő beszédet intézte:

Főtiszteletü Püspök Ur! Ezen ünnepélyes alkalommal, kérem, fogadja Királyunk Őfelsége és a királyi kormány üdvözletét, akik ezen most letett eskü által teljes bizonyságot szereztek arról, hogy az unitárius egyház összes hivei Őfelségének és közös hazánknak hüséges és törvénytisztelő polgárai a jelenben, azok lesznek a jövőben is.

Ünnepélyesen biztosithatom, hogy a román állam alkotmánya, valamint a jelenlegi és a jövőbeli törvényei által mindig tiszteletben fogja tartani a hit és vallásos kultusz szabadságát összes polgárai részére. Meg vagyok győződve, hogy az unitárius egyház tradicióihoz hiven folytatni fogja magasztos hivatásának teljesitését a lelki és erkölcsi nevelésben, hozzájárulván ekép az állam és emberiség előhaladásához.

Főtiszteletü püspök urnak kivánok sok évet egészségben; a vezetésére bizott egyháznak felvirágzást és hiveinek békét és boldogulást.

Ferencz József püspök erre következőleg válaszol:

Kormánybiztos Ur! Midőn a kivánt hüségi esküt letettem, azon reményemnek adok kifejezést, hogy Őfelsége I. Ferdinánd király, valamint mindenkori kormánya egyházunk autonomiájára figyelemmel engem püspöki joghatóságomban s annak gyakorlásában támogatni s megvédeni kegyesek lesznek, sőt egyházunk autonomiáját az abból kifolyó összes jogaival együtt törvény által is biztositani fogják.

A kormánybiztos urnak köszönöm üdvözlő szavait s kérem, hogy méltóztassék eskütételemről Király Őfelségét értesiteni s ezt a memorandumot Őfelsége kezéhez juttatni.

Az emlékiratnak a helyszinén történt átadása után a jegyzőkönyv lezáratott; a kormány megbizottja, az egyház püspöke és főgondnokok által aláiratott.

Ferencz József
unitárius püspök.

Dr. Ferenczy Géza
főgondnok.

Báró Petrichevich Horváth Kálmán
főgondnok.

Dr. Petre Metes
delegatul guvernului regal.

Az átnyujtott memorandum román és magyar szövegü volt. Az alábbiakban a memorandumnak magyar szövegét közöljük.

Királyi Felség!

Szeretett unitárius egyházam szabadon választott püspökeként e nagy történelmi időkben kegyeletes emlékü elődeim példáját követve, a történelmi felelősség tudatában buzgón fohászkodtam az egek urához s mindnyájunk Istenéhez, hogy elmémet megvilágitsa, ne engedje, hogy letérjek az igaz utról, amelyen őseink haladtak.

Lelkem megnyugvást keres abban, hogy a mai napon az eddigi gyakorlatnak megfelelően a kiküldött biztos ur kezébe letett hűségi esküm nem csak az én szivemben, hanem a világháboru gyötrelmei által sulyosan megprobált és sokat szenvedett hiveim szivében is életrekelti a boldogságot nyujtó békesség és nyugalom reményét.

Hiszem és bizom, hogy egyházam hivei a kialakult uj helyzetben is hüségesek lesznek: Istenükhöz, Királyukhoz és hazájukhoz.

Az unitárius egyház ezen a megszentelt területen annak a szabadelvü vallásos fejlődésnek az eredménye, amely az egész világon először e bérces haza részben iktatta törvénybe a lelkiismereti szabadságot.

Az unitárius egyház és Erdély többi egyházai a vallási türelmesség világtörténelmi példáivá lettek.

Ezen földterületen immár több százados elvvé jegecesedett, hogy egyik vallás sem tekintheti magát a hitbeli igazságok kiváltságos letéteményessének.

Az unitárius egyház a lelkiismereti szabadságot mindenkivel szemben sértetlen dogmának vallja, hirdeti és gyakorolja.

Az unitárius egyház hiveinek száma — a többi egyházakéhoz viszonyitva — csekély, azonban egyházam azokkal áll és él szoros lelki kapcsolatban, akik az európai, sőt az egész civilizált világ lelki életének haladásában vezető szerepet visznek s akik ezt az országrészt a vallásos szabadelvüség megszentelt földjének becsülik.

Az unitárius egyház több, mint háromszáz éves autonomiájával nem akart soha állam lenni az államban. Mégis az iskolai és egyházi életben kifejtett tevékenysége és kulturális sulya által erkölcsi és szellemi erőit a köz javára mindig szabadon fejleszthette.

Egyházam magyar hiveit az isteni gondviselés nagy fajszeretettel áldotta meg. Meg vagyok győződve, hogy Felséged bölcsessége megérti és szive megérzi, hogy ez a fajszeretet nem bün, amelyet büntetni kell, hanem erény, amely jutalomra érdemes.

Felséged meg fogja érteni, hogy ezer esztendős lelki kapcsoknak a szétszakitása hiveim lelkében is mély sebeket hagyott, amelyek enyhitést és gyógyitást várnak.

Vajha ez a gyógyulás Felséged uralkodói bölcsességének kisugárzásaként kormányának megértő intézkedései által mielőbb bekövetkeznék.

Felségednek most már hüségesküt tett alattvalója ilyen gondolatok között az unitárius egyház érdekében mély hódolattal a következő kéréseket terjesztem Felséged szine elé.

Hódolattal kérem:

I. Az unitárius egyház vallásszabadságának, a szabad vallásgyakorlatnak törvényes biztositását.

II. Az unitárius egyház évszázados alkotmányának sértetlen fentartását, hogy egyházi, iskolai és vagyoni ügyeit az állami főfelügyelet alatt szabadon intézhesse. Nevezetesen mindennemü alsó közép, felső és szakiskolákat, valamint egyetemet nyilvánossági joggal felállithasson és fenntarthasson.

III. Kizárólag egyházam önzetlen hiveinek vallásos kegyességéből származott egyházi és iskolai kegyes alapitványoknak sértetlen fenntartását és mindenféle kisajátitástól való mentesitését.

IV. Az állami főfelügyeleti jog (ius supremae inspectionis) és az egyház védelmét szolgáló állami kötelesség (ius advocatiae) törvényi biztositását.

Egyházi, iskolai és általános kulturális feladataink megvalósitása a ma létező vagyoni helyzetünk közepette és a változott gazdasági viszonyok folytán csak ugy lesz lehetséges, ha Felséged mindenkori kormányai az unitárius egyház szükségleteinek kielégitésére a lehető támogatást készséggel nyujtják.

Kérem Felségedet, hogy kormányát utasitani kegyeskedjék, hogy az egyház és állam közötti viszony rendezésénél az unitárius egyház kiküldötteit meghallgatni és a szükséges véleményes javaslatokat bekéretni el ne mulassza.

Hódolatom kifejezését a szent irás eme szavaival végzem: „Kegyesek legyenek a királyoknak az igaz beszédek és az igaz mondást szeresse a király, mert igazsággal erősittetik meg a királyi szék."

Főpásztorságomnak negyvenötödik esztendejében Felségednek hódolatteljes alattvalója:

Kolozsvár 1921. Április 10.

Ferencz József,
unitárius püspök.

HIREK

Székelyderzsi lelkész fegyelmi ügye Az E. K. Tanács még 1920 április 21-én 448—1920. sz. a. hozott határozatával a fegyelmi törvény 15. §. értelmében megkereste és a szükséges adatok csatolása mellett szabályszerű eljárásra hivta fel a székelyudvarhelyi egyházköri fegyelmi bíróságot a székelyderzsi lelkész afiának a fegyelmi törvény 1. §. a) pontjába ütköző és a törvény s főhatósági rendelkezésekkel szembehelyezkedő magatartásával elkövetett különböző fegyelmi cselekedetek miatt.

A székelyudvarhelyi egyházkör fegyelmi bírósága 1920 május 15-én a székelyderzsi lelkész ellen a fegyelmi keresetet elrendelte és egyuttal a fegyelmi törvény 20. §-a alapján őt állásától felfüggesztette.

Ezen itéletet a másodfokú fegyelmi bíróság 1920 junius hó 6-án tartott ülésében helyben hagyta.

Ezután a fegyelmi törvény értelmében a fegyelmi eljárás megindult. A köri fegyelmi bíróság a törvénykivánta vizsgálatot elrendelte és foganatositotta.

1920 aug. 14. a székelyudvarhelyi egyházköri fegyelmi bíróság össze is ült, de mivel egyik világi biró időközben repatriáltatta magát, a másik biró, az azóta elhunyt br. Orbán János, súlyos betegsége miatt nem jelenhetett meg, — a fegyelmi törvény 4. §.-a értelmében szabályszerüen nem alakulhatott meg. Ekkor az E. K. T., hogy az ügy halasztást ne szenvedjen, mig a székelyudvarhelyi egyházkörben új fegyelmi birákat lehet választani, 1063—1920 sz. alatt az ügyet 1920 aug. 17-én a székelykereszturi egyházköri fegyelmi bírósághoz tette át. Ezen bíróság, minthogy közokiratHamisitás büntettét látta fennforogni lelkész afia azon ténykedésében, hogy az egyházközség kebli tanácsának jegyzőkönyvéből a 39—54. lapokat kivágta és eltüntette, a fegyelmi törvény 33. §.-ára utalással az eljárást felfüggesztette és az iratokat a székelyudvarhelyi törvényszékhez tette át. A másodfokú fegyelmi bíróság afiának ezen határozat ellen beadott felfolyamodását visszautasitotta 1920 szept. 2-án, minthogy a fegyelmi törvény 33-ik §.-a alapján meghozott, átútalás rendelő határozat ellen a törvény rendelkezései szerint felfolyamodásnak nincs helye.

A törvényszékhez 1920 szept. 14-én tette át a fegyelmi bíróság az iratokat, hol 17-én már iktatták.

Az ügyészség 1920 dec. 22-én 1531—1920. sz. alatt a vád képviseletét megtagadta azzal az indokolással. hogy a presbiteriumi jegyzőkönyv nem közokirat.

Igy került vissza az ügy a már ujonnan megalakult székelyudvarhelyköri egyházi fegyelmi bírósághoz, amely 1921 január 31-én megtartott főtárgyalásán az egyházi hivatalától való megfosztásra itélte. Székelyderzsi lelkész afia ez itéletet a másodfokú fegyelmi bírósághoz megfellebbezte. Az összes iratok 1921 március 27-én érkeztek fel az egyházi fegyelmi bírósághoz, hol az ügy most van elbirálás alatt.

Ez ügyben 1921 március 10-én a székelyderzsi egyházközségből 30 tagú küldöttség a felfüggesztett lelkész vezetésével 196 aláirással ellátott kérvényt adott át a püspök úrnak, melyben kérte, hogy a fegyelmi bíróság itéletétől eltekintve a felfüggesztett lelkészt állásába helyezze vissza. Püspök úr a küldöttséget, melynek nevében Pál Sámuel

afia beszélt, dr. Ferenczy Géza főgondnok úr s az Egyházi Képviselő Tanács több tagjainak jelenlétében fogadta. Válaszában kijelentette, hogy neki nem áll módjában megváltoztatni a fegyelmi bíróság ítéletét, mert az eljárásában független. Felhivja azonban a hiveket arra, hogy bizzanak a független fegyelmi bíróság pártatlan itélkezésében és várják nyugodtan a másodfokú fegyelmi bíróság igazságos ítéletét.

Hasonló értelemben szólott a küldöttséghez dr. Ferenczy Géza főgondnok úr is.

A küldöttség járással kapcsolatban több román nyelvü napilap téves információ alapján alaptalan támadást intézett a püspök úr ellen és az ügyet hibás világitásban tüntette fel. A közleményekkel szemben a püspök úr is, a küldöttségben részt vett atyánkfiai is, valamint a székelyderzsi presbiterium is helyreigazitó nyilatkozatot tettek közzé.

Rendelet.

Sz. 339—1921. eln.

Körrendelet.

Esperesek utján összes lelkészeknek és egyházközségeknek a gyülések tartása ügyében.

Tudomásul vétel és miheztartás céljából közlöm a vallásügyi miniszteriumnak következő iratát:

Sz. 6993—1921. 1921. március 19-én.

Püspök Ur!

Tisztelettel értesitem, hogy a Méltóságod vezetése alatti egyház az állami törvények és biztositott alkotmány-szervezete alapján jogositva van egyházi gyüléseket tartani kebli ügyekben a közigazgatósági hatóságok előzetes engedélyének kikérése nélkül. Ennek értelmében megtettem az illetékes hatóságoknál a lépéseket tudomásvétel és tájékozódás céljából.

Octavian Goga
miniszter.

Felhivom ennélfogva T. cimet, hogy fennti rendeletre hivatkozással tiltakozzék egyházi gyüléseik betiltása ellen és ha annak nem lenne eredménye, tegyen azonnal jelentést, hogy illetékes helyen a szükséges lépéseket megtehessem.

Kolozsvárt, 1921. március 24.

Ferencz József
püspök.

Sz. 161—1921.
eln.

Körlevél,

valamennyi esperesi lelkészi hivatalnak, az iskolai igazgatóságoknak (iskolaszéknek), a tanitók és tanárok kiegészitő vizsgálata tárgyában.

A közigazgatási miniszterium kolozsvári államtitkársága az összes és minden fokú intézetek tanitóinak és tanárainak elrendelte volt, hogy folyó évi április hó végéig a román történelemből, földrajzból, alkotmánytanból és a román nyelvből az államtitkárság által megjelölt vizsgáló-bizottság előtt kiegészitő vizsgálatot kötelesek tenni. E. K. Taná-

csunk megokolt előterjesztésére az államtitkárság 342—921. számu intézkedésével ezt a rendelkezést a felekezeti tanitók- és tanárokra vonatkozólag hatályon kivül helyezte.

Ezt a rendeletet azzal a figyelmeztetéssel tesszük közhirré, hogy a mennyiben valamelyik revizor, vagy főigazgató a tanitóktól (tanároktól) a kiegészitő vizsgálat letételét követelné, ezt a követelést a fennebbi államtitkári rendeletre való hivatkozással utasitsák vissza, nekünk arról haladéktalanul jelentést tévén.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa.

Kolozsvár, 1921. március 30.

Ferencz József püspök. *Kovács Kálmán* titkár.

Sz. 110—1921. U. P.

Pályázati hirdetés.

Az Aranyostorda körben csegezi egyházközségünkben üresedésbe jött lelkészi állásra pályázatot hirdetek.

Javadalom: Az 1921. évre megállapitott pénzfizetés 4028 leu, szántóföld 7 hold 597 □-öl, kaszáló rét 3 hold 800 □-öl, négy öl hosszu tüzifa (az udvarra szállitva), lakás: négy szoba, konyha, kamara, szükséges gazdasági épületekkel.

Kellően felszerelt pályázati kérvények 1921. évi április 23-ig adandók be esperes Lörinczy Dénes urhoz.

Kolozsvárt, 1921. március hó 21-én.

Ferencz József püspök.

426—1921. eln.

Körlevél

az 5 %-os iskolai pótadó ügyében.

Többen azon kérdéssel fordultak főhatóságunkhoz:

a) „hogy azokban a községekben, ahol az állami iskolán kivül az egyház is tart fenn iskolát, az unitárius egyház tagjaira kivethető-e az 5%-os iskolai adó?“

b) „vagy a már kivetett és felszedett iskolai adóból igényelhet-e az iskolafentartó egyházközség és minő arányban?“

Tájékoztatásul közöljük az 1868. évi XXXVIII. t.-c. idevonatkozó 35., 36. és 40. §-ait, valamint az e §§-ok értelmezése s végrehajtása tárgyában kiadott 1879. évi 2947. számu miniszteri rendeletet.

35. §. A községi népiskolák terheit első sorban a község viseli, mely e célra minden kebelbeli vagy hozzátartozó polgárra és birtokosra külön adót vethet ki. Ez adó azonban az állami egyenes adóknak 5%-át nem haladhatja meg.

36. §. Azon községi tagok és birtokosok, kik a jelen törvényben kijelölt kellékeknek megfelelő hitfelekezeti iskolát tartanak fenn, csak annyiban köteleztetnek a községi iskola fenntartásához járulni, amennyiben azon összeg, amellyel saját hitfelekezeti iskolájok fenntartásához pénzben vagy terményekben járulnak, egyenes adóik öt százalékát nem meriti ki.

40. §. 35. §. értelmében kivetett adó csak községi iskola állitására és fenntartására fordittatik.

A fent jelzett 1879. IV. 8-án 2947. sz. V. K. M. rendelet a következőkép szól: „... az iskolai adó viselésére a népoktatási törvény 25. § a értelmében minden községbeli lakós és birtokos kötelezendő s ezen a mondott törvény 36. §. által csak annyiban szenved változást, amennyiben azon lakósok és birtokosok, kik kimutatják, hogy a felekezeti iskolák fenntartására anyagi áldozatokat hoznak, állami egyenes adójuk arányában az idézett 35. §-ban megszabott teher viselése alól felmentendők egészben vagy részben; de az 1868. évi XXXVIII. t.-c. 36. §-ban foglalt fentebbi kedvezmény semmi szin alatt sem általánositható odáig, miszerint azon felekezet hivei, mely felekezeti iskolát tart fenn, tekintet nélkül az általuk egyenként hozandó anyagi áldozatra, mentesitve volnának a községi iskolai adó fizetésétől."

Kolozsvár, 1921. március 19.

Ferencz József, püspök. — *Kovács Kálmán*, titkár.

247—1921. eln.

Körlevél

valamennyi középfoku intézetünk igazgatóságának, az iskolaszékeknek a kérések felbélyegzése tárgyában.

A közoktatásügyi államtitkárság 5088—1921. sz. irata értelmében értesitjük, hogy magánosoktól csakis kellően felbélyegzett beadványokat fogadjanak el.

Kolozsvár, 1921. ápr. 1.

Ferencz József, püspök. — *Kovács Kálmán*. titkár.

Sz. 284—1921. E. K. K.

Körrendelet

valamennyi esperes és lelkész afiának a féláru jegyváltásra jogositó arcképes igazolványok ügyében.

Vonatkozással a vallásügyi miniszterium 18.227—1921., valamint a közoktatásügyi miniszterium 15.347—1921. sz. intézkedésére felhivom Tisztelendőségedet, hogy féláru jegyváltásra jogositó arcképes igazolvány megszerzése céljából a lehető legsürgősebben küldje be a titkári hivatalba 1. a saját, valamint felesége arcképét; 2. az egyházközségben levő unitártus felekezeti iskola tanitóinak, azok feleségeinek és a tanitónőknek; 3. az önálló kántorok és feleségeiknek arcképeit.

Az arcképek vizit formában fehér alapon, a tulajdonos névaláirásával ellátva legyenek. A kép hátulján is ki kell olvasható irással irni a nevet. Fölhasználhatók a régi engedélyben levő képek is. Minden egyes arckép után a könyvecske kiállitásáért 4 leu összeget köteles az arckép tulajdonosa az egyházi pénztárba befizetni az arckép felküldésével egyidejüleg.

Kolozsvárt, 1921. április hó 12 én.

Ferencz József, püspök. — *Kovács Kálmán*, titkár.

Nyomatott a Minerva R.-T. könyvnyomdájában Kolozsvárt Deák Ferenc-utca 2 sz.

Kolozsvár. 1921. május. 5. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

Megjelenik minden hónapban.	Az E. K. T. megbizásából szerkeszti: Dr. Borbély István főgimn. r. tanár	Szerkesztőség és kiadóhivatal: a szerkesztő címén Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu. Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.

Körlevél.

VII.

Az unitárius egyház tagjaihoz.

Kedves Atyámfiai!
Szeretett hiveim!

Mire e sorok kezetekbe jutnak, pünkösd lesz, a Szentlélek kitöltetésének ünnepe, a mi nélkül ma a keresztény egyház sem lenne, mert a Szent lélektől indittatva, az első pünkösdkor Péter apostól beszédére alakult meg Jeruzsálemben az első keresztény gyülekezet, a mint az az Apostolok Cselekedetéről irott könyvben oly szépen le van irva. Az ő beszédére keresztelkedtek meg azonnal mintegy 3000-en. A szentlélek formált a félénk s megrémült tanitványokból megannyi hőst, akik szétoszolva Jeruzsálemből, életük kockáztatásával is hirdetni kezdették a Jézus tanitásait. Számos beszéd fog elhangzani mindezekről a pünkösd alkalmából a keresztény templomokban. Én is a Szentlélekkel kivánok foglalkozni jelen körlevelemben.

Mindenek előtt lássuk a Szentlelket, mint a hit tárgyát. Már az apostoli hitformában benne van: „Hiszem a Szentlelket," a mi a pünkösdi történet után méltán válhatott az apostolok hitvallásává. És a Szentlelket ma sem tagadja egyetlen keresztény ember sem, azt felekezeti különbség nélkül mindnyájan hisszük, csak meghatározásában, hogy mi tulajdonképen a Szentlélek, különbözünk egymástól, a mennyiben a keresztények legnagyobb része a Szentlelket személynek, még pedig Isteni személynek vallja és hiszi a konstantinápolyi 381-ben tartott zsinat meghatározása szerint s miután megelőzőleg 325-ben a niceai zsinaton a Krisztus istensége is kimondatott, ezzel létre jött a szentháromság tana.

Nincs miért mondjam, mert mindnyájan tudjátok, hogy mi unitáriusok sem a Krisztust, sem a Szentlelket nem tartjuk Istennek. Csak

az a kérdés, hogy a Krisztusról való felfogásunkkal nem csökkentjük-e annak jelentőségét? A mi az elsőt illeti, arra most nem terjeszkedem ki, mert itt csak a Szentlélekkel foglalkozom. Legfennebb csak annyit mondhatok, hogy amidőn mi Krisztust nem Istennek, hanem hozzánk hasonló embernek és testvérünknek tartjuk, ezzel nemcsak, hogy nem kisebbitjük az ő érdemét, hanem még neveljük; mert ha mint Isten cselekedte azt a sok jót, a mit cselekedett, ez magától értetődik, Isten rosszat nem cselekedhetik; de ha mint ember el tudott kerülni minden rosszat s ugy élt, hogy benne bün nem találtatott, ez már érdem, valódi érdem. Ha nem is imádjuk őt, tiszteletünk ezért határtalan iránta.

De lássuk hát a Szentlelket, a mely, a mint fennebb mondám, csak a 4-ik évszázadban lett mint Isten a hit tárgyává. Itt is elődeinknek köszönhetjük, hogy a Szentlélekre nézve is egy elvont elméleti fogalom helyett oly ismeretet hagytak hátra nekünk, a mely nem hagyhatja szivünket hidegen, érzéketlenül, a melyet megérthet a gyermek s elfogadhat a gondolkozó ember, mely szerint a Szentlélek nem egyéb, mint az az erő, mely isteni dolgokat müvel, mely minden szépnek, nagynak és igaznak kutfeje, mely semmitől vissza nem retten, amit a jónak és igaznak kivivásáért ki kell állania, végre kell hajtani, mely minden akadállyal megküzd, melyeket a tudatlanság, a rosszakarat vagy éppen a gonoszság gördit utjába, mely soha reményt nem veszt, bármennyire terhessé váljék is a jelen helyzet s bármily sötét felhők tornyosuljanak is a jövő elébe, mely önmagát semmi által megvesztegetettetni nem engedi, önmagával meghasonlásra nem jut, tud türni, nélkülözni, szeretni és szenvedni. Szóval a Szentlélek az a mennyei erő, mely az embert nemcsak a föld más teremtményei fölébe emeli, hanem magában Istenhez hasonlóvá teszi. Ezért nevezi ezt a szentirás különböző helyeken: az igazság, a kegyelem, a békesség, a világiasság, a vigasztalás, a szeretet, a józan elme lelkének.

Ez a mi hitünk a Szentlélekről. És most azt kérdem, csökkentjük mi ezzel annak jelentőségét? Ellenkezőleg, azt hiszem, hogy többre, nagyobbra becsüljük minden más meghatározásnál és én semmit sem óhajtanék inkább, minthogy ti, szeretett hiveim, mindnyájan elmondhatnátok, hogy ti is ezt a Szentlelket vettétek a pünkösd alkalmából, mint az apostolok az első pünkösdkor. Ezen meggyőződés utján lett a keresztény vallást üldöző Saulból a legnagyobb hittérítő Sz. Pál; ezen meggyőződés vezetett annyi ezreket a vértanui szenvedésteljes pályára vagy a rabbilincsekkel megterhelt kinos fogságra; ezen meggyőződés állitotta elé minden népeknél a hősöket, a bölcs vezéreket, kik az igazság szövétnekével kezökben, széttépték az ármány sötét hálóit s utat törtek magoknak és a vezérletökre bizott népnek az önállás, a polgári és vallási szabadság védbástyáihoz; ezen meggyőződésen, mint egyetlen alapon épült fel minden nagy és dicső tervnek emlékoszlopa, me-

lyek a történet pantheonjában lelkesitve helyet foglalnak; ezen meggyőződés nélkül mi sem nyerhetünk Szentlelket, nem érezhetjük annak munkásságát, nem tapasztalhatjuk hatását, nem örvendhetünk eredményének. Nem, szilárd és erős meggyőződés nélkül nem vagyunk képesek semmire, ellenben meggyőződéssel s ebből származó akarattal mint az apostolok, mi is csodákat, bámulatra méltó tetteket hajthatunk végre.

De egyet még ne feledjünk. A mikor az Ur Jézus megigérte tanitványainak, hogy kevés napok mulva elküldi nekik a Szentlelket, azt mondotta, hogy az Atya azt az ő nevében bocsátja ki, a mi azt teszi, hogy akik az ő tudománya szellemében, az általa hirdetett, vallott és vérével megpecsételt elvek szerint élnek, azoknak utmutatását minden gondolatuknál, érzésüknél és cselekedetüknél szem előtt tartják, a kik az ő példáját életében és halálában követik, azoknak ad az Isten Szentlelket. Ennélfogva, ha azt kivánjuk, hogy nekünk is részünk legyen ez isteni erőben, — pedig arra soha nagyobb szükségünk nem volt, mint napjainkban — mely bátorságot ad, ha küzdenünk kell, megvigasztal, ha kereszteket kell hordoznunk, megedzi akaratunkat, ha nagy és nemes tettek végrehajtására határoztuk el magunkat, igyekezzünk azon szellemi magaslatra emelkedni, a melyre Jézus a mi nagy mesterünk emelkedett, legyünk az ő igaz követői, Szentlélekkel megteljesedett tanitványai, az Istennek élő templomai, kikben az ő lelke lakozik.

Ezt kötöm lelketekre a pünkösd alkalmából. Isten segéljen titeket erre. Fogadjátok egyesek és gyülekezetek mindnyájan főpásztori szeretetteljes üdvözletemet.

Kolozsvár, 1921. május hóban.

Ferencz József.
püspök.

A wormsi birodalmi gyülés.

— 400-dik évfordulóján. —

Folyó év április 17-én nagy ünnepe volt az egész világ protestánsainak. Ekkor volt 400 ik évfordulója a hires wormsi birodalmi gyülésnek, amelyet V. Károly császár azért hivott össze, hogy ott Luthert reformelveinek visszavonására kényszeritse. A gyülés nagy előkészületek után gyült egybe, sok-sok nagy úr, fegyveres vitéz és lelke üdvéért aggódó szegény nemes sietett oda. Akik a háttérben történő eseményeket ismerték, jól tudták, hogy itt tulajdonképen nem csak egy egyszerü szerzetes vallomásait fogják megbirálni, hanem arról a sokkal nagyobb jelentőségü dologról is dönteni fognak, hogy a pápaság legyen továbbra is az úr Európában, vagy pedig a pápaság világi hatalma csupán a déli államokra korlátoztassék s a közép- és északeurópai államok függetlenitsék magukat Rómától. Ez volt a wormsi vitának tulaj-

donképeni lényege. Luther egyelőre inkább csak eszköz volt ebben a politikai mérkőzésben. V. Károly császár a pápaságnak föltétlen híve volt s mindenképen annak tekintélyét akarta védeni. Ezért elrendelte, hogy a legkitünőbb készültségü katholikus papok keljenek vitára Lutherrel. Különösen a trieri officialisban, Eck Jánosban biztak nagyon, aki vitatkozni is jól tudott, a bibliát is jól ismerte s felettes hatóságai előtt is kedvelt szónok és tudós volt.

Eck büszkén s gőgösen látott a mérkőzéshez. Bizva egyfelől saját tekintélyében, másfelől abban, hogy a jámbor Luthert a birodalmi gyülés pompája, az egybegyült sokaságnak hatalmas izgalma meg fogja zavarni, lealázólag kérdezte: szándékában van-e visszavonni állitásait? Mindenki azt várta, hogy Luther röviden „igen"-nel fog válaszolni. Luther azonban kitért a válasz elől s gondolkozási időt kért. E habozás általános visszatetszést szült. „Tekintélyéből sokat veszitett" — mondotta róla Aleander. Ez történt 1521. április 16-án.

Április 17-én tovább folyt a gyülésezés. Eck nyers hangon vonta felelősségre habozása miatt. Ugy látszik, az éjszakai pihenés, mialatt leszámolhatott önmagával s ellenfeleivel, megbátoritotta Luthert, mert most már dacosan, habozást nem ismerve válaszolt. Háromféle irása van neki — ugymond: épitő iratok, melyeket még ellenfelei is becsülnek, ezeket nem szükség visszavonnia; vitairatok a pápa és a pápások ellen, ezeket nem tudhatja többé visszavonni, el vannak azok már terjedve nagyon; támadó iratok egyes személyek ellen, amelyek ugyan itt-ott tul hevesen vannak irva, de szintén közkézen forognak s visszavonásuk a tárgyi igazságok miatt lehetetlen. Csak egy esetben tudna ráállani arra, hogy minden eddigi kijelentését visszavonja s magát ellenfelei előtt megalázza: ha azok a prófétáknak és a szentirásnak szavaiból bizonyitanák be, hogy tévedett.

A gyülés nem szándékozott Lutherrel részletes vitatkozásba bocsátkozni, ez sértette volna a pápaság tekintélyét. Inkább szinházi látványosságnak volt szánva a wormsi gyülés, hol a felvonult egyházi és világi hatalmasságok előtt porig fog aláztatni Luther s ezzel a megsértett rend és béke helyreállittatik. Most azonban, hogy Luther a neki szánt szerepet nem úgy játszta, miként tőle elvárták, az egész gyülés zavarba jött. Először is Eck szólalt fel. Luther tanai — ugymond — mind olyan tévedések, mint Wiclifnek és Hus Jánosnak a tévedései, melyeket az egyház régen megcáfolt, tehát újabb cáfolásnak itt nincs helye; aztán meg a dolog még nem is olyan veszélyes, hiszen nem is minden eddigi állitásának visszavonását kérik, hanem csupán azon állitásokét, amelyeket már a konstanci zsinat is elitélt. Luther azzal válaszolt, hogy ő sem pápai, sem zsinati végzéseknek nem hisz, mert azok tévedhetnek, az ő igazsága a szentirásban van s ha kiakarják mutatni, hogy tévedett, a szentirásból mutassák ki azt. A vitatkozás most már nem volt kikerülhető s a nagytudományu hirében álló Eck heves vitát provokált, mihez többen s szenvedélyesen csatlakoztak. Már úgy látszott, hogy a derék mérkőzés legalább is eldöntetlen marad s ennélfogva a pápaságnak képviselője nem tudja legyőzni a fellázadt alattvalót, amikor a császár indulatosan fölkelt helyéről s bezárta a vitát. Olyan volt ez a jelenet, mint hatalmas mennydörgés vihar közben. A cikázó villámok még tüzesebbek lettek, a zápor ömlött szakadatlan s a fergeteg vadul üzte tova az esőfelleget.

Az általános izgalomban csak egy ember maradt nyugodt. Arca sáppadt a megilletődéstől. Hangja tisztán csengő. Csak áll, csak néz a vihar kavarta fergetegbe s félig hangosan, félig hallkan mondja: *„Itt állok, másként nem tehetek. Isten engem úgy segéljen!«* Nem a büszke császárnak, még csak nem is a gőgös Ecknek voltak mondva e szavak. A lélek szólott Istenéhez, mintegy önigazulásul.

A birodalmi gyülés szétoszlott, a vihar elmult, de a keresztény világ többé nem volt egységes. Luther prófétája lett a lélek jobb meggyőződésére hallgató világnak s a pápaság világi hatalma kiszorult közép és északeurópából. Az események aztán gyorsan váltogatták egymást, a vallás ügye hol magánügy, hol nyilvános közügy lett, a hitbeli dolgokból hol egyházi, hol világi ügyet csináltak. Európa lelkiismerete évszázadokon keresztül háborgott még azután s sokáig nem lehetett tudni, hogy Luther fellépésének politikai hordereje volt nagyobb, vagy pedig a lelket érintő vallásos ereje. Azonban ma, 400 évvel e nagy események után, látjuk, hogy a Luther személyében kibontakozó protestántizmus egy új világnak volt hirdetője s megteremtője: a személyes meggyőződés világáé. A tekintély világa a wormsi gyülés óta végleg eltünt s helyét a protestánsoknál is, sőt ma már joggal mondhatjuk el, hogy a római katholikusoknál is a személyes meggyőződésnek világa váltotta fel. Látjuk napjainkban, hogy minket keresztényeket ma már inkább csak multunk tradiciói választanak el, mint hitelveinknek gyakorlati vonatkozásai. Ha még ma is vannak közöttünk pogányok, azok nem azért ilyenek, mert más hitüek és más szertartásuak, hanem azért pogányok, mert lelkük még nem finomodott a keresztény erkölcshöz. A protestántizmus közelebb hozta a müvelt embereket egymáshoz s saját magukhoz is és ebben rejlik világtörténeti jelentősége.

Azonban a protestantizmus jelenlegi eredményeivel nem jelenti a végcélt. A tekintély elvét a személyes meggyőződés elve váltotta fel benne s jelenleg ez jellemzi a protestáns hitet. De ez csak átmeneti állapot. Majd ha a személyes meggyőződés az igazság erejétől lesz áthatva s a személyes meggyőződést az igazság ereje fogja heviteni, mondhatjuk- el, hogy a protestántizmus elérte fejlődésének tetőfokát. Ha oly nagy lesz mindenkiben az igazságérzet, a kölcsönös és minden teremtett lényt egyformán illető igazság ereje, hogy ösztönszerüleg csak igazat szólunk s igazat cselekszünk és soha eszünkbe nem jút mással szemben igazságtalanságot elkövetni, mondhatjuk el, hogy személyes meggyőződésünk jézusi szellemtől van áthatva.

Ma még nagyon messze vagyunk ettől az állapottól. Az ököljog és erőszak urak a földön. A protestantizmusra még nagy munka vár, mit karöltve kell elvégeznie a katholicizmussal. Uj társadalmat kell felnevelnie, amely ép oly szilárd meggyőződéssel hirdesse s cselekedje a kölcsönös igazságot, mint Luther a wormsi gyülésen.

Április 17-én nem csupán a lutheránusok ünnepeltek, hanem ünnepeltünk mi is, unitáriusok, kik a lutheri reformáló szellemnek szintén örökösei vagyunk s kik mindenkit magunkénak vallunk, ki az emberiséget jobbá, tökéletesebbé igyekezett tenni. Luther a mi apostolunk is, — — miért is áldassék általunk is emlékezete!

Dr. Borbély István.

Vissza és előre tekintés.

E közlönyben „Egy őszinte szó" cim alatt megjelent közlemény a tartalmának megfelelő mérlegelésben részesült — lelkészeink részéről. Igaz gyönyörüséggel olvashattuk ugy a megjelent, — mint az ittott hallott — nyilatkozatokat; komolyan, tárgyilagosan boncolták a kényes kérdést s büszkeséggel állapithatjuk meg, hogy azok mindenikét a helyzet sulyos voltának átérzése, a javitási törekvés forró vágya jellemezte és egy jobb jövőért való elszánt munkálás készsége ékesitette.

Most, midőn a vonatkozó közlemények végéhez jutottunk, mérlegeljünk. A javitás volt a cél s e cél szempontjából az eredmény az: a mi érték.

A megnyilatkozások egybehangzólag megerősitik, hogy a belső emberek és hivők érzelmi közössége között tényleg van hézag. E hiány okát: Ürmösi I. afia: a szociális tevékenység fogyatékosságában; Aranyosi afia: a társadalmi szervezet jeleni ziláltságában; Őszinte öreg: a belső emberek egymás közötti gyakorí viszályában; Keresztesi afia: az anyagiak rendezetlenségében és a belső emberi szolgálati viszony minősitésének bizonytalanságában látja.

Mindenesetre még érdekesebb lett volna, ha az érzelmi közösség hiányának indokai mellett a javitási terveket is felsorolták volna nyilatkozó afiai, nemcsak a „miért"-re adnak feleletet, hanem javitási terveket is fejtenek ki; de igy is érdekesek és értékesek, mert minden nézőpont világitott meg oly jelenségeket, melyeket egyetemes egyházunk vezetőségének kívánatos megfigyelni és értékesiteni.

Mindennek dacára aligha tévedünk, midőn azt hisszük, hogy az eddig előtört kivánalmak egészbeni megvalósitása se lenne képes belső embereink *összesége* és hiveik között az érzelmi közösséget helyreállitani; lehetnek ugyanis — minthogy vannak is — belső emberek, kik fajilag nyugalmas és rendezett társadalmi körzetben működnek, kiknek parochialis dotatiojuk is — az átlaghoz viszonyitva — bőkezű, kiknél a belső embereknek egymás közötti egyetértése sem fogyatékos, mégis nemcsak szellemi, de erkölcsi értéktermelésük nyomait se látjuk, sőt vezetésük alatt ugy az egyházközség fejlődése, mint a hivők értékének fejlesztése egyenesen a decadentia jelenségeit mutatja. Lehetnek esetek, — minthogy vannak is — midőn az érzelmi közösség helyreállitásának utjában a belső ember egyenesen kerékkötő.

E hátrányos helyzet — mely hála Istennek csak kivétel — az illető belső ember képességeinek, avagy cselekvési akaratának hiányán alapul. A képesség megállapitása és fejlesztésének kérdése egyenesen a theologiai nevelést állitják előtérbe. Ez gyakorolhat idejében selectiot, ha képesség hiányt állapit meg és ez kell hogy kifejlessze a képességet és cselekvési akaratot, ha azok az ifjú papnövendékben szunyadoznak.

Igazán sajnáljuk tehát, hogy a kérdésnek épen ezen ága nem nyert elég megvilágitást. Ürmösi afia ugyan érinti theologiánk nevelési rendszerének hibáit s hangoztatja, hogy „a tudományos képzés szinvonalát emelni kell", de a gyakorlati theologia is követeli ugyanazon rangsort; Őszinte öreg is ide céloz, midőn nevelési rendszerünket kritizálván, nagyon okos, de szivtelen, lélek nélküli nevelési systémát emleget és Aranyosi afia is a lelkészkedés gyakorlati oldalát fogyatékosnak

látja mai akadémiai nevelésünkben, de mindenik csak érinti a kérdést, s igy méltán sajnáljuk, hogy azok, kik a theologiai nevelésnek tényleges tényezői s kik a megállapitás és javitásnak legelső elhivatottjai, éppen azok hallgattak mélyen s nem siettek iránytűt nyujtani. E kérdés annyira fontos, hogy helyes megoldás nélkül felette napirendre nem térhetünk s ugy hisszük, hogy vele mielőbb érdemlegesebben és kimeritőbben kell foglalkoznunk.

Minthogy a theologiai nevelés kérdése elsősorban a jövő nemzedék épitését hivatott munkálni, jelen közleményeink pedig a mai helyzet lehető javitását tárgyalják, maradjunk ez uttal csak az utóbbinál.

Mindazoknak, kik a magyar unitárismus szervezetének müködésében, hitelveinek a hivőkkeli közvetitésében hivatásszerüleg müködnek, tudatában kell lenniök annak, hogy a szervezet működése akkor erőteljes, ha annak minden része egész munkaerejével teljesiti ott és azt a kötelességet, a hol és melyre elhivatott, vállalkozott. Tudniok kell azt, hogy a részek mindannyija egy organismusnak tagjai, melynek egy a vérkeringése, ha tehát az organismus bármely részének működése fogyatékos, vagy bénult, annak hátránya a többi részekre — az egészre — visszahat.

Ennek természetes következménye, hogy az organismus minden része egyformán értékes az erőteljes müködés szempontjából. Nincsenek születési, vagy öröklött előjogok, de nincs állandó helyhezkötöttség sem. Értékmérő: a hüséges kötelességteljesités.

Valamint az organismus csak akkor müködhet erőteljesen, ha annak minden részecskéje egész munkát fejt ki, ugy a részecske is akkor fejtheti ki teljes munkaerejét, ha ép, erőteljes, egészséges. Kettős tehát a feladat: az organismus kell, hogy gondoskodjék arról, hogy a részek állandó munkaképessége meglegyen, viszont a részek kötelesek teljes munkaerejükkel az organismus zavartalan működését biztositani.

Magyar unitárius egyházunk szegény az anyagiakban, fogyatékos erőforrásaink az utóbbi időben még fokozottabban lettek támadva, annak tehát, ki az egyház nemes szolgálatára határozta el magát, számolnia kellett lefokozott igényekkel, sőt nélkülözésekkel is. Annak, ki az unitárismus tövises, de dicső utain futja meg földi pályafutását, tudnia kell, hogy az egyház csak: a mindennapi kemény kenyeret, a mindennapi szolid ruházatot és gyermekeinek a lehető ingyenes nevelést biztosithatja csupán, de viszont e minimumot biztositania kell.

Ha az egyház e biztositást nyujtja, akkor nemcsak elvárhatja, de meg kell, hogy követelje minden szervétől azt, hogy az egyház szervezet céljának nemes munkájában, az öntudatos unitárismus teremtésében, az általános emberi cultura fejlesztését munkáló értéktermelésben egész munkaerejével résztvegyen. Az a részecske, mely e részvételre képtelen, vagy mely a reáváró kötelességek teljesitését elmulasztja, az kicserélendő, mert az egész nem szenvedhet, működése nem bénulhat meg egy beteg részecskéért, miként a gépezet sem szüntethető meg működését azért, mert egy csavar rosszul működik.

A mai modern felfogás szerint — tudjuk — nem kivánatosak a kényszereszközök alkalmazásai, nem kivánatos a fegyelmi törvények szigoru alkalmazása sem; de hisz nem kivánatos eszköz az orvosi bonckés sem, azonban nélkülözhetetlen ott, hol operálni kell; már pedig tudjuk, azt is, hogy az operatio a beteg testrész eltávolitásának egyetlen eszköze.

Óhajtanók magyar unitárismusunkat annyira fejleszteni, hogy annak részei ne kötelességet, hanem hivatást teljesitsenek az emberi müvelődés történetében, mely értéket jelentsen, más nemzetbeli unitárius hittestvéreink szemében is.

Egyetemes egyházunk — az organismus — verejtékezve töpreng, kutat, dolgozik azon, hogy a reá háruló kötelességnek, a részek munkaképességének biztositására lehetőleg eleget tegyen. Tudjuk, hogy az egyházközségi és belső emberi kataszter elkészitésének adatai bekéretlek s azok feldolgozása serényen folyik; tudjuk, hogy az egyház szervezeti reformok kidolgozása s tető alá hozása ez év munkaprogrammja; törekszik az általános értéktermelést minden eszközzel előmozditani; erősiti angol és amerikai hittestvéreinkkel az intensiv kapcsolatot s azokért a szeretetteljes adományokért nemcsak meleg köszönetet, de érdemes és értékes szellemi ellenértéket is nyujtani

Van reményünk, hogy Isten segedelme — siker — kiséri törekvéseinket, de e sikerért összes munkaerőnk összetételére, mindnyájunk hatalmas munka energiájára van szükség. Ennek nyujtását reméljük' kérjük, várjuk; ha muszáj, végszükség esetében követeljük is.

Dr. Ferenczy Géza.

Az unitárius egyház alapitványainak ismertetése.

II. Dersi János alapitványa.

Harminc éve pihen a marosvásárhelyi temetőben Dersi János. A milyen csendes, zajtalan volt élete, bizonyára megharagudnék, hogy emlékének felidézésével megzavarom síri nyugalmát, de megbocsátana, ha megtudná, hogy emlékezetével az Ő életeszméjének: a nemzeti müvelődésnek gyújtok őrtüzet.

Dersi János *) 1830-ban az alkotmányos nemzeti élet ébredésének hajnalán született. A kor hazafias, nemzeti szelleme áthatotta az ifjú lelkét és a szabadságharc katonája lesz, végig küzdi az egész szabadságharcot s annak szomorú leverése után visszavonul és egész életét a gazdasági pályán tölti el.

Előbb haszonbérleteket tart, majd csalódott házassága után a maga szerezte pusztaszentmiklósi birtokára megy és itt tölti idejét csendben, elvonultan gazdálkodásban és a természetet, a vadgalamb búgásos erdőt, az aranykalászos, hullámzó vetéseket, a pacsirta daltól hangos, virágillattól mámoros rétet csak akkor hagyja el, ha mint maroskövi gondnokot a kötelesség az egyházi élet mezejére szólitja, a hol hivatása teljesitésében épen ugy helyt áll, mint a harc mezején.

De bármilyen zárkózott életet is élt Dersi János, ez az élet nem volt az önző ember egoista élete, mert az ő életét besugározta egy eszmény, a melyért él, küzd, fárad és dolgozik, ez pedig az a gondolat, hogy a nemzeti nagyság, boldogság és jövő alapja a müvelődés, a tudomány, a kultura és hogy a magányban és a világ szemléletében

*) Életrajzát lásd „Dersi János emléke" alatt az E. K. Tanács által 1893-ban kiadott füzetben. Kapható az egyházi levéltárban.

megérlelődött e gondolatnak: a nemzeti művelődésnek örök tüzet gyújtson, lemond az élet hiú örömeiről, hogy egy élet munkásságának gyümölcsét letegye a nemzeti művelődés oltárára.

A ki így gondolkozott, így élt és így halt meg, annak élete nem volt hiábavaló, az megszerezte az örök élet koronáját.

Dersi János 1890. augusztus 30-án kelt végrendeletében csaknem egész vagyonát az unitárius Egyháznak, életeszméjéhez híven a nemzeti művelődésnek szolgálatába állította.

Dersi János a sz.-kereszturi gymnasium VI. osztályának felállítására még életében 10.000 forintos alapítványt fizetett be az Egyház pénztárába, majd hivatkozott végrendeletében:

Marosvásárhelyt egy házat „papi lakásul" a marosvásárhelyi unitárius egyházközségnek; Marosvásárhelyt a főtéren egyemeletes házat „Dersi János táp- és ösztön-dij alap" cimen a kolozsvári főiskolának hagyom azon rendeltetéssel, hogy jövedelméből 15 unitárius, szegény, jó magaviseletű tanuló évi 100—100 forint segélyben részesíttessék.

Tordaaranyos megyében levő pusztaszentmiklósi birtokát pedig ugyancsak „Dersi János táp- és ösztön-dij alap" cimen a sz.-kereszturi iskolának hagyja 20 tanuló hasonló segélyezésére és az itt alkalmazott tanárok fizetési javitására; és az erdélyi közművelődési egyletnél a „célba vett hazafias és nemzeti cél előmozdítására" 10.000 forintos alapítványt tesz.

A mi a legjellemzőbb és belevilágít örökemlékezetü alapítónk lelki- és gondolatvilágába, hogy végrendeletében kiköti, hogy csakis „éptestű és egészséges fiatalok" segélyeztessenek, mert amint kifejezi „hagyományom élvezetében csakis a jövőt biztosító életképes nemzedéket akarom részesíteni."

Ime a jövő képe Dersi János lelkében: a kultura és az erkölcs emlőin nevelkedett, de testileg erős, egészséges nemzedék!

Dersi János élete is azt igazolja, hogy az emberi életnek csak akkor van értéke, ha azt eszmei, erkölcsi tartalom töli be s az embernek az emberiség szellemi, kulturális hivatásával szemben kötelességei vannak s Dersi János nyugodtan pihenhet, mert ezen kötelességének eleget tett s azon fohász után, mellyel végrendeletét befejezi és „kéri az isteni gondviselést, hogy véghetetlen és mindenható kegyelmét továbbra se vonja meg szeretett hazájától, nemzetétől és egyházától s a tanintézetek elöljáróitól, hogy századokon keresztül hü sáfárjai lehessenek szerény alapítványának", nyugodtan és boldogan tekinthet le intézményeire, mert alapítványai ma is a nemzeti művelődést szolgálják és hogy nem hűtlen sáfárokra bizta kedvenc eszméjét, mutatja az, hogy az általa ugy szeretett Szentkereszturon már diszes főgimnázium hirdeti a magyar kultura diadalát.

III. Kövendi Kovács Dénes és neje Bencze Anna alapítványa.

A vargyasi, majd a déesfalvi parochián szolgálja az Urat Kovács Dénes. 16 évig hirdeti az igét, de hogy egész élete összhangban volt az igével, azt végrendeletével erősiti meg, a melyben az unitárius Egyházat teszi meg örökösévé, hogy miután életében is az egyházat szolgálta, egy élet munkásságának gyümölcsével halála után is szeretett egyházát szolgálja.

Az unitárius lelkészi állás soha sem volt jövedelmező állás, de akit a hivatás apostoli szeretete, az isteni hivatás fanatikus hite és a krisztusi szeretet szelleme tölt be, az a szegény parochián is boldog lehet, sőt szűkös viszonyok között is magasabb eszményi célért küzdhetett és élhetett.

Ezt bizonyitja a Kovács Dénes élete!

Ugy látszik, Kovács Dénes, mikor a palástot vállaira vette, örökre eljegyezte magát az unitárius egyháznak, mert egész élete az Ur szolgálatain kivül nem volt más, mint a hangya gyűjtő munkája, de ez a gyűjtő munka nem volt eszményi cél nélkül való, mert egész életét és minden munkásságát egyetlen egy eszményi cél irányitja, az unitárius egyháznak „kiolthatatlan szeretete."

És ebben a nemes munkában méltó társa volt neje, Bencze Anna, Kriza János unokahuga, aki az ő önzetlen lemondásával és férje akaratának tiszteletbentartásával ép olyan örök emléket állitott nevének, mint Kovács Dénes.

Kovács Dénes 1890 ben halt meg Bágyonban és 1889. dec. 18-án kelt végrendeletében az unitárius vallásközönséget teszi meg általános és egyedüli örökösévé és pedig azon rendelkezéssel, hogy:

bágyoni birtokának jövedelme a vallásközönség nevelésügyi céljainak fejlesztéséül, a kolozsvári unitárius főtanoda egyik tanári széke költségeire fordittassék,

azonkivül egy bizonyos tőkét hagyott azon rendeltetéssel, hogy annak kamataiból a Főtanács által szegényebb állapotban lévő belső emberek között segély és pedig lelkész részére 100, kántortanitó részére 50 frt. adassék.

Elrendeli, hogy hagyománya Kovács Dénes és neje Bencze Anna cimén külön kezeltessék, „hogy a késő utódok előtt is emlékezetben tartassék végrendelkezésem, melyet Egyházam iránt való kiolthatatlan szeretetemnek, ragaszkodásomnak jeléül, egy élet fáradságos munkálkodása gyümölcsét vettem nemes örök céljai fejlesztésére."

Az isteni gondviselés és a mindenható kegyelme legyen velünk és sohase szűnjön meg felettünk őrködni!!

Kovács Dénes és Bencze Anna azért nyugodtan pihenhetnek sirjaikban, mert hagyományuk kivánságuk szerint az Egyház örök céljait szolgálja és sirjuk felett az egész Egyház kegyelete és szeretete őrködik.

Pákey Lajos.

1853—1921.

A sirfeliratok és nekrologok évszámköz-vonás, az örökre elmult életidő e szomorúan ismert jele oly rövid, mintha az emberi életnek az örökkévalósághoz mért lesujtó kicsinységére akarna emlékeztetni.

E kicsinységet akkor érezzük igazán, midőn Isten egy-egy nagyobb lelket szólit el sorainkból.

Szivünk az elszakadt hur nyugtalan visszazengéseként érzi, hogy a megszünt élettel megszakadt valami, ami a miénk is, ami nekünk is drága volt.

Pákey Lajos halálával sokan éreztük ezt s az ő értékének az az

egyik legigazibb fokmérője, hogy elmultával oly sokan más és más vesztességet érezünk.

Pedig ő oly csendesen élt közöttünk, hogy az utolsó évtized uj nemzedéke már alig ismerte, s maga irta magáról, hogy minden pillanatának munkára forditása elszigeteltté tette. Azonban nem volt ő igazán elszigetelt. Csak megnött s azoknak, akik társaik közül kinőnek, még a jobbik sorsuk az, ha kicsinyek nyugodni hagyják s nem törnek reájuk.

Pákey Lajosnak nem voltak ellenségei s azok, akik közelről ismerhették, csak szeretni tudták. Közelről gyöngéd, finom, szerető lélek volt, aki minden szépben és nemesben gyönyörködött s egész életét családján kivül a köznek és a művészetnek szentelte.

Szálló éveivel éreztük s érezte, hogy mily szomorú igazság az ilyen szabású embernél az *ars longa, vita brevis* igazsága.

Aggódva figyeltük, hogy évek óta készitett nagy müve: *Kolozsvár épitészeti emlékeinek rajzai* mennyire haladt. És e nagy munka Pákey Lajos egyetlen befejezetlen alkotásául maradt hátra.

Egyebekben Pákey Lajosnak mind élete, mind pályája müalkotásai befejezett, szép, harmonikus egészek.

Nem érte el élete minden eszményét; de maradandókat alkotott. S ha az emberi érték egyik legigazabb mértékével, az elmult élet után maradó alkotásokkal mérjük őt, akkor nyugodtan sorozhatjuk életpályája nagyjai közé.

Mert az bizonyos, hogy kivált pályája kezdetén tömérdek küdelme volt az emberek és viszonyok kisszerüségével; de mégis a béke áldásaival járó föllendülés megadta neki azt a szerencsét is, hogy nehány nagy, monumentalis épületben örökithette meg alkotóerejét, izlését, tudását, müvészetét. És ezek azok, amik az emberi halhatatlanságot biztositják.

Pákey Lajostól mintegy ötven világi középület, templom, kastély, magánház, siremlék, szobortalpazat és emléktábla maradt hátra. A pozsonyi Mária Terézi szobor talpazatán s Fadrusz János budai mütermén és házán kivül minden alkotása Erdélyben van. És mi unitáriusok büszkén mondhatjuk ezekből kolozsvári kollégiumunkat s székelykeresztúri főgimnáziumunkat, Brassai Sámuel és Berde Mózes siremlékeit s több templom közt a bölöni és udvarhelyi templomainkat a magunkénak.

De a miénk volt szívvel-lélekkel az alkotó müvész is.

Ősrégi székely nemes család sarja volt. Elődeit Pákei *Tamás*oknak hivták. Közülök az 1604-ben született pákei Tamás Jánosnak désfalvi Veres Mártától származott utódai azok, kiket a Tamás név elhagyásával Pákeieknek neveztek. A család ez az ága kétszáz év óta lakik Kolozsvárt. Házassági összeköttetéseik a legjobb családokkal hozták őket rokonságba. Maga Pákey Lajos névszerinti leszármazottja volt Linczig és a Saláknak, Jánosnak, a hires kolozsvári főbirónak. Első ide költözött elődje Pákey János regényes ifjusága után 1714-től 1748-ig mint unitárius pap és theologiai tanár egyik kitünő ereje volt egyházának. Utódai közül Pákey János Kolozsvár fő és királybirája volt, Pákey Lajos hasonló nevü édesatyja pedig (1808—1864) mint főkormányszéki titkár s egyházának mindenkor lelkes hive végezte pályáját.

Maga az édesapa széles ismeretkörü, müvelt, müvész lelkü ember volt. Számos rajza és vizfestménye maradt hátra, melyekből Hunyad és Déva várai s a demsusi templom történeti becsü emlékek. Tőle örökölte

Lajos fia müvészi hajlamait, melyek korai megnyilatkozására érdekes bizonyiték az az öt és féléves korából maradt vizfestmény, mely egy emeletes házat és egy templomot ábrázol. Mintha jelképe lenne Pákey Lajos későbbi pályájának.

A fogékony lelkü gyermeknek a müvészi becsü családi képekben az izléses régi butorokban és házi emlékekben a szerencse kétségtelenül kedvező tárgyi környezetet juttatott örökölt hajlamai fejlődéséhez. De méginkább megadta ezt szülőiben. Megértő édesatyja Sárdi Istvánt, a későbbi jeles rajzoló és festőművészt járatta házához fia rajzoktatójának s mire Pákey Lajos VI. osztályos deák lett, egyháza már öt alkalmazta az unitárius kollégium elemi osztályai rajztanitójának. Kitünő képzettséget nyert a zenében is. Az ő nevéhez füződik kolozsvári kollégiumunk zeneegyletének megalapitása.

A középiskola végeztével az ifju Pákey vonzalmát követve, müépitészszé óhajtotta magát kiképezni. Pályaválasztásában azonban jóformán csak a családja tagjai értettek egyet vele, mig legtöbben finyásan kicsinyelték, hogy az előkelő család kitünő tehetségü tagja holmi „pallérságra" szánta magát. Pákey azonban elindult a választott pályájára, s a budapesti József müegyetemen 1872-ben megkezdett tanulmányait 1873-ban Münchenben folytatva, 1876 végén a bécsi képzőmüvészeti akadémiára ment s itt a nagyhirü dán br. Hansen Theofil iskolájába iratkozott be.

A XIX. században a nagy épitőmüvészek közül senki sem ismerte ugy a görög épitészet titkait és nem alkalmazta megkapóbban szépségeit, mint ez a nagy épitőmüvész. És midőn Pákey hozzákerült, s a parlament palotájának épitésénél irodájában is alkalmazta, a nagy apostól rövid idő mulva megismerte a fiatal lélek nagyrahivatottságát. Pár hónap mulva Pákey egyik legkedveltebb tanitványa lett. Viszont reá is mulhatatlan benyomást tettek az itt töltött évek. Halála előtt negyedévvel is azt irta erről az időről, hogy ez volt pályáján élete legszebb korszaka. Itt hatottak reá a klasszikus müvészetek örökre megigéző erővel. Legkiválóbb alkotásai mind azt a szellemet tükrözik a melyre legjobban br. Eötvös Józsefet idézhetjük: ami valóban nagy, az egyszerü is. Pákey épületei ilyenek.

Ha a renaissance derüs nyiltságát, komoly szépségét, nemes egyszerüségét épületen akarjuk megmutatni, ugy külsőjére Erdélyben ma sincs alkalmasabb példa a Kolozsvári unitárius kollégiumnál, vagy vidéken a székelykeresztúri gimnázium épületénél. Ebben az izlésben épitette a Kolozsvárt az iparmuzeumot, a Kereskedelmi Akadémia épületét, az Unió-utcai Merza Lajos féle házat, vidéken a várhegyi Bornemisza kastélyt.

A barokk izlés diszpompáját, nemes finomságaival, korcs tulzásai nélkül választotta meg a New York szálló épületében, a rokokó báját a magyar nemesi szinjátszó társaságnak a kolozsvári Rhédei házra alkalmazott emléktábláján. Siremlékei közül Kéler Ilona szinmüvésznő sirköve előtt a nagy klasszikus emlékek kibékitő hatását érezzük.

Pedig Pákey pályája kivált kezdetben nem volt nyugodt.

Midőn Miklós testvére halálával 1880-ban a családja iránt tartozó kötelességek hazaszólitották őt s Kolozsvár városa főmérnökévé választotta, ugyancsak döcögve indult meg itt müvészi élete. A fejlődésnek rugaszkodó város sokféle, de pénztelen tervszövése meddő-munkákra kárhoztatta. Az épitőmüvész felmérte és lejtméretezte a várost, csatornázási, vizvezetéki és utcanyitási terveket kellett készitnie, melyek legnagyobb

részt az anyagiak hiányában nem kerültek kivitelre, csak a levéltár anyagát szaporitották. Első kis épitészeti alkotása a sétatéri őrház, első nagyobb a kolozsvári városi közvágóhid volt. Örült, midőn az administrációs feladatoktól az iskolába menekülhetett s 1884-ben ellválalta az épitő fa- és fémipari tanmühely s a központi szakipar rajziskola vezetését. Ezek szervezése és fejlesztése egyik legnagyobb érdeme. Államositásuk után a szakiskola, s utóbb a Ferencz József iparmuzeum igazgatója is lett. Már az előtt (1886) az a keserü csalódás érte, hogy a budapesti József műegyetem ókori épitészeti tanszékére sikertelenül pályázott.

A sokféle vesződés és küzdelem azonban nem lankasztotta munkakedvét.

Amint a neki valóbb életpályáját megtalálta, főleg 1890 es évek derekától kezdve szakadatlanul dolgozott.

Ekkor épiti Kolozsvárt a sétatéri kioszkot és korcsolyapavillont, a fém- és faipari szakiskolát, az Iparmuzeumot, számos magánházat s vidéken több kastélyt és templomot.

Mindezekben a rendeltetés külső kifejezésében, az épület összhangjában és nemes egyszerüségében mindenkor mesteri megoldásokat produkált.

És ugyanekkor időt kellett szakitania irodalmi munkásságra is. Mint városi főmérnöknek, a tömérdek administrációs elfoglaltatás közt gondolni sem volt ideje ily irányu müködésre. Mint tanár kényszerült reá. Midőn iskolája vezetését átvette, nem voltak az épitőipari és épitészeti tárgyakra szakkönyvek. A tanulók számára maga irt *Épitési szerkezettant*, *Épitéstant*, *Épitési alaktant és Épitési anyagismeretlant.* Ezeket litografia utján sokszorositott könyvalakú jegyzeteket használták iskolájában évekig. Különböző fölkérésekre tartott felolvasásai és előadásai a kolozsvári lapokban jelentek meg. Ezek egy részével olyan időkben, midőn a kolozsvári egyetemen nem volt a művészettörténetnek tanszéke, sem e téren komoly erdélyi magyar mivelője, hézagpótló szolgálatokat tett.

Sem itt, sem épitészeti alkotásaiban nem hajszolta az újat. Mindkét téren a kiforott eredmények szép és jó alkalmazását tekintette céljának. És ezt elérte. Német, francia, olasz és angol országi, valamint svájci utazásai alatt szerzett tapasztalatait, elsőrendü izlését a kiforrott, klasszikus épitőstilusok egy-egy kiváló emlékében testesitette meg. Ebben, a klasszikus zene mivelésében s családi élete szépségében találta meg lelke ideáljait.

A zenében előbb zongorán, majd cellón játszott művészettel. — Kolozsvári házi kvártettje elsőrendü volt. Évekig rendes élvezői közé tartozott Brassai Sámuel is.

Családi élete állandó alapja volt lelke hármoniájának. Nagymiveltségü, finom lelkü neje Kőszegi Fangh Antonia a régi magyar nők örökbecsü lelki értékeivel gazdagon megáldva, mindig jó szelleme tudott lenni férjének s szárnyakat adott lelkének. Otthonuk tükrözte igazán felső világukat. A mult sok finom emléke és hagyománya egyesült itt a jelen vívmányaival, a munka, a rend, és a művészet tökéletes szép összhangjában. Aki itt megfordult, annak éreznie kellett, hogy nemes hagyományoktól megszentelt, fenkölt szellemü emberek között van.

E művészi ház dolgozószobájában hatalmas kötetekben pihennek a már elköltözött szép lélek rajzai, tervei. Velük együtt egy hatalmas

kötetben ott vannak Kolozsvár város építészeti emlékeinek elkészült részletei is. Mint a tört hegedün az elszakadt húr.

Ma nincs senki, aki e munkát úgy befejezhetné, mint Pákey Lajos. És ez maga elég mértéke annak, hogy benne mekkorát vesztettünk.

Kelemen Lajos.

Teologiai Akadémiánk reformja.

Az 1915. évi főtanács-gyülésén elfogadott és jóváhagyott szervezete és szabályzata az „Unitárius Teologiai Akadémiának" az azóta eltelt közismert körülmények miatt reformálásra szorul; több intézkedését kell helyesebbel fölcserélni, vagy kiegésziteni. Ennek az egyháziéletünkben nagyon fontos ügynek az előkészitésére vonatkozólag az E. K. T. 184—1920 sz. alatt 1920. III. 1-én a következőket határozta:

„E. K. T. tekintettel arra, hogy a Teologiai Akadémia két rendes tanára nincs itthon és a teologiai szabályzatban meghatározott tárgyak nincsenek különben sem ellátva, a Teologiai Akadémia müködésének megvizsgálása és annak jövő fejlődése érdekében szükséges teendőkre való javaslat céljából a főtisztelendő püspök úr elnöklete mellett dr. Árkossy Gyula és Kozma Ferenc isk. felügy. gondnok, továbbá Gálfi Lőrinc, Csifó Salamon, Vári Albert, Csiki Gábor, dr. Ferencz József, dr. Költő Gábor, dr. Gál Kelemen, dr. Borbély István, Pap Domokos, dr. Varga Béla, Kelemen Lajos és Kovács Kálmán egyházi és püspöki titkár afiai személyében egy bizottságot küld ki."

E bizottság még a mult iskolai év folyamán megtette javaslatait a jelen tanévre vonatkozólag s az E. K. T. a javaslatok értelmében hagyta jóvá a jelen iskolai év munkáját.

Tekintettel azonban arra, hogy e bizottságnak feladatává tétetett a Teologiai Akadémia jövő fejlődését illetőleg is javaslatokat tenni, a bizottság tovább folytatta munkáját. Ez év elején dr. Költő Gábor egyházi referens, isk. felügyelő gondnok elnökletével, majd ápr. 14—15-én dr. Ferenczy Géza főgondnok elnöklése mellett ismételt tanácskozásokat folytatott s abban állapodott meg, hogy saját kebeléből albizottságokat jelölt ki, feladatokul téve a megbeszélt elvi megállapodások alapján konkrét javaslatokat megszövegezni. Ez albizottságok a következők:

1. A papnövendékek internátusi elhelyezésére vonatkozólag: Csifó Salamon, Kovács Kálmán, dr. Gál Kelemen és dr. Kiss Elek.
2. A Teologia Akadémia tanulmányi rendjének felülvizsgálására: Csifó Salamon, dr. Kiss Elek, Vári Albert, Gálfi Lőrinc, dr. Gál Kelemen, dr. Borbély István.
3. A teologiai akadémiai rendes tanárok választására, illetőleg meghivására, rendkivüli és magántanárok képesitésére, óraadótanárok alkalmazására vonatkozólag: Csifó Salamon, dr. Gál Kelemen, dr. Borbély István, dr. Varga Béla, dr. Kiss Elek.
4. A Teologiai Akadémia szervezeti szabályzatára vonatkozó általános észrevételekre: dr. Kiss Elek, Csifó Salamon, Gálfi Lőrinc.

Ez albizottságok munkálataikat május folyamán az E. K. T. által megjelölt teljes bizottság elé terjesztik. Az igy megállapitott javaslatok az E. K. T. véleményes javaslataival ellátva döntés végett a jelen évi főtanács elé fognak kerülni.

Ad. 1736—1920.

E. K. T. sz.

A sirok gondozásáról.

E. K. T. felhivja esperes és lelkész afiai utján a kebli tanácsokat, hogy az egyes helyiségek temetőjében nyugvó kegyes alapitóink és kiváló egyházi embereink sirjának rendbentartásáról saját hatáskörükben gondoskodjanak, ha e kegyeletes kötelességet a hozzátartozók bárminő természetü ok miatt nem teljesitenék. Egyuttat felhivja E. K. T. esperes afiait, hogy e sirok állapotáról vizsgálataik alkalmával személyesen győződjenek meg s a vizsgálati jegyzőkönyvükben minden alkalommal külön pontban tegyenek jelentést. Kolozsváron és Székelykeresztúron ez a kötelesség a főgimnáziumi igazgatóságok ügykörébe utaltatik a jelentéstétel kötelességével együtt.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának 1921. január hó 19-én tartott üléséből.

Ferencz József
püspök.

Kovács Kálmán
titkár.

E. K. T. gyülés.

Az E. K. T. 3 hónapi kényszerszünetelés után 1921. április 13-án Ferencz József püspök elnöklésével gyülést tartott. Az elintézett ügyeket a tárgysorazat szerint ismertetjük.

1. Titkár ismerteti az elnökileg elintézet ügyeket.

a) Január havában: Pál Ferenc köri esperes kérdésére közöltük, hogy az egyházkörök tiszviselői eddigi tisztelet- s fuvardijaikra számithatnak, mert ezek költségvetésileg elő vannak irányozva, csak államsegély elmaradásával beállott pénzhiány miatt nem lehetett még folyosítni. Sajnálattal vettük tudomásul, hogy szabédi, karácsonyfalvi, kénosi, homoródujfalvi és ürmösi felekezeti iskolánk helységhiánya miatt megszünt; viszont örömünkre szolgált, hogy a vargyasi egyházközség felekezeti iskoláját fenntartja, az olthévizi egyházközség felekezeti iskolát állitott fel és a homoródszentmártoni egyházközség felekezeti iskoláját ujraszervezte. Tudomásul véve a székelyudvarhelyi iskolaszék ülésének jegyzőkönyvét, értesitettük az iskolaszéket, hogy a szervezeti törvény kebli tanácsra vonatkozó §.-ai csak az elemi iskolai tanitókat érintik s hogy ez átmeneti időben a nevezett polgári fiuskola minden ügyének intézését E. K. T. tartotta fenn magának. Csókfalvi uj felekezeti iskolánk, valamint vadadi uj felekezeti iskolánk bezáratása miatt államtitkárságnál eljártunk. Közoktatásügyi államtitkárságot értesitettük, hogy az unitárius egyház felekezeti iskoláinál külön rendtartási szabályzat és utasitás nem volt használatban, valamint külön tanterv sem, hanem e tekintetben — mutatis mutandis — a református egyházaké volt az irányadó. A háromszékköri esperes afiát értesitettük, hogy a nagyajtai lelkész afia és egyik ottani tanitónő között felmerült személyi ügynek nyugvópontravitelét szükségesnek látjuk és e tekintetben megfelelő intézkedéseket tettünk, közölve azt, hogy lelkész afia a felekezeti iskolaiügyben vett főhatósági rendeletekhez és meghagyásokhoz képest járt el s ebben a körben a

főhatóság előtt semmi olyan cselekvése nem ismeretes, mely az innen vett meghagyásokkal ellentétben állana.

A közoktatásügyi államtitkárság előterjesztésünkre válaszolva jelenti, hogy mindenben fenntartja az 1907. évi népoktatási törvény intézkedését és csak az annak megfelelő iskolákat engedélyezi, de iskolaépületeinket mint a magyar állam jogutódja vissza nem bocsátja.

b) Február havában: Megkeresésre értesitettük a vallásügyi minisieriumot, hogy lelkészeink közül papi állását egyik sem hagyta ott s a lelkész jelöltek közül sem lépett senki á lami szolgálatba. A theol. akadémia igazgatójának előterjesztésére a távollevő tanárok helyett a vizsgálatokon való kérdezésre dr. Kiss Elek és Vári Albert afiait kértük fel, továbbá jóváhagytuk, hogy a második félévben a jogi előadásokat dr. Tóth György s német nyelvet dr. Gál Kelemen adják elő. Tudomásul vettük a közoktatásügyi államtitkárság intézkedését, mellyel a vadadi és csókfalvi elemi iskoláknak ujra megnyitása rendeltetett el. A kolozsvári polgári iskolai tanárképző intézetben a vallásos oktatás ellátására Vári Albert vallástanárt kértük fel. Az egyházi alkalmazottaknak mozgósitás esetében a katonai szolgálat alóli felmentése tárgyában a szükséges felhivásokat kiküldöttük. Sajnálattal vettük tudomásul, hogy a székelykereszturi főgimnáziumban a skárlátjárvány fellépett és jóváhagyólag vettük tudomásul, hogy orvosi intézkedésre az igazgatóság febr. 2—20-ig járványszünetet volt kénytelen adni. Városi hitoktatóinkat értesitettük, hogy csak azokat a hitoktatókat bocsáthatjuk jelenleg esküre, akik valamely iskolánál külön és önállóan e célra rendszeresített állásban teljesitenek hitoktatá.t. A felsőrákosi felekezeti iskola megszünését tudomásul vettük. Sajnálattal értesültünk a szentiványlaborfalvi torony fedelének megrongálásáról s a bemutatott tervszerinti javitó munkálatok végzésére engedélyt adtunk. Stb. stb.

2. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. igazgató felterjesztésére meghatározza, hogy az 1907. május 12-én „Gombos Erzsi" cimen tett alapitvány jövőben „Gombos Sámuel és családja és Gombos Erzsi egyesitett alap" cimen az alapitó levél minden egyéb rendelkezéseinek hatályban tartásával a székelykereszturi takarékpénztárban kezeltessék.

3. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. igazgatóságának jelentéséből sajnálattal értesül arról, hogy a konviktus nem tud kijönni a meghatározott dijakból. A főgimn. igazgatóságnak utólagos jelentéséből az állapitható meg, hogy a folyóévi, valamint az előző évi pénz és termény hátralék oly nagy méretü, hogy annak gondos, pontos és szigoru behajtása mellett a konviktusnak feltétlenül ki kellenne jönnie a meghatározott dijakból. Tekintettel arra, hogy a konviktusi gondnok jelentése szerint a hátralék legnagyobb része a szünidő leteltével, április 4-én be fog folyni, — E. K. T. a dijak emeléséhez nem járul hozzá, hanem utasitja az igazgatóságot, hogy a konviktusi szabályzat értelmében a legszigorubban járjon el a fennálló pénz s különösen a nagymérvü terményhátralék behajtása körül.

4. E. K. T. elfogadja székelykereszturi főgimnázium és konviktus számadását, az utóbbiakra terjedelmes és részletes észrevételeket tévén.

5. E. K. T. a marosköri esperes jelentéséből örömmel és megnyugvással értesül a nyárádszentmártoni-csikfalvi egyházközségek hiveinek azon nemes áldozatkészségéről, hogy megrongált templomtornyuk kijavittatására 6.943 leu összeget adományoztak. A nemesszivü adako-

zóknak hálás köszönetét fejezi ki s meghagyja, hogy E. K. Tanács köszönő iratát a templomban a hivek előtt lelkész afia olvassa fel.

6. E. K. T. méltányoló elismeréssel értesült küküllőköri esperes felterjesztéséből arról, hogy Járay Béla birtokos, egyházi tanácsos „Járay Béla alap" cimen a désfalvi unitárius egyházközség mindenkori lelkészének fizetéspótlása javára 5.000 leu alapitványt tett és azt készpénzben a désfalvi egyházközség pénztárába befizette.

7. E. K. Tanács Sárosi József ravai lelkész afiának és nejének az E. K. T. által elfogadott konviktusi alapitványát a beadott kérésben felhozott okokra való tekintettel 1919. dec. 31-től kezdődőleg megszüntnek mondja ki.

8. E. K. Tanács méltányló elismeréssel értesül kereszturköri esperes előterjesztéséből arról, hogy Lőrinczy Domokos lelkész afia 400 K. alapitványt tett szülei „Lőrinczy József és neje Taar Zsuzsánna alap" cimen a csekefalvi egyházközség iskolás növendékeinek vallásos és egyházi énekeskönyvek beszerzésére; továbbá, hogy ifj. Németh Sándor, Major Domokosné és Nagy Péterné „Németh Sándor és neje Lőrinczy Juliánna templomalap" cimén 130 K. alapitványt tettek a csekefalvi egyházközségben a kebli tanács által meghatározandó célra.

9. E. K. Tanács méltányló elismeréssel értesül kolozsdobokaköri esperes előterjesztéséből arról, hogy dr. Erdődi Ernő egyházitanácsos „magyarszováti papigyermek tanulmányi alap cimen" 1000 leu alapitványt tett.

10. E. K. T. a Teologiai ifjaknak a tanári, illetőleg a tanitói pályára leendő kiképeztetése kérdését a püspök elnöklete mellett a teol. akad. érdekében kiküldött bizottsághoz utalja véleményes javaslattételre.

11. E. K. Tanács Pál Dénes és Ferenczi István érettségizett ifjaknak a Teologiai akadémiára való felvételük ügyében beadott és felterjesztett kérését nem teljesiti, de a szabályzat 54 §. alapján nekik a magántanulásra f. isk. év II. felében engedélyt ad. Egyben felhivja a teol. akad. igazgatóságát, hogy a teol. akad. szabályzat legközelebbi módositása alkalmával tegye megfontolás tárgyává az 51. §. módositásának kérdését és a hallgatók felvételére vonatkozólag ezt a kérdést a püspök elnöklete mellett kiküldött (184—1920. E. K. T. sz.) bizottságban tárgyaltassa meg.

12. E. K. T. jóváhagyja püspök urnak azon intézkedését, hogy Pálfi Albert II. éves papnövendéknek kérésében felhozott körülményeire való tekintettel utólagos kollokválásra s a folyó iskolai évvégén alapvizsgára jelentkezésre engedélyt adott.

13. E. K. T. jóváhagyja a Teol. Akadémia jelen II-félévi tárgy felosztását, mely szerint a papnövendékek a héber nyelvet, ószövetségi exegesist és ószövetségi bevezetést dr. Kecskeméthy István ref. teol. akadémiai tanártól hallgatják a helybeli református teologián, a távollevő tanárok egyéb tárgyait Vári Albert, Csifó Salamon és Gálfi Lőrinc tanárok látják el. Egyidejüleg felhatalmazta a püspököt, hogy ha dr. Boros György tanár családja részéről kérés jönne az iránt, hogy az egyház hivatalosan is segitse elő nevezett tanár hazajöhetését, a kérést a püspök elnökileg intézhesse el.

14. E. K T. a székelyudvarhelyi egyházkörnek határozatára vonatkozólag megállapitja, hogy Györfi István homoródszentmártoni volt kántortanitó azon cselekedetével, hogy az énekvezér-tanitói állásából való elmozditását tudató főtanácsi határozatnak kézbesitő vétivére sértő megjegyzést irt, fegyelmi vétséget követett el. Ennek folytán E. K. T. Györfi István egyházi tanácsos ellen a fegyelmi eljárás bevezetését rendeli el s az ügyét a főtanácsi fegyelmi birósághoz teszi át.

15. E. K. T. a dicsőszentmártoni egyházközség kebli tanácsának 1920. dec. 1-én tartott rendkivüli közgyüléséről történt felterjesztéséből, valamint az utólagosan felterjesztett adatokból sajnálattal állapitja meg, hogy az egyházközség az iskola épület emelését, valamint az épitési költségek fedezésére 120.000 kor. kölcsön felvételét előleges engedélykérés nélkül foganatositotta s utólagos jelentésével az E. K. Tanácsot már befejezett tények elé állitotta. Az egyházközségnek ezen eljárása a Szervezeti törvény 2. fej. 16. §. d. pont és 3. fejezet 36. §. rendelkezéseinek egyszerű megsértése, melynek súlyosságát fokozza az a tény, hogy az egyházközség élén épen a köri esperes áll, kinek a törvényeknek megtartatása, de megtartása is hivatalos kötelessége. Szomoruan állapitja meg E. K. Tanács e kötelességmulasztást, mely már a fegyelmi vétség határait érinti, de ez alkalommal kivételesen eltekint attól, hogy az ügyet a fegyelmi birósághoz áttegye és lelkész-esperes afia eljárásán rosszalását fejezve ki, őt szigoruan megdorgálja.

16. Dr. Fazakas Miklós székelykereszturi ügyvéd a néhai özv. Raffaj Domokosné hagyatéka körül követett eljárás ellen beadványt terjesztett az E. K. T. elé. E. K. T. dr. Fazakas beadványának, mint részben téves információn alapuló iratnak fejtegetéseit nem tette magáévá s azon óhajának adott kifejezést, vajha a jelen sulyos viszonyok között minden félreértésre vezető személyeskedést félretéve, azokon felül emelkedve, pusztán szegény szeretett egyházunk érdekében kéz-kezet fogva munkálkodnék minden igaz unitárius ember. Ezzel kapcsolatban E. K. T. felhivta a székelykereszturi főgimn. igazgatóságot, hogy a néhai Raffaj Domokosné hagyatéka ügyének jelenlegi állásáról tegyen haladéktalanul jelentést, egyben figyelmezteti az igazgatóságot, fontolja meg, vajjon nem lenne-e szükséges költségkimélés szempontjából az ügygondnokság megszüntetése iránt lépéseket tenni.

17. E. K. T. tudomásul veszi dr. Gál Kelemen igazgatótanárnak mint egyházi kiküldöttnek jelentését a tordai unitárius főgimnázium és polgári iskola jelenlegi állapotáról.

18. E. K. T. Uzoni Imre tanár részére egészségi állapotának helyreállitása végett f. évi március hó 1-től az iskolai év végéig szabadságot engedélyezett s az óráinak szakszerü ellátásáról való intézkedéseket jóváhagyta.

19. E. K. T. a kolozsvári főgimn. tanárainak 1921. febr. 5-én történt eskütételéről felvett jegyzőkönyvet tudomásul veszi és Csifó Salamon theol. dékánnak köszönetét fejezi ki az eskü tételen az egyház nevében kifejezett tiltakozásáért. Egyuttal megütközéssel értesül a közoktatásügyi államtitkárság átiratáról és meghatározza, hogy arra a megfelelő felvilágositások adassanak meg és egyuttal az irat hangja ellen E. K. T. tiltakozása fejeztessék ki.

20. E. K. T. özv. Berde Károlyné részére élete fogytáig fél kegydijat s megboldogult férje után temetési segélyt utal ki.

21. E. K. T. a brassói egyházközség részére kért egyházi segély kiutalása tárgyában határozott.

22. E. K. T. a kolozsvári egyházközségi hitoktató lelkész fizetésének fedezésére 1400 leu összeget előlegez a kolozsvári egyházközség részére.

23. E. K. T. a titkári lakás elrequirált szobáinak dolgában határoz.

24. E. K. T. a Kovács Dénes és neje Bencze Anna féle alapitványi birtok használhatatlan csürének eladását s a befolyt összegből a lakóház fedelének megjavitását engedélyezi.

25. E. K. T. a Kossuth Lajos u. 7 sz. a. (Kolozsvár) elrequirált üzlethelyiség bérletére vonatkozólag határozott,

26. E. K. T. András Ferenc kollégiumi gépésznek az egyház bérházainál a vizvezeték és csatornázás jókarbantartásáért járó munkadiját 1921. április 1-től kezdődőleg évi 1000 leuban állapitja meg.

27. E. K. T. a (Kolozsvár) Széchenyi téri Berde-házon elvégzendő javitási munkálatokat engedélyezi.

28. E. K. T. engedélyt ad arra, hogy a Kovács Dénes és neje Bencze Anna-féle bágyoni alapitványi birtokhoz tartozó csegezi határrészben levő és a forradalom alatt jórészben elpusztitott 3 és fél hold területnyi erdő fája nyilvános árverésen eladassék.

29. E. K. T. a ladamos-alamori birtok folyó ügyében határoz.

30. Tudomásul veszi a pénztárvizsgáló bizottság jelentését.

31. Özv. Máthé Mózesné azon kérését, hogy a 60 hold ingatlan jutalékára bekebelezett 60.000 koronás tartozásából még fennálló 30.000 korona tartozásának fedezésére E. K. T. elégedjék meg mintegy 40 hold fedezettel és az általa eladott 15 hold földet a teher alól bocsássa ki, E. K. T. teljesiti

32. E. K. T. jóváhagyja a székelyderzsi egyházközség közgyülése által megállapitott kántori dijlevelet.

33. E. K. T. megengedi a csekefalvi egyházközségnek, hogy csere nevü 2 hold területü erdejéből a gyertyán és juharfákat kitermelhesse, eladhassa és az árát templomjavitásra fordithassa.

34. E. K. T. megengedi, hogy a magyarzsákodi egyházközség a belsőemberi gazdasági épület épitési céljaira a buni Berde-birtok erdejéből faanyagot használhasson fel.

35. E. K. T. a tordai főgimn. és polgári iskola 1919/20. isk. évi számadását hagyta jóvá.

36. E. K. T. jóváhagyja a Kórház-alap, a tanári és tisztviselői nyugdij-alap, a székelyudvarhelyi polgári fiu iskola, harangok alapja, konviktusi alapok, a lelkészek továbbmenő segélye, kórpótlék, kongruája stb. számadásait.

37. E. K. T. az egyesitett „Közalap“ 1921. évi költségvetését pénzügyi bizottságilag történt kiegészités után a következőkben fogadja el:

összes bevétel	1,833.336 Kor.	90 fill.
„ kiadás	2,458.444 „	29 „
Fedezetlen hiány	625.107 Kor.	39 fill.

38. E. K. T. megengedte, hogy mindkét főgimn. tandij számadásai nem naptári év szerint, hanem az eddigi gyakorlatnak megfelelőg vezettessenek.

39. A fentieken kivül még több kisebb jelentőségü ügy tárgyaltatott.

Sz.: 151—1921.

U. P.

Pályázati hirdetés.

A marosi egyházkörben iklandi egyházközségünkben üresedésbe jött lelkészi állásra ezennel pályázatot hirdetek.

Javadalom 32 kal. buza, 32 kal. zab, 20 véka szemes törökbuza, 8 öl tüzifa, 8 hold szántó használata. Lakás két szoba, konyha, kamara szükséges melléképületekkel és veteményes kerttel.

Kellően felszerelt pályázati kérvények f. évi május 28-ig beadandók Fazakas Lajos esperes úrnak Nyárádszentmárton u. p. Nyárádszereda.

Kolozsvárt, 1921. április hó 23-án.

Ferencz József s., k.,
püspök.

A veszedelmes ajándék.

Irta: *Gyallay Domokos.*

Az Igazság és Hamisság között sok vita folyt arról, hogy egyikmásik helység kinek a birodalmába tartozik. A Hamisság állandóan növelni akarta a maga birtokait s magáénak mondott olyan területeket is, amelyekhez egyáltalán nem volt joga. Az Igazság persze nem hagyta a maga jussát.

Egyszer elhatározták, hogy a helyszinén döntik el a vitás kérdéseket. Összefogtak tehát és útrakerekedtek.

Mentek hegyeken, völgyeken. Új meg új helységek hovatartozásáról döntöttek.

Egyszer egy faluba érkeztek. Nagyon furcsa falú volt, a két utas ugyancsak elcsodálkozott rajta. Sehol egy lelket sem találtak otthon. Keresni kezdették a lakosságot, végül rájöttek, hogy a falú apraja, nagyja a templomban van s buzgón hallgatja a prédikációt.

— Ennél igazabb nép nem igen él a földön! — mondotta a pap az utasoknak. — Jámborok, templomba járók, igazán nincs panaszom rájuk...

— Ez már aztán az én birtokom, egészen az enyém! — kiáltott föl nagy örömmel az Igazság.

A Hamisság kajánul mosolygott.

— S milyen a nép vagyoni helyzete? — kérdezte a paptól.

— Bizony, nagyon rossz! — felelte a pap. — A határunk alig termi meg a mindennapit...

Az utasok elbúcsúztak a paptól és tovább szekereztek.

A Hamisság a szekérről nézegette a falut.

— Sohasem láttam ennél rondább fészket! — mondotta fejét csóválva. — No, Igazság, ezt a falut ugyan magadra irathatod a telekkönyvben, egy cseppet sem foglak irigyelni...

Az Igazságból kitört a harag.

— Tudd meg, nyomorult, hogy máris segitettem rajtuk! Most, ahogy hazamennek a templomból, szép összeg pénzt fognak találni az asztalukon... Az Igazság igenis meg tudja jutalmazni a hiveit... tudd meg, hogy gazdagokká teszem őket...

Egy év mulva megint útra kellett kelniök.

Azt a falut is útba ejtették, amely a multkor olyan nagy örömet szerzett volt az Igazságnak.

Egyenesen a paphoz hajtottak.

— Hogy van az én drága népem? — kérdezte az Igazság.

— Pokolnak fajzatai... csak rosszat mondhatok róluk! — felelt a pap, elbúsult hangon. — Amióta pénzre tettek szert, a templom felé sem néznek, otthon őrzik a kincseiket, vagy szerteszét csalárdkodnak vele...

A Hamisság újból kajánul mosolygott.

— Köszönöm, Igazság, hogy pénzt adtál nekik s azzal az én táboromba terelted őket...

HIREK

Koszoru.

(Egy kis fiucska koporsójára.)

Mi volt a te élted drága kis fiú?
A lét nagy óráján röpke perc talán...
Szivünknek örökös fájdalmas talány.

Mi volt a te élted drága kis fiú?
Tündöklő szivárvány reménység egén...
Örök éjj borult rá gyászos feketén.

Mi volt a te élted drága kis fiú?
Életnek ajakán gyönyörü mese...
Csitt...! intett a halál rettentő keze.

Ürmösi Károlyné.

József napja. Szép, ragyogó napfényes napon ünnepelhettük meg az idén József napját, egyházunknak ezt a régi kedves családi ünnepét. E nap nem csupán egy az esztendő többi napjai között, nem is csak névnap, hanem nevenapja annak, aki hivatalánál fogva a legelső, koránál fogva a legidősebb, tapasztalatai szerint a legbölcsebb unitárius; — ki mint egykor Mózes, profétaként jár közöttünk, kinek neve egy félszázad unitárius egyháztörténetének a cime: ki fajunknak, felekezetünknek élő lelkiismerete.

A püspök úr 85-ik névünnepnapja az ismeretes hatósági rendeletek miatt ez alkalommal is csak a legszükebb családi körben volt megünnepelhető. Régen, ilyenkor az egész ifjúság testületileg, lampionokkal s fáklyákkal vonult a püspöki lakás udvarára. A gimnáziumi énekkar alkalmi dalokat énekelt (közöttük a püspök úr kedves nótáját: Csokonaitól „Földiekkel játszó égi tünemény . . .“); utána az ifjúság szónoka lelkes beszédben tolmácsolta az ünnepi jókivánságokat; majd az Apolló-kör vonós zenekara játszott el néhány szép alkalmi zeneművet, végül az egész ifjúság énekelte a „Himnuszt.“ E mindig igen lelkes és felemelő ünnepelés után a püspök úr szokott beszédet intézni az ifjúsághoz. Beszélt ilyenkor lelke legszebb vágyairól, arról az ifjúságról, amely istenfélő, embert szerető, hazát tisztelő, beszélt a kötelességről s a becsületesen végzett munka gyönyörűségéről. A főpásztori beszédet szünni nem akaró éljenzés fogadta, mit csak a közben felzendülő „Szózat“ hatalmas hangjai nyeltek el.

Óh, mi szépek is voltak a régi József-napok!

Elmultak. Hajh, elmultak ennél nagyobb dolgok is! A diszes ünnepségekről leszoktunk; nem tartunk már több lampionos menetet; elfelejtettünk már hangosan is beszélni. A régi József-napi énekek is korszerűtlenné váltak, csak egy maradt még belőlük üdén, püspök urunknak kedves nótája:

Földiekkel játszó égi tünemény,
Istenségnek látszó csalfa vak remény — — —

Az évek közben mentek, ki lassan, ki futva; emberek multak el ki lépést, ki szaladva. Az egykor oly népes baráti körből már alig van-

nak néhányan. A tisztelők száma sok ezer, de a pályatársak közül, kikkel a püspök úr együtt indúlt el élete országútján, immár csak a hűséges hitves maradt, — — két magányos orom, emléke, programmja, kifejezője, egész történelmünknek.

A régi József-napoknak is már csak emléke él. Kik átéltük azokat, úgy beszélünk róluk, mint a meséről: „hol volt, hol nem volt . . ." Az új nemzedék nem ismeri és nem tudja, hogy vagy ötven esztendeje, minden esztendőben volt egy nap, József napja, amelyen minden Kolozsváron élő vagy tartózkodó unitárius kötelességének tartotta meglátogatni püspökét s minden távolabb élő unitárius elmondott érette egy „éljen"-t.

A József napi jókivánságokhoz hozzácsatoljuk mi is az *Unitárius Közlöny* iróinak és olvasóinak őszinte igaz jókivánságait.

Dr. Metcalf ur kitüntetésel. Mindnyájan élénken emlékezünk a mult tavasszal közöttünk járt amerikai kiküldöttek közül arra a pápaszemes, beretvált arcu, alacsony, zömök termetü idősebb urra, aki a nyájas, megnyerő, lendületes lelkésztársa, Snow mellett sok egyházközségünket meglátogatta, mindenütt ugy nézett mindenre, mint a jó gazda, ki számba veszi vagyonát. Első tekintetre zord, zárkózott embernek látszott s ha beszélt, erősen érezhető angol tájszólása miatt amolyan „székely-angol"-nak tünt fel. Lelkében azonban a legnemesebb felebaráti szeretet s unitárius hitrokonai iránt a legnagyobb áldozatra kész buzgóság lakozott.

Most arról értesülünk, hogy a meadvillei Unitárius Theologiai Intézet honoris causa tudorrá avatta s felhatalmazta a „dr." titulus v'selésére.

E szép és megtisztelő kitüntetést a mult év október 24-én másik követte. Ugyanis ekkor avatták a Portlandi első templom lelkészévé.

Őszinte örömmel vettük e hireket s kivánjuk, hogy derék hitrokonunkat az Isten eddigi fáradozásaihoz méltó lelkinyugalommal és boldogsággal áldja meg, hogy szép kitüntetéseit még sokáig élvezhesse. (*ks.*)

Dr. Csiki Gábor. Kolozsvári egyházközségünknek második lelkésze, Csiki Gábor, főhatósági engedéllyel még a tavaly tanulmányútra ment Angliába és Amerikába. Célja az angol és amerikai unitárius egyházi és különösen egyházközségi hitélet tanulmányozása volt. Most közelebbről az a magán értesités érkezett tőle, hogy az amerikai meadvillei unitárius papnevelő intézet 1921. március 22-én a theologiai tudományok doktorává avatta. Örömmel adjuk tovább olvasóinknak e privátértesülést, mert benne az amerikai unitáriusok figyelmének szép és biztató jelét látjuk.

Csiki Gábor már a második magyar unitárius lelkész, kit az amerikaiak „dr." titussal tisztelnek meg. Első Boros György egyházi főjegyző volt, kit a bostoni Harward-egyetem avatott fel tiszteletbeli tudorrá.

A mi viszonyaink között nem lehet hasonlóképen viszonozni az elismerést, mert Románia egyetemein protestáns (és igy: unitárius) theologiai fakultás még nincsen s ennélfogva alkotmányszerüleg senki protestáns részére a theologiai doktori cim itt nem adományozható; az önálló theologiai intézeteknek (minő a mienk is) pedig sem nálunk, sem másutt Európában, „dr." avatási joguk nincsen, lévén az mindenütt a teljes egyetemnek souverain joga. Amerikában ez másként van.

Unitárius teaestély Brassóban. A brassói unitárius nőegylet f. évi március 20-án nagyszámu közönség részvételével igen szépen sikerült teaestélyt rendezett. Ugy a rendezőségnek, mint brassói egyházközségünk fáradhatatlan agilitásu lelkészének, Kovács Lajosnak gratulálunk a sikerhez.

Az Unitárius Irodalmi Társaság Köréből. Örömmel értesitjük olvasóinkat, hogy egyházközségeink közül elsőül a székelyderzsi egyházközség lépett be az Unitárius Irodalmi Társaság alapitó tagjai közé s az 500 lei tagsági dijat az esperesi vizitáció alkalmával be is fizette.

Itt jegyezzük meg azt is, hogy ujabban főtiszt. Ferencz József püspök úr, dr. Ferencz József jogtanácsos, Ferenczy József gyógyszerész és Tana Samu ny. pénzügyigazgató fizették be alapitó tagsági dijaikat.

Elhunytak: *Péterffy Sándor* földbirtokos és presbiter március 24-én, életének 53-ik, házasságának 21-ik évében Nagyajtán.

Ifj. Varga Béla, dr. Varga Béla kolozsvári kollégiumunk tanárának és nejének, Márk Lenkének 2 éves kis fia, március 20-án Kolozsváron.

Özv. csikszentkirályi *Bors Albertné* szül. Fekete Ilka febr. 27-én életének 68-ik, özvegységének 16-ik évében Kolozsváron. A szindi temetőben helyeztetett örök nyugalomra.

Özv. bölöni *Mikó Imréné* szül. Biderman Berta, kir. itélőtáblai biró özvegye márc. 27-én életének 62 ik, özvegységének 15-ik évében Kolozsváron.

Dr. Székely Ferenc volt magyar igazságügyi miniszter, a budapesti unitárius egyházközség gondnoka március 20-án 79 éves korában Budapesten ugyanazon napon halt meg, amikor fiát, *Székely Aladár* volt magyar országgyülési képviselőt temették.

Pákei *Pákey Lajos* egyházi fő és képviselő tanácsos műépitész, főmérnök, iparmuzeumi igazgató, egyházunk több templomának és más középületének megtervezője életének 69-ik, házasságának 39-ik évében március 22-én Kolozsváron.

Berde Károly nyugalomba vonult egyházi irnok 83 éves korában febr. 21-én Sepsiszentkirályon.

Kovács Sándorné szül. Bomhér Juliánna 60 éves korában március 23-án Zilahon.

Özv. *Máthé Mózesné* szül. Kiss Amália 53 éves korában március 21-én Kolozsváron.

Id. *Lászlóczky Sámuel* Kolozsvári presbiter 79 éves korában április 7-én Kolozsváron.

Tanka Sámuelné szül. Gál Anna 81 éves korában április 8-án Kövenden.

Péterffi Mihály szentábrahámi nyug. unitár. lelkész egyh. főtanácsos a régi unitárius székely papi gárda tipikus alakja f. é. april. 9-én 75 éves korában mondhatni szenvedés nélkül csendesen jobblétre szenderült. 52 évig állott egyfolytában az Úr szolgálatában s bár a csekély papi fizetésből a fiatalon elhalt feleség illetve édes anya segitsége nélkül 5 gyermeket nevelt fel és tanittatott ki, soha az élet nehézségéről, küzdelmes életéről senkinek sem panaszolt egy szót se. Érzelmi alapon álló, szivhez szóló szónoki beszédei és költeményei tükrözik vissza poetikus lelki világát. „A hit iskolája" c. verse a protestáns vallásos egyletek ifjuságának ma is egy kedvesebb szavalmánya. Kiváló kisgazda volt, ki a méhészethez, kertészet-

hez s a háziipar minden ágához mesterileg értett. Egyházközségétől soha semmit nem kért, nem követelt, hanem igyekezett annak nemcsak kulturáját, hanem anyagi jóvoltát is előmozditani. Egyszerü, szerény, takarékos életmódjával öregnapjaira boldog megelégedett napokat biztositott magának. Valóságos öröm volt társaságában lenni. Frappáns szójátékai, mindig ötletesen szellemes humora, humoros felolvasásai és toasztjai az egész unitárius statusban és a székelyföldön is ismeretesek. Apja és nagyapja papok voltak. 1846-ban született Nagykedében, temetése f. hó 11-én volt Szentábrahámon a családi házból, a vidék unitárius papsága tanitói kara nagyszáma jelenlétében az egész falu igaz részvéte mellett. Temető pap Gálfalvi János gagyi lelkész volt, ki markáns vonásokban méltatta elhunyt kortársának érdemeit. Tóth Vilmos müvészi kántorsága mellett kisérték ki a templomból örök pihenő helyére, hol a falu fiatal tehetséges lelkésze, Máthé Lajos vett bucsut az egyház nevében már pihenő öreg elődjétől. Halálát nagyszámu rokonság, gyermekei és unokái gyászolják.

Emléke legyen áldott, nyugalma csendes.

Ellenőrváltozás. Borbély Albert egyházi pénztári ellenőr 1921. IV./23-án repatriáltatta magát. A főtiszt. püspök úr az ellenőri teendők végzésével ideiglenesen Lőrinczy Zoltán kolozsvári segédlelkészt bizta meg, kinek megvan a járási számvevői vizsgája. Az állás végleges betöltéséről a főtanács van hivatva dönteni.

A lelkészi fizetéskiegészitéseket az állam utalványozta. A vallásügyi miniszterium 1921. május 1-én 7913 sz. alatt arról értesitette a főtiszt püspök urat, hogy az unitárius lelkészek részére 1920. julius 1-től 1921. március 31-ig terjedő időre *a*) fizetéskiegészités. *b*) korpótlék („fizetésfokozatemelkedés"), *c*) családi pótlék, *d*) drágasági segély, *e*) ruházati segély cimeken 611.410 leu 93 bani összeget utalványozott. Ez összeget a kolozsvári adóhivatal az egyház közpénztárába fogja további szétosztás céljából befizetni.

Ebben az ügyben jelenleg csak az állami kiutalásról való értesités érkezett meg a főhatósághoz. Mihelyt a pénz is itt lesz, a főhatóság azonnal el fogja rendelni a tényleges kifizetést

Érettségi vizsgálatok. A főhatóság a kolozsvári kollégium vizsgálatainak idejéül május 6. és következő napjait; a székelykereszturi főgimnáziumnál május 9. és köv.; a tordai főgimnáziumnál május 9. és következő napjait jelölte meg.

Az érettségi irásbeli és szóbeli vizsgálatok idejéül a kolozsvári kollégiumnál május 23—25. és junius 14. s köv. napjai; a székelykeresztúri főgimnáziumnál május 19—21. és junius 14 s köv. napjai; a tordai főgimnáziumnál május 23—25. és junius 22. és köv. napjai jelöltettek ki.

Érettségi vizsgálati elnökök a kolozsvári kollégiumnál Kelemen Lajos E. M. E. levéltáros; a székelykereszturi főgimnáziumnál dr. Elekes Dénes isk. felügy. gondnok; a tordai főgimnáziumnál dr. Gál Kelemen koll. igazgatótanár.

Vizsgálati bizottsági tagok az osztályvizsgákon és az érettségi szóbeli vizsgálatokon: Kolozsváron br. P. Horváth Kálmán, dr. Ferenczy Géza egyházi főgondnokok, dr. Árkossy Gyula isk. felügy. gondnok, dr. Lukácsy József egyh. tanácsos; Székelykereszturon: br. P. Horváth Kálmán, dr. Ferenczy Géza főgondnokok, dr. Kiss Elek egyházi tanácsos, ifj. br. Daniel Lajos köri felügy. gondnok; Tordán: Gál Jenő isk. felügy. bizottsági elnök, Lőrinczy Dénes esperes, Csegezy Mihály köri felügy. gondnok.

Nyomatott a Minerva R.-T. könyvnyomdájában Kolozsvárt Deák Ferenc-utca 2 sz.

Kolozsvár. 1921. junius. 6. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

Megjelenik minden hónapban.	Az E. K. T. megbizásából szerkeszti: Dr. Borbély István főgimn. r. tanár	Szerkesztőség és kiadóhivatal: a szerkesztő címén Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu.
Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.

A jelen évi főtanács ideje.

Sz.: 610—1921. eln.

Tisztelendő Esperes Úr!

E. K. Tanács a folyó évi főtanács ülés idejét augusztus hó 28 és következő napjaira tüzte ki és elrendelte, hogy az egyházkörök jelentéseiket julius 15-ig terjesszék fel az E. K. Tanácshoz.

Kolozsvárt, 1921. május hó 25-én.

Ferencz József
püspök.

Az Unitárius Lelkészkör évi közgyülése.

Az unitárius lelkészkörnek f. é. augusztus 27-én d. e. 9 órakor kezdődőleg Kolozsvárt, az unitárius kollegium disztermében gyülése lesz, amelyen az eddigi tervek szerint imádságot mond Kovács Lajos brassói lelkész; felolvas Orbán Lajos újszékelyi lelkész.

Kolozsvárt, 1921. junius 1.

Vári Albert
elnök.

Az Unitárius Irod. Társaság közgyülése.

Az U. I. Társaság a f. évi augusztus 28-ra kijelölt főtanácsi gyülést megelőző napon — aug. 27-én — d. u. 4 órakor tartja második évi rendes közgyülését a kolozsvári unitárius kollégium disztermében, melyre a Társaság tagjait s az érdeklődőket ezennel meghivjuk.

Kolozsvárt, 1921. junius 8.

Ferencz József elnök. — *Dr. Borbély István* főtitkár. — *Dr. Ferenczy Géza* igazgató.

Az unitárius egyház hajója.

A hajó a nyilt tengeren sokszor jut olyan veszedelembe, amikor a kormányosnak minden ügyességére, tudására és egész lélekjelenlétére szükség van. Ha a kormányos nincs a maga helyén vagy lelki ereje a veszedelem láttára elhagyja, akkor a matrózok és utasok legnagyobb erőfeszitése is akárhányszor sikertelen. A fenyegető veszedelem elháritása bizonytalan.

Unitárius egyházunknak a nyilt tengeren evező hajója veszedelembe jutott. Egy világokat rengető vihar vészes hullámai kemény sziklához ütötték s állandóan fenyegetőleg csapkodják körül. A hajó kapitányainak lélekjelenléte és önfeláldozó munkája, kitartó türelme és erős hite jó ideig fenntartotta és megmentette a hajót utasaival és a benne levő nagy értékkel együtt. Az örvény azonban nem mult el. A fenyegető hullámok állandóan csapkodják. Félni lehet, hogy a kormányosok kifáradnak s a minden oldalról veszélyeztetett, megrongált hajó lassan észrevétlenül sülyedni kezd, ha a hajón levő emberek idejekorán öntudatra nem ébrednek s a kormányosoknak olyan segitséget nem nyujtanak, mellyel a hajót és utasait meg lehessen menteni.

A segitség, a mentő kéz, sok helyen készen áll, de többhelyen késik. Ilyen körülmények között méltán üli meg valami nagy aggodalom azoknak lelkét, kik az egyház vezetésére vannak elhiva. Az intő, figyelmeztető szó itt is, ott is elhangzik, de nem mindenki hallja meg. A világháboru dübörgő zaja még a jobbak közül is sokakat elzüllesztett. Ahol azelőtt a buzgóság lelke lobogott, mely szokszor csodákat mivelt, ott ma talán ijesztő hidegség uralkodik, m ly fagyos lehelletével mindent leforráz maga körül. Annak a nemesebb érdeklődésnek az ereje, mely unitárius egyházunknak nem egyszer sülyedő hajóját a multban nagy veszedelmekből rántotta ki, mintha ma nem éreztetné fenntartó hatalmát ugy, amint az idők megnehezült járása szükségessé teszi. Akár egyesek életét nézzük, akár az egyházközségek életmüködését vizsgáljuk, azt a vésztjósló szózatot véljük hallani: „Megverem a pásztort s elszélednek a nyájnak juhai."

Lelkünk megrázkódik e hangnak csak az elgondolására is. Unitárius történelmünk sulyos időkből szól hozzánk s azt, mond a hogy egyházunknak a tagjai sokszor adták gyönyörü jelét, egyházunkhoz való ragaszkodásuknak, szeretetüknek és áldozatkészségüknek. Hát ma, amikor ujból veszély fenyegeti egész egyházi létünket, amikor bünös közönyösségünkben a mult drága értékei veszhetnek el s a jövő biztató reményei semmisül hetnek meg, ma népünk nem tudná önmagából is előhozni azt az önfenntartó erőt, mellyel a pásztorokat a megverettetéstől s a nyájat az ebből származó elszéledéstől megmenthetné?! Igaz volna e, hogy hiveink józan belátása, tisztult szelleme és emelkedett lelkülete annyira megromlott volna, hogy az idők jeleit megérteni nem tudná? Feledve volna e, hogy vallásunk igazságaiban, hitünk tisztaságában olyan kincset birunk, melynek megtartásáért hitelődeink közül oly sokan inkább börtönbe, vérpadra vagy máglyára mentek, csakhogy a lelkükben megismert igazságot eredeti tisztaságban hagyhassák az utódokra? Igaz volna-e, hogy mi egy nagy rázkod-

tatásoktól megedzett dicső mult méltatlan örökösei vagyunk, akik önző szellemünkkel nagy áron megörzött javakat tékozolunk s kicsinyes érdekeknek szolgálva, többre hivatott erőnket meg nem bocsátható könnyelműséggel gyöngitjük? Igaz volna-e, hogy egy valamirevaló unitárius gyülekezet egy kis jóakarattal, példaadással és némi áldozattal ne tudná az egyházat és iskolát fenntartani, amikor nem egy példa bizonyitja, hogy az egyház és iskola pásztorai nehéz időkben oly dolgoknak kell önfeláldozó nézői és megtartói legyenek, melyeknek jelentősége rendesen csak később tünik ki?!

Oh nem, erősen hisszük, hogy csak a váratlanul jött, kemény ütés kábitó hatása vagy a nagy csalódás csüggesztő ereje tart még mindig fogva s tesz érzéketlenné. Olyanforman vagyunk, mint a sziklába ütődött hajó utasai, akik a tehetetlenségig megrémültek. Nekünk azonban akár kábultságunkból, akár csalódásunkból, akár ijedségünkből idejekorán kell magunkhoz térnünk, mert különben elveszünk. S ép itt az ideje, hogy a mult példáira s hitelődeink szép tetteire gondolva, ne csak a csodálat ereje ragadja meg lelkünket, hanem hasson át az ő hitbuzgóságuk, egyházszeretetük és faji öntudatuk, melynél fogva

a magyar anya gyermeke magyarul imádkozzék a templomban, magyarul beszéljen a családban és iskolában.

Nem akarunk mi a jelenkornak a mult dicsőitéséből szerezni érdemet, mert az törpeségünk egyik cáfolhatatlan jele volna. De azt, igenis szeretnők, hogy a mult példa legyen, s a jelen vallási, tekintetben méltó legyen a mult önvédelmi tetteihez. Amidőn tehát reámutatunk arra, hogy az unitárius vallást igazán megértő hiveinknek a lelki ereje a legnagyobb üldözések idején volt a legnagyobb; amidőn tudjuk, hogy unitárius egyházunkat nem évtízedeken, hanem évszázadokon át fejedelmi parancsszóra vagy, más erőszak folytán következetesen a legigazságtalanabb módon fosztották meg nemcsak iskoláitól, hanem templomaitól és egyéb egyházi javaitól is és unitárius hiveink megfogyott számban, de meg nem tört lelki erővel erkölcsi erejüket és anyagi javaikat összetéve ujból templomot emeltek és iskolát állitottak s a törekvő emberek helyzetét az egyház nagy érdekeihez méltó megértő szeretettel karolták fel, — akkor arra is reá kell mutatnunk, hogy ők midőn e sokszor szinte hihetetlennek látszó erőkifejtést tették, egyszersmind az utódoknak ama megszégyenitő vádját is el akarták háritani maguktól, hogy a reájok maradt drága hitörökséget megvédeni és megtartani nem tudták. Ők érezték, hogy a pásztoroknak, a papoknak és tanitóknak, mint az egyház hajója kormányosainak kellő védelme, a sulyos hullámokból veszélyeztetett hajó megmentését jelenti. Megértették, hogy minél nehezebb a helyzet s minél több veszély fenyegeti egyházi létünket, annál több áldozat szükséges, hogy megtartassék, ami megtartható.

Bár kétségtelen, hogy az egyház és hivek közötti terhes kötelék kissé megtágul, ha az egyházfenntartási teher az állami hozzájárulás folytán némileg könnyebbedik, de azt nem hihetjük, hogy a szeretet ereje annyira meglankadott volna bennünk, hogy meghozható áldozataink meghozása által a jelenben a jövőt biztositani ne tudnók. Ha vannak is olyanok, még a tehetősebbek között is, akik, ha egy szál fára vagy némi

pénz áldozatra van szüksége az iskolának, föllármázzák a falut, vagy ha a belső embereknek fontosabbá tett hivatásuk betölthetése végett valamivel többel kell az egyház fenntartásához járulniok, durva lélekre való fenyegetésekkel rontják és botránkoztatják a jobb lelkeket, — de vannak nagyon sokan, akiknek életét a vallásos buzgóság, az egyházhoz való erős ragaszkodás s az áldozatkészség nemes erénye még jobban disziti, mint eddig.

Ez nagy biztositék arra, hogy egyházunk hajója, ha némileg megrongálva is, de a pásztorok megveretése és a nyáj elszéledése nélkül evezhet biztos partra.

Igyekezzék mindenki jó lélekkel számotadni magának arról, hogy akár magunk és gyermekeink, akár multunk és jövőnk szempontjából egyházunkkal szemben nincsenek-e fontos kötelességeink, melyeket egy kis jóakarattal könnyen teljesithetünk. Egymás nemes szándékainak nem rontása, hanem támogatása által azt a hagyományos unitárius összetartást erősitjük, amely jóban és rosszban kitart, segit, áldoz s megóv attól, hogy valóra váljék egyházunkon a Jézus szavainak igazsága: „Megverem a pásztort és elszéledjenek a nyájnak juhai." Mert ha ettől nem tudjuk megóvni magunkat, akkor jövőnk minden szempontjából annyit veszitünk, amit talán soha helyrehozni nem tudunk. Utódaink szégyenkezni fognak miattunk, egyházunk hányatott hajójának biztos vezetői és megtartói nem vagyunk.

Kovács Lajos.

Iskolatelügyelő-gondnoki és tanári beiktatás Székelykereszturon.

A székelykereszturi unitárius főgimnáziumban 1921. május 7-én fölemelő ünnepség keretében iktatták be állásukba dr. Elekes Dénes iskolai felügyelő-gondnokot és Bálint Domokos, meg Boros Jenő rendes tanárokat.

Az ünnepélynek előre megállapitott sorrendje volt: 1. „Szeretet szent ünnepén." Énekli az ifjusági énekkar. 2. Megnyitó. Tartja báró Dániel Lajos isk. felügyelő gondnok. 3. Székfoglaló értekezés. Tartja dr. Elekes Dénes isk. felügyelő-gondnok. 4. „A mennyiségtan és rokon tudományainak haszna." Tanári székfoglaló értekezés, tartja Bálint Domokos tanár. 5. „Élet és irodalom." Tanári székfoglaló értekezés, tartja Boros Jenő tanár. 6. Üdvözlések; az intézet részéről Gálfalvi Samu igazgató. Az egyh. főhatóság részéről: dr. Ferenczy Géza egyházi főgondnok. 7. „Üdvözlő." Énekli az ifjusági énekkar.

A főgimnázium tornaterme teljesen megtelt érdeklődőkkel. Gálfalvi Sámuel igazgató magas szinvonalon álló megnyitója után a beiktatandók tartották meg székfoglaló értekezéseiket.

Dr. Elekes Dénes meleg hangokban emlékezett meg gimnáziumi éveiről, de igen helyesen sokat foglalkozott jelen és jövőbeli teendőivel, az unitárius székely magyar nevelés és kultura fejlesztését illetőleg.

Bálint Domokos tanár nagyon szereti és ismeri tárgyát, amint előadásából láttuk s mély meggyőződését gyümölcsöztetheti a logikus, jellemes és okos növendékek kialakitásában. Emlékeztetjük azonban Gálfalvi igazgató azon ügyes és korszerü megállapitására, hogy a tudomány a hitnek erejével kell, hogy társuljon.

Boros Jenő tanár nyilt szemmel vizsgálja a ma kérdéseit s miután megállapitja, hogy minden idők társadalmi állapotai, eszméi hatással voltak az irodalomra, ezt a mára nézve is elismeri. Hiszi azonban, hogy a faji és nemzeti eszme ma is megmarad s mint igazán értékes, el nem is pusztul.

Mindhárom előadás igen jó hatást tett s arról győzött meg, hogy igazi munkásokat nyertünk, három ünnepelt emberünkben.

Érthető módon kevés volt az előadásokban a kifejezett unitárizmusból, de tudtuk, hogy mindhárman azért élnek, munkálkodnak, hogy e sajátos életet valósitsák meg. Isten segedelme legyen ő velük!

Ezt kivánta dr. Ferenczy Géza főgondnok úr is, aki a főhatóság üdvözletét tolmácsolta s amellett maga is a hivatás szent tüzétől hevittetve, hasonló munkára hivta el az ünnepelteket.

Lőrinczi István esperes tolmácsolta emelkedett szellemben a kereszturi Kör üdvözletét s szeretetét.

Kendi István vezetésével jó hatásu énekeket énekelt az ifjusági dalárda.

Mindeneket összegezve, ez ünnepség mérföldjelző volt kereszturi főgimnáziumunk történetében s az is kellett, hogy legyen, mert ez az időkor is lehet uj dolgok szülője.

Vajha minden soron megujulhatnánk erőben és szellemben, mint a nevezett főgimnáziumunknál!

Je lenvolt.

Az Unitárius Irodalmi Társaság második vándorgyülés-turnusa.

Az U. I. T. e hónap végén s a következő hónap elején fogja nyári vándorgyülésének első turnusát megtartani. Az elnökség hosszas megfontolás és kölcsönös megállapodás után ugy határozott, hogy ezalkalommal a következő helyeken tart gyülést:

junius 25-én Okland,
junius 26 án Homoródszentpál,
junius 28-án Szentgerice,
julius 2-án Nagyszeben.
julius 3-án Fogaras.

A gyülések tárgysorozatából ezalkalommal csak annyit tudatunk, hogy Oklándon és Szentgericén dr. Kiss Elek kissolymosi lelkész tart előadást e cimen; „Miért vagyok unitárius?", Homoródszentpálon és Fogarason dr. Borbély István tanár főtitkár olvas fel „Unitárius életcélok" cimen. Nagyszebenben Lőrinczi István székelykereszturi lelkészesperes tart előadást „Az én unitárius világom" cimen. Ez unitárius vallásos tárgyu előadásokon kivül novellát olvasnak tel Gyallay Domokos és Márkos Albert tanárok.

A Társaság képviseletében dr. Ferenczy Géza egyházi főgondnok igazgató vezetésével dr. Borbély István tanár főtitkár, Lőrinczi István esperes lelkész, Pap Domokos, Márkos Albert, dr. Gelei József tanárok, dr. Kiss Elek, Taar Géza, Orbán Lajos, Ürmösi József, Kovács Lajos, Keresztesi Dénes és Árkosi Tamás lelkészek, mint választmányi, illetőleg rendes tagok fognak megjelenni.

A legnagyobb reménnyel nézünk a Társaságnak kirándulása elé, mert hisszük, hogy unitárius értelmiségünknek megmozdulása jótékony hatással lesz hitéletünkre. Érdeklődő olvasóinknak ezuton is figyelmébe ajánljuk e gyüléseket, melyről a részletes beszámolást lapunk legközelebbi számában fogjuk közölni.

E. K. T. gyülés.

Az Egyház Képviselő Tanács 1921. május 11. és 12-én gyülést tartott. A hozott határozatokat tárgyak szerint ismertetjük:

1. Elnöki előterjesztések. Püspöki előlerjesztésre E. K. Tanács a folyó évi főtanácsi ülés idejét augusztus 28. és következő napjaira tüzte ki és elrendelte, hogy az egyházkörök jelentéseiket julius 15-ig terjesszék fel; E. K. Tanács (a mult gyülés határozatának kiegészitéseképen) a távollevő theol. akadémiai tanárok ellen a fegyelmi vizsgálatot elrendelte s őket ez időre tanári állásuktól felfüggesztette; E. K. Tanács Gálfi Lőrinc theol. tanárt kérte fel a nevelésügyi bizottság helyettes elnöki tisztségének betöltésére.

1. Titkári előterjesztések az 1921. április 1-től április 30-ig elnökileg elintézett ügyekről. Fontosabb közérdekü ügyek: a hitoktató lelkészeket értesitettük, hogy ha az esküt kivánják, tegyék le, hogy a vallástanitás ne szenvedjen kárt. Engedélyeztük, hogy azon tanulók, akiknek szülei repatriáltatják magukat, az elutazásuk előtt egy-két nappal magánvizsgálatra állhassanak. A Székelykereszturi iskolafelügyelő gondnoki és tanári beiktató ünnepségre az E. K. T. képviseletében való megjelenésre dr. Ferenczy Géza egyházi főgondnok kéretett fel. A középiskolák igazgatóival közöltük államtitkárságnak a bizonyítványok felbélyegzésére vonatkozó intézkedését. A beküldött érettségi bizonyitványokat érvényesitettük a kolozsvári tankerületi

főigazgatónál. Örömmel vettük tudomásul, hogy a székelyudvarhelyi polgári fiuiskola igazgatósága tekintélyes tisztajövedelmet szolgáltató estélyt rendezett a tanulók tandíjának fedezésére. Az érettségi vizsgálatokkal kapcsolatos bejelentéseket megtettük. A székelyudvarhelyi vallástanításért az 1918—1920. iskolai évekről elmaradt hitoktatási díjban lelkész afia részére 1000 leu összeget utaltunk ki az E. K. T. által megszabott visszafizetési kötelezettség mellett. Több lelkész részére kongrua előleget utaltunk ki.

3. E. K. T. hálás kegyelettel értesül arról, hogy néhai Kribl Sándorné szül. Piger Zsuzsánna a kolozsvári kir. járásbiróság végzése szerint az „Unitárius ifjak segélyző egyesülete" javára 2.500 leu összeget hagyományozott, mely az örökösödési 50 leu illeték levonása után 2.450 leu összegben az egyház pénztárának átadatott. E. K. T. a kamatjövedelem $^1/_5$ részét állandóan tőkésíteni, $^4/_5$ részét pedig a kolozsvári kollégium (theol. akadémia, főgim., elemi iskola, leányotthon) növendékei közül arra érdemes szegénysorsú unitárius tanulónak segélykép kiadni határozta meg.

4. E. K. T. méltányló elismeréssel veszi tudomásul Schilling Ottóné szül. Ákossy Fáni 500 leu összegü adományát, melyet az Unitárius leányotthon javára tett.

5. E. K. T. méltányló elismeréssel veszi tudomásul, hogy a már néhai Bléga Gábor afia a kálnoki egyházközség javára (templomjavításra és rendbehozásra) 6000 leu alapitványt tett, továbbá 1000 leu összeget adományozott Bléga Gábor sírhelygondozó alap cimen sírja leendő rendbentartására.

6. E. K. Tanács a küküllői egyházkörnek felterjesztéséből tudomásul veszi, hogy a köri közigazgatási bíróság rendes tagjává világi részről dr. Felszegi Sándor, egyházi részről Biró Pál, póttaggá világi részről dr. Zsakó István, egyházi részről Sándor Gergely választatott meg.

7. E. K. T. a kovásznai leányegyházközség harangjának a református egyházközség részére leendő átadása, illetőleg eladása ügyében határozott.

8. E. K. T. megengedi a kőrispataki egyházközségnek, hogy „Erősárok" nevü körülbelül 3 kat. hold terjedelmü erdőrészletét nyilvános árverésen eladja.

9. E. K. T. a firtosmartonosi egyházközségnek engedélyt ad arra, hogy az 1916. és 1917. évekről kivágatlanul maradt erdőrészletet (a Becsér nevü erdőben) nyilvános árverésen eladhassa.

10. E. K. T. tudomusul veszi a Csifó Salamon és Gálfi Lőrinc újonnan megválasztott és lelépő dékánok által a dékáni kezelésben álló leltárról fölvett jegyzőkönyvet.

11. E. K. T. a huzamosabb idő óta betegeskedő iskolaorvos, dr. Tompa János helyettesítését a theol. akadémián vállaló dr. Veress Géza orvos afiának köszönetet mond.

12. E. K. T. a nagyteremi egyházközségnek segélyiránti kérését fedezet hiányában nem teljesíti.

13. E. K. T. nem tud segélyt kiutalni a csekefalvi templom javítására sem, de engedélyt ad arra, hogy az egyházközség a legsürgősebb javítások eszközlésére 10.000 leu kölcsönt vegyen fel.

14. E. K. T. Péter Sándor volt homoródvárosfalvi, jelenleg székelymuzsnai lelkész ügyében (a városfalvi egyházközség közgyülésein hozott határozatok egyes részeinek megsemmisítése tárgyában) határozott.

15. E. K. T. dr. Fazekas Miklós székelykereszturi ügyvéd azon kérését, hogy a néhai Raffay Károly ingatlanaiból a székelykereszturi gimnáziumot illető rész eladásáról szóló adásvevési szerződés irassék újra, nem teljesíti.

16. E. K. T. dr. Gál Kelemen egyházi kiküldött afiának jelentését a Székelykereszturi főgimnázium jelen állapotáról tudomásul veszi s annak alapján részletes utasításokat küld a főgim. igazgatóságához.

17. E. K. T. legnagyobb sajnálattal értesül Pap Mózes tb. igazgató tanár afia azon elhatározásáról, hogy 29 éven át oly nemes és puritán felfogással az egyház, valamint az unitárius székely ifjak nevelésének előmozdítása iránt mindig tanusított, lelkes buzgósággal folytatott, tanári működését félben akarja hagyni most, mikor egyháza eddigi fáradságos munkája után járó nyugdiját nem biztosíthatja számára. Bár tb. igazgató afia kijelentette, hogy „lelkületével ellenmondásba jönni nem akar", E. K. Tanács felhívja tb. igazgató afiát, hogy — mérlegelve annak a magas hivatásnak erkölcsi súlyát és jelentőségét, mely az itteni magyar és különösen unitárius felekezeti iskolák tanáraira és tanítóira vár faji és egyházi szempontból a magyarság fennmaradása és továbbfejlődése érdekében; amely hivatásnak érzete kell, hogy erőt adjon minden munkásnak arra, hogy leküzdve a anyagi nyomoruságokat, — tanári állásáról való lemondásának gon(atával hagyjon fel.

18. E. K. T. az egyházi számvevőségnek a székelykereszturi főgimn. igazgatósága illetve pénztárnoka által az E. K. T. határozataiban foglaltakra tett megjegyzésekre adott ellenészrevételei és javaslatai alapján határozott.

19. E. K. T. Csifó Salamon és Gálfi Lőrinc theol. akad. tanároknak az amerikai unitárius küldöttség itteni tevékenységéről való jelentését tudomásul veszi, Csifó és Gálfi kisérő tanár afiainak buzgó fáradságukért hálás köszönetet mond.

20. E. K. T. Kalbazsosz Gavrilla volt bányabükki erdőőrnek állásába való visszahelyezése iránti kérését nem teljesíti.

21. E. K. Tanács a tordai államépitészeti hivatal megkeresésére kimondja, hogy a bányabükki határon a Paraván dülőben levő birtokból a hegyről lejövő iszap elhelyezésére szolgáló félhold területet nem hajlandó eladni, de készséggel átadja az államépitészeti hivatalnak két évi időtartamra használatra az iszap elhelyezése céljából azzal a kikötéssel, hogy ezen idő alatt köteles az államépitészeti hivatal a hegyoldalt megkötni s ezzel a további iszapolásnak elejét venni.

22. E. K. T. a ladamosi és alamori kényszerbérletre vonatkozólag tudomásul veszi jószágfelügyelőség bejelentését.

23. E. K. T. felhivja a jószágfelügyelőséget, hogy a bányabükki erdő 41 hold vágterülete fájának értékesítését nyilvános árverés útján eszközölje.

24. E. K. Tanács a buni birtok közelében lakó afiainak a székelykereszturi főgimnázium útján bejelentett azon készségét, hogy e gazdaság vezetése és kezelése tekintetében közremunkálását és támogatását díjtalanul felajánlja, mint az igazi unitárizmus megnyilvánulását örömmel tudomásul veszi és köszönettel fogadja. Dr. Elekes Dénes, Gálfalvi Sámuel, dr. Szolga Ferenc, dr. Gombos János, Lőrinczi István, Murvai Samu (Sárd), Gyarmati Lajos (Ujszékely), Márkos Béla (Sárd), dr. Demeter Lőrinc (Magyarzsákod), Hegedüs Sándor (Magyarzsákod) afiaiból buni Berde Mózsa-birtok jószágkezelőséget alakít és azt a gazdaság vezetésével és irányításával ideiglenesen megbizza. E bizottság magának elnököt választ, ki az E. K. Tanács, a jószágfelügyelőség és másfelől a buni jószágkezelőség közötti érintkezést közvetíti. Kimondja E. K. Tanács, hogy a jószágkezelőség saját felelősségének tudatában a rendes gazda gondosságával és az érvényes egyházi törvények rendelkezéseinek betartásával köteles eljárni s tevékenységéről havonként, szükség esetén gyakrabban is a jószágfelügyelőség útján E. K. Tanácsnak jelentést tenni. Utasítja E. K. T. a buni jószágkezelőséget, hogy a leltárszeríti átadást be nem várva, a buni gazdaság gyakorlati vezetését s az ottani kezelőszemélyzet feletti rendelkezési jogot nyomban átvegye; a gazdasági leltár felvételével egyidejüleg mind a gazdasági kezelés, mind az erdő őrzés és tisztítás tekintetében (a kényszerbérleti és kényszerkisajátítási esélyekre tekintettel is) terveket dolgozzon ki s azt a jószágfelügyelőség útján E. K. Tanácsnak jóváhagyásra terjessze elő. Hozzájárul E. K. Tanács ahhoz, hogy a buni gazdaság terményei természetben a kolozsvári és székelykereszturi iskoláink konviktusainak méltányos áron adassanak át. A főgimnáziumok és tanárai 1921—22. isk. évi tüzifaszükségletének fedezetére a Vármos erdő üzemterv szerint kihasználás alá jövő részét E. K. T. a szükséges mértékig később megállapitandó kedvezményes áron kész a jószágkezelőség rendelkezésére bocsátani. Az újlaki erdő egészen értékesitendő a gazdaság felszerelésének céljaira.

25. E. K. T. jóváhagyja püspök azon intézkedését, hogy a megüresedett ellenőri állásra Lőrinczy Zoltán papjelölt kolozsvári segédlelkészt alkalmazta (kinek államszámviteli vizsgája van s nem járási számvevői vizsgája, mint az U. K. mult számában irtuk). Az eltávozott ellenőr, Borbély Albert afiának buzgó és becsületes munkálkodásáért elismerését fejezte ki.

26. E. K. T. Vári Albert lelkészköri elnöknek a népruházati bizottságtól a lelkészek részére 1918-ban kiutalt ruhaszövetekről való elszámolását és jelentését köszönettel tudomásul veszi és elfogadja. Ennek alapján megállapítja, hogy Vári Albert afia a pénztárba befizetett 36.508 korona 10 fillért. Józan Miklós afia terhére E. K. T. előir 617 koronát a közalapnál. Igy az itten értékesített ruhanemüből 2.018 korona 30 fillér többlet folyt be. Egyuttal meghatározza, hogy budapesti lelkész, Józan Miklós esperes afiát megkeresi aziránt, hogy az ott maradt 8290 korona értékü gyermekruha sorsáról tegyen jelentést és ha az a bolsevizmus idején elveszett, tegyen lépéseket illetékes helyen az egyház kárának megtérítésére Ha ezen 8290 korona összeg befoly, abban az esetben E. K. T. a legnagyobb készséggel fog hozzájárulni lelkészkör elnökének azon indítványához, hogy az itteni eladásból befolyt többlet 2.018 korona 30 fillér összeg a lelkészkör pénztárába fizettessék.

27. E. K. T. a szabédi lelkész afiának marosköri esperes által felterjesztett kérésére tekintettel arra, hogy a mezőségi lelkészi szolgálat az ottani közlekedési viszonyok miatt nehéz és költséges, a f. évre fuvardíjban 500 leu összeget utal ki a közalap terhére.

28. E. K. T. Kiss György homoródjánosfalvi kántortanító afiának kántori állásáról való lemondását tudomásul veszi és Kiss György afiának 40 évet meghaladó időn át önfeláldozó kötelességtudással, hivséggel, odaadással teljesített szolgálataiért, melyekkel mindig egyházának s hiveinek javát munkálta, elismerését és köszönetét fejezi ki. Egyuttal 1920 évről elmaradt járandóságának kiutalásáról intézkedik.

29. E. K. T. a székelykereszturi iskolaorvosi díjazás dolgában határoz.

30. E. K. T. a Bólyai-utca 5. sz. házban levő cukrászüzletnél egy utcai szobának üzlethelyiséggé való átalakítása tárgyában tett elnöki intézkedést jóváhagyja.

31. E. K. T. örömmel veszi tudomásul, hogy a szentábrahámi és magyarandrásfalvi egyházközségek papilakásának újjáépítésére a hivek 40.000 leut meghaladó összeget adományoztak s jóváhagyja püspök azon intézkedését, hogy a templomépítésre megfelelő szakvélemény és esperesi fölterjesztés alapján engedélyt adott.

32. Több apró ügy intéződött el az ismertetett ügyeken kivül.

*

Az Unitárius Közlöny 1921. májusi számának 78. oldalán, a dicsőszentmártoni unitárius iskola épitése dolgában hozott E. K. T. határozat közlésére vonatkozólag Gvidó Béla esperes úr helyreigazitó felszólalást adott át Szerkesztőnek, melynek közlését a főtiszt. püspök úr nem engedélyezte. Ennek a nem engedélyezésnek megokolását a főtiszt. püspök úr 1921. junius 8-án szóbelileg közölte Gvidó Béla esperes urral.

Az 1920. évi egyházi főtanács óta kinevezett lelkészek, tanitók, kántorok.

Lelkészeknek *Tarcsafalvi* Zoltán, lelkészjelölt Lupény—Vulkán társegyházközségekbe, *Veress* Béla lelkészjelölt Petrozsénybe, *Bartók* Endre csegezi lelkész Ádámosra, *Matyus* Gergely magyariklandi lelkész Szőkefalvára, *Kiss* Jenő lelkészjelölt Csegezbe, *Lőrinczi* Zoltán lelkészjelölt Kolozsvárra segédlelkésznek, *Fekete* Lajos lelkészjelölt Székelyudvarhelyre segédlelkésznek neveztettek ki.

Tanitóknak és tanitónőknek többen neveztettek ki, de csak az 1920—21. iskolai évre.

Kántortanitóknak: *József* János Szentábrahámra, *Kendi* István Gyepesről Székelykereszturra, *Zsakó* Gyula Székelykálból Kissolymosra, *Gálfalvi* Sándor Haranglábra, *Pál* Mihály Kolozsról Gyepesre, *Zsigmond* Kálmán Olthévizre, *Gálffy* Ferenc Vadadról Csikszentmártonra, *Fazekas* Sándor Vadadra.

Az amerikai unitáriusok hitvallása 1921-ben.

— Hiteles szövegü confessio. —

Mi az a vallás, amiben mi hiszünk?

Hiszünk, a Jézus tanitásával megegyezőleg, abban az életadó vallásban, mely e két dologban foglalható össze: szeretni Istent, szeretni az embert.

Melyek hitünk főbb tételei?

Az Isten atyasága, az ember testvérsége, Jézus vezérsége, a kinyilatkoztatás egyetemessége, az emberi lélek halhatatlansága.

Van-e tehát valamely határozott dogmánk?

Nincs, mi melegen ápoljuk a mi vallásos hitünket, de nem igyekszünk azt, mint valamely parancsoló dogmát, másokra tukmálni. Szi-

vesen látunk a mi társaságunkban bárkit, még ha más felekezethez tartozik is, aki általános rokonszenvet táplál a mi lelki reményeink és gyakorlati céljaink iránt.

Mi teszi az unitáriusokat vallásukban szabadelvüekké?

A következő elvek megtartása:

1. Vallásunk módszere az ész és lelkiismeret szabadsága, nem pedig a hagyomány tekintélye.

2. A lelkeknek minél szélesebb körben való egyesülése a vallásban, nem pedig a felekezetieskedés.

3. Jelszavunk: vallásban a jellem, nem pedig a dogma.

Tehát minden szabadelvü ember unitárius vallásu-e?

Korántsem. Mindaz, aki hitében az emlitett elveket legfőbb zsinórmértéknek ismeri el, szabadelvü ember, bármilyen felekezethez tartozzék is. A különféle hitnek, minthogy a hit felfogás dolga, szükségképen különböznie kell egymástól, ezért vannak a más más nevü és szervezatü felekezetek.

Forditotta *Márkos Albert.*

HIREK

Főjegyzőnk hazaérkezett. Dr. Boros György theol. akad. tanár, egyházi főjegyző f. évi május hó 27-én hazaérkezett Kolozsvárra és jelentkezett az egyházi főhatóságnál szolgálatainak továbbfolytatására. Az E. K. T. által elrendelt szükséges igazoló eljárás megejtése után főjegyző afia theol. tanári- és főjegyzői müködését megkezdette. Kivánjuk, hogy hosszas távolléte után nagyértékü egyházi tevékenységét jóegészségben zavartalanul folytathassa.

Egyházi titkárunknak bukaresti utjai. Kovács Kálmán egyházi titkár afia a kultusz kormány távirati megkeresésére f. évi május hó 18 án Bukarestbe utazott a kiutalt lelkészi fizetéskiegészitési összegek felvételére. Első útja nem járt eredménnyel, mivel a fizetési meghagyásokat a kultuszminisztérium számvevősége ugyanakkor Kolozsvárra küldötte, ami nélkül a kifizetés nem volt eszközölhető. Erre május 25-én ismételten leutazott Bukarestbe, amikor is sikerült részletekben a kiutalt pénzösszeget az állampénztárból megkapnia. Az illetékesek a kiutalt összegeket már meg is kapták. A kormány kiutaló jegyzékében előfordult téves kiutalások helyesbitése iránt E. K. Tanács illetékes helyen előterjesztéssel élt. A lelkészek és tanitók arcképes igazolványainak ügyében is eljárt titkár afia és a napokban minden igényjogosult megfogja kapni arcképes igazolványát.

Az Unitárius Irodalmi Társaság tagjaihoz. Az U. I. T. elnöksége több oldalról jött tudakozódásra közli, hogy az alapitó és rendes tagsági dijak Gállfy Zsigmond tanár pénztároshoz fizetendők (Kolozsvár, Unitárius kollégium.) Befizethetők azonban esperes afiaihoz is, kiket a dijak összegyüjtésére és a pénztároshoz való beküldésére az elnökség ez uton is tisztelettel kér. Alapitási dij egyszersmindenkorra legkevesebb 500 lei; rendes tagsági dij évi 25 lei. Az elnökség a tagdijak kimutatását esperes afiaihoz fogja juttatni. 1921. VI./1. Dr. *Ferenczy Géza* igazgató.

Tornavizsga. A kolozsvári unitárius főgimnázium ifjúsága f. év május hó 29-én tartotta ezidei torna- és vívóvizsgáját az intézet udvarán a következő műsorral: 1. Felvonulás. 2. Szabadgyakorlatok zenére. 3. Szertornázás: *a)* Lebegőgerenda I. o. *b)* Zsámolyugrás II. o. *c)* Alacsony korlát III.—IV. o. (verseny). *d)* Bak V. o. *e)* Ló VI. o. *f)* Magas korlát V.—VIII. o. 4. *a)* Tornapad VII. o. *b)* Füleslabda I.—II. o. (verseny). *c)* Magasugrás I.—IV. o. (verseny). 5. Svéd-szabadgyakorlatok III. o. 6. Versenyek: *a)* Sikfutás I.—VIII. o. *b)* Rúdmászás I.—VIII. o. *c)* Magaskorlát V.—VIII o. — Távolugrás I.—VIII. o. *d)* Súlydobás III.—VIII. o. — Svéd-fogócska V. o. *e)* Magasnyújtó V.—VIII. o. — Labdakergető VI. o. *f)* Magasugrás V.—VIII. o. — Üsd a harmadikat! III.—IV. o. *g)* Súlyemelés V.—VII. o. — Várjáték VII. o. — Ló V.—VIII. o. (verseny). *h)* Rohamdeszka V.—VIII. o. — Kötélhúzás I.—II. (verseny). *i)* Kótya VI.—VII.—VIII. o. (verseny). 7. Gúla. 8. A verseny eredményének kihirdetése. 9. Elvonulás. A győztes tanulók jutalmazására gyűjtött László Gyula tornatanár 1330 leut, 6 drb. ezüst érmet, 6 dísztárgyat és 9 drb. könyvet. A tornavizsga kezdetén 1070 leu gyült össze önkéntes adományokból. A főverseny első győztese Sándor Pál VII. o. tan., második Botár István VII. o. tan, harmadik gróf Horváth-Toldy István VI. o. tan. — A szépen sikerült tornavizsgát nagyszámú közönség nézte végig. A nyertes tanulókat s fáradhatatlan, lelkes tanárjukat az ünnepély végén nagy ovációban részesitették.

Kegyeletes alapitvány. *Szentgyörgyi* Mózes ref. volt kántor 1000 leu alapitványt tett szegény székely tanulók javára a Székelykereszturi konviktusnál — felekezeti különbség nélkül. Szép emléke a nemes szívnek a főgimn. beiktatók alkalmával. Isten sokáig éltesse.

Siremlék leleplezés. *Kozma* Imrének siremléket emelt Énlaka s pünkösd 2-od napján leplezték le Lőrinczy István esperes jelenlétében Máté Lajos és Papp Zsigmond lelkész a vidék közönsége előtt. Emléke legyen áldott!

Harangszentelés volt eddig *Alsóboldogfalván* és *Csekefalván*, hol az előbbi helyen köri esperes Lőrinczy István, második helyen u. csak ő és Dr. Kiss Elek végezték az istentiszteletet. A hivek buzgósága ma is épit, alkot és teremt, ha van irányitás. Csekefalva ugyancsak buzgóságból templomát is megjavittatta.

Megjegyzés. A dicsőszentmártoni unitárius iskola épitése dolgában hozott EKT. határozatból (közölve az Unitárius Közlöny 1921. máj. szám 78. oldalán, a 15. pontban) a közlemény 13 ik sorában ezután a szó után: „de" — kimaradt a következő mondat: *„tekintettel a nemes célra, melyhez egyházközség tagjai áldozatkészségből tekintélyes értékü ingyenes munkát teljesitettek"*. E sorokat annál szivesebben közöljük (bár, sajnálatunkra, csak utólagosan) mert az E. K. T. a dicsőszentmártoni egyházközségnek ez ügyben hozott áldozatkészségét a legnagyobb méltánylással ismerte el.

Irodalom. Lapunk közelebbi számában részletes ismertetést fogunk közölni az alábbi könyvekről: Cs. Lázár László: Egy természeti törvény és az emberiség jövője (Déva, 1920, 8. r. 59. lap); K. sz. miklósi Nagy József: Az örök élet (Marosvásárhely, 1921. 8. r. 44. lap).

A Magyar Tudományos Akadémiának legujabb unitárius tagja. A tegnap ideérkezett magánlevélből arról értesülünk, hogy dr. Gelei Józsefet, kolozsvári kollégiumunk tanárát, természettudományi munkásságának legszebb elismeréséül a budapesti Magyar Tudományos Akadémia levelezőtagjává választotta. Örömmel és büszkeséggel közöljük e hirt.

Az Erdélyi Irodalmi Társaság köréből. Az Erdélyi Irodalmi Társaság f. évi május 14 én tartott tagválasztó közgyülésén lapunk szerkesztőjét, dr. Borbély István tanárt irodalomtörténetirói munkásságának elismeréséül rendes tagjává választotta.

Erdélyi Barázda. Olvasóinknak ismételten szives figyelmükbe ajánljuk az erdélyi földmives szövetség lapját, az „Erdélyi Barázdát" amely népszerüen megirt gazdasági közleményeivel általános politikai tájékoztatásaival s mindig érdekes hireivel kellemesen elszórakoztató s egyben tanulságos olvasmány. Megrendelhető Marosvásárhelyen. Egész évre 50 leu. Megjelenik minden csütörtökön.

Ősi rögön. Elbeszélések, irta *Gyallay* Domokos kolozsvári unitárus főgimn. tanár. A Minerva R. T. kiadása. Ára 20 Leu.

A falusi ember ha vasárnap délutánonkint olvasni fog, ünnepi ruhájához ünnepi érzületet is ölt. Nála az olvasás a hétköznapiságból való kiemelkedést jelent. Valahogy ilyenformán vagyunk az olvasással mí, régi

Kolozsvár. 1921. julius. 7. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

Megjelenik minden hónapban.	Az E. K. T. megbizásából szerkeszti: Dr. Borbély István főgimn. r. tanár	Szerkesztőség és kiadóhivatal: a szerkesztő címén Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu. Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.

Magyar Szövetség.

Végre testet öltött, ami a magyarság egyetemében eddig vágyként, törekvésként ott élt a lelkek mélyén. Julius 6-án alkotmányosan szervezkedett Romániának egész magyarsága: megalakult a Magyar Szövetség. Ez a nagy jelentőségü történelmi esemény határkő a romániai magyarság életében. Egy ezeréves, gazdag mult eszményeivel, tanulságaival megáldott nép számára új útakat jelöl; a melyeken haladva új eszközökkel kell megvédelmeznie és gyarapitania a régi kincseket. Ezzel a ténnyel az elszakadt magyarság törvényes képviselethez jutott, melynek kötelessége férfias nyiltsággal s törhetlen kitartással helyt állani népünk jogos érdekeiért. Minden magyar szivnek éreznie kell, hogy dobbanása, fájdalma testvéri visszhangra talál s bajaiban megértő, segitő kéz nyúl feléje, És millió szivnek nemes összedobbanása áldásthozó hármoniába olvad össze.

Ezzel a lépéssel másfelől a becsület erős érzésétől vezérelt, nyilt kijelentést tett az itt élő magyarság arra néve, hogy az igazság követelményeit nem vizsgálva, férfias határozottsággal levonja azokat a következtetéseket, amelyek a világ hatalmai részéről róla, nélküle hozott s most már jogérvényes nemzetközi döntésből új államjogi helyzetében becsületesen levonandók. Jaj annak a népnek, amely a világrengető események véres tanulságait érvényre juttatni nem tudja. A magyar nép politikai érettsége, iskolázottsága biztositék arra, hogy mi okolni tudnuk és fogunk ezeken a tanulságokon; és látjuk, hogy a világ népeit a valóban becsületes és igazságos demokratikus irányú haladás menti meg attól a sorvasztó posványtól, melybe az erkölcstelen, hazug alakoskodás sülyesztette. Ez a tanulság jelzi a Magyar Szövetség útjait is, melyen minden lépést népünk egyetemes érdekeinek hiv szolgálása kell, hogy áthasson, vezéreljen.

Mint egyház is őszinte örömmel üdvözöljük a Szövetséget, mely egyebek mellett azért is alakult, hogy a teljesen egyenlő és viszonos vallásszabadságért, valamint a magyar egyházak történelmi autonomiájának biztositása és fejlesztése (2. §.) érdekében szálljon sikra.

Az itt élő népek boldogulása és békéje s áldásthozó munkálkodása attól függ, hogy ezt a nyilt és őszinte lépést az állam többségi nemzete, valamint annak kormánya és képviselete hasonló őszinte megértéssel fogadja-e s a kisebbségi nemzetek fejlődésének és alkotó munkásságának szabad lehetőségét biztositja-e?

Hinnünk kell, hogy a mélyebb politikai belátás nem fogja engedni, hogy ebben a feltevésünkben csalódjunk. *(k. g.)*

A magyar lutheránus egyház.

Szivünk őszinte szeretetével üdvözöljük azon ágostai evangelikus egyházközségi megbizottakat, kik f. évi julius 8-án Kolozsváron gyülést tartottak s kimondották, hogy mint Románia területén élő evangelikus magyarok, svábok és tótok, az erdélyi szász lutheránusok egyházkerületétől függetlenül önálló magyar lutheránus egyházkerületet alakitanak egyházközségeikből.

Igaz megértéssel köszöntjük őket s testvéri segitségünket ajánljuk fel.

Nekünk e mozgalom kétszeresen kedves. Hiszen nagy egyházalapitónkat, Dávid Ferencet juttatja eszünkbe, ki a XVI. század forrongó világában, elhagyván római katholikus hitét, Luther követője lett s mint ilyen megalakitotta az erdélyi magyar lutheránus egyházat, melynek ő lett első püspöke. Dávid Ferenc később kálvinista, utóbb az unitarius hitre tért s kilépett a lutheránus egyházból. Azonban mindenütt nagy alkotásokat hagyott maga után. Ilyen egyebek mellett az erdélyi magyar lutheránus egyház is, amely Dávid Ferenc halála idején ugyan már eggyé olvadt össze az erdélyi szász lutheránus egyházzal, de évszázadokon át megőrizte önállóságának emlékét. Most, hogy Dávid Ferencnek nagy alkotása megváltozott körülmények között s a mai modern idők szellemének megfelelőleg feltámadott, Istennek áldását kérjük rá.

Az új egységes középiskola.

E. K. Tanácsnak az új egységes középiskolára vonatkozólag 821—1921. sz. rendelkezéséből közöljük az alábbiakat:

E. K. Tanács a többi magyar felekezeti főhatóságokkal egyetértve elhatározta a jövő (1921/22.) iskolai évtől kezdve az egységes középiskola megalkotását. Az új középiskola felső és alsó tagozatra oszlik. Az alsó tagozat tanterve a gimnázium és a volt polgári iskola tantervének egységesitése. A felső tagozat (vagyis a volt gimnázium V. osztályától kezdve) bifurkálódik gimnáziumi és reál szakra, amelyek között hajlama és tehetsége szerint választ a tanuló. Az alsó és felső tagozat csak a főgimnáziumoknál állitandó be; ahol polgári iskola volt, ott csak az alsó tagozat tartandó fenn. A tanterv átmeneti, egyelőre csak az 1921/22. évre szól. Ehhez a tantervhez közoktatásügyi államtitkárság 17.120—1921. IV. sz. alatt járult hozzá.

Körlevél

esperes afiai útján valamennyi lelkész afiának az egyházi főtanács elhalasztása tárgyában.

Sz. 1022—1921.

Egyházi Képviselő Tanács a f. évi augusztus hó 28-ra egybehivott egyházi Főtanácsot a pénzügyi bizottság előterjesztése alapján f. évi október hó 30-ra s a következő napokra halasztja el, mert a legfontosabb számadások megvizsgálásával, valamint a költségvetések egybeállításával számvevőség, illetve pénzügyi bizottság augusztus hó végére nem készülhet el.

Felhivjuk Tisztelendőségedet, hogy az egyházközségében lakó főtanácsi tag afiaival az E. K. T. ezen határozatát tudomásvételre közölje.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt, 1921. augusztus hó 3-án tartott üléséből.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Kovács Kálmán,
titkár.

A Lelkészkör, az Unitárius Irodalmi Társaság és a Dávid Ferenc-Egylet elnökei tudatják, hogy a f. év aug. 27-re kitüzött üléseket f. évi okt. hó 29-re halasztották.

Órarend.

I. Alsó tagozat (I—IV. osztály).

	I.	II.	III.	IV.
Vallástan	2	2	2	2
Magyar nyelv	4	4	3	3
Román nyelv	4	4	3	3
Német nyelv	—	3	3	3
Történelem	2	2	2	2
Földrajz	3	2	3	2
Természetrajz	3	2	—	—
Vegytan	—	—	—	3
Fizika	—	—	3	—
Számtan	5	4	3	3
Szabadkézi rajz	2	2	2	2
Közgazd. és jogi ism.	—	—	—	2
Egészségtan	—	—	—	2
Szépírás	1	1	—	—
Gyorsírás	—	—	2	1
Ének	1	1	1	1
Torna	2	2	2	2
Kötelező óraszám	29	29	29	31

II. Felső tagozat (fiu középiskolánál).

	Gimn. tagozat.				Reál tagozat.
	V.	VI.	VII.	VIII.	V.
Vallás	2	2	2	2	2
Magyar nyelv	3	3	3	3	3
Román nyelv	3	3	3	3	3
Latin nyelv	5	5	4	4	—
Német nyelv	3	2	2	2	3
Angol nyelv	3	3	3	2	3
Francia nyelv	—	—	—	—	2
Történelem	3	3	3	3	3
Földrajz	—	2	2	—	—
Természetrajz	3	3	—	—	3
Vegytan	—	—	—	—	3
Fizika	—	—	4	4	—
Mennyiségtan	3	3	3	2	3
Ábrázoló mértan	—	—	—	—	—
Filozofia	—	—	—	3	—
Szabadkézi rajz	—	—	—	—	2
Egészségtan	—	—	—	1	—
Gyorsirás	1	—	—	—	1
Ének	1	1	1	1	1
Torna	2	2	2	2	2
Kötelező óraszám:	32	32	32	32	34

Fakultativ tárgyként tanitandó a gimnáziumi tagozaton a görög nyelv VI—VIII. osztályokban heti 2—2 órán.

Rendkivüli tárgyként tanithatók gimnáziumi szakon a) francia nyelv VI—VIII. heti 2 órán; b) rajz V—VIII. heti 2 órán. Mindkét tagozaton (gimn. és reál) közösen: természetrajzi gyakorlatok V—VI. heti 2—2 órán; fizikai gyakorlatok VII—VIII. heti 2—2 órán; kézi munka V—VIII. heti 2—2 órán.

Átmeneti intézkedések.

Az új tanterv az I—V. osztállyal befejezőleg azonnal életbe lép; az V. osztálynál megnyitandó a gimnáziumi és a reálszak. Az V. osztályba ugy a fiu, mint a leányközépiskolánál minden különbözeti vizsga nélkül felvehetők a polgári iskola IV. osztályát sikerrel végzett növendékei. Az I—IV. fiuosztályban a latin nyelvből, a leányközépiskola alsó tagozatán a francia nyelvből kapott elégtelen osztályzat nem veendő figyelembe, igy annak kijavitása sem szükséges. A tanuló igy is felvehető a következő osztályba; a tanuló kivánságára azonban a javitó vizsga kiveendő. A polgári iskola IV. osztályából elégséges bizonyitvánnyal jelentkező tanuló felvétele felett az igazgatóság határoz.

A VI. osztálytól kezdve a fiugimnáziumnál a tanterv és a tananyag a régi marad a következő módositásokkal:

a) a görög nyelv helyett minden osztályban heti 3 órán az angol nyelv veendő be. A román nyelv óraszáma minden osztályban heti 3 óra. A VIII. osztályban a történelem 3 óra. A latin nyelv óraszáma a VI—VII.-ben 1-el csökken. Az órarend tehát a következő:

	VI.	VII.	VIII.
Vallástan	2	2	2
Román nyelv	3	3	3
Magyar nyelv	3	3	3
Latin nyelv	4	4	4
Angol nyelv	3	2	2
Német nyelv	3	3	3
Történelem	3	3	3
Természetrajz	3	—	—
Fizika	—	4	4
Mathematika	4	3	2
Filozofia	—	—	3
Ének	1	1	1
Egészségtan	—	2	—
Torna	2	2	2
Kötelező óraszám:	31	32	32
Görög nyelv (fakultativ)	2	2	2

Dijak.

Érettségi dijakra vonatkozólag a mult évi rendelkezéseink maradnak érvényben. Magánvizsgálati dij az alsó tagozaton 200 leu, felső tagozaton 300 leu; összevont vizsgálat esetén 300, illetve 450 leu, de a tandij mindkét osztályról egészében megfizetendő.

A javitóvizsgálatok dija tantárgyanként 25 leu.

Az iskolai dij alsó fokon 430 leu, felső fokon 830 leu.

*

A fenti intézkedések alapján a székelyudvarhelyi unitárius polgári fiuiskola megszünik. Székelykereszturon (a megszüntetett református polgári leányiskola helyett) unitárius leányiskola állittatik fel a főgimnázium alsó tagozata mellé.

Kolozsvári és tordai főgimnáziumaink változatlanul fenntartatnak.

E. K. T. gyülés.

Az E. K. Tanács f. évi junius hó 17-én tartott gyülésén a következő ügyek intéztettek el:

1) Elnöki előterjesztések: Püspök jelenti, hogy az Egyházi Fegyelmi bíróság 1921. május 30-án tartott ülésében dr. Boros György theol. akad. tanár és egyház főjegyző fegyelmi ügyében a következő határozatot hozta: „A fegyelmi bíróság dr. Boros György theol. akad. tanár és egyház főjegyzővel szemben a fegyelmi felelősségről szóló törvény 50. §. b) pontja alapján a fegyelmi eljárást, valamint az 55. §. alapján az E. K. Tanács által 1921 május 11. napján 108. jkv. (652. E. K. T. sz. a.) elrendelt felfüggesztést is megszünteti. A fegyelmi bíróság a dr. Boros György nyilatkozatában az 1921. évi február 1-től való távollétét igazolva látja, a fegyelmi eljárásra alapot nem lát s ezért a fegyelmi eljárást, valamint a felfüggesztő határozatot is meg kellett szüntetni." E határozatnak szöveg szerinti előterjesztése után püspök az E. K. T. élénk helyeslése közben melegen üdvözli dr. Boros afiát s kivánja, hogy régi munkakörében legyen Istennek áldása minden cselekedetén.

Egyben felhivja, hogy foglalja el ujra főjegyzői székét. Dr. Boros a püspök üdvözlését hálásan megköszönve, megindító szavakban emlékezett meg távollétének viszontagságos napjairól.

2) E. K. T. felhivja dr. Boros György afiát, hogy az utrechti egyetemnél levő és unitárius papnövendékek részére létesitett tanulmányi alapitványról terjesszen be részletes, pontos jelentést.

3) E. K. T. beveszi dr. Gelei József kolozsvári főgimn. r. tanártól a tanári esküt.

4) E. K. T. mély sajnálattal veszi tudomásul, hogy Gálfi Lőrinc theol. akad. tanár, Rediger Géza és Veress Béla lelkészek f. évi május 21. óta meg vannak akadályozva tanári, illetőleg papi működésük folytatásában.

5) E. K. T. köszönettel veszi tudomásul, hogy a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó bank kolozsvári igazgatósága a kollégiumi konviktus céljaira ujólag 100 leit adományozott.

6) Az elesett hősök emlékének megünneplésére rendelt junius 9-ki ünnepséggel kapcsolatosan a jövőre nézve E. K. T. kivánatosnak tartja, hogy az állami hatóságok fejei az egyházfőkkel (püspök) előzetesen állapodjanak meg olyan programm összeállitásában, melyben az egyházak a maguk hitelvei és nyelve érvényesülése tekintetében megnyugodhatnak.

7) E. K. T. a számvevőség előterjesztésére Keresztély Lajos egyházi tanácsos afiát 1921 junius 1-től, augusztus 31-ig alkalmazza a számvevőség kiegészitésére.

8) E. K. T. a Főtanács utólagos jóváhagyása reményében a bányabükki birtokból beszállitandó fa árát a kollégium részére ölenként 260 leiben, az alkalmazottak részére 225 leiben állapitja meg.

9) E. K. T. a Kovács Dénes és neje alapitványi birtokhoz tartozó erdőrészlet kitermelését jószágfelügyelőség javaslatára a jövő évre halasztotta.

10) E. K. T. a torockói egyházközségben f. évi május 16-án megtartott püspöki vizsgálat jegyzőkönyvével kapcsolatban a) felkéri a kultuszminiszter urat, hogy általános intézkedést tegyen az irányban, hogy egyházközségeinkben az erkölcsnemesitő egyesületek alapszabály szerint müködhessenek és gondoskodás történjék aziránt, hogy azokat müködésében a helyi közigazgatósági hatóság ne akadályozhassa; b) egyházközség előljáróságát felhivja, hogy minden lehető módon szorgalmazzák a törvénytelen házasságok törvényesitését; c) hálás köszönetét fejezi ki Czupor Ferenc és nejének 250, dr. Borbély István tanárnak 1000 lei alapitványáért, továbbá Botár Simon és társainak 850 Péterffi Gyula és neje 100, Kriza Józsefné 250, özv. Botár Istvánné és Péterffi Gyuláné 250 lei értékü urvacsorai bor és kenyér ajándékozásáért, stb.

11) E. K. T. a jószágfelügyelőség előterjesztésére jóváhagyja, hogy 100 köbméter fának a kollégium részére dijtalanul eszközlendő befuvarozása ellenében a bányabükki erdőből 3 erdőrész az 1921. évre legelőül bérbeadassék.

12) E. K. T. többoldalról történt tudakozódásra kimondja, hogy az egyházközségek vagyonleltárának a jelen viszonyok közöit való ujabbi összeállitását nem tartja szükségesnek és időszerünek, azonban felhivja esperes afiait, hogy köri felügyelőgondnokkal és köri jegyző afiaival megtárgyalva e kérdést, mondjanak véleményt a tekintetben, hogy a vagyonleltár összeállitásánál minő szempontokat tüzzön ki E. K. T. az értékelésnél.

13) E. K. T. Péter Sándor muzsnai lelkész afiának a városfalvi kepe hátraléka ügyében való fellebbezését, mint a Szerv. Törvény 175. II. pontja szerint közigazgatási birói eljárás alá tartozót, illetékes elbirálásra a II. foku közigazgatási birósághoz teszi át.

14) E. K. T. dr. Ferenczy Géza főgondnok, valamint titkár afiának 1921. junius 6—12, illetve 13—16 napjan megtett bukaresti utjukról beterjesztett jelentést tudomásul veszi és elnökséget felhivja, hogy annak alapján a szükséges intézkedéseket és lépéseket tegye meg.

15) E. K. T. tekintettel arra a nagyarányu adakozásra, melyet nyárádszentmárton-csikfalvi derék hiveink templomunk rendbehozatalára kifejtettek, amely a hivek áldozatkészségét, akik az előző évben is orgonajavitásra 1000 lei, az iskolaépületek javitására 2000 lei, énekvezér-

tanitói telken ház és konyha javitására 4000 lei összeget áldoztak, az egyház jelenlegi sulyos anyagi helyzetében is igyekszik a maga részéről is elősegiteni a templom kijavitási munkálatokat és e célra 2000 lei összeget utal ki kivételképen. Kifejezést ad E. K. T. azon reményének, hogy E. K. T. ezen tényével hozzájárult ahhoz, hogy nyárádszentmárton-csikfalvi anyaegyházközségünknek derék hivei őseiktől örökölt buzgósággal és nemes áldozatkészséggel fognak ezután is vallást tenni hitükről és egyházukhoz való ragaszkodásukról.

16) E. K. T. a komjátszegi egyházközség részére templomjavitásra 2000 lei kölcsönt utal ki kötelezvényre 5 százalék kamat mellett.

17) E. K. T. a kolozsvári kollégium főgimnáziumában megtartott kormánybiztosi látogatás jegyzőkönyvével kapcsolatosan határoz.

18) E. K. T. a székelykereszturi gimn. udvarán lévő korhadt faanyagról, továbbá az ottani tanárok nyugdijilletékének megfizetési módozatairól határoz.

19) E. K. T. a székelykereszturi főgimnáziumnak és konviktusának 1920. évi zárszámadását illetőleg határoz.

20) E. K. T. egyik régebbi határozatának kiegészitéseképen Palczer Károly tordai főgimn. tanár részére utólag óratöbbleti dijat utal ki.

21) E. K. T. a tordai főgimnáziumunkban történt kormányképviselői látogatás jegyzőkönyvével kapcsolatban határoz.

22) E. K. T. tudomásul veszi, hogy a küküllőköri unitárius iskoláknál működő tanitók unitárius tanitói és egyházi érdekek szolgálatára egyesületbe tömörültek, melynek elnökévé Miklós János küküllődombóri tanitót, jegyzőjévé pedig Tóth Mária dicsőszentmárti tanitónőt választották.

23) E. K. T. tudomásul veszi a székelyudvarhelyi polgári fiuiskolában történt kormánybiztosi, illetőleg tanfelügyelői látogatáskor felvett jegyzőkönyvet.

24) E. K. T. örömmel veszi tudomásul, hogy a theol. akadémia vizsgáló bizottsága előtt f. évi junius 3-án Gál Gyula, Máthé Sándor és Pataki Sándor III. éves; f. évi junius 14-én pedig Balázs Ferenc, Máté Zsigmond, Pál Tamás és Pálffy Albert II. éves növendékek alapvizsgálatot tettek valamennyien általános jeles eredménnyel.

25) E. K. T. a theol. ifjusági olvasó egylet részére különböző unitárius műveket utal ki s egyben felhivja a dekán afiát, hogy az ifjusági olvasó egylet részére a szükséges tankönyvek beszerzéséről gondoskodjék.

26) E. K. T. felhivja a püspök ur elnöklete mellett kiküldött bizottságot, hogy a Theol. Akadémia reformjának kérdésével foglalkozzék és dr. Kiss Elek és dr. Borbély István afiai arra vonatkozó javaslatait tárgyalás alá véve, a Theol. Akadémia reformálására vonatkozó javaslatát olyan időben terjessze E. K. T. elé, hogy ez f. évi Főtanács elé legyen vihető.

27) E. K. T. tudomásul veszi a fiatfalvi egyházközség közgyülésének egy harang beszerzésére hozott határozatát.

28) E. K. T. a székelykereszturi főgimn. 1920—21. évi költségvetésére vonatkozólag határoz.

29) E. K. T. részvéttel értesül özv. Máthé Sándorné szül. Baczó Vilma volt városfalvi papnénak f. év junius 2-án történt elhunytáról. A temetési járulékot a megboldogult testvérének, Benedek Józsefnénak részére utalja ki.

30) E. K. T. a székelykereszturi főgimnázium igazgatóságának néhai özv. Raffaj Domokosné hagyatéka ügyéről való jelentését tudomásul veszi és felhivja az igazgatóságot, hogy az ügygondnokság megszüntetésére a szükséges intézkedéseket tegye meg.

31) E. K. T. méltányló elismeréssel értesül arról, hogy Sárdi Simén Endre afia a csapóradnóti leányegyházközség részére „Urasztala és urasztali kelyhek beszerzési alapja" cimen 732 leu alapitványt tett.

32) E. K. T. a közoktatásügyi államtitkárságnak a koedukáció és leánytanulóknak fiúközépiskolákba való felvétele kérdésében kiadott rendeletére, minthogy ezen rendelet lényegében megegyezik a magyar V. K. M. 1917. évben kiadott rendeletével, a magyar V. K. M.-nak megküldöt tiltakozó választ fenntartja most is és ezt közli az államtitkársággal.

33) E. K. T. elismeréssel fogadja dr. Zsakó István egyh. tanácsos afia figyelemre méltó inditványát, mely a régi Románia területén élő unitárius hivek gondozására irányul és titkár afiának ez ügyben Bukarestben történt személyes tapasztalatai és utánjárása alapján kimondja, hogy felhivja esperes afiai útján lelkész afiait, hogy egyházközségükben állitsák össze haladéktalanul azoknak a névsorát, akik az egyházközségből az utolsó öt évtized alatt a hivek tudomása szerint a régi Románia területére költöztek s lehetőleg igyekezzenek megtudni az illetők rokonai, ismerősei útján tartózkodási helyüket. A beérkező adatok alapján azután E. K. Tanács bukaresti ismerős hiveink s az ottani református lelkészi hivatal segitségével az összeirást megkisérli.

34) E. K. T. felhivja a jószágfelügyelőséget, hogy a néhai özv. Marosi Gergelyné hagyatékán létesitett tejgazdaságról részletes jelentést tegyen az ide vonatkozó számadásokkal együtt, valamint javaslatot arra nézve is, hogy miképen lehetne a kolozsvári kollégium konviktusa részére jövő iskolai évben tej-reggelit biztositani.

35) E. K. T. elfogadja a Kisebb alapok számadásait.

36) E. K. T. az Unitárius Lelkészkörnek előterjesztéséből méltányló elismeréssel értesül arról, hogy Péter Sándor lelkész afia és neje Bitay Mária 5000 Kor. értékü 6 százalékos hadikötvény alapitványt tettek a lelkészkör által kezelendőleg.

37) E. K. T. tudomásul veszi az özv. Szathmáry Ferencné ellen Kossuth L.-utca 7. számu telken bérben birt bolthelyiségre vonatkozó pernek megszüntetését, ha a perbeli költségeket alperes rendezni hajlandó.

38) E. K. T. dr. Simándi István tordai ügyvéd afiának a tordai főgimn. tanárok ellen irányuló panaszos beadványát a nevelésügyi bizottság javaslatára irattárba helyezi, minthogy ez ügyben sem az igazgatóság, sem annak egyes tagjaival szemben semmi további lépést vagy intézkedést szükségesnek nem lát.

39) E. K. Tanács a felsőfehéri egyházkörnek 1909. év augusztus havában tartott közgyüléséből felterjesztett s az egyházkörnek, valamint az Unitárius Lelkészkörnek véleményezésre megküldött inditványát, mely szerint minden állásban levő lelkész köteles legyen évenként legalább ötször más egyházközségben is istentiszteletet vagy felolvasást tartani, — bár elismeri, hogy a lelkészeknek s különösen a kiválóbb lelkészeknek más egyházközségben való prédikálása épitőhatásu és kivánatos, — nem tartja kivihetőnek s ennek kötelezővé tételét E. Főtanácsnak nemjavasolja.

40) K. Simó Pál, Károlyi Gyula és Illés László a (Kolozsvár) Széchenyi-tér 27. sz. telken mészárszék épitése végett kéréssel fordultak az E. K. Tanácshoz. E. K. Tanács nevezett kérvényezők által folyó évi junius hó 11-én beadott és kiküldött bizottság Demény Andor szakértő által megvizsgált ajánlatnak tárgyalásakor megdöbbenéssel értesül arról, hogy nevezettek az E. K. T. intézkedését be sem várva, az épitkezéshez hozzákezdtek. E. K. T. ezen eljáráson megütközését fejezve ki, K. Simó Pál jószágfelügyelőségi elnök e ténykedését helyteleniti, elitéli és megdorgálja. Nehogy azonban kárt okozzon nevezetteknek, engedélyt ad a telken megkezdett épitkezésre szakértőileg megállapitott feltételek mellett; egyuttal megállapitja a bérleti szerződés feltételeit is.

41) E. K. Tanács dr. Boros György főjegyző elnöklete mellett dr. Árkossy Gyula, pénztárnok, jogtanácsos és titkár afiaiból álló bizottságot küld ki arra, hogy a leányotthon ujabb elhelyezésével foglalkozva, az illetékes hatósággal új helyiség megnyerése céljából lépjenek érintkezésbe.

Egyuttal megujitva korábbi határozatát, felhivja ezen bizottságot arra is, hogy illetékes hatóságnál küldöttségileg sürgesse legelső sorban már két év óta családjától elszakitva élni kényszeritett dr. Borbély István tanár afia részére egy lakásnak valamely egyházi tulajdont képező házban való biztositását; továbbá a főgondnok dr. Ferenczy Géza afia részére a Bólyai-utca 6. szám alatti házban jelenleg elrequirált 1 szoba kiürítését; továbbá a kollégiumi kórháztelek felszabaditását az által, hogy a kényszerüségből oda betelepitett Nagy József tanitó afia részére megfelelő lakás adassék; és végül Egyed Józsefnek a kollégium épületéből való kitelepitését.

Elnökséget utasitja E. K. Tanács, hogy a vallásügyi minisztérium és a közoktatásügyi államtitkársághoz fenti ügyben beadványt intézzen.

Rendeletek.

Sz: 37—1921.

Rendelet

az esperes afiai utján valamennyi lelkész afiához a régi Románia területén élő unitárius hivek összeirása tárgyában:

Egyházi Képviselő Tanács a régi Románia területén elszórtan élő hiveink számbavételét szükségesnek tartván, hogy azok lelki gondozása céljából a megfelelő intézkedéseket megtehesse, lelkész afiait felhivja a következőkre:

1. Haladéktalanul állitsák össze azon hivek névsorát, akik az egyházközségükből az utolsó 5 évtized alatt a lelkészi hivatal feljegyzései vagy a hivek tudomása szerint a régi Románia területére költöztek.

2. Igyekezzenek az illetők rokonai, ismerősei utján az egyházközségből elköltözöttek tartózkodási helyét megtudni és eljárásuk eredményéről tegyenek jelentést.

A magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt, 1921. junius 18-án tartott üléséből.

Ferencz József s. k. püspök. *Kovács Kálmán* s. k. titkár.

Sz.: 853—1920.

Rendelet

esperes afiai utján valamennyi lelkész afiának a törvényes határidőn belül megfelebbezett egyházközségi határozatok tárgyában:

E. K. Tanács kimondja, hogy az egyházközségek mindazon határozatai széljegyzésére (margo), melyek törvényes határidőn belül megfelebbezve lettek, a jegyzőkönyvvezető a felebbezés tényét köteles feljegyezni s a felsőbb foku hatóság jogerős határozata utólagosan szintén a széljegyzeten avagy külön jegyzőkönyvi pont alatt megjegyzendő, illetve bevezetendő.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának, Kolozsvárt, 1921. junius hó 18-án tartott üléséből.

Ferencz József s. k.
püspök.

Kovács Kálmán s. k.
titkár,

Sz: 829—1920.

Rendelet

esperes afiai utján valamennyi egyházközségnek a Dr. Tóth György egyh. tanácsos afia „Az unitárius egyház szervezete" cimü munkája megrendelése tárgyában:

E. K. Tanács valamennyi egyházközségnek megrendeli, hogy „Az Unitárius Egyház Törvényeinek gyüjteménye" I. kötetét: Dr. Tóth György egyházi tanácsos afia: „Az unitárius egyház szervezete" cimü munkáját, amely egyházi életünkben a gyakorlati használat szempontjából nélkülözhetetlen, szerezzék meg. A könyv kapható az E. K. T. irodáján. Ára 45 leu.

Felhivja E. K. Tanács egyuttal egyházi tanácsos, lelkész, kántor, tanitó és tanár afiainak figyelmét e gyüjteményes munkára és annak megvételét ajánlja és kifejezi azon reményét, hogy hiveink közül minél többen megrendelni és tanulmányozni fogják e munkát. E tekintetben különösen lelkész afiainak közremunkálására számit.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt, 1921. junius hó 18-án tartott üléséből.

Ferencz József s. k.
püspök.

Kovács Kálmán s. k.
titkár.

A Dávid Ferenc Egylet közgyülése.

A D. F. E. tagjait és barátait tisztelettel meghivom közgyülésre Kolozsvárra. Több év óta most kinálkozik alkalom, hogy összegyülhessünk unitárius főiskolánk dísztermébe. Gyülés kezdete d. u. 5 órakor. Kérem a fiókegyleteket, sziveskedjenek jelentéseiket és számadásaikat beküldeni.

Cluj (Kolozsvár), 1921. julius 16.

Br. P. Horváth Kálmán
elnök ur megbizásából

Dr. Boros György
főtitkár.

Egyházköri közgyülés.

A kolozsdobokai egyházkör f. évi közgyülését julius hó 10-én tartotta meg Kolozson. Különös jelentőséget adott az idei közgyülésnek az, hogy ujonnan megválasztott köri felügyelő gondnok Dr. Szentiványi I. József ekkor tartotta beköszöntőjét és a kolozsi egyházközség a körí közgyüléssel kapcsolatban ünnepelte temploma épitésének 100 éves fordulóját. A körben lakó egyházi tanácsosok számosan jelentek meg a közgyülésen és ünnepélyen. A közgyülést dr. Szentiványi József felügyelő gondnok erős unitárius érzéstől áthatott beszédében nyitotta meg, mely a közgyülés tagjainak hosszantartó tetsző nyilvánitását és elismerését vivta ki. Fülöp Mózes lelkész imája után Ürmösi Károly esperes adta elő évi jelentését. És bejelentette, hogy f. ü. gondnok afia 500 leus alapitványt tett bankett megváltás cimen. A tanügyi jelentéseket Vári Albert tanár és Ütő Lajos igazgató ismertették. Főtanácsi köri képviselőnek Mózes Károly mocsi gyógyszerész afiát, egyházköri közigazgatási biráknak Antónya Mihály, Ütö Lajos, dr. Abrudbányai Géza és dr. Benczédi László afiait választotta meg a közgyülés.

Az egyházköri gyüléssel kapcsolatosan Istentisztelet keretében folyt le a kolozsi templom fennállásának 100 éves jubileumi ünnepe. Imádkozott Kiss Sándor lelkész, egyházi beszédet mondott dr. Boros György egyházi főjegyző. Majd Kiss Sándor lelkész emlékezést olvasott föl a templom és toronyépités történetéről és azután dr. Boros György főjegyző püspök ur üdvözlő levelét olvasta fel, majd az egyházkör nevében Ürmösi Károly esperes, ezt követőleg a görögkeleti, görögkatholikus, róm. kath. és ref. egyházközségek lelkészei üdvözölték az unitárius egyházközséget. Az üdvözleteket Kiss Sándor lelkész afia köszönte meg. A templomi karéneket Kiss Sándorné tiszteletes asszony vezette. A minden tekintetben szép és felemelő hatásu ünnepély után a kolozsi fürdő nagytermében közebéd volt, melyen számos pohárköszöntő hangzott el.

HIREK

Az Unitárius Irodalmi Társaság közgyülésének tárgysorozata. A főtanács alkalmával tartandó közgyülés tárgysorozata: 1. Elnöki megnyitó. 2. Költeményeiből felolvas Ürmösi Károlyné. 3. Szaval Taar Géza. 4. Novellát felolvas Pálffy Ákos. 5. Megjutalmazott egyházi ének szerzeményét orgonakisérettel bemutatja Erdős Mihály. 6. Martineau-tanulmányok. Irta és felolvassa Lőfi Ödön. 7. Igazgatói beszámoló. 8. Előterjesztések, inditványok, választások. 9. Elnöki bezáró.

Nyilvános köszönet. Az Unitárius Egyház Szervezete cimű munkára az előfizetési felhivás alapján Gergely Sándor gondnok, Kádár Sándor pénztáros és Fazakas Zsigmond urak Brassóból pártoló dijként 100—100 Leut voltak szivesek aláirni és befizetni. Az ügy iránt tanusitott fokozott érdeklődésökért és követésre méltó, példás áldozatkészségökért fogadják a szerző őszinte köszönetét és meleg üdvözletét. A kolozsvári előfizetések szép eredményét nagymérvben fokozta Csorba Miklós, Gál Gyula, Nagy Albert, Ürmössy Jenő és Sikó Dezső érettsés gizett urak szives és önzetlen buzgólkodása. Fogadják a szerző hálaköszönetét, azzal a hozzáadással, hogy a közügyet szolgálni mindig nemes cselekedet. *(Dr. Tóth György.)*

Az „Udvarhelyköri Dávid Ferenc Egylet" közgyülése f. évi julius 24.-én lesz Homorodalmáson. A gyülés müsora a következő: I. Istentisztelet: Imát és egyházi beszédet mond Orbán Lajos újszékelyi lelkész. II. Műsor: 1. Elnöki megnyító. 2. Szaval Győrffy Polika. 3. Orgonakisérettel énekel Sigmondné Mátyás Piroska. 6. Szaval Kiss Jenő. 7. Elnöki bezáró. III. Hivatalos rész: 1. Jegyzőkönyvfelolvasás. 2. Jelentések. 3. Inditványok. 4. Tisztújítás.

Értesítés. Az „Unitárius Egyház Szervezete" cimü gyüjteményes munka a tervezett 10 iv helyett 14 iv terjedelemben jelent meg. A könyv szétküldése folyamatban van. Ha valaki nem kapná meg: szíveskedjék megreklamálni. A 40 Leu előfizetési összeg ellenében a könyvet csak azok kapják meg, akik az előfizetési dijat kellő időben beküldték (vagy megfelelő módon bejelentették). Ellenkező esetben további 5 Leu lesz fizetendő. A könyv megrendelési ára: 45 Leu. Megrendelhető Kolozsvárt, Móricz Márton irodafőtiszt urnál (Unitárius koll.) Dr. Tóth György.

Református Tanárképző Intézet. Az erdélyi református egyházkerület hivatalos lapja irja (1921. julius 15-én a 12. számban): „Az 1921. julius 2—5-ig tartó egyházkerületi közgyülés egyebek mellett elhatározta, hogy a kolozsvári református theol. fakultás mellett jogosan fennálló tanárképző intézetet fenntartja." A beiratkozás idejéről, az előadásokról, stb. a Tanárképző Intézet Igazgatósága ad bővebb felvilágositást. (Kolozsvár, Református Theologiai Fakultás)

Kérelem. Az Unitárius Egyház Szervezete c. munka előfizetési iveit a gyüjtők sziveskedjenek sürgősen visszaküldeni üresen is, mert julius hó *15.-vel* az előfizetések ideje lezárult. E nap után már csak megrendelési árban: 45 leu ellenében szerezhető meg a munka. A gyüjtők szives fáradozását a munka szerzője hálásan köszöni. *(Dr. T. Gy.)*

Iskolai dijak kolozsvári kollégiumunkban. Az épen most megjelent Értesitőből közöljük az 1921—22. isk. évre megállapitott dijakat:

1. *Elemi iskolában* 150 leu fizetendő két részletben. Segélyzőalapra 5 leu.

2. *Főgimnáziumban*: nyugdijjárulék, beiratási dij 30 leu, iskolai dij az I—IV. oszt.-ban 400, az V—VIII. osztályban 800 leu.

3. *Internátusban.* Bennlakó elemi iskolai, gimn. és leányotthon tanuló 400 leu internátusi dijat két részben. Főiskolai fiu- és leány: tanulók 600 leut.

4. *Konviktusban.* Az élelmezés dija unitárius tanulónak 700 leu, nem unitáriusnak 1050 leu. Ezen kivül terményekben minden tanuló tartozik beszolgáltatni 100 kg. szitált búzalisztet, 5 kg. zsirt, 100 drb. tojást, 10 kg. hüvelyest (bab, borsó vagy lencse). Teriték dij 10 leu. — A dijak a szabályszerü iskolai szünetekre nem terjednek ki. A szüneti élelmezés dija a napi árakhoz képest állapittatik meg.

Az Unitárius Irodalmi Társaság közleményei:

Az Unitárius Irodalmi Társaság nyári vándorgyülései.

Minden várakozást felülmuló sikkerrel tartotta meg nyári vándorgyüléseit az Unitárius Irodalmi Társaság. Oly nagy szeretettel fogadták s akkora elismeréssel adóztak az unitárius eszmék hirdetőinek mindenütt, hogy lehetetlen azt nem mondanunk: az U. I. T. vándorgyülése nem csupán egy társaság szereplése volt, hanem a legerőteljesebb egyházépitő belmisszió. Hogy valóban ezzé nőtték ki magukat e vándorgyülések, az elsősorban a vállalat lelkes igazgatójának, dr. Ferenczy Géza egyház főgondnoknak érdeme, ki fáradságot nem ismerő odaadással járta végig vendéglátó egyházközségeinket. Megjelenése nem csupán ünnepélyes megjelenés volt, hanem a legnemesebb értelmü munka is. Elnöki beszédei, pohárköszöntői tömör és erőteljes programmját nyujtották a mai modern unitárius eszméknek; az egyházközségek vezető embereinél tett látogatásai pedig a cura pastoralisnak voltak emlékezetes cselekedetei. Kisérő társai, élükön dr. Borbély István tanár főtitkárral, mind teljes szivvel lélekkel láttak nagyjelentőségü munkájuk elvégzéséhez. Kik tanui lehettek az elhangzott szép beszédeknek, felolvasásoknak, szavalatoknak, énekeknek és zenének, bizonyságot tehettek róla, hogy dr. Ferenczy főgondnok-igazgatót utján egyházunk nagytehetségü munkásainak szine-java kisérte. Az az unitárius hit, melynek ez alkalommal dr. Borbély István, dr. Kiss Elek, Kovács Lajos, Lőrinczi István esperes, Orbán Lajos, Taar Géza, Ürmösi József voltak hirdetői, oly erővel és lendülettel bontakozott ki s nyitott utat magának, hogy valóban igazat kell adnunk mindazoknak, akik hitéletünknek megujhodásáról beszélnek.

Külön is meg kell emlékeznünk Erdős Mihály nagyajtai énekvezérnek szép orgona-ének solojáról, mellyel e vándorgyüléseken megmutatta, hogy milyen sikerrel lehet érvényre juttatni egyházi énekeinknek magyaros motivumait a templomi zenében. Szeretnők, ha egyházi zenénk magyaros ritmusú átformálása nem maradna csupán egyes énekvezéreknek magán vállalkozása, hanem a templomi énekeskönyvünk reviziója alkalmával gyakorlatilag egyetemesen meg is valósulna. Erdős Mihály törekvésére ez úton is felhivjuk az illetékesek figyelmét.

A vándorgyülésekről való részletes tudósitásunk a következő:

Okland.

Az első gyülés junius 25-én volt Oklándon, hová a résztvevők egyrészt Székelykeresztur-felől szekeren, másrészt Brassó-felől vonattal érkeztek meg. A Társaságot Pál Ferenc esperes fogadta és szállásolta el. Gyülés előtt a templomot s a községet néztük meg s gyönyörködtünk az ott

található példás rendben és csinosságban. Majd az esperesné nagyasszonynak igazi magyar vendégszeretettel készitett gazdag ozsonnája után este 8 órakor a községi vendéglő nagytermébe mentünk a müsoros estély megtartására. A nagyterem egészen megtelt, az egybegyült közönség sorai ban ott láttuk a helybeli uri és gazdaközönséget felekezeti különbség nélkül, valamint a politikai hatóság vezetőit. A programmot az oklándi ifjusági dalárdának lelkesen előadott éneke kezdte meg. Utána dr. *Ferenczy* Géza igazgató tartotta meg elnöki megnyitó beszédét, ismertetve az U. I. T. célját, eszközeit s azon törekvéseket, melyek e vándorgyülésen kifejezést fognak nyerni. Egy igen ügyes ének quartett után *Nemes Nagy* Lajos adótárnok szavalta el nagy hatással Tompának: Haldokló mellett c. költeményét. A müsor középpontja dr. *Kiss* Eleknek „Miért vagyok én unitárius?" cimü szabadelőadása volt, mely tartalomra, formára és előadásra nézve egyaránt kivált. Ez előadás egész terjedelmére nézve meg fog jelenni az U. I. T. jelen évi évkönyvében s ezért bővebb ismertetésétől eltekintünk. Csak annyit jegyzünk meg róla, hogy a jézusi szeretet és igazság elvének ennél megragadóbb fejtegetését ritkán volt alkalmunk hallani. A hallgatóság méltó éljenzéssel fogadta. Ezután *Kiss* Béla szavalta el Ady Endrének egyik pacifista költeményét ügyesen s hatással *Erdős* Mihály „Hozzád jövünk óh nagy Isten" és „Térj magadhoz drága Sion" kezdetü régi énekeinket adta elő általa stiluzált magyaros előadásmóddal harmonium kisérettel. Szép énekét a leghálásabb elismerés fogadta. *Gyallay* Domokos novellája a programmnak egyik művészi becsü száma volt, mit a hallgatóság méltóképen megtapsolt. Majd *Vári* Domokos adott elő élményeiből nehány humoros epizódot, ami általános derültséget keltett. Az oklándi ifjusági dalárdának lelkes éneke után dr. *Ferenczy* Géza igazgató zárta be a müsoros estélyt, mely este 8 órától majdnem 11 óráig nyujtott élvezetet a közönségnek.

Műsor után társas vacsora volt egy másik vendéglő nagytermében, hol több pohárköszöntő hangzott el. Vacsora után az ifjuság táncra perdült.

Másnap — vasárnap — délelőtt az U. I. T. tagjai testületileg mentek templomba, hol az istentiszteletet dr. Kiss Elek kissolymosi lelkész és Erdős Mihály nagyajtai énekvezér végezték. Istentisztelet után Pál Perenc esperes üdvözölte a jelenlevő egyházi főgondnokot, ki megjelenésével s az U. I. T.-nak gyönyörü műsorával emlékezetessé tette itt tartózkodását. Templomozás után az istentiszteletre egybegyült hallgatósággal beszélgettünk el, kikérdezve őket mindennapi foglalkozásukról s érdeklődve lelki szükségleteik iránt. Mindnyájan jóleső érzéssel állapitottuk meg, hogy az az atyai gondos lelkipásztorkodás, amivel Pál Ferenc esperes egyházközségét immár évtizedek óta vezeti, a legpéldásabb rendet, békét és harmoniát teremtette. Láttuk azt is, hogy a lelkész esperesnek Nemes Nagy Lajos adótárnok minden dolgában hűséges segitőtársa, ki nem csupán az

U. I. T. műsoros estélyének sikerét biztositotta fáradhatatlan agilitásával, hanem különösen az egyházi ének és zene művelése terén valóban nagy érdemeket szerzett magának.

Délben társasebéd volt az esperesi háznál, honnan a legkelemesebb emlékekkel szekereztünk tovább előbb verőfényes napsütésben, majd zuhogó záporesőben.

Homoródszentpál.

Julius 26-án d. u. 4 óra körül érkeztünk meg Homoródszentpálra, Ürmösi József lelkésznek messzeföldön hires egyházközségébe. Már útközben hallottuk a templomba hivó harangszót. E hivogatás nekünk is szólott, kik a záporeső miatt kissé megkéstünk, de szólott az egész Homoród völgyének is. Az 5 órakor kezdődő műsoros délután valóban nemcsak Szentpál közönségét találta a templomban, hanem a körülötte levő egyházközségeket is, ami mindnyájunknak igen jóleső jelenség volt.

A homoródszentpáli programm magas nivójú művészi műsor volt. Különösen szép és élvezetes ének és zeneszámokat hallgattunk végig, melyek első sorban Pálffy Ákos énekvezérnek szereztek dicsőséget. A behivó („Óh, jöjj az Urnak házába") és gyülekezeti ének („Dicsér téged teljes szivem") után Sigmond József homoródjánosfalvi lelkész mondott költői lendületü áhitatos imádságot, Isten áldását kérve az U. I. T. munkájára. Utána Ürmösi Irma és Magda, Pálffy Margit, Kolozsi Erzsi és Szabó Juliánna énekeltek orgona kisérettel. Gyermekénekben ennél meghatóbbat valóban nem lehet elképzelni. A nagy és világos templomnak mélységes csöndjében e szép gyermekhangok ugy hangzottak, mint az egek felé törekvő áhitatnak szárnysuhanásai. A zenei számok után dr. *Ferenczy* Géza igazgató nyitotta meg a gyülést. Beszélt arról a műveltségről, melynek gyökerei a néplélekbe nyulnak alá, virágai pedig az egész világ számára nyilnak. E műveltségnek éltetője az unitárius keresztény hit, mely az U. I. T. minden munkáját áthatja. Igazi megértéssel fogadott szavai után *Baló* Berta szavalta el nagy hatással Tompának: „A gyülekezetben" c. költeményét. Majd a homoródszentpáli gyermek énekkar énekelte el „Örök felség" kezdetü egyházi énekünket. Ezután dr. *Borbély* István tanár főtitkár tartott szabadelőadást „Unitárius életcélok" cimen. Azt fejtegette, hogy a mi világunk az okságnak és törvényszerüségnek világa, minélfogva aki valóban helyesen akar élni, az okosan kell, hogy éljen. Előadását általános tetszés fogadta. *Molnár* Berta, Reviczky Gyulának: „Óh tartsatok bünbánatot!" cimü költeményét szavalta el nagyhatással. Utána *Erdős* Mihály énekelte el orgonakisérettel „Uram, ki búsulsz" és „Súlyos csapás szállott" kezdetü egyházi énekeinket magyaros tempóban igazi művészi módon. — *Gyallay* Domokos tanárnak kedves novellája élénk derültségre hangolta a hallgatóságot. E háborustárgyu elbeszélésbe szépen

van beleszőve az amerikai unitáriusok rokoni szeretete. A rákövetkező énekszám mintegy folytatása volt a novellának, amennyiben a gyermekkar két szólamban énekelte el az angol himnuszt. Micsoda fenséges hatása volt ez éneknek, arról csak az beszélhet, aki azt hallotta. Nem a hangok ereje, de a hangok szine és harmoniája büvölt meg benne. Erre az énekkarra Homoródszentpál valóban büszke lehet. Még *Derzsi* Borbála szavalta el Murányi Farkas Sándornak „Látta a keresztet" cimü vallásos költeményét, aztán dr. *Ferenczy* Géza igazgató bezárta a gyülést. Mielőtt szétoszlott a közönség, *Ürmösi* József homoródszentpáli lelkész üdvözölte a főgondnokot s kérte, hogy egyházias érzületét, munkakedvét és szeretetét minden unitárius ügy iránt őrizze meg továbbra is. A közönség „Megáll az Istennek" kezdetü gyülekezeti ének mellett oszlott szét.

Este 8 órakor a népház nagytermében társas vacsora volt, melyen tartalmas pohárköszöntőkben fejtegették tovább a délutáni műsor tanulságait. A leghatásosabb felköszöntőket kétségtelenül Barabás András köri felügyelő gondnok, Sigmond Ferenc homoródjánosfalvi lelkész és Nemes Nagy Lajos adótárnok mondották azzal, hogy a Társaság alapitó tagjai közé való belépésüket jelentették ki. A derült hangulatu vacsora a reggeli órákig eltartott.

Az ifjuság itt is táncmulatságot rögtönzött, ami csakhamar megmozgatta még a higgadtabb kedélyeket is.

Megjegyezzük itt, hogy a vacsorát Ürmösi Józsefné tiszteletes asszony irányitása mellett a falusi gazdák feleségei készitették igazi hozzáértéssel. Izlett is minden ételük ugy, hogy a dicséretből nem fogytunk ki. A székely vendégszeretetben az asszonyokkal együtt előljártak a homoródszentpáli falusi gazda emberek is, kik a templomban a közös vacsorán is teljes számban jelen voltak s az unitárius egyetértésben egynek érezték magukat vendégeikkel. Látszott, hogy itt mindenki megértette az alkalom jelentőségét.

Másnap azzal a tudattal távoztunk e derék székelyközségből, hogy olyan emlékeket vihetünk magunkkal, amelyek dicsőségére válnak az egyházközségnek is, vezetőjének is. Utközben még a harmadik, negyedik faluban is azzal köszöntöttek minket az emberek: „Az Isten vezesse magukat útjukon tovább." Megható figyelmét e szorgalmas, okos népnek hálásan vettük.

Mintegy 3 órát kocsikáztunk a legközelebbi vasuti állomásig. Az esőfellegek ezuttal elkerültek s meleg verőfény kisért útunkon. Sokáig szótlanul ültünk egymás mellett. Mindnyájan azon gondolkoztunk: mit ér a város ideges kapkodása egy okosan élő falú nyugodtsága mellett? És őszintén irigyeltük Ürmösi József homoródszentpáli lelkészt.

Szentgerice.

A közbeneső egynapot utazással töltöttük. Lementünk a Kacai állomásra s Küküllőszögen át Balavásárig utaztunk vonattal. Itt már vártak a kocsik, hogy kivigyenek Szentgericére. Julius 28-án reggel 4 óra körül érkeztünk meg ide. Keresztesi Dénes lelkész, házigazdánk meleg szeretettel s teritett asztallal fogadott. Megreggelizvén az uti fáradalmaktól kissé törődötten siettünk kijelölt szállásunkra, hogy pár órai pihenő után ujult erővel lássunk dolgainkhoz. Reggel 9 órakor már mind talpon voltunk,

A marosi egyházkör elnökségének bölcs elrendezése folytán délelőtt köri közgyülés volt Szentgericén, melyen az Irodalmi Társaság tagjai is jelen voltak. A köri közgyülés ismertetése nem e sorok irójának feladata. Itt csak annyit jegyzünk, hogy az egyház folyó ügyei iránt rendkivül élénk részvétel nyilatkozott meg s tartalmas hozzászólások, életre való inditványok tarkitották a gyülés tárgysorozatát. Kedves epizódja volt a közgyülésnek az, hogy amikor dr. Ferenczy Géza a teremben megjelent, az elnöklő köri felügyelő gondnok Csongvay Lajos szivből jövő szeretettel üdvözölte, mire a főgondnok ép oly közvetlen melegséggel válaszolt, igérvén, hogy mint eddig, ugy ezután is élete legszentebb kötelességének fogja tartani hűen, kitartással és teljes erővel szolgálni egyházunkat.

Gyülés után mintegy 200 teritékes közebéd volt.

Az U. I. T. gyülése délután 4 órakor kezdődött. A templom szüknek bizonyult ez alkalommal, annyi érdeklődő hallgatóság gyült egybe. A szokásos gyülekezeti ének után *Kovács* Lajos brassói lelkész fohászkodott szivből jövő szavakkal Isten segedelméért. Utána dr. *Ferenczy* Géza igazgató mondotta el elnöki megnyitóját. Miután ez alkalommal a nyárádmenti unitárius papság teljes számmal jelen volt, dr. Ferenczy igazgató részletesebben ismertette a Társaság célját, munkatervét s eszközeit; utalt arra a fontosságra, mi a Társaság munkájából egyetemes egyházunkra s fajunkra hárul. Szavait helyeslés és taps kisérte. Ezután *Keresztesi* Dénes lelkész és *Kiss* Ferenc áll. tanitó énekelték el „Uram ki búsulsz" kezdetü egyházi énekünket orgonakisérettel. A hallgatóság élénk tetszéssel fogadta szereplésüket. Majd *Sárosi* Berta szavalta Ábrányi Emilnek „Vándormadár" c. költeményét ügyesen, hatásosan. A tárgysorozat lelke dr. *Kiss* Elek kissolymosi lelkésznek szabadelőadása volt, ki „Miért vagyok unitárius?" cimen rendkivül lendületes beszédben fejtegette a Krisztusi keresztényhitnek alapelveit. Igazi fanatizáló erővel hirdette a modern unitárius életfelfogásnak jelszavát: „Vissza az evangelium Jézusához!" A hatás valóban méltó volt az előadás mély tartalmához és szónoki lendületéhez. *Erdős* Mihálynak orgonával kisért éneksolója („Óh, én uram" és „Hatalmas ur") általános tetszésre talált. *Márkos* Albert tanárnak novellája jókedvü humorával kellemesen lepte meg a hallgatóságot s mindnyájan örömmel

üdvözöltük szerzőjében unitárius szépíróink egyik tehetséges novellistáját. *Máthé* Sándor papnövendék Tarcsafalvi Albertnek „Jézus" c. költeményét szavalta el köztetszésre. Ezután dr. *Ferenczy* Géza igazgató bezárta a műsoros délutánt. A közönség a Hymnusz éneklése közben távozott el.

Este táncmulatság volt, amely reggelig tartott.

Másnap délelőtt a Társaság tagjai kirándultak a község temetője fölötti hegyre, honnan gyönyörű kilátás nyilt a Nyárád völgyére. E kiránduláson érlelődött meg azon gondolat, hogy a Társaság minden év karácsonyára évkönyvet adjon ki, amely nem csupán a Társaság azon évi munkásságának legyen megörökitése, hanem egyuttal mutassa azon törekvéseket is, amelyek unitárius társadalmunkat mindenkor foglalkoztatják. Dr. Ferenczy igazgató a főtitkárt mindjárt meg is bizta azzal, hogy e megállapodást terjessze választmányi gyűlés elé.

Délben Keresztesiné tiszteletes asszony vendégei voltunk, ki igazán pazar szivességgel látott el mindnyájunkat. Ebéd után az egyházközség vezető családjainál tettünk látogatást.

A szépen sikerült napnak borus, felleges befejezése lett. Estére elkezdett hullni a eső s minket Segesvárig áztatott, hova kocsin mentünk le. Erre az esőre nekünk nem volt szükségünk, az igaz, ellenben annál nagyobb szükségük volt a gazdaembereknek, kiket a tavaszi és nyáreleji nagy szárazság szénatermésüktől fosztott meg.

Nagyszeben.

Pár napi pihenő után a szászok földjén folytattuk vándorgyüléseinkat. Amig a székelység között voltunk, az a tudat kisért, hogy magunk között vagyunk. Most, hogy a szászföldre jöttünk át, egyszerre a nagy világ elé kerültünk. Eddigi munkánk aránylag könnyű volt, hiszen mind évszázados unitárius alapokra épithettünk, — Nagyszebenben és Fogarason uj nyomokon kellett haladnunk. E tudat mindnyájunk önérzetét fokozta. Ha eddig az ügyért magáért kellett munkálnunk, itten azonkivül a szászok életében annyira üdvös hatásu nemes versenyért is.

Igaz, hogy nagyban segitségünkre volt Árkosi Tamás fogarasi lelkészünk. Amit ez a papunk a szászföldön végez, az valóban csodálatra méltó. Cura pastoralis a szó legtágabb értelmében. Ismer mindenkit, mindenkihez van egy nyájas szava; nem tukmálja rá senkire a hittételeket, inkább az unitáriusok társaságát igyekszik másokra nézve kivánatossá tenni, miközben talál egy-két szót a vallásos lélekhez is, melyek a mi felfogásunk iránt vonzódást keltenek. Közben tanit, prédikál vagy jókedvüen elszórakoztat. S teszi mindezt azzal a közvetlen könnyedséggel, amely minden jólvégzett munkát jellemez. Elgyönyörködve Árkosi Tamás afiának fáradhatatlan tevékenységében, azt állapitottuk meg, hogy végre találtunk

egy olyan embert, ki nemcsak hogy megkapta az egyéniségének legjobban megfelelő munkateret, hanem azon valóban nélkülözhetetlenné is vált. Ennél nagyobb dicséretet róla nem is mondhatnánk.

Társaságunknak egy része Kiskapuson át, másrésze Brassó-felől érkezett meg julius 2-án reggelre Nagyszebenbe. Elszállásolódásunk után siettünk az előre megállapitott találkozó helyre, hogy együttesen nézzük meg a város nevezetesebb látnivalóit. Elsősorban a hires Bruckental muzeumot, melynek gazdag gyüjteményei Erdély kulturájának becses emlékei. Majd a lutheránus nagytemplomot néztük meg s gyönyörködtünk hatalmas uj orgonájában, a görögkeleti kathedrális monumentális méreteivel hirdette nekünk a magyar épitőművészet dicsőségét. A református templom egyszerü szép belső világával lepett meg. A város főterén elsétálva, elgyönyörködhettünk három nyelv és három faj tarka vegyülékében, melyek most vállvetve igyekeznek a világháboru véres harcai után megharcolni a közművelődésért való vértelen, de annál nemesebb küzdelmet.

A déli ebéden együtt voltunk a nagyszebeni unitárius családokkal, kik városi sétánkban is velünk tartottak. Ebéd után a sétateret, a környező erdők szebb látnivalóit, a halastavakat néztük meg s csak esti 6 óra hozott minket ujra vissza város falai közé.

A gyülés a református templomban folyt le, melyet a református presbyterium igazi keresztényi testvéries szeretettel bocsátott át. A helybeli dalárdának szép megnyitó éneke után dr. *Kiss* Elek kissolymosi lelkész mondott megható könyörgést minden törekvésnek megáldójához, Istenhez. Majd dr. *Ferenczy* Géza igazgató nyitotta meg a vándorgyülést, egyszerü, de mélyértelmü szavakkal utalván az Unitárius Irodalmi Társaság céljára: a felekezetek közötti elválasztó falakat áthidaló keresztényi szeretetnek hirdetésére. Szép szavait megértő helyeslés fogadta. Utána a *nagyszebeni sportegylet zenekara* játszott azzal a biztos művszettel, aminő e művelt város hagyományaihoz méltó. A hallgatóság hálásan megtapsolta. *Orbán* Lajos ujszékelyi lelkész Tompa „Haldokló mellett" c. költeményét adta elő a tőle megszokott művészieséggel. Rendkivül kellemes perceket szerzett ezután *Lőrinczi* István székelykereszturi esperesnek szabadelőadása. „Az én unitárius világom" cimen igazán költői könyedséggel, meseszerü átgondolásban beszélt az életnek ábrándos merengéséről, izzasztó munkájáról s fájdalmas kinjairól, — megmutatván az örömben és bánatban egyaránt megtalálható unitárius megnyugvást, a léleknek e soha meg nem billenő harmóniáját. Lőrinczi esperes előadása nagyhatást tett a hallgatóságra s lelkes, hangos éljenzés követte, A rákövetkező orgonaének solója *Erdős* Mihálynak a legnagyobb figyelem között hangzott el. Kellemes hangja, művészi, magyaros előadásmódja valóban köztetszésre talált. *Gyallay* Domokos tanárnak „Bardóc Pálné méhei" cimü novellája a várt sikert csakugyan megkapta. E kiváló irónak általában olyan sikerei

voltak e vándorgyüléseken, hogy méltán tarthatjuk erdély legnépszerübb, legmüvészibb novellairójának. Nem tévesztette el hatását *Taar* Géza nagyajtai lelkésznek erőteljes, hatalmas erejü szavalata sem. Várady Antalnak „Judás"-át adta elő, megsuhogtatván a költő büntető vesszejét a minden időben közöttünk ólálkodó árulás felett. A megértő közönség lelkesen tapsolt a szavalatnak. Az *elnöki* bezáró után ismét a *nagyszebeni sportegylet zenekara* játszott. Az előadott „Fata morgana" olyan szép volt s a különféle hangszerek összjátéka annyira preciz, hogy szünni nem akaró taps honorálta.

Ezzel a jól sikerült müsoros programm befejeződött. A közönség azzal a jóleső tudattal oszlott szét, hogy az Unitárius Irodalmi Társaság vendégszereplése valóban felülmulta a hozzáfüzött reményeket s nemcsupán önmagának, de az egész unitárizmusnak ujabb tisztességet szerzett.

Este társasvacsora volt.

Fogaras.

Másnap, julius 3-án reggel 8 órakor utaztunk tovább Nagyszebenből. Utunk a fogarasi havasok tövében a barcasági sikságon vezetett keresztül. Gyönyörü panoráma tárult szemünk elé. Jobb oldalon a fogarasi havasok hómezőktől tarkitott lánca, baloldalon a természettől gazdagon megáldott, érőfélben levő kalászoktól ringó sik mező. A dolgos, észszerü és rendszeretö szászföldmüvesek dicsőségét minden darab termőföld ékesen hirdette. Fogarashoz közeledve magyar müveltségü területre léptünk át. A helységek itt nem kicirkalmazott szabályossággal épültek, hanem azért mindenik ház erős alkotmány; a szántók sem mind géppel voltak megmüvelve, de a becsületes munka az áldáson meglátszik. E külsőségen rajta a két faj közötti különbség. A szászt az észszerű szorgalom, a magyarságot a találékony munkaszeretet jellemzi. E kétféle temperamentum érdekesen vegyült össze Fogaras városában.

Egyházközségünk e városban még fiatal, de erős és bizakodó. Ha a sors a magyarságot nem tette volna ez utóbbi években itt s másutt is annyira próbára, valóban nagy jövőre számithattunk volna, igy Árkosi Tamás lelkész buzgólkodása mellett, Bedő Ferenc járásbiró és Szentpáli Gyula városi tanácsos hathatós támogatásával — ha Isten is ugy akarja — erős végvárát épithetjük majd ki Fogarason magyarságunknak is, hitünknek is.

Az Irodalmi Társaság gyülését délután 4 órakor itt is a reformátusok szép tágas templomában tartottuk. Az az előzékeny szivesség, mellyel református testvéreink Fogarason is, Nagyszebenben is elősegitették Társaságunk megjelenésének sikerét, valóban a legnagyobb elismerésre méltó. Ez nem a felekezeti torzsalkodás, hanem a magyar faji összetartásnak ért gyümölcse.

A gyülekezeti ének után *Kovács* Lajos brassói lelkész mondott imádságot, Isten áldását kérve az U. I. T. munkájára. Utána dr. *Ferenczy* Géza igazgató mondotta el elnöki megnyitó beszédét. Lelkes, szép szavakkal utalt azon közös kulturmunkára, melyet fajunk művelésére felekezeti különbségnélkül végeznünk kell s melynek egyik szerény, de elszánt harcosa az U. I. T. is. A közönség helyeslőleg tapsolta meg az elhangzott beszédet. Utána a városi uri zenekar gyönyörködtetett művészies, előkelő játékával. *Orbán* Lajos lelkész itt is a legnagyobb hatással szavalta el Tompának „Haldokló mellett" c. költeményét. Majd *Ürmösi* József homoródszentpáli lelkész tartott szabadelőadást „Az élet evangeliuma" cimen. Valódi áthatottsággal hirdette, hogy a mai társadalom azért oly nyomorult, azért van több könny szemünkben, mint mosoly az arcunkon, mert mindennapi életünkben letértünk az evangélium által kijelölt utról. A sok ravasz cselszövés helyett igyekezzünk becsületesen élni; ne a test kapzsi hasznát, de a lélek nyugodt örömét igyekezzük élni s akkor életünk evangeliumi élet lesz. Mély gondolatokban gazdag előadás — melyet a a közönség méltó köszönettel fogadott — egész terjedelmében meg fog jelenni az Irodalmi Társaság jelen évi évkönyvében. *Erdős* Mihálynak nagyhatásu orgona-ének soloja a magyaros motivumu unitárius templomi zenének szerzett méltán ujabb dicséretet. *Gyallay* Domokos általános figyelem között olvasta fel „Jézus Maroskenden" c. novelláját, melynek ábrándos története az apostolkodó legátusról mélyen bevésődött a hallgatóság lelkébe. A *városi uri zenekarnak* mindnyájunkat a legkellemesebben meglepő gyönyörű igazán művészi játéka után *Taar* Géza nagyajtai lelkész szavalta el Várady Antalnak „Judás" c. költeményét. A hallgatóság megilletődve hallgatta e minden időben szomoruan érdekes költeménynek klaszikus előadását. Dr. *Ferenczy* Géza igazgatónak elnöki bezáróbeszéde után a Hymnus eléneklése közben oszlott szét a közönség.

*

A fogarasi gyüléssel befejeztük az Unitárius Irodalmi Társaságnak nyári vándorgyüléseit. A Társaság igyekezett hű tolmácsa lenni a mindnyájunkat foglalkoztató unitárius gondolatoknak. A komoly tudás és a könnyed művészet karöltve járták beeg yházközségeinket, mindenütt fennen hirdetve hitünknek, magyarságunknak értékes kincseit. S örömmel láttuk, hogy mindenütt a legtejesebb megértéssel találkoztunk. Az alatt az általános szomoruság alatt, mi mindnyájunknak arcát oly bánatossá teszi, a nagyra, nemesre törekvő vallásos érzéstől áthatott nemzeti öntudatnak elszánt bátorsága, tettrekész rákészültsége várja az irányitást. Ezt igyekeztünk végezni a bejárt helyeken.

Az Unitárius Irodalmi Társaság nem csupán felekezeti, de egyetemes közmüvelődesi kötelezettségeket is teljesitett vándorgyülésein.

Óhajtjuk, hogy e vándorgyülések minél előbb a többi egyházkörökre is kiterjedjenek, hogy igy erősödjék közöttünk a mindnyájunkat egybefüző unitárius összetartás, vagy amint ezt mondani szokás: a krisztusi szeretet.

Dr. B. I.

Lőrinczy Dénes altábornagy.

1846—1920 nov. 11.

Csaknem egy éve már, hogy hatalmas tölgyre emlékeztető alakja kidölt sorainkból, be nem tölthető ürt hagyva maga után, de nemes férfijellemének, daliás termetének vonásai nem hogy elmosódnának emlékezetünkből, hanem egyre elevenebben domborodnak ki korunk törpeségéből.

„Völgyben ülő," csüggetegen törpe nemzedékünk elé keresve sem lehetne követendőbb példát állitani Lőrincy Dénes pályafutásánál, melynek minden mozzanata tettekben tanitja: „Ha férfi vagy, légy férfi!"

Egyszerü székely falucska *Székelyszentábrahám* szülöttje. Szülei egyszerü székely emberek: *Lőrinczy György* és *Lőrinczy Zsuzsánna*.

Az unitárius székelység iskoláiban: *Székelykeresztúron* és *Kolozsvárt* tanult. Ez iskolákban nyilt ki székely józan esze, itt csiszolódott nemes férfijelleme, edződött akaratereje.

Nem mindennapi lelke évekig kereste a jellemének megfelelő pályát. Először teologiát tanul, papnak készül. Mint papjelölt vidéken nevelősködve egészen fiatalon megnősül; de csakhamar szakit a szürke polgári élettel. Családi élete, — melyről rokoni körben sem szivesen beszélt — nem volt boldog.

A jómódu nemes család, melybe benősült, szemére hányja szegénységét, vagyontalanságát, s e szemrehányás oly mélyen sebzi önérzetes férfilelkét, hogy a megalázó helyzetből magát kiszakitva, erős akarattal, el nemcsüggedve új életpályán tör magának útat: az épen szervezkedő m. kir. honvédséghez beáll katonának s az életpályáknak e legkényesebbikén mutatja meg a világnak, hogy minden muló értékü, földi vagyonnál becsesebb kincsek rejlenek az ő lelke mélyén.

Törhetetlen szorgalma, vasakarata, józan székely esze, nemesen katonás magatartása minden akadályon diadalmaskodott, s az egyszerü székely család sarjának sikerült az, ami *magyar* ifjura nézve szinte a lehetetlenséggel volt határos: s kerekben, kitüntetésekben gazdag katonai pályát futott meg.

1871. nov. 1-től, — amikor hadnagyi rangot kapott — 1914. nov. 1-ig a tényleges altábornagyságig emelkedett. Több, mint negyvenéves katonai pályáján a kitüntetések egész sorozatát érdemelte ki: mint százados 1892. dec. 12-én megkapta a katonai érdemkeresztet; mint alezredes 1903. április 21-én a cs. és kir. vaskoronarend III. osztályának lovagkeresztjét; mint vezérőrnagy 1907. május 2-án nyugalomba vonulása alkalmával a Lipótrend lovagkeresztjét; 1910. junius 10-én pedig szolgálatainak elismeréseül az altábornagyi cimet és jelleget.

Aki nemes egyéniségét, páratlan szorgalmát, vaskaratát, nyilt székely eszét közelebbről nem ismerte, az előtt szinte megfejthetetlen talánynak látszik a székely fiu fényes katonai pályafutása. De jellemének

különösen szép vonása, hogy a katonai pálya fényessége egy pillanatra sem vetköztette ki eredeti egyéniségéből, igaz magyar érzületéből, egyháza, székely faluja, egyszerű harisnyás székely rokonai iránti szeretetéből.

Minden előléptetését székely rokonai körében ünnepelte meg; büszke volt ez egyszerü emberekre, miként azok büszkék voltak a vérükből való fényes katonára. Állandóan tanittatta saját költségén egy-két kis rokonát, s ha közelükben volt, nevelésüket személyese is irányitotta.

Mint izig-véig katona, fegyelemhez szoktat a önmagát, s fegyelmet követelt másoktól, de szolgalelkűvé nem lett soha. A katonai életnek egyetle ferde kinövét sem engedte urrá lenni magán s ha volt neki is gyöngéje, az épen e törekvéséből magyarázható meg.

Könyveit forgatva, melyeket még életében a székelykeresztúri gimnázium könyvtárának adományozott — némileg bepillanthattam ezek révén is lelkületébe. Szolgálati könyveibe irt jegyzetei ritka szorgalmu, önálló felfogásu katonának mutatják. A történelemben és természettudományokban is állandóan képezte magát. Különös gonddal tanulmányozta többek között Friedjungnak: „Harc a német hegemóniáért" cimü munkáját az 1866 iki porosz–osztrák háboruról. Ugy látszik, rendkivül érdekelte őt, mint magas rangu magyar katonát a magyar származásu osztrák fővezér, Benedek táborszernagy tragikus sorsa, aki uralkodója kivánságára igazi martyrlélekkel vette magára a vesztett háboru minden odiumát.

Erős magyar érzésére, — melyet uralkodója kegye mellett hiven meg tudott őrizni — igen jellemző egyik megjegyzése, melyet e könyv II. kötetének 54-ik lapjára irt: „Sok hűhó semmiért, — jegyzi meg az olaszok elleni háborus készülődésekre — hisz ekkor már Velence el volt adva; győz, vagy nem győz a monarhia, mindegy. De jobb volt igy, — teszi hozzá, mert máskép a porosz nem győz s akkor Magyarország tovább nyög!"

Nyugalomba vonulása után, mint polgárember a függetlenségi eszmének volt tántorithatatlan hive, s erről a gyakorlati életben *nyiltan* is bizonyságot tett azzal, hogy a függetlenségi képviselőjelöltre adta szavazatát. Az egyházi életben is, hol 1909 óta vitt nevezetesebb szerepet, — miután a keresztúri unitárius egyházkör felügyelő gondnokának választotta — többnyire az ellenzékkel tartott; különösen vezérszerepe volt az egyház gazdasági ügyeinek szanálására inditott akcióban. Élénk figyelemben részesitette a székelykeresztúri unitárius gimnáziumot, mint a székely fiuk egyik nevelőintézetét s ennek javára a maga idejében tekintélyes összegnek mondható alapitványt is tett.

A nyugalom éveit szülőfalujában, atyjafiai között töltötte nemes egyszerüségben, a keresztúri unitárius egyházkörnek s az egyetemes egyház ügyeinek szentelve szinte minden munkásságát.

A háborus évek alatt egy ideig mint tényleges altábornagynak főképen a szerb harctéren volt administrativ jellegü szerepe, de érezve, hogy magyarsága szálka kezd lenni a hadvezetőség szemében, visszavonult az aktiv szerepléstől s ujra szülőfalujában, majd Székelykeresztúron telepedett meg.

Mult év őszén még buzgó érdeklődéssel, legjobb egészségben intézte az egyházkör ügyeit, de lelke mintha sejtette volna, hogy rövid már számára a földi lét, végrendelkezett, hagyakozott...

Még személyesen hozta el a gimnáziumnak szánt könyvei jegyzékét s kérte azoknak mielőbbi elszállitását. De alig pár hét mulva nehéz kór, tüdőgyuladás támadta meg, s a magas láz győzedelmeskedett a még délceg, életerősnek látszó székely altábornagy szivén.

A halál az ő vasakaratánál, daliás termeténél is hatalmasabbnak bizonyult; de él, örökké él a példa, melyet nagyszerü pályafutásával és nemes életével a székely ifjuságnak mutatott!

Székely rokonai, kiket ugy szeretett s kik ugy szerették őt, — kivánsága szerint — szülőfalujában, hőn szeretett szülői mellé helyezték hült tetemét örök nyugalomra.

Legyen nyugalma csendes, emléke áldott, példaadása meg találjon követőkre!

Péter Lajos
unitárius főgimn. tanár.

A tudomány határánál.

Irta: *dr. Zsakó István* főorvos.*

Az anthropologiai kutatások folyamán kitünt, hogy az egyes népfajokról felvett méretek a fajok különbözősége mellett bizonyitanak. — Nem lehet most célom e méretekről értekezni és a kutatók csoportjainak különböző felfogásai közül valamelyik mellett lándzsát törni. Csak egyet akarok ezek közül felemliteni, ami valamikor olvasás közben figyelmemet lekötötte. Ugyanis az az érdekes eredmény mutatkozott, hogy a fehér kultur embernek az összenyomást célzó erőkitevője nagyobb mint a rézbőrü indiánusé. Viszont ennek széthuzást, szétfeszitést gyakorló erőcoefficiense nagyobb a kulturemberénél.

Ha ennek végokát keressük abból kiindulva, miszerint gyakorlás által a veleszületett képességek különféle alakban bontakoznak ki, arra gondolhatunk: ez a tény is magyarázatot adhat arról, hogy a mai kulturát alkotó, meg fejlesztő kultur fajok hivatása más mint a nem kulturáltaké. Inkább születtek arra, hogy épitsenek, összehordjanak, gyurjanak, alakitsanak, egyszóval alkossanak, teremtsenek. Mig a vadsorban élő a rombolást, a meglevő széttörését, szétbontását, elpusztitását miveli.

Tovább menve, ha a történelem módszereivel az egyes fajok, nemzetek, osztályok, családok, társadalmak történeteit olvasgatjuk, szemünkbe ötlik, hogy ottan is hasonló különbségek találhatók a fajok között és azokon belül. Mindig voltak a közös célokat, a köz nagy érdekeit és mindig voltak a széthuzást, a visszafejlődést öntudatosan vagy öntudatlanul munkáló elemek. — Igy van ez! Mert ezekre született és ezekre nevelődött az ember. A természet ilyenné alkotta. — És az

* Dr. *Zsakó* István dicsőszentmártoni kórház főorvosúr e dolgozatát 1921. jul. 11-én felolvasta a Dávid Ferenc Egyletnek Désfalván tartott ünnepélyén. *Szerk.*

emberi erények meg bűnök a hatalmas csillagrendszerekben megnyilvánuló centripetalis és centrifugalis erők végtelenül halvány visszfényeképen csillognak, tükröződnek e jelenségekben.

A naiv fölkiált: Hogyan lehetséges az, miszerint ugyanolyan agyvelővel biró emberfajok rétegei annyira homlokegyenest ellenkező irányban fejlesztik ki a bennök levő képességeket? Hogyan lehetséges, hogy ugyanolyan alaku és nagyságu agysejtek, tekintettel vagy tekintet nélkül számukra, a teljesen azonos idegpályák nem ugyanarra rendezkedtek be, habár a végcél és az utak, módok, az eszközök lényegükben mindnyájunknál azonosok!

A kutató vizsgálódik . . . és egyszer csak eljut oda, ahol az embert, saját lényünket a maga egészében, testi meg szellemi összmüködésében kell magyaráznia.

Valamikor a tudománynak a végtelen nagyságokkal dobálózó elméleteit és számításait vették alapul, de holtpontra jutottak. A mi napirendszerünk és más csillagrendszerek keletkezésére, törvényeire megtanithatnak ezek, de az embernek a földön való megjelenésén kivül az itten-lét céljait nem fedik fel. Csupán általánosságban adnak feleletet. Hivatást kell betölteni, utódok hátrahagyása a természettudományi cél vagy követelmény . . . stb.

Mint egyik kitünő tudósunk megjegyezte, ha megakarjuk magunkat ismerni és magyarázni, a végtelen kicsiny világába kell benyomulnunk. Oda, hol a szabad szem már nem képes csak többszázszorosan nagyitó lencsékkel felfegyverezve nézni és látni. — Tehát forditsuk ide tekintetünket és kiséreljük meg kiigazodni a végtelen kicsiny, a szabad szemmel nem érzékelhetőségek birodalmában.

Valamint egy komplikált gépezet müködésének megismerésére, szükséges előbb annak apró részecskéivel tisztában lennünk, az ember megértése szempontjából, először is annak felbontásához kellett fordulni. Feltárult a belső szerkezet számtalan titka. Felfedezték, hogy a sziv a vérkeringés középpontja, a tüdők az élethez nélkülözhetetlen oxygen szállitói a testnek. Megtanulták az emésztés szövevényes folyamatait ismerni. A szellemi központokat az agyidegrendszer kérgi mezőin feltalálják. A szabadszemmel nem látható legapróbb részeket nagyitóval kezdték vizsgálni. Uj, ismeretlen területek tárultak a kutató elé. Soha nem sejtett törvényszerüségek, életmegnyilvánulások ismeretének és észlelésének birtokába jutottak. Elérték azt a pontot, mikor a felhalmozott eredmények megtanulására, csupán csak, mondjuk, az emberi szervezet alma nagyságu részére vonatkozólag, egy emberi élet rövidnek bizonyult.

És ilyen hatalmas sikerek után nemcsak az tünt ki, hogy az emberi szem tökéletlen, szük határok között hasznavehető, de a nagyitó lencsék ereje is csupán bizonyos mértékig fokozható, amelyen tul nem lehet lépni.

Elérkeztünk tehát ujból olyan határokhoz, melyek megszabják mozgási körünket. Bilincsbe verik az emberi elmét és nem eresztik a korláton tulra. Erőnk végesnek bizonyul, mint a hogyan a földhöz, e sártekéhez láncolnak testünk életfeltételei. Madách szavai jutnak eszünkbe. „Csak én lélekzem benned, tudhatod. Itt a sorompó . . . Térj vissza, élsz, hágd át, megsemmisülsz, mint ázalag féreg, mely csöpp vizében ficánkol. E csepp a föld néked." De Ádám a meg nem hunyászkodó, nem alkuvó, sorsába bele nem törődő lélek rettentő vivódásával kiáltja: „Dacolok véled . . . testem tiéd bár, lelkem az enyém. A gondolat s igazság végtelen, előbb megvolt mint anyagvilágod." A küzdelem rövid. A sorompón tulra nem lehet jutni a megsemmisülés kockázata nélkül.

Hiába küzd erején felül is az ember, legyőz bár áthághatatlannak látszó akadályokat, egy végső határon tul nem léphet. Bármennyire fejlődik, kulturálódhatik szellemileg, embernek marad. Hiszen ezt látjuk lépten nyomon a világtörténelem korszakain keresztül . . . Felemelkedik az állati sorból, óriási léptekkel halad előre, de megáll, majd ujra visszasülyed, ha a körülmények alkalmasak erre oda, honnan kiindult.

S amint a sikertelenségek hosszu sorát; az előttünk örök rejtélynek maradtba bepillantani, számtalan problemát megoldani és igy tovább meghiusitva látjuk, olykor elviselhetetlenné válik előttünk a valóság. Miért jöttünk e világra, ha leghőbb vágyképen oltódott belénk a haladás folyamán mindinkább a messzelevő célokat elérni és egyszer az okok okára találni soha nem lehet? Mi végre teremtettünk, ha minden küzdés, törekvés, áldozatkészség, gyötrelem jutalma az, hogy bilincseinket nézhetjük, amelyek további mozgásainkat korlátozzák?

Annak belátása, hogy bármint viselkedünk, bármint törekszünk mások javát és saját boldogságunkat müvelni, sorsunk megváltoztatása módunkban nem áll, a hittudományban a praedestinatio tanához vezetett.

E szerint a mi előre el volt rendelve, az ellen hiábavaló a küzdés. Ugy kellett annak bekövetkeznie. Bármiképen is törekedtek megelőzni vagy kikerülni, megváltoztatni; az lehetetlen. — És ezt számtalan példa bizonyitja a mindennapi életben is. Mert hiába küzdenek családok, hozzátartozók valamelyik tagjuk elbukását megakadályozni, — nem tudják. — A visszaeső bünösöknél is igy van ez; a „javithatás" elmarad. — Az is előfordul, hogy valaki, bár nem igyekszik erre, olyan polcra emelkedik, amelynek elérését soha sem remélhette. — Sok történik, a mire a közvélemény is kimondhatja, ez igy volt elrendelve.

Az orvostudomány meg az átöröklésssel foglalkozó tudományok hasonló jelenségekhez sőt törvényszerüségekhez jutottak. Mást nem is emlitek, mint a családokban kimutatható hajlam, praedispositio bizonyos betegségekre. Meg az átöröklésben a dominansok, a recessivitas, az 1:3-törvényei stb. — Utóbbinál négy utód közül egyik elüt a többitől, három teljesen örökli az elöd tulajdonságait.

Viszont számtalan bizonyiték mutat arra, hogy a degeneráción kivül regeneracio is létezik. Alkalmas módon ki lehet kerülni a sorsot, hogy igy fejezzem ki magamat. — Tehát, ha a praedispositio részleges és van utód, mely elkerüli a tulajdonságok átöröklését, akkor már hatalmas rés ütődött be a természettudományi praedestinatio tanába.

De lássuk csak rövidesen ujból azt, mit előbb is kutattunk. Ha kezünkben van mechanikailag, mint egy erre berendezett tökéletes automata, kisérleti eredményeket produkálunk a legszebb mathematikai pontossággal. De a kovászát a dolgoknak alig ismerjük és a kovászának erejével, hatásával mi nem birunk, mi azt, ha adódik, felhasználjuk, kényszeritjük erjeszteni ill. müködésbe lépni, de azt megteremteni, sőt belsőleg ismerni sem vagyunk képesek. Az élettanban is a biochemiai sajátságokat csupán sejtjük.

Tehát ujra határok tornyosulnak fel előttünk, a melyeken tul nem tudunk jutni és melyeken keresztül nem jutunk soha. — Ha szabad igy kifejeznem magamat; hogyan magyarázza meg magának a tojás az ő keletkezését, a létrehozásában szerepet játszó physikai, chemiai, meg biologiai tényezőket? — Erőnk véges!

Nézzük meg csak azonban, hova juthatnánk, ha a praedestinatio alapján indulnánk el? Ennek teljes beismerésében végül fatalisták lennénk. Senki sem törekedne az animalis szükségleteken és közelfekvő célokon kívül messzebbre vagy magasabbra. Várná, hogy majd csak lesz, a hogyan az előre „meg volt irva a csillagokban."

Mégis az előre elrendelés hivei nem mindnyájan ide jutnak. Talán azért, mert ők hivatást találnak a tanban. Besuggerálhatják magukba, hogy ők hivatva vannak valamire. Teljes erejükből szolgálják a beképzelt célt és fanatikusan kitartanak. A végeredmény megállapitásakor pedig igazolva látják nemcsak magukat, de a praedestinatio tanát is.

E sokszor győzedelmes tannal szemben azonban egy erősebb nyomult a küzdőtérre. A szabad akaraté! [Röviden megjegyzem, hogy psychologiai és psychiatriai értelemben ez nem létezik, csupán gyakorlati értelemben véve van. Ugyanis az akaratot mindig befolyásolja valami, az nem lehet szabad, az rabja valaminek. De ne időzzünk itt.] — A szabadakarat tudata az önbizalmat növelve, bizonyitja a hivőnek, hogy jövője saját kezébe van nagyobbrészben letéve, tehát ne várja, mint alakul ki vak sorsa. — Igaz ugyan, miszerint a gyönge charakter visszariad az önerőre támaszkodás gondolatára. Ha nincsen esetleg jobb sors elrendelve részére; hogyan küzdi azt ki? És küzdenie kell?

Tehát a mi előbbinél (praedestinationál) előnyös; beletörődés a sorsba, megnyugodni a változhatatlanban, ennek (szabadakaratos felfogás) hátránya, mert kétségeket hoz magával.

Ujra határokhoz értünk, hol tovább kell majd mennünk. Azonban ezek már nem égignyuló torlaszok, csak fáradsággal, gyöngyöző homlokkal megjárható akadályok. Itt már nem véges a mi eszünk és erőnk. Itt van a mi terünk, hol magunk is teljes eredményeket érhetünk el.

És ha látjuk, hogy a mi munkakörünk sikerünk hova korlátozódik, igyekezzünk betölteni azt teljes akarattal, meg teljes erővel.

A költő mondta, hogy a ki megtette kötelességeit a maga korában, az minden kornak szolgálatot tett.

Ne keressük a hiú ábrándozást, mint csecsemő a tőle távol fekvő csillogó tárgyakat, — Feledjük továbbá az örök korlátokat is, azok eltünnek, ha nem szemléljük. És magunk előtt fogunk látni elérhető távolságban célokat, mikhez helyes életfelfogással, nyugodt munkássággal, lelkünkben a legbiztatóbb baráttal, a reménységgel és legerősebb támogatónkkal, a kitartással eljutunk majd.

Becsüljük többre az önzésnél a szivjóságot. S ha majdan önmagunkat, hivatásunkat magyarázni nem is tudjuk, de érezni fogunk megnyugvást, megelégedést.

Nyomatott a Minerva R.-T. könyvnyomdájában Kolozsvárt Deák Ferenc-utca 2. sz

Kolozsvár. 1921. aug., szept., okt. 8.—10. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

Megjelenik minden hónapban.	Az E. K. T. megbizásából szerkeszti: Dr. Borbély István főgimn. r. tanár	Szerkesztőség és kiadóhivatal: a szerkesztő címén Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu. Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.

A 87 éves püspök.

Folyó év augusztus 9-én töltötte be Ferencz József püspök úr életének 86-ik évét s mire e sorok napvilágot látnak, már mélyen benne jár 87-ik életévében.

Minő csodálatosan nagy idő ez! Mintha nem is a mai rövidéletü emberek sorsához volna mérve, hanem az örökkévalósághoz, melynek darabja. És minő gazdag idő ez!

1835-ben, a püspök úr születésekor, lépett trónra V. Ferdinánd magyar király. A mindenható úr ekkor Metternich volt, ki a hódoló feliratot Bécsbe vivő magyar országgyülésnek azt izente: „Mondják meg az uraknak, hogy minden a régiben marad.“ S valóban minden a régi maradt. Az ujonnan kinevezett kancellár, Pálffy Fidél azzal kezdte müködését, hogy börtönbe záratta azon patvaristákat, akik az országgyülés idején Pozsonyban a nemzeti szellem erősbitésére Társalkodási Egyesületet alapitottak. Az ország legjobbjai estek ennek az üldözésnek áldozatul. Lovassy László 10 évi fogságra, Kossuth Lajos 4 évi fogságra, Wesselényi Miklós 3 évi börtönre itéltetett, stb. És maradt minden a régiben. Aztán 13 év mulva Ferencz József lépett a magyar trónra, ki egyik első ténykedésével (1849. ápr. 4-én) Magyarországot Ausztriába kebeleztette be.

Az ifju magyar és unitárius Ferencz József ekkor tanulta meg szeretni a hazát.

Az időknek e nehéz járását megérezte az unitárius egyház is. Aranyosrákosi Székely Sándornak 1852-ben bekövetkezett halálával a bécsi kormány felfüggesztette az egyháznak püspökválasztási jogát. E törvénytelen eljárást az egyház önkormányozási jogának további megszoritása követte azáltal, hogy az állami hivatalos ünnepnapoknak templomozással való megünnepeltetése minden felekezetnek kötelességévé tétetett. Kilenc évig nem volt szabad püspököt választani s kilenc évig kellett az egyház szertartásait világi céloknak rendelkezésére bocsátani.

Ezzel karöltve járt unitárius iskoláinknak veszedelme. 1848-ban az unitárius egyház a következő memorandumot terjesztette br. Eötvös József akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter elé:

„Az unitárius egyház a tanitás elintézését az álladalom közügyévé kivánja tenni s mig ezt az álladalom teljesleg sikerülhetné,

minél előbb egyetemeket kiván alkoltatni, melyek közül egy legyen Kolozsvárt. S ha e köznevelési egyetemek állitása a felekezetes iskolák beolvasztásával történne, mig bármely felekezet avagy csak egy iskolát is megtart, az unitáriusok is a magukét mind meg. Az elemi oktatásra nézve minthogy már az ország intézkedett, mig e kérdés eldölhetne is, az unitáriusok felekezeti elemi iskoláikat előmozdittatni s országosan pártfogoltatni kérik. Az iskolai szükségek irányában kérik, hogy ami saját alapitványaikból nem telik, azt az álladalom a megállapitandó mennyiségig pótolja ki. A tanárok és tanitók fizetése meghatározásában elvül vétetni kivánják azon mértéket, mely szerint a tanitó élhessen meg anélkül, hogy mellék élelmi módról kellene gondoskodnia."

Egyházunk tehát 1848-ban azon az álláspontou állott, hogy felekezeti iskoláit államsegéllyel ugyan, de továbbra is egyházi kötelékben kivánja fenntartani. Ha a szabadságharc sikerrel járt volna, e szép reménység is valóra vált volna. Azonban az elbukás a reményeket csalódássá változtatta. Nemcsak hogy a várt iskolai államsegély maradt el, hanem a birodalmi kormány 1850-ben Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich cimen a régi iskolai tantervet is gyökeresen megváltoztatta. Ha a politikában Metternich szerint minden maradt a régiben, ugy az egyház és iskolai ügyekben minden ujjá alakittatott. Az iskola célja ezentul birodalmi polgárok nevelése volt, akik semmit ne örököljenek a mult idők történeti, nemzeti érzéseiből.

Mondanunk sem kell, hogy a bécsi Entwurf a magyar felekezeti oktatásnak megsemmisülését jelentette volna, ha a magyar társadalom nem siet a létükben halálosan veszélyeztetett egyházak és iskolák segitségére. Azonban örök dicsőségre legyen följegyezve: az 1853. évi unitárius egyházi főtanács elhatározta, hogy minden egyháztagra 1 ezüst garas egyházi rovatalt vet ki; majd pedig 1855-ben a garasos alamizsna megváltása cimen gyüjtés rendeltetett el az egyházközségeknél és a hiveknél. A garasos rovatal és a garasos alamizsna megváltás rövid idő alatt 100.000 forint tőkét eredményezett. Mai értékkel mérve nem látszik nagy összegnek, de akkor épen elég volt arra, hogy általa állami támogatás nélkül saját erejéből élni tudjon egyházunk.

Isten ott van legközelebb, hol a szükség a legnagyobb. A magára maradt egyháznak 1858-ban Paget János közvetitésével angol hitrokonaink 13.000 forint segélyt küldöttek s még ugyanezen évben Kolozsvárra jött Tagart Edward londoni unitárius pap az itteni közállapotok tanulmányozása végett. Tagart müködésének eredményét mindenki a legnagyobb reménykedéssel várta. E lelkes pap azonban hazafelé utaztában, Brüsszelben meghalt s kiküldetésének eredményéről illetékes helyen nem számolhatott be. Ezért az angolok a következő évben Steinthal manchesteri unitárius papot küldötték Erdélybe, ki a magyar és angol unitáriusok közötti rokoni kapcsolatot végleg megteremtette. Mig Steinthal az angolok biztató bátoritásával segitett a közállapotok nyomasztó terhét elviselhetővé tenni, addig két fiatal unitárius papjelölt, Buzogány Áron és Ferencz József, Londonba mentek s részt véve az angol unitáriusok londoni nagygyülésén, az élőszó erejével ismertették meg hazájuknak, egyházuknak nehéz, szinte reménytelen állapotát.

A megpróbáltatásnak e nehéz, de felejthetetlen emlékezetü évei-

ben tanulta meg becsülni a fiatal Ferencz József az angol (és közvetve az amerikai) hitrokonok testvéri szeretetét.

. . . . . .

Aztán csodálatosan tarka évek következtek. Mint a felhőkkel játszó napsugár, hol kitisztult, hol beborult hazánk és egyházunk sorsa. Voltunk földre sujtott nyomorultak és az egész világ szeme előtt büszkén ünnepeltük meg ezeresztendős létezésünket. Legjobbjaink neve átment a köztudatba s mint hit és mint egyház, az emberi haladás és tökéletesedés derekas munkásai lettünk.

Mily csodálatos évek is voltak azok!

Jó volt őket megélni, mert szükséges az embernek olykor-olykor a boldogság . . .

A csodálatos, a boldog évek elmultak.

Elmultanak V. Ferdinánd is, Metternich is, a császár és király Ferencz József is. Sőt elmult a Habsburg-család utolsó királya is, Károly. A régiből nincs többé semmi. Nincs többé Nagymagyarország sem.

Ott vagyunk, ahol főtisztelendő püspökünk fiatal korában volt.

Mert a történelem kereke forog. Ami felül volt, alul kerül s ami alul volt, felül kerül.

Csak egy maradt változatlanul: Krisztus anyaszentegyháza! A világháboru rettenetes megpróbáltatásai sem tudták megostromolni annak sziklára épült erős várát. Isten védi azt.

A történelem kereke pedig szünet nélkül fordul tovább, emberek és idők tünnek fel vagy buknak a mulandóság örvényébe alá. Koreszmék, hangulatok, jelszavak változnak. Összedülnek emberi alkotmányok és testet öltenek hiu ábrándok.

S ez ideges változás közepén, mint az örök élet prófétája, áll nyugodtan, 87 év életbölcsességével, Ferencz József püspök úr.

Mit érezhet ő ma, ki látott hasonló viharokat? Mit várhat az élettől ő, ki már állott egyházának betegágyánál? Mit remélhet a jövőtől ő, ki 46 évre terjedő püspökségének hosszu idején annyiszor láthatta az *igéret* földjét?

Mig lelkünkben kérdések támadnak, ajkunk hálát rebeg a mindenható Istenhez: áldást, erőt, egészséget kérni a püspök úrnak. Ez imádságban benne van 87 év becsületes munkájának őszinte elismerése, de benne van egyházunk sorsáért való teljes aggodalmunk is. Hajónk örvények és sziklák között halad; nem tudhatjuk, hogy egyetlen hibás irányitás nem juttat-e zátonyra; mig biztos kezek kivezethetnek a veszélyből.

„Mert a történelem kereke forog." *Dr. B. I.*

Rendeletek.

Sz. 1022—1921 eln. **Körlevél.** Esperes afiai útján valamennyi lelkész afiának a jelen évi Főtanács ideje és jelentkezés tárgyában. Értesítem Tisztelendőségedet, hogy az E. K. Tanács a jelen évi Főtanács idejét október hó 30-ra s a következő napokra tűzte ki. Kérem tudassa Tisztelendőséged az egyházközségéhez tartozó egyházi tanácsos afiaival azzal a felhívással, hogy az elszállásolást kivánó résztvevő afiai jelentsék be érkezésüket október hó 20-ig *Ürmösi* Károly esperes afiánál. Kolozsvár, 1921. szept. 23. *Ferencz József* püspök.

Sz. 954—1921. **Pályázati hirdetés.** Az Egyházi Képviselő Tanács meghatalmazása folytán az E. Főtanács jóváhagyása reményében pályázatot hirdetek az E. Főtanácson tervezendő főszámvevő, számvevői állásra, valamint az üresedésben levő pénztári ellenőri állásra. A főszámvevő, számvevő és ellenőr csak olyan unitárius egyén lehet, akik az arravaló képesítést, érettségi és államszámviteli bizonyitvánnyal igazolják, vagy akik több évi számvevői szolgálatot, vagy gyakorlatot tudnak felmutatni. Az állások végleges rendezéséhez képest a javadalmazások a következő határok közt fognak mozogni: Főszámvevőé havi 1250—1650 L., a számvevői 850—1350 L., az ellenőré 700—1100 L. alapfizetés s a megfelelő járulékok. Közelebbi felvilágositásokat az egyházi titkári irodán készségesen nyújtanak. Pályázati kéréseket az E. K. Tanácshoz f. évi okt. 15-ig kell beadni. Kolozsvárt, 1921. szept. 23. *Ferencz József* püspök.

* * *

Ad 821—1921. E. K. T

Rendelet.

Esperes afiai utján valamennyi unitárius népiskola iskolaszéki elnökének és tanitójának a népiskolai Tanterv módositása tárgyában:

Addig is, mig a népiskola Tanterv reviziója a szakkörök meghallgatásával megtörténhetik, a 821—1921. szám alatt kiadott körlevelünket a földrajz, történelem és alkotmánytan tananyagára vonatkozólag a következőkép egészitjük ki:

A) *Földrajz.*

III. osztály. Hetenként 2 óra. 1. A szülőföld ismertetésének fokozatai. (Tanterem, iskolaépület, udvar, kert stb.) Földrajzi előismeretek, különös tekintettel a térképolvasásra. A helység, község, egyházi község, környék, járás. 2. A vármegye földrajzi ismertetése, ugy amint a Tanterv előirja, a hatóságok uj neveinek ismertetésével. (prefectus primpretor stb.)

IV. osztály. Hetenként 2 óra. Erdély és a lekapcsolt részek ismertetése a következő felosztásban: Szamosvidék, Körösvidék, Tisza felső folyása, Temesvidék, Aranyosvidék, Marosvidék, Oltvidék. Az ország fogalma. Románia egyes tartományai. Kárpátokon tuli Románia. Havasalföld, Dobrudzsa, Moldva, Besszarábia, Bukovina. A lakosok nemzetisége, foglalkozása, vallása. A gazdasági és kulturális élet, tekintettel az egyes vidékek éghajlati viszonyaira. A nap, hold és a csillagok naponkénti mozgása. A föld forgása. Évszámitás.

V. osztály. Hetenként 2 óra. A IV. osztály anyagának ismétlése. Románia politikai földrajza, tekintettel a közgazdasági beosztásra. Az ország kiterjedése és lakósai. Románia gazdasági földrajza. A lakósok foglalkozása. Termények. A legnevezetesebb ipari és kereskedelmi gócpontok. A közlekedési eszközök, A szomszédos országok. Oroszország, Lengyelország, Bulgária, Jugoszlávia, Magyarország, Csehszlovákia. A Kárpát hegyvidék összefoglaló ismertetése. Az alpesek hegyvidéke. Svájc, Ausztria, Olaszország, Németország. A pireneusok hegyvidéke. Spanyolország, Franciaország, Skandináviai félsziget. Hollandia. Belgium, Nagybrittania. A nap évenkénti mozgása. Állatkörök. A földgömb felosztása és a rajta való tájékozódás. A föld nagysága. A föld mathematikai beosztása. A föld övek.

VI. osztály. Hetenként 2 óra. Europa ismertetése. Ázsia, Afrika, Ausztrália, Amerika s a tengerek. A felfedezők utjának ismertetése. Az égi testek nagysága és távolsága. Az égi testek naponkénti mozgása a világürben. Koppernikus rendszere. A bolygók mozgásainak oka. Newton nehézségi törvénye. A föld állása a világegyetemben. A naprendszer keletkezéséről szóló elméletek rövid ismertetése.

B) *Történelem.*

A II., III., IV. osztályban az olvasókönyvben felvett mondák alapján a fajunk multjának ismertetése (Attila, Árpád, Szent István, Könyves Kálmán, Nagy Lajos, Hunyadiak, János Zsigmod. Bocskay István, Bethlen Gábor és a Rákócziak jellemképeivel.)

A politikai uralmat gyakorló nemzet hősei: Gelu, Negru, Koda, Dragos, Voda Stefan cel mare, Mihaju Viteazul, Mircea al mare, Mateiu Basarab, Raves Péter, Ferdinánd király, Mária királyné.

V. osztály. Hetenként 2 óra. Erdély őslakói. A rómaiak uralma. A magyarok bejövetele, a kereszténség térhóditása Erdélyben. A szászok bevándorlása II. Géza idejében. A román nép származása és a román állam alakulatok kezdetei. Tatárjárás. Muntenia és Moldva fejedelemség alapitása. Basarab 1330 és Bogdán 1360 által.

Mircea cel mare 1386—1418 és Jó Sándor (1400—1432). Török háboruk. Hunyadiak kora. Társadalmi mozgalmak a XV. században. (Dózsa lázadás) A reformátió Erdélyben. Mihaiu Viteazul: Ujkor. Basarab Mateiu. A erdélyi fejedelemség kora. János Zsigmond, Bocskai, Bethlen, Rákócziak. A Habsburgok uralma Erdélyben. A román fejedelemségek a török hódoltság alatt a XVII. és XVIII. században. A fanarióták ideje. Müveltségi állapotok az ujkorban. A legujabb kor. Szabadság mozgalmak a román fejedelemségekben. Tudor Vladimirescu. Cusa Sándor. Orosz-török háboru (1847) (1878), I. Károly. Napjaink története.

VI. osztály. Hetenként 2 óra. Ókor. A görögök és rómaiak története. A népvándorlás. Középkor. A frank birodalom. A nyugati kereszténség kialakulása. A nyugati császárság megujitása. Hübériség. Németrómai császárság. Keresztes háboruk. A pápai hatalom fénykora. A hübériség felborulása. Italia, Németország, Magyarország mint nagyhatalom. A renaissance. A reformátió. Vallásháboruk. A felvilágosodás. A francia forradalom. A XIX. sz. szabadságmozgalmai. Gazdasági és mivelődési viszonyok.

C) *A polgári jogok és kötelességek.*

V. osztály. Heti 1 óra. Ugy mint a tanterv előirja (59. oldalon).

VI. osztály. Heti 1 óra. Románia alkotmánya. A királyi hatalom. Felségjogok. Törvényhozás. Választói jog. Az ország kormányzása. Igazságszolgáltatás. Az ország bevételei és kiadásai, költségvetés. Egyesületi és sajtószabadság. A népkisebbségi egyezmény ismertetése.

A vonatkozó tankönyvek most vannak sajtó alatt s a közel jövőben meg is jelennek, addig a rendelkezésére álló eszközök igénybe vételével tanitsák tanitó afiai a közölt anyagot.

Kolozsvár, 1921. szeptember 22.

* * *

Szám: 3738—1921. **Körlevél.** Figyelemmel közoktatásügyi kormány által még 1919-ben kiadott Programa analitica-ban közölt óra-

beosztásra, valamint arra a követelményre, hogy a történelem és természetrajz már a IV. osztályban rendes tárgyként tanittassék, a következőket rendeljük el az 1921/22. iskolai évre.

Amint már a közölt tantervmódositásból is kitünik, a IV. osztály történelmi anyagát az olvasókönyvekbe beillesztett olvasmányok tartalmi tárgyalásával tartjuk ezidőszerint legcélszerübben feldolgozhatónak.

Evégből szükség van 1—1 óra többletre, minthogy a Programa analitica óravégösszegei mindenütt 1 vagy 2 órával többet mutatnak. Igy pl.:

a) az egy tanitós iskola órarendje hetenkénti 33 órát ir elő, melyből a történelemre $^1/_2$ óra, természetrajzra, szintén $^1/_2$ óra esik.

b) a két tanerősnél 24.32 óra mennyiséget állapit meg, ebből a IV. osztályban a történelemre és természetrajzra 1—1 óra esik.

c) a három tanerősnél 22—28+28 óra szerepel a IV. osztályban a történelem és természetrajz 1+1 órával stb.

Ez az óratöbblet elsősorban a III.—IV. osztályban nem külön tantárgyként szereplő történelmi és természetrajzi ismeretek nyujtására forditandó s ilyenformán a tartalmi olvasmány tárgyalási órák száma emelendő fel mindenütt.

A tananyag beosztásnál ezen óratöbblet felhasználása pontosan feltüntendő.

Ferencz József
püspök.

Kovács Kálmán
titkár.

E. K. T. gyülés.

Az Egyház Képviselő Tanács gyüléseinek tárgyait s határozatait az alábbiakban ismertetjük.

Augusztus 3-án:

1. A kolozsvári kollégiumi igazgatóság azon kérésére, hogy a 64—1894 főt. sz. a. életbeléptetett iskolai rendszabály 51. § 1. pontjának szabatos értelmezését adja, a székelykereszturi főgimn. igazgatóság és a nevelésügyi bizottság meghallgatása után E. K. T. kimondja, hogy amig a jelenlegi iskolai rendszabály van érvényben, addig az ének-, zene- és tornatanitó vizsgálati díjban nem részesithető.

2. E. K. T. a theol. akadémia reformja kérdésében kiküldött bizottságnak a theol. akad. hallgatóknak a tanári, illetőleg tanitói pályára kiképeztetése kérdésében adott jelentését tudomásul veszi és felhivja a theol. dékán afiát, hogy a theol. akad. hallgatókat a kérdés nagy jelentőségére a beiratkozás alkalmával figyelmeztesse és jelentkezés esetén a szükséges lépéseket és intézkedéseket tegye meg.

3. A Péter Sándor volt városfalvi, jelenben muzsnai lelkész afia által a városfalvi egyházközség, illetőleg ahoz tartozó egyes hivek irányában elmaradt szolgálati illetményei kiszolgáltatása iránt támasztott igénye tárgyában udvarhelyi egyházkör esperesi vizsgálószékének 156—1921. sz. megállapitását E. K. T. megsemmisiti s ezt az ügyet illetékes elbirálás végett az egyházköri közigazgatási birósághnak adja ki, mert a Szerv. Törvénynek az egyházi közigazgatási biráskodást szabályozó 175.

s köv. §-ai kétségtelenül köri közigazgatási birói eljárásra utalják az ügyet, melyben a lelkész és az egyházközség, illetőleg a hivek között a lelkészi illetmény kiszolgáltatása körül támadt vitás kérdés döntendő el. 1921. január 1. után, vagyis az idézett törvény életbelépte után, határozathozatalra tehát többé már nem az esperes, illetve esperesi vizsgálószék, hanem a köri közigazgatási bíróság illetékes.

4. E. K. T. az esperesi fuvar- és tiszteletdíjnak a körökben történt beszedése és meghatározása tárgyában tett elnöki intézkedéseket tudomásul veszi és a székelykereszturi egyházkör rendkivüli közgyülésén a fuvar- és tiszteletdíj tárgyában hozott határozat felett a püspök úr elnöklete mellett esperes, főgondnok és köri felügy. gondnok afiaiból álló bizottság véleményes javaslatának beérkezte után fog érdemben tárgyalni.

5. E. K. T. a székelykereszturi egyházkörnek a lelkészi fizetések rendezésére vonatkozó következő javaslatát véleményes javaslattételre kiadja az Unitárius Lelkész Körnek (Vári Albert elnök útján):

„Tekintettel arra, hogy a lelkész az egyházfenntartó oszlopai közül az, akin a legnagyobb teher, kötelesség nyugszik, s aki a legfontosabb helyet tölti be az egyházi tisztviselők közül az egyház egyetemében, a lelkészt végre-valahára értékelni kell a saját értéke szerint. Általában el is ismerik a lelkész fontosságát, de mihelyt anyagi segélyezésről van szó, azonnal felvetik a kérdést, vajjon a lelkész az egyháznak, vagy pedig az egyházközségnek a tisztviselője. A legmagasabb lelkészi fizetés nem haladja meg a tervezés szerint a 20.000 koronát s 30 évet szolgált lelkész alapfizetése 1600 kor., családi pótléka 800 kor., rk. háborús segély 6000 kor. stb. Nem jól van ez igy. Hivatásunk, erkölcsi voltunk, szolgálati küldetésünk követeli, parancsolja s épen ezért a papság önérzettel szól, kér, követel:

1. Az egyház tehát a lelkésznek alap- és mindennemű fizetését, képesitésének megfelelőleg, úgy rendezze, mint azon tisztviselőkét, kik hasonló, illetőleg egyenlő képesítéssel rendelkeznek. A fizetésben legyen fokozatos emelkedés, tekintet nélkül a szolgálati helyre.

2. 1921 után vegye figyelembe az egyház a szolgálati éveket s 10 (tíz) évi szolgálat alatt 1600 kor.; 10—20 évig terjedő szolgálat alatt 2400 kor.; 20—40 évig 3800 kor. alapfizetés, 1200 kor. gyermekekkénti családi pótlék állapíttassék meg.

3. A természetbeni fizetés minden év őszén pontosan értékeltessék s ha kevesebb a fizetés a kettőnél, a hiányt az egyház közpénztárából utalja ki a főhatóság; ha több, a többlet a közpénztárba minden esetben beszolgáltatandó. Minden lelkész az egyetemes egyház tisztviselője s minden egyházközség annak a tagja."

6. E. K. T. köszönettel veszi tudomásul a vallásügyi miniszter úrnak azon intézkedését, hogy 1920. jul. 1-től 1921. márc. 31-ig terjedő időre 8 esperes részére 6000 leu, a román fordító részére 6000 leu, a theol. akad. költségeire 15.000 leu összeget utalt ki. Tudomásul veszi E. K. T., hogy ezen összegeket, további intézkedésig, püspök úr az egyházi pénztárba beutalta.

7. E. K. T. a székelyudvarhelyi polg. fiúiskola tantestületének 1921. jul. 4-én tartott zárólése jegyzőkönyvét tudomásul véve, a legteljesebb elismeréssel mond köszönetet a polg. fiúiskola igazgatójának, valamint tantestületének azért az igazán tiszteletreméltó, önzetlen munkálkodásért, mellyel fajunk érdekében fáradoztak, bár hónapokon keresztül kicsiny

fizetésüket sem tudta utalni az E. K. T. Tudatja egyszersmind az igazgatósággal, hogy a felekezetközi megállapodásra való tekintettel az iskolát a jövő iskolai évben nem tartja fenn, annak működését beszünteti.

8. E. K. T. köszönettel veszi tudomásul a vallásügyi miniszternek azon intézkedését, hogy 88500 leu összeget utal ki nyugdijas lelkészi özvegyek, árvák és félárvák részére 1920. évi julius 1-től 1921. március 31-ig terjedő időre.

9. E. K. Tanács a brassói egyházközség kebli tanácsának esperesi úton felterjesztett határozatát az 1920. és 1921. évekre előlegezett lelkészi illetményeknek elfogadása tárgyában jóváhagyólag tudomásul veszi.

10. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. igazgatójának a székelykereszturi temetőben nyugvó jóltevőink sírja állapotáról az 1920—21. sk. évre szóló jelentését tudomásul veszi és néhai Marosi Gergely sírjának gondozását főgimn. igazgatóság munkakörébe utalja.

11. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. igazgatóságának előterjesztésére engedélyt ad arra, hogy a főgimn. tornakertjét, egyelőre egy évi időtartamra, a Székelykereszturi Athletikai Klubnak gyakorlás és versenycélokra, meghatározott feltételek mellett, átadja.

12. E. K. T. méltányló elismeréssel értesült arról, hogy sepsiszentgyörgyi és timafalvi Szentgyörgyi Mózes a székelykereszturi főgimn.-ban tanult székely fiuk, esetleg leányok, élelmezésére „Szentgyörgyi Mózes-alap" cimen 1000 leus alapítványt tett.

13. E. K. T. a romániai zsinat-presbiteri magyar és más nyelvű ág. ev. egyház elnökségétől megküldött deklarációt és testvéri üdvözletet őszinte együttérzéssel fogadja, arra alant következő válasziratot küldi és az üdvözletet az egyházi főtanácsnak is bejelenti.

A romániai zsinat-presbiteri magyar és más nyelvü ág. hitv. ev. összegyház Nagyméltóságú Elnökségének

Helyt.

A kereszténi testvériség mély érzetéből fakadó őszinte örömmel vettük Nagyméltóságodnak 10—1921. sz. a. püspökünk cimére küldött s püspökünk által 278—1921. sz. a. E. K. Tanácsunkhoz is áttett azon iratát, amelyben egy „Testvéri Szózat" közlése mellett tudomásunkra hozni méltóztatik, hogy f. é. julius hó 6. és köv. napjain Kolozsvárt megalakult a romániai zsinat-presbiteri magyar és más nyelvű ág. hitv. ev. összegyház.

Nagyméltóságú Elnök Úr! Mi is ittunk annak a hatalmas folyamnak életadó vizéből, amelynek első forrása a Wittenbergi vártemplom tövében olyan óriási erővel buzgott fel. Mi is örökösei vagyunk annak a szellemóriásnak, aki a világ tiltakozása ellenére is kibontotta a hit és lelkiismereti szabadság lobogóját. Luther lelkétől ittasulva jött haza Dávid Ferenc Wittenbergből s e lélek indításából lett az istenegység hitének elszánt apostola itt Kolozsvárt, s alapította meg Erdélyben az unitárius egyházat.

Azóta nehéz viszonyok között sokat küzdöttünk hitünk igazságáért s egyházunknak számtalanszor veszélyeztetett önkormányzatáért. Ezekben a küzdelmekben féltve és őrizve a miénket, megtanultuk becsülni a mások jogait és szabadságát. A mult drága emlékeiből megszentelt s a kiállott küzdelmekben megedzett lélek szeretetével és ragaszkodásával

fogadjuk az újonnan alakult egyház első testvéries megnyilatkozását. Bizalommal fogadjuk a felénk nyújtott jobbot abban a reményben és meggyőződésben, hogy közös célunk — az Isten országa — érdekében egy új és erőteljes munkás állott a mi sorainkba. Mert küzdelmeinknek és megpróbáltatásainknak nincsen vége. Új eszközökkel és új fegyverekkel áll szemben velünk a világ, hogy útunkban föltartóztasson s azt a fundamentumot, amely egyszer vettetett, fölforgassa. Minden erőnk és minden akaratunk egyesítésére lesz még szükség, hogy közös ellenségünkkel, a napról-napra előtörő destruktiv áramlatokkal megbirkózhassunk.

Mi szívből üdvözöljük azt az új munkatársat és küzdőfelet, akinek „Testvéri Szózatából" kicsendülő bátor és önérzetes hang már magában is biztosíték, hogy ezen mi reményünk nem lesz hiábavaló.

Az isteni kegyelem áldja meg első lépésüket s koronázza meg minden további nemes munkájukat.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt, 1921. augusztus 3-án tartott üléséből:

Ferencz József s. k., püspök. *Kovács Kálmán* s. k., titkár.

14. E. K. T. az aranyostordai egyházkör 1921. julius 14-én tartott rendes közgyülésének határozatát E. K. T. nem hagyja jóvá, hanem ismételten felhívja az egyházkört, hogy az Egyházi Főtanács által meghatározott nyugdíjilletéket az egyházközségekre, azok vagyoni helyzetét figyelembe véve, arányosan rójja ki, mint ez a multban is történt."

15. E. K. T. a koll. igazgatóság javaslatára a kolozsvári Unitárius Leányotthon felügyelőnői állására az 1921—22. isk. évre Péter Róza elemi isk. tanítónőt alkalmazza.

16. E. K. T. köszönettel veszi tudomásul, hogy a vallásügyi miniszter kiutalta a lelkészek állami fizetéskiegészítését 1921. április—junius hónapokra 297.934·25 L összegben.

17. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. igazgatóságának felterjesztéséből tudomásul veszi, hogy Pap Mózes tb. igazgató afia tanári állásáról való lemondását visszavonta.

18. E. K. T. a f. évi aug. 28-ára egybehívott Egyházi Főtanácsot a pénzügyi bizottság előterjesztése alapján folyó évi október hó 30-ra s köv. napokra halasztja el, mert a legfontosabb számadások megvizsgálásával, valamint a költségvetések egybeállitásával számvevőség, illetve pénzügyi bizottság augusztus hó végére nem készülhet el, annál kevésbbé, mert a gazdasági számadások még nincsenek beadva, a Közalap költségvetéséhez az adatok a tisztviselők és theol. akad. tanárok fizetését illetőleg még nem állnak rendelkezésre.

Egyuttal E. K. T. reméli, hogy október hó végére az egyház és állam közti viszony végleges rendezése tárgyában is fog tudni az E. Főtanácsnak előterjesztést tenni és esetleg egyes tisztviselői állások betöltése tekintetében is.

19. E. K. T. több kisebb jelentőségü folyó ügyben határoz.

Augusztus 17-én:

1. Titkár megteszi jelentését az elnökileg elintézett ügyekről április 30-tól junius 30-ig terjedő időt illetőleg.

2. E. K. T. engedélyt ad a székelyszentmihályi egyházközségnek rendkívüli erdőkihasználásra.

3. E. K. T. Cornisch C. Lajos dr. amerikai unitárius társulati titkár úr útján az Amerikai Unitárius Társulathoz köszönő levelet intéz. Ezzel kapcsolatban kimondja E. K. T., hogy az Egyházi Főtanács utólagos jóváhagyásának fenntartásával a kül- és belmissziók körébe tartozó kérdésekben szakszerű véleményadásra s a kapott utasítások értelmében való eljárásra az E. K. T. mellé „Missiói Bizottság" néven a főtiszt. püspök úr elnöklete mellett egy állandó bizottságot szervez. E. K. T. a bizottság részére utasításokat ad.

4. E. K. T. id. Albert Lőrinc bölöni ny. énekvezér afiának kérését visszaadja azzal, hogy nem áll módjában a benne foglalt kérést teljesíteni.

5. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. és internátus 1920. évi számadását illetőleg határoz.

6. E. K. T. a Tőkegyarapítási államsegély 1920. évi számadási és 1921. évi költségvetése tárgyában határoz.

7. E. K. T. a Főtanácsi Bizottságnak az E. Főtanács által figyelembevételre leadott általános jelentését tudomásul veszi s elnökséget felhívja, hogy az abban foglaltak figyelembevételére történt intézkedésekről E. Főtanács elé terjesztendő jelentést terjessze elő.

8. E. K. T. a kolozsvári kollégium igazgatóságának előterjesztésére a Berde tanári jutalmat az 1920—21. iskolai évre Uzoni Imre tanárnak adja ki.

9. E. K. T. a jogügyi bizottságnak 1918. XII. 31-ig vezetett naplóját irattárba helyezni rendeli el.

10. E. K. T. az aranyosfordaköri esperesnek 204—1921. ikt. sz. előterjesztésével szemben fenntartja előbbeni határozatát.

11. E. K. T. tudomásul veszi püspök úrnak a nagyenyedi filiában történt konfirmációról és a pünkösdi istentiszteletről.

12. Gálfi L. tanár, volt főjegyzőhelyettes beadja az E. Főtanács határozatát, mely a főtanácsi bizottság tagjainak (dr. Árkossy Gyula, dr. Költő Gábor, dr. Tóth György, dr. Várady Aurél, dr. Kiss Elek, Lőrinczy Dénes esperes, Pál Ferenc esperes, dr. Borbély István, dr. Elekes Dénes; póttagok: Lőrinczy István megválasztásáról szól; továbbá a nyugdij törvény 34. §. 1 bekezdése rendelkezésének helyes értelmezése ügyében. („Főtanács az E. K. T. 733—1920. sz. előterjesztését elfogadja és meghatározza, hogy a nyugdijtörvény 34. paragrafus 1. bekezdése rendelkezésének a helyes értelmezése, figyelemmel a 2. paragrafus 1-ső bekezdésében foglaltakra is, az, hogy az egyházközségek föltétlenül kötelesek a törvényben reájuk kirótt nyugdijilletékeket évente megfizetni úgy abban az esetben, mikor az énekvezéri állás nincs betöltve, mint abban az esetben is, ha az énekvezéri állás be van töltve ugyan, de az énekvezér a belsőemberi nyugdijintézetbe a 2. §. 3. bekezdése alapján nem lépett be. Ennek folytán utasitja az E. Főtanács az E. K. Tanácsot, hogy ezt a hiteles értelmezést, az esperesek útján az egyházközséggekel haladéktalanul tudassa s a szabályszerü nyugdijilletéknek a fentiek szerinti fizetésére köteles minden egyházközségtől gondosan leendő beszedése iránt 1921. január 1-vel kezdődő hatállyal szigoruan gondoskodjék s egyben a számvevőséget megfelelő ellenőrizésre hivja fel.")

13. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. igazgatójának megküldi a székelykereszturi konviktus részére az E. Főtanács által elfogadott szabályzatot.

14. E. K. T. az Egyházi Főtanács határozatát tudomásul véve közli a Theol. Akad. igazgatóságával, hogy a Theol. Akad. Szabályzatának 20. §-a következőleg módosul: „20. §. A lelkészjelöltek és hallgatók közül legátusokat küld ki azokba az egyházközségekbe, amelyek azt kívánják, az illető egyházközséggel történt megegyezés alapján. A kiküldést köteles mindenik lelkészjelölt és hallgató elvállalni. Az alól felmentést csakis megokolt kérésre a Theol. Akadémia igazgatósága adhat. A legátusokat ajánló levelekkel látja el s az illetőknek legációban végzett munkálkodását és magaviseletét figyelemmel kiséri. Ha a lelkészjelöltek és a hallgatók nem láthatnák el mindenik legációt, az illető hitoktatók, illetve főgimn. igazg. ajánlatára a kolozsvári és székelykereszturi tanitóképzőintézetek III. és IV., illetve a főgimnáziumok VII. és VIII. osztályos tanulói közül küld ki legátusokat. Szükség esetén az illető hitoktató ajánlatára más felekezetü gimnáziumi unitárius tanulót is küldhet legátusnak."

15. E. K. T. a pénztárvizsgáló bizottságnak az 1921. évi julius 23-án megtartott pénztárvizsgálatáról való jelentését tudomásul veszi.

16. E. K. T. maroskörі esperes afiának előterjesztésére engedélyt ad arra, hogy a nyárádszentmárton—csikfalvi egyházközség a templom és torony kijavitási költségei fedezésére 2000 leu összeget kölcsön felvehessen.

17. E. K. T. méltányló elismeréssel és igaz örömmel értesül arról, hogy Ferencz József püspök úr által az 1918. évi szeptember hóban tartott püspöki vizsgálatkor a tordai egyházközség részére tett egyszáz koronás alapitvány különösen a püspök úrnak 1920. okt. 15-én tartott gyémánt menyegzője alkalmából tordai lelkész-esperes afia buzgólkodása és tordai hiveink áldozatkészsége folytán 1921. mácius 20-án már 1060·97 Leura növekedett. E. K. T. püspök úrnak és neje őméltóságának az alapitványra nézve tett rendelkezéseit tartalmazó alapitó levelét elfogadja, azt jóváhagyja. Az alapitványért püspök úrnak és nejének, továbbá Lőrinczy Dénes esperes afiának és a kegyes adományokat tevő tordai hiveknek hálás köszönetét fejezi ki.

18. E. K. T. a korondi egyházközségnek a kért engedélyt harangok beszerzésére nem adhatja meg, mert elvi álláspontja az, hogy az egyházközségek harangokat csupán hiveik áldozatkészségéből szerezhetnek és erre a célra a közvagyonhoz nem nyulhatnak hozzá. Tekintettel azonban arra, hogy a korondi régi és áldozatkészségben szép és nemes ősi példákkal rendelkező egyházközségünk hivei még nem tudtak akkora áldozatot hozni, mely harang beszerzésre elegendő volna, E. K. T. engedélyt ad arra, hogy egy drb 150 kg. sulyu harang beszerzésére még hiányzó összeget az egyházközség pénztárából kölcsön vegyék 5% kamat mellett. A kölcsönvett összeget kötelesek a hivek áldozatkész adományaikkal a lehető leghamarább visszatériteni.

19. E. K. T. tudomásul veszi az Egyházi Fegyelmibirósághnak 1921. julius 29-én hozott következő határozatát: 1. A fegyelmi felelősségről szóló törvény 45. §-a értelmében Győrfi István theol. akad. tanár ellen fegyelmi eljárást és az 50. §. a) pontja értelmében vizsgálatot rendel el a következők megállapitására: a) mennyiben hátráltatta Győrfi

István távolléte a papnövendékek rendszeres tanmenetü kiképzését; b) mely időre s mily összegben vette fel fizetését az egyház pénztárából és Budapesten az ott megbizott illetékes esperes utján? s minő dijat fizetett ki az egyház a Győrfi Istvánt helyettesitő tanároknak? c) Távolléte alatt minő magatartást tanusitott? 2. A fegyelmi felelősségről szóló törvény 39. §., 40. §. továbbá 97. §., 98. §. értelmében a panaszlott részére képviselő rendeltetik dr. Abrudbányay Géza egyházi tanácsos személyében s erről a panaszlott értesittetik. 3. Az elrendelt fegyelmi vizsgálat foganatositására Ürmösi Kálmán tbiró egyházi tanácsos afiát küldi ki s az összes iratokat kezéhez kiadja.

20. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. igazgatóságának előterjesztésére ifj. Lőrinczi István tanárjelöltet az 1921/22. iskolai évre ugyanott 1921. szeptember 1-től kezdődőleg helyettes tanárnak alkalmazza.

21. E. K. T. theol. akad. dékán afiának előterjesztéséből örömmel értesül arról, hogy a Manchesteri Home Missionary College előljárósága püspök úr közbenjárására egy lelkészjelöltnek ottani ellátására 110 fontot, uti és másnemü előzetes költségeire 50 fontot ajánlott fel és ezért hálás köszönetét fejezi ki, melynek tolmácsolására püspök urat kéri fel. A felajánlott helyre E. K. T. az 1921/22. évre kiküldi Lőrinczy Dénes lelkészjelöltet.

22. A theol. akad. 1921/22. évi tantárgyfelosztásával kapcsolatban határoztatik: 1. E. K. Tanács előterjesztést tesz E. Főtanácsnak aziránt, hogy a Theol. Akadémián a rendszeres theologiai tanszéket, mely eddig nem volt betöltve, töltse be és alkalmazza erre a tanszékre 1921. szeptember 1. hatállyal dr. Boros György theol. tanár afiát, aki készségét jelentette ki az ószövetségi tanszékről a rendszeres theologia tanszékére való átmenetelre. Az E. Főtanács utólagos jóváhagyása reményében E. K. T. ezen intézkedést már most foganatositja 1921. szeptember 1-re. 2. Az igy megüresedő ószövetségi tanszéket illetőleg a theol. akad. Szabályzat 24. § a alapján előterjesztést tesz E. Főtanácsnak aziránt, hogy az ószövetségi tanszékre hivja meg 1921. szeptember 1. hatállyal dr. Kiss Elek kissolymosi lelkész afiát, akit E. K. T. f. évi szept. 1-től kezdődőleg E. Főtanács utólagos jóváhagyása reményében a megfelelő illetményekkel, melyeknek meghatározására theol. akad. igazgatóságát és pénzügyi bizottságot javaslattételre fölhivja, ideiglenesen alkalmazza.

23. E. K. T. Kiss Sándor kolozsi lelkész afiának azon kérését, hogy a jövő iskolai évben a theol. akadémián lelkipásztori gondozástant és egyházszertartástant adhasson elő, nem teljesitheti, mert a theol. akadémiai Szabályzat erre nem ad jogot.

24. E. K. T. méltányló elismeréssel értesül arról, hogy Bálint Albert lelkész afia az ifj. Hadházy József-alap gyarapitására 100 leu összeget adományozott.

25. E. K. T. Győrfi István theol. akad. tanár afiának Budapesten 1921. julius hó 31-én kelt beadványára következő határozatot hozza: 1. Győrfi István theol. tanár afiának theol. tanári állásáról f. év julius 31-én Budapesten kelt beadványában való lemondását tudomásul veszi, azt E. Főtanácsnak bejelenti és ezen theol. tanári állást fenti időponttól megüresedettnek jelenti ki. 2. Egyben figyelemmel arra, hogy ez E. K. T. által nevezett illetményei felfüggesztettek, a fegyelmi eljárás azonban jelenleg is folyamatban van, E. K. T. az illetmények kérdésében leendő döntés céljából fenti lemondó iratot a fegyelmi birósághoz áttenni rendeli.

26. E. K. T. Ébert András felfüggesztett lelkész fizetésének elvonása dolgában határoz.

27. E. K. T. a buni birtoknak a buni jószágkezelőség részére való átadás és a leltár felvétele tárgyában határoz.

28. E. K. T. a homoródujfalvi felekezeti elemi iskola ügyében határoz.

29. E. K. T. a kadácsi egyházközség jelentéséből méltányló elismeréssel értesül arról, hogy Marosi Albert szentábrahámi jegyző afia néhai unokatestvére, Marosi Miklós emlékére 200 leu urvacsorai alapitványt tett a kadácsi egyházközség részére.

30. Az egyházi reformok ügyében E. K. T. a következő határozatot terjeszti E. Főtanács elé:

Immár második esztendeje, hogy az E. K. Tanács 1919 jan. 11-én tartott ülésében 23—1919. sz. a. hozott határozatával egy ad hoc nagybizottságot küldött ki, melynek feladatául tűzte, hogy az egyetemes egyházi közvélemény által sürgetett egyház-alkotmányi szervezeti reformok irányai és alapelvei tekintetében az általános egyházi közóhaj irányelveit megismerve, azok tekintetében a kodifikációnál alapul szolgálandó elvi megállapításokat dolgozza ki.

Ez a nagybizottság eddig — a közismert viszonyok miatt — gyűlést még nem tarthatott. Az előkészítő munka azonban nem szünetelt. Ugyanis a nagybizottság munkájának megkönnyitése céljából az 1920. év folyamán a bizottság tagjai közül többen két terjedelmes füzetet adtak ki, amelyben az egyház mostani állapotáról és a szóba jöhető reformmunkálatok irányairól tájékoztató dolgokat közöltek s azokat a nagybizottság tagjaihoz eljuttatták.

Ezenkívül a jelen év folyamán egy újabb tájékoztató összefoglalás történt, amely az alkotmányszervezeti reformok alapelveit minden irányban kiterjedten röviden rendszerbe foglalta. A nagybizottság nehány tagja ezt a munkálatot is behatóan megbeszélte.

A megbeszélések rendjén a nagybizottság munkáját előkészítő bizottsági tagok jelentése szerint ezuttal is felmerült az az aggodalom, hogy az általános alkotmányszervezeti reformok — Egyházunk új államjogi helyzetére való figyelemmel — alaposan mindaddig nem valósíthatók meg, mig az egyház és állam közötti jogviszony rendezést nem nyer

Lényeges alkotmányjogi alaptételek ugyanis, mint pl. a legfőbb felügyeleti jog (jus supremae inspectionis) és a jus advocatiae kérdése, köre és terjedelme csak a tárgyalások rendjén nyernek újabb precizirozást, nem is szólva arról, hogy az egyházi önkormányzat sértetlen megóvása és fenntartása mellett egyéb kérdések is rendezésre várnak. Ezeknek az alapelveknek tisztázása előtt általános alkotmányszervezeti reformok megvalósitásáról szó nem lehet.

Felmerülhet olyan nézet is, amely ilyen helyzetben legalább részleges reformok keresztülvitelét sürgetné a legégetőbb kérdésekre kiterjedően. Ámde ennek ellene mond az a szempont, hogy az egyház és állam közötti jogviszony rendezése most már a püspöki homagialis eskü letétele után soká nem késhet, s igy merőben céltalan volna a még hátra levő rövid átmeneti időre a mostani bizonytalan helyzet számtalan nehézségét még ideiglenes reformok életbeléptetésével, kisérletezésével is sulyosbitani.

Mindezek alapján a E. K. T. tisztelettel kéri az E. Főtanácsot, hogy méltóztassék tudomásul venni, hogy az E. K. T. 23—1919. sz. a. kikül-

dött nagybizottságot mindezideig nem hívta össze, s egyben utasítani az E. K. T.-ot, hogy az egyház és az állam közötti jogviszonyok az alábbi elvi szempontok szemelőtt tartása mellett mielőbb leendő rendezése céljából szükséges tárgyalások megindítása végett minden lehetőt tegyen meg és e jogviszony rendezése után a nagybizottságot azonnali összehivása s a reformmunkálatok haladéktalan megkezdése iránt intézkedjék s az eredményről a jövő évi főtanács elé terjesszen részletes jelentést.

II. Ezzel kapcsolatosan mondja ki az E. Főtanács, hogy az egyház sok évszázados autnomiájához és azzal szoros összefüggésben a magyar unitárius egyháznak az anyaországban szakadt 9 ik egyházkört is magában foglaló eddigi szervezeti, most már nemzetközi egységéhez az uj államjogi helyzetben is törhetetlenül ragaszkodik s utasítja az E. K. Tanácsot, hogy ezeknek az alapelveknek a megindítandó tárgyalások rendjén feltétlenül szerezzen érvényt; figyelemmel arra, hogy más egyházak is élvezik ezt a nemzetközi szervezeti egységet, amely nélkül a különben csekélyebb számu tagokból álló unitárius egyház létének alapjaiban támadtatnék meg.

III. Egyházunk mai helyzetében létünkért aggodó minden egyháztagnak szorongó szívvel kell igy is jövendő sorsunkra gondolnia. A nemzedékünket sujtó rettenetes megpróbáltatások közepette kétségtelenül látjuk, hogy bármily szervezet, testület fenmaradása s élete csak úgy biztasitott, ha a szoros együttműködésben és összetartásban rejlő erkölcsi erőt a lehetőség legvégső határáig érvényre jutni segítik.

soha nem volt annyira lényeges, mint most, hogy az együttműködésben rejlő hatalmas erkölcsi és szellemi erőket jövendőnk érdekében tömörítsük. Az utóbbi évek eredményei megmutatták, hogy milyen nagy erőt és biztonságot képvisel az együvé tartozás érzete. Ezekből kiindúlva felhívja az E. Főtanács az E. K. Tanácsot, hogy főként angol és amerikai unitárius testvérekkel, de a világon másutt levő unitáriusokkal is szoros szervezkedésbe lépve tárgyalja, állapitsa meg jövendő szerves együttműködéseinknek intézményes lehetőségeit; az egyházi alkotmány-szervezet reformjánál legyen erre a szempontra is figyelemmel s az eredményről a jövő évi Főtanácsnak tegyen jelentést.

31. E. K. T. a kollégiumi igazgatóság előterjesztésére kimondja, hogy a Tarbut Országos Zsidó Iskola Egyesület Elnökségének kérésére — a kollégiumi tantermek bérbeadását illetőleg — mindaddig nem ad érdemleges választ, amig a régi kollégiumot a requirálás alól felszabaditani az Elnökség nem próbálja meg, vagyis amig ez irányban megindított lépések eredménye felől tájékozódást nem szerez.

32. E. K. T. a korondi egyházközségnek erdőértékesités iránti kérésében határoz.

33. E. K. T. az 1921/22. iskolai évre a tanári fizetések ügyében határoz.

Ezenkivül több iskolai ügy és kisebb jelentőségü folyóügy került határozathozatal elé.

Augusztus 30-án:

1. E. K. T. a tordai iskola 1921/22. iskolai évi megnyitását illetőleg határoz.

2. E. K. T. Varga Dénes tordai unitárius főgimn. igazgató és Palczer Károly tanárnak az igazgatás alól való felmentés iránti kérését teljesiti, őket az igazgatás alól felmenti és eddigi önzetlen, buzgó működésükért köszönetét nyilvánitja. Egyuttal iskolai felügyelő-bizottság előterjesztésére Major Sándor tanár afiát ideiglenesen főgimn. igazgatónak alkalmazza.

3. E. K. T. a debreceni unitárius leányegyházközség keblitanácsának megszervezéséről stb. való jelentést tudomásul vette.

4. E. K. T. Gálffy Zsigmond tanárt és Kádár Zoltán tanárjelöltet az 1921/22. iskolai évre rendes internátusi felügyelőkül, Barabás Béla tanárjelöltet kisegitő felügyelőül alkalmazza a kolozsvári főgimnáziumhoz.

5. E. K. T. legmélyebb sajnálattal veszi tudomásul, hogy dr. Tompa János kolozsvári iskolai orvosunk betegsége miatt kénytelen ez állásától megválni. Lelkiismeretes munkásságáért, melyet kollégiumunk érdekében kifejtett, hálás köszönetet és elismerést mond és sok éven át becsülettel, tudással viselt állásától való megválása alkalmából 1000 leu tiszteletdijat folyósit részére. Egészségtan tanárnak és iskolai orvosnak 1921. szept. 1-től 3 évi időre megválasztja dr. Márkos György afiát.

6. E. K. T. Ébert András székelyderzsi felfüggesztett lelkész felebbezése ügyében határoz.

7. E. K. T. dr. Ferenczy Géza egyházi főgondnok úrnak f. évi julius havában tett budapesti utjáról előterjesztett jelentésével kapcsolatban határoz.

Szeptember 5-én.

1. E. K. T. a theol. akad. reformja érdekében kiküldött bizottság jelentése alapján felhatalmazza titkár afiát, hogy a ma érvényben levő Theol. Akad. Szabályzat által kontemplált 6 tanszék anyagi szükségletének fedezésére nézve a vallásügyi miniszteriummal megegyezést keressen.

2. E. K. T. a tordai főgimnáziumnál az 1919/20—1920/21. iskolai években működött felügyelő-bizottságot megszünteti és annak elnöke, valamint minden egyes tagja részére elismerő köszönetet szavaz fáradozásukért. Kimondja, hogy az Egyházi Főtanács jóváhagyása reményében a tordai főgimnáziumnál két felügyelő-gondnoki állást szervez ideiglenesen. Az egyik felügyelő-gondnoki állás teendőinek elvégzésére E. Főtanácsig felkéri Gál Jenő egyházi tanácsos afiát. Egyben megszervezi az igazgatóságot és az iskolai gondnokságot. Az előbbinek működésére vonatkozóan elnökséget utasitja, hogy a kolozsvári és székelykereszturi főgimnáziumoknál érvényben levő szabályzatok alapján egy ideiglenes szabályzatot haladéktalanul léptessen életbe. Az utóbbinak működése körét illetőleg E. K. T. kimondja, hogy az iskola belügyeivel és tanügyi kérdésekkel nem foglalkozik, hanem kizárólag az iskola fenntartására vonatkozó társadalmi akciókat irányitja.

3. Több folyóügyben határozott.

Szükséges, hogy az énekvezértanító a lelkészkörnek tagja legyen?

Első kép: Két ifju halad a sík mezőn. Akadály sehol sem látható. Mindkettő az erő és rugalmasság szimboluma. Az első komoly, méltóságteljes, nyugodt kifejezéssel halad. Arca finom metszésü, keze sima, kulturált. Egész egyénisége vezetésre, irányításra predestinálva. A második gondtalan könnyedséggel, csintalan nyugtalansággal követi. Arca közönséges, az átlag ember arca; keze inkább a kérgesség felé hajló, durvább jellegü. Egész egyénisége a mindennapi, egyforma munka végzésére látszik rendelve,

De ime! Mi az a távolban, ami utjukba akadályt látszik gördíteni? Mi az, ami akadályozza céljaik elérését. Közeledvén a látomány felé, kitörő örömmel kiált fel az első: Ez nem akadály! hisz ez egy gyönyörüséges rózsaliget; életünk célja, hol boldogság, jólét, eszméink megvalósulásának álma vár reánk. Közbe szól a második: — Igen! Rózsaliget, de tövisekkel, melyek szúrnak, szaggatják testünket, tépik lelkünket! — Ah, az semmi, — felel az első — ide nézz! Az én kezem hivatva van a szép rózsák sértetlen szétnyitására! — Várj! — mondja a második — nem fogsz sokat elérni, ha az én durva kezemmel be nem nyúlok a tövisek tömkelegébe s erőm megfeszítésével nem segítek a munkában.

Második kép: Hajó a tengeren; kormányos, matrózok, utazó közönség. Sok-sok időn keresztül kormányos vezetésével a matrózok fürgén, kötelességtudóan végzik dolgukat. Mindenik a maga munkamezején megelégedett. Az utazó közönség nyugodt, gondtalan. Fejlődés, haladás tapasztalható e kis világ keretében.

De hah! az égen sötét fellegek tornyosulnak. Hullámok jönnek, mennek. Előbb kisebb, később nagyobb gyürükben. A nyugodt élet zavarva van. A lelkekre ráülepedik a gond, kétely, aggodalom. Gondolatok kergetik, váltják egymást. A hullámok recsegtetik a hajó bordáit, a láthatáron sötét sejtelmü szirtek tünnek fel. Kormányos, matrózok feszített erővel intézik a hajó biztonságát. De az utazó közönség lelke megnyugvást nem talál, az eddig bevált rendszerben nem bízik; kormányos intézkedéseivel, matrózok munkáival nincsen megelégedve. Részt kér a kormányzásban. Maguk a matrózok is már az önmeghasonlás előtt állanak; kormányos lelke már-már csüggedez; ugy látszik, hogy a szépen fejlődésnek indult élet semmivé lesz, midőn egyszerre derül az ég. A veszély mulik. Kormányos, matrózok, utazók új eszmékkel, gondolatokkal eltelve megnyugodnak, hogy ezekkel egy új életnek az alapjait ismét megvessék.

Harmadik kép: Két turista törtet egy csúcs felé. Mindkettő lelkében ott a vágy, főlebb-főlebb. Mindkettő törekvése: megelőzni a másikat. Mindkettő előnyöket hajhász az elsőség dicsőségeért. Képesek akadályokat gördíteni egymás utja elé. Mindenik csak a maga érvényesülését tartja szem előtt. Az egyenlő megközelítésben egyik sem lát kielégülést. Egyiknek hátránya a másikban kárörömet lenézést szül. Eme küzdelemben erőik felmorzsolódnak, a célnál tevékenységök meddő marad.

Ime a belső ember: *a)* egymás mellett; *b)* az egyházban; *c)* külön-külön.

Három kép; három kidomborítható ideál: *a)* együtt — a kiegyenlítő erők összetevésével — munkálni; *b)* egyet akarni az egyházban; *c)* egy cél felé törekedni.

A belső emberi munka eme hármas célja lelkünknek ideálja, e téren való működésünknek eszménye kell hogy legyen. Elhivatásunk parancsolja ezt.

Ha a lelkészkar és énekvezértanítói kar ezt érzi, akkor az énekvezértanítói karnak a lelkészkör működési körében való elhelyezkedési szükségessége adva van.

Ezzel együtt mindjárt adva volna a lelkészkörnek ily irányu egyik kibővített programja is: Átformálni a lelkeket az együttmunkálás valódi lehetőségére; leküzdeni ama gátakat, melyek ennek akadályai, megbeszélni az egyetakarás módozatait s végül nevelni az egyéneket, hogy a tökéletesség eszményi magaslatának eléréso mindenik félnek különkülön olyan érdeke legyen, mely egymás érdekeit nem sértheti.

Az egyháznak a maga szempontjából szüksége van oly őrállókra, kik az öntudatos, mindenoldalu nevelés hatásai folytán képesek — önállóan is — hivatásuk betöltését a magasabb érdekek szem előtt tartásával eszközölni. Olyan vezetőkre van szüksége, kik a függelem nyomása nélkül is azért lesznek jó vezetők, mert öntudatuk szabad megnyilvánulása őket ilyenekké teszi.

Az egyház eddig az ilyen irányú nevelést csak a papság részére biztosította. Az énekvezértanítók ily irányu nevelésére sokkal kevesebb gondot fordított s ezekre vonatkozólag épen ezen nevelés hiánya miatt fenntartotta s fenntartja a függelem kényszerét s ezen kényszer hatásától várja ezeknek az egyházi tevékenység vérkeringésébe való beilleszkedését. Ez a beilleszkedés — a csekély hányadot eltekintve — sehogy se megy teljes intensitással; nem épen a függelem természete és az énekvezértanitók megnövekedett abbeli tudása miatt, hogy egyenlő értéket adó munkájuk, a megfelelő nevelésben való részesítés mellőzésével nincs elismerve.

A lelkészkör feladata lenne — ez idő szerint — ezen segíteni Itt lenne alkalom, hogy a nyilt, egyenes gondolatok kicserélésével az együttműködés gátló akadályait felkutassuk s azokat, mint rosszakat, eldobjuk.

Azt az egyházias nevelést, melyet az egyház nem biztosított az énekvezértanítóknak, itt lehetőleg meg kell adni.

A papi munka gondolatokat, eszméket termel, hitet, vallást teremt. Az énekvezértanítói az érzelemvilág mélyitésével helyet készít a gondolatok, eszmék elraktározásának; az érzelmek nemítésével maradandóvá igyekszik azt tenni. A gyepes, tövises szíveket akarja szétnyitni a papi munka számára. Mindkét munka egyenlő értékű, nehéz munka, hol biztos eredmény csak az együttes, egyöntetü eljárással jön létre.

Akarni valamit, minden embernek vágya. Akarni szépet, jót, nagyot, ehez bizonyos kulturalap is szükséges. Egyet akarni kettőnek, többnek, ide már — a kulturalap mellett — bizonyos *önfegyelmezés* is szükséges. Minél nagyobbat s minél többen akarnak egyet, annál nagyobb az önfegyelmezés szüksége is.

Ahány fő, annyegyéniség, ahány szív, annyi érzés; ahány egyed, annyi akarat. Ahány gondolat;annyiféle körülmények befolyásolhatják az egyet akarást. Egyházi szervezetünk demokratikus természetü, hol minden egyed kifejezheti akaratát. Ezen különféle akaratok egy csatornába hozása nehéz munka, művészet, melyet hosszas tapasztalat, arra való rátermettség, bizonyos tapintat teremthet csak meg. A belső emberi munka legnehezebb része erre esik. E téren lehet csodákat mivelni, de lehet nagyon sokszor visszahozhatatlan bakklövéseket is ejteni. Törvények, rendeletek, szokások igen hamar csődöt mondhatnak. Normális, nyugodt viszonyok mellett talán lehetséges ezekre támaszkodni. De mikor a lelkek háborgásban vannak, mikor új gondolatok, új eszmék új irányelvek fészkelik bele magukat az emberi lelkekbe, — legyenek azok jók vagy rosszak — akkor a régi rögökön rágódva igyekezni az együttakarást kierőszakolni, képtelenség.

Egyházközségeink élete évek óta fönnti képet mutatja. A különféle akarat dühöng mindenütt. A különféle akarat megfékezése csak az önfegyelmezésre való neveléssel lehetséges. Önfegyelmezésre van ma szüksége nekem is, másnak is és mindenkinek. Az önfegyelmezés művészetét kell beoltani a papi, énekvezértanítói lelkekbe, de a hivekébe is, hogy a kedélyek csillapultával egyöntetü akaratra juthassunk s a veszély elmulát ne külső tényezők megszüntétől várjuk.

Itt van a lelkészkörnek második hivatása. Gondolkozni, töprengeni, miként lehet à lelkeket önfegyelmezésre nevelni. Ezért tartom szükségesnek, hogy az énekvezértanítók is részt vegyenek a lelkészkörben.

Isten az embert nem rabszolgaságra, hanem szabadságra teremtette. Csak a szabad ember fejtheti ki Isten által adott szép tehetségeit. Csak a szabadság mellett fejthetjük ki mindama rendelkezésünkre állható erőinket, melyek által a tökéletesség felé fölebb, fölebb haladhatunk s ez által betölthetjük isteni elhivatásunkat. Minél több egyéni nevelést adni tehát úgy az egyeseknek, mint a szervezetek tagjainak. Minél több jóságot, igazságérzetet, becsületességet, önzetlenséget oltani a szívekbe, hogy az irigység, kapzsiság, önzés gátat ne vethessenek a szabad fejlődésnek, a becsületes munka érvényesülésének; önzők, irígyek, kapzsik, haszonlesők vagyunk s ezek által emelünk úgy önmagunknak, mint társainknak gátat igaz törekvései elé. Nevelnünk kell önmagunkat — ez idő szerint sehol másutt — mint a lelkészkörben. Mindaddig, míg valódi, nemes értékekké kiművelve nem vagyunk, az egy cél felé való törekvésünk sincs biztosítva. Erőnk fölmorzsolódik az egymás marásában s a célhoz jutva tehetetlenül kell érezzük, hogy képtelenek vagyunk a cselekvésre.

Lelkészkör feladata nyesegetni rossz szokásainkat, ápolni nemes tulajdonságainkat.

Összefoglalom az elmondottakat. Annyira kiképezni magunkat szellemileg, erkölcsileg, érzésileg, vagyis annyi valódi értékeket termelni önmagunkban, hogy az biztos támasza lehessen hivatásunk betöltésénél a független, szabad elhatározó cselekvésre; mert csak ez a független, szabad elhatározó cselekvés képesítheti az embert hivatásának, öntudatos, becsületes betöltésére. Mert a független, szabad elhatározó cselekvés képesít arra, hogy — kényszerhatás nélkül is — azt a célt szolgálja, melyre Isten elhivott s mely egyetemes egyházunk céljait is teljes egészében fedi.

Szükséges-e, hogy az énekvezértanító tagja legyen a lelkészkörnek?

Én annak tartom.

Nagyajta, 1921. augusztus 2.

Erdős Mihály
énekvezértanító.

Egy vasárnapi szent óra Budapesten.

Folyó évi április 17-én Budapesten járván mint buzgó unitárius ember felkerestem hitünk templomát. Igaz lelki örömmel láttam, hogy a hívek zsufolásig megtöltötték az immár szüknek bizonyult templomot. Csak természetesnek találtam, hogy a közönség zömét az erőshitü és vasakaratu uj budapesti polgárok — az erdélyi magyarok és székelyek — alkották. Egy eleven darab Székelyföld Budapesten.

Minő lélekemelő és felséges dolog volt hallani ezer ajakról az ég felé szálló zsolozsmát: „erős várunk nekünk az Isten!" Józan Miklós püspökhelyettes együtt énekelte hivei seregével a meg nem törhető hitvallást. És ha van a szivnek és léleknek mélysége: ez az ének annak is a legmélyebb forrásából buzgott fel őszintén, lelkesen, imponálóan. A szent beszédet Biró Lajos budapesti lelkészünk tartotta, alapigéül Lukács evangeliuma 10 rész 25—37 verseit véve az irgalmas szamaritánus felebaráti szeretetéről és cselekedetéről. Valódi lelkiélvezet és gyönyörüség volt hallgatni az ifjú szónokot, amint fenkölt szellemben, ihletett ajakkal, költői magaslatokon és tenger-mélységben járó tartalmas beszédben fejtette ki a hallgatóság előtt, hogy mi a felebaráti szeretet. S mikor a lélektan legfinomabb analysise szerint elemeire bontotta és újból összeállította a felebaráti szeretet fogalmát, a legremekebb szónoki fordulattal azt kérdezte hallgatóitól: „tudjátok-e már most, hogy ki a ti felebarátotok! . . . Elmenvén ti is, aképpen cselekedjetek. Amen!"

Szem nem maradt szárazon, szív nem ment ki üresen templomból. Én Józan püspökhelyettesnek gratuláltam a papjához, a papnak pedig önmagához. Engem különösen is megörvendeztetett a beszéd, mert alapigéit képező bibliai esemény szinhelyén magam is személyesen jártam, midőn 1906 nyarány a szent földre zarándokoltam.

A következő vasárnapon Józan Miklós prédikált szinn „telt ház" előtt aval az Istenáldotta költői tehetséggel és szónoki képeég gel, amelyre mindnyájan büszkék vagyunk.

Érdeklődtem a budapesti egyházunk állapota iránt. Lelki örömmel értesültem, hogy a templom és a bérpalota immár tehermntesen, a mienk a hívek száma meghaladja az ötezret, a szaporodás mndennapos. Sőt az egyházközség — hála a Gondviselésnek — olyan anyagi helyzetben vant hogy valóságos jólitevője, gyámolitója sőt édesanyja az Erdélyből menekült hittestvéreinknek. Józan püspökhelyettes és Biró lelkész valóságos apostolmunkát végeznek erdélyi hiveink érdekében. Az iskolás gyermekeket iskolába juttatják, tandíjaikat fizetik, az egyetemi hagllatóknak „Dávid Ferenc ifjúsági kör" címen internátust tartanak fenn, a budapestre érkező erdélyi magyarokat 200—500—1000 kor. segéllyel látiák el, a munkát és állást keresőket munkához és álláshoz juttatják.

Jellemzőnek találok egy esetet. Egy napon Józan keresztelni ment Gödöllőre. Onnan csaknem egy napi időtöltés és vasúti vagy villamos utazás után visszajövet megkérdeztem tőle, hogy mennyi keresztelési díjat „stolát" kapott, mert máig sem felejtem el, hogy néhai Simó János tordai lelkészbarátom egy ilyen alkalommal egy sárgaszínű dohánycsomagoló papirból 20 az az húsz krajcárt, helyesebben mondva egy darab „kétpiculást" bontogatott ki a sok papirból, amit a stola cimen kezébe nyomtak. Józan pedig elővett egy könyvet, amelyben a keresztelő szülők — erdélyi menekül hivatalnok-család — elismeri, hogy aznap Józantól 1000 koronát vett fel hálás köszönettel.

Igy néz ki valójában a budapesti unitárius egyházközség és ilyen munkát végeznek annak lelkipásztorai. Ha Szilveszter pápa annak idején elmondhatta az Urnak 1000-ik esztendejében, hogy ő csak „apostoli", de Szent István király — aki a kereszténységet Magyarországon elterjesztette — valódi apostol": akkor mi is egész nyugodtan elmondhatjuk az Urnak 1921-ik esztendejében, hogy Józan püspökhelyettes és az ő hű munkatársa, Biró Lajos igazi és valódi apostolok. Akik nem a templomfalakat döngetik szép frázisokkal, hogy aztán tovább semmit ne tegyenek, hanem mindennap cselekszik és gyakorolják Jézus tanait, a felebaráti és emberszeretet parancsait és mint szerető anya a gyermekét: ugy gondozzák az unitárius egyház és annak tagjai szellemi és anyagi érdekeit és bodogulását. Bennük testet ölt az ige, ők élő példányképei az igazi unitárius embereknek, az igazi unitárius lelkipásztornak. Ők egy kis oázisra visszavarázsolták a Krisztus utáni első századok igazi keresztény életét. Lelkesen gondozzák a mustármagból keletkezett budapesti egyházat, annak tekintélyt szereztek és azt napról-napra gyarapitják. Nekem alapos reményem van arra, hogy ők apostoli munkájukkal felépitik Magyarországon az unitárius szent Siont. Adassék nekik minden igaz unitárius ember részéről tisztesség és elismerés.

Torda, 1921. julius 24.

Dr. Simándi István.
ügyvéd.

HIREK

Lelkészköri közgyülés. Mivel költség kimélés szempontjából névre szóló meghivókat nem küldhetek, ezúton hozom a tagoknak és érdeklődőknek tudomására, hogy az augusztus 27-re hirdetett lelkészköri közgyülést október 29-én d. e. 9 órakor kezdődőleg Kolozsvárt az unitárius kollégium disztermében a következő tárgysorozattal tartjuk meg: 1. Imádságot mond Kovács Lajos brassói lelkész. 2. Elnöki megnyitó. 3. Felolvasnak: Orbán Lajos ujszékelyi és Árkosi Tamás fogarasi lelkészek. 4. Jelentések. 5. Inditványok. 6. Tisztújitás. Kolozsvár, 1921. szeptember 19. *Vári Albert* elnök.

Az Unitárius Irodalmi Társaság közgyülése. Az U. I. Társaság f. évi okt. 29-én d. u. 4 órakor tartja második évi rendes közgyülését

a kolozsvári unitárius kollégium dísztermében, melyre a Társaság tagjait s az érdeklődőket ezennel meghívjuk. Kolozsvárt, 1921. szept 23. *Ferenc József* elnök, *Dr. Ferenczy Géza* igazgató. *Dr. Borbély István* főtitkár,

A Dávid Ferenc Egylet közgyülése. A D. F. E. tagjait és barátait tisztelettel meghivom közgyülésre Kolozsvárra 1921. okt. 29-ére. Több év óta most kínálkozik alkalom, hogy összegyűlhessünk a főiskolánk dísztermében. Gyűlés kezdete d. u. 5 órakor. Kérjük a fiókegyleteket, szíveskedjenek jelentéseiket és számadásaikat beküldeni. Kolozsvárt, 1921. szept. 23. *Br. P. Horváth Kálmán* elnök. *Dr. Boros György* főtitkár.

Sándor János (1883—1921). Székelykereszturi gimnáziumunk egykori nagynevű igazgatójának a fia. Anyai ágon Kiss Mihály volt árkosi lelkész unokája. Családi tradiciói az egyház szolgálatába vonzották. Sokoldalu képességgel volt megáldva. Nyugtalan lelke több irányban kivánt érvényesülni. Végül is a művészet szolgálatába állott. Az ifjúság és tanártársai bizalmát és szeretetét hamar kiérdemelte. Azonban nehéz idők következtek reánk és intézetünkre. Minden embernek kettő sőt akárhányszor három munkáját is kellett végeznie. Sándor János nem vonakodott a munkától. Annál is inkább, mert a megélhetés gondjai nőttön nőttek s szinte kényszerítőleg követelték ujabb meg ujabb jövedelmi források megnyitását. Azonban ezzel erejét s tehetségeit szétforgácsolta, idegzetét pedig felemésztette. A szépen lendülő élet belefuladt a gondok tengerébe. Augusztus 31-én nagy részvét mellett temettük el az unitárius kollégium előcsarnokából, hól a gyászszertartást Vári Albert vallástanár végezte. Tanártársai és az intézet nevében dr. Gál Kelemen igazgató, az ifjuság nevében pedig Jakab Géza VIII. g. o. tanúló búcsúzott tőle. Mi is az elismerés koszorúját teszük a frissen hantolt sirra azzal a kívánsággal, hogy adjon csöndes nyugodalmat az életharcában elfáradt lakójának.

Az Unitárius Irodalmi Társaság vándorgyülései. Az U. I. T. f. évi, október 9-én d. u. Kökösben, október 10-én este Brassóban vándorgyülést tart. Kökösben Orbán Lajos lelkész, Brassóban Vári Albert vallástanár fognak előadást tartani. Az érdeklődőket ezúton is meghívja az elnökség.

Harangszentelési ünnep. A fiatfalvi unitárius egyházközség 1921. október hó 2-án délelőtt fél 11 órakor harangszentelési ünnepélyt tart, amikor 1., imát mond Kelemen Sándor lelkész, 2., beszédet tart Lőrinczi István esperes, 3., a harang beszerzését ismerteti Geréb Zzigmond lelkész.

Irodalom. Az Unitárius Szószéknek legujabb füzetét (3. szám) és Ürmösi József lelkésznek „Igehirdetésünk kivánalmai" c. homiletikai tanulmányát lapunk közelebbi számában fogjuk ismertetni.

Dr. Kiss Elek. Lapunk más helyén ismertetjük az E. K. T. azon intézkedését, mellyel dr. Kiss Elek kissolymosi lelkészt a theol. akadémia ótestamentomi tanszékére tanárul meghivta. Dr. Kiss állását már el. is foglalta. Amikor jóleső érzéssel tudatjuk főhatóságunknak e ténykedését, azon reményünknek adunk kifejezést, hogy dr. Kiss újabb munkakörében ép olyan nemes ambicióval fogja szolgálni egyházunkat, mint eddig tette. Munkájához Istennek áldását, tanítványainak szeretetét s környezetének jóakaratát kívánjuk!

A háromszéki unitárius fiók Lelkészkör ez év aug. hó 11-én tartotta közgyülését Brassóban.

A közgyűlésnek különös érdekességet kölcsönzött az az esemény, hogy azon énekvezér és unitár. fel. népiskolai tanitó afiai először vettek részt, mint a Lelkészkör rendes tagjai. Lelkészkörünk ugyanis egyhangú határorozattal kimondotta, hogy — tekintettel arra a közös célra amelyért egyforma szeretetteljes buzgósággal kell ma munkálnia mind a lelkésznek, mind a tanítóknak; tekintettel a közös munkamezőre, amelynek talaját közös munkával kell előkészítenünk a megvédésre — a legnagyobb szeretettel fogadja körébe szolgatársait, munkatársait; hogyha közös a cél, ha megosztódik a teher, legyen közös a hely is, ahol azoknak a céloknak munkálásáról, a terhek megkönyítéséről, az egyforma, munkások között eszmecsere folyik.

Tanító afiai a legnagyobb örömmel is fogadták szeretetteljes meghívásunkat. Reméljük, hogy ezáltal még erősebbé tesszük és neveljük bennök is az *egyházias szellemet*, a *hovatartozandóság* fontos érzetét; másfelől a belső emberek közötti, annyira szükséges *egyetértés* szellemét az *egymás munkájának megbecsülését, kellő értékelését*, az egymásiránt-való *kölcsönös* tiszteletet és szeretetet. Adja Isten, hogy sikerrel járjon, — nem a magunk — az Egyház magasabb érdekéért!

A közgyűlés tárgysorozatának keretében Löfi Ödön bölöni lelkész elnök tartalmas megnyitóban vázolta a mának nagy feladatait, melyeknek megvalósítása a lelkészekre és tanítókra vár. Megnyitójával mintegy előkészítette az útat a következő inditvány megtételére, melyet a Lelkészkör területén levő unitár. vallású tanitók, tanítónők és énekvezéreknek a Lelkészkör r. tagjai sorába fölvétele tárgyában, Taar Géza nagyajtai lelkész terjesztett a közgyűlés elé. Az inditványra a Lelkészkör egyhangú határozattal kimondta, hogy r. tagjai sorába, a r. tagokat megillető jogokkal és kötelezettségekkel fölveszi a f. Lelkészkör területén működő énekvezér, az unitár. fel. népiskoláknál működő unitár. vall. tanító és tanítónő afiait, valamint az e körben más jellegü népiskoláknál működő unitár. vall. tanítókat is, utóbbiakat azonban csak ezirányú határozottan kifejezett kérésük esetén csupán. Hasonló lépés megtételére fölir az Ált. Lelkészkörhöz is.

Erdős Mihály nagyajtai énekvezér-tanító: *Szükséges-e, hogy az énekvezér-tanító a Lelkészkörnek tagja legyen?*" c. olvas föl. Az értékes felolvasás mai számunkban külön van közölve.

Benedek Gábor kökösi lelkész a *népiskolai vallástanitás hiányairól s ezirányban jövendő teendőinkről értekezett.* Az értékes megjegyzéseket sajnos az idő rövidsége miatt nem tehettük megbeszélés tárgyává, de a felolvasás kérésünkre remélhetőleg valamelyik egyh. lapunkban közölve lesz. Fölhivjuk reá olvasóink figyelmét.

Apróbb tárgyak megbeszélése és inditványok letárgyalása után, a mindvégig élénk menetü gyülés véget ért.

Sok ehez hasonlót Háromszéknek! *ra.*

Kérelem. *Káli Nagy Imre* tanárjelölt midőn 1916 junius utolsó napján katonai bevonulása előtt szüleihez utazott, könyveit egy 80 kilónyi ládában állitólag a kolozsvári unitárius kollegiumban helyezte el. — Tisztelettel kérem azokat, akik e ládáról vagy a könyvek sorsáról bármit is tudnak, sziveskedjenek engem arról értesiteni, *Kelemen Lajos* tanár, Cluj—Kolozsvár, unitárius kollegium.

Teológus bál. A főtanács alkalmával teológusaink a kolozsvári kollégium tornatermében nagyszabásu bálat rendeznek. A műsorral egy-

beköttött bál — melyen Gyallay Domokos tanár és Pongrácz Ádám zongora művész is szerepelnek, október 29-én lesz.

Az Unitárius irodalmi Társaságnak alapitó tagjai. Miután alapitó tagjainknak befizetett alapitó dijukról elismervényt eddigelé nem adtunk, most itt, nyilvánosan nyugtázzuk befizetéseiket.. Ferencz József püspök (500 leu), dr. Ferenczy Géza főgondnok (10.000 leu), Halmágyi Gábor kulturmérnök Brassó (250 leu), Sigmond Tamás Kökös (500 leu), Tana Samu ny. pénzügyigazgató Segesvár (500 leu), Péter Sándor lelkész Székelymuzsna (500 leu magyar hadikötvényben), Ferenczy József gyógyszerész Vajdahunyad (500 leu), Barabás András köri f. ü. gondnok (500 leu), Sigmond József lelkész és neje (500 leu), Homoródjánosfalva (500 leu), Nemes Nagy Lajos adótárnok Okland (200 leu), Pál Dénes lelkész Gyepes (500 leu), dr. Borbély István tanár főtitkár (80 leu), Székelyderzsi, Oklándi, Szentgercei, Nagyszebeni és Fogarasi egyházközségek (mind 500—500 leu), Homoródszentpáli egyházközségünk (350 leu).

Ezt az illusztris névsort azzal a jóleső érzéssel adjuk át a nyilvánosságnak, hogy napról-napra növekedik azoknak száma, akik átlátják, hogy mi unitáriusok, a világkulturába akkor tudunk igazán belekapcsolódni, ha betudjuk ott bizonyitani az egyetemes közmüvelődésre értékes voltunkat. Ezt ez időszerint csak az erkölcsi értéktermelésnek sokszorositása utján tudjuk elérni; azáltal, ha minél több jó és hasznos olvasni valót, minél olcsóbban adunk közönségünk kezébe. Ehhez pedig anyagi erő kell A fent kimutatott és befizetett összegek az Unitárius Irodalmi Társaság kulturális munkájának alapját vetették meg. Hiszszük, hogy a névsor minél előbb ki fog bővülni s Társaságunknak pénztőkéje megnövekszik. Erre annál hamarább szükségünk lenne, mert a beálló 1922. esztendőben Társaságunk meg szeretné jelentetni a régóta szünetelő Keresztény Magvetőt s önálló könyvkiadványokkal is gyarapitani akarná tudományos és népies unitárius irodalmunkat.

Épen ezért, ez uton is kérünk mindenkit, magánosokat épen úgy, mint egyházközségeket, hogy lépjenek be az Unitárius Irodalmi Társaságba. Bővebb tájékoztatót nyújt főtitkárunk (dr. Borbély István tanár Kolozsvár, Unitárius Kollégium.)

Dr. Ferenczy Géza, s. k.
az U. I. T. igazgatója.

Göncz Károly unitárius lelkész augusztus 24-én életének 70-ik évében Székelyszentmiklóson elhunyt.

Szerkesztői üzenetek.

K. P. (Torda) Asszonynépén (Alsófehér vm.) jelenleg nincsen más emléke az egykor ott virágzó unitárius egyházközségnek a falu felső végében levő unitárius temetőnél. A sirkövekkel diszitett vizválasztó dombnak ma is „Unitárius Temető" a neve. A már nehezen kibetüzhető feliratok Járai Ferencné, szül. Taar Amáliáról, Muzsnai Márton vincellérről, Járai Lajos birtokosról, Magyarosi Benjamin birtokosról emlékeznek meg, kik mind aranyosrákosi származásuak voltak. Több sirkő feliratát már nem lehet kiolvasni.

Jelenben ifj. Csekme Ferencné, szül. Borbély Anna az asszonynépi pár unitárius léleknek gyámolitója.

Az Unitárius Irodalmi Társaság közleményei.

Nekrolog.

Mikor vonója forrón illeté,
Élt, lelke volt a négy kis hurnak.
Édes csudákat álmodott belé
És e csudák szivekre hulltak.

Bús szordinós volt, jó szive bohó.
Csellójából búgott élete:
Bűvös sirám, oly vágyó, zokogó,
Csapongó kedv, könnyekkel tele...

A csellón egyszer elpattant a hur
S elnémult a zengő fájdalom...
Művész keze fáradtan vissza hull...
Örök pauza: csöndes sirhalom.

Ürmösi Károlyné.

Az uj élet vallása.

„A Religion for the new day." — „Az uj élet vallása."

Irta: *Dole Károly,* bostoni lelkész.

Dole Károly amerikai (bostoni) lelkész az amerikai unitárius társulat utján hozzánk juttatta „A Religion for the new day" („Az uj élet vallása") cimü és 1920-ban Newyorkban megjelent müvét. Az alábbiakban e munkának tartalmát és gondolatmenetét ismertetjük.

A közelmult évek nagy tanulságai különösen a vallásos élet és gondolkodás megujhodását, sőt elváltozását mozditották elő. A legtöbb lélekben feltámadt a kérdés: Mi értéke van az olyan vallásnak, mely békében él a háboruval, segiti annak barbár előnyeit s különböző nyelveken ugyanazon egy Istenhez imádkozik, hogy győzelmet nyujtson saját gyermekei leverésére? Az uralkodó, a hagyományos, a népszerü vallásokban már a haldoklás jele az, midőn uralkodó eszméik konvencionálisokká válnak s az eszmék nem a kor irányitására szolgálnak, hanem épen a civilizáció összes eddig elért eredményeit rombolják le. A létező vallások közül mutasson bárki is egyet, amely egy háboruban álló világnak hatásos evangeliumot tudjon adni. Ezzel szemben inkább azt látjuk, hogy maguk a nagy népszerü valiások a világkatasztrófával szemben nemhogy hivatásuk magaslatán állottak volna, hanem épen saját nagy hibáik meg nem látásával a romlás okozóivá lettek. A világ tele volt arroganciával, — mert az Egyház templomaiban az önteltséget táplálta; a világ széthuzó kasztokká alakult — mert az Egyház sohasem lett demokratikussá; a világ gyors lett a haragra — mert az Egyház sohasem gyakorolta a megbocsátást; a világ az önzésben látta az élet célját — mert a vallás és tanitói levetkőzték az önzetlenséget. A ha-

gyományos, népszerü vallások már ennélfogva nem adhatják meg hivőiknek a béke, az öröm, a biztosság, a lelki hatalom érzetét, mert kizökkentek az élet forrásaival való összeköttetésből.

A krédók, a dogmák, az ősi tekintély alapján nyugvó hagyományok világa ma már a legkiáltóbb ellentétben áll a fejlődés talapzatán nyugvó és sokkal szélesebb látókört nyujtó élettel szemben. Legszembetünőbb bizonyíték erre az, hogy a hagyományos, népszerü egyházaknak és vallásoknak igen kevés, vagy semmi szavuk sincs korunk társadalmi és gazdasági nagy problémáinak megfejtésével szemben; a mig a külső életben elismerik a fejlődés elvének érvényesülését, a lélek utjaihoz nem engednek hatolni semmi uj erőt. Nagyrészt ma is a Ptolemaeusi csillagászat, a Genesis első része és a kegyesség nélküli zsidó zsoltárok hatása alatt igyekszik tanaiban érvényesülni, telitve a régi pogány világból hagyományképen átvett s a mai korban teljesen értéktelen költőiséggel. Milliók imádkozzanak ebben a képzeleti világban — és élnek és munkálkodnak egy másikban, mintha a világegyetemen teljesen kivül állanának.

De az u. n. szabadelvü gyülekezetek és a judaisták sem állanak előbb. Az „Isten országának" a modern világban való megvalósításáért pl. egy lépést sem tudnak tenni. Legfőbb oka ennek az, hogy ugy az orthodoxok, mint a liberálisok társadalmi összeköttetés és öröklés révén lettek mind olyanokká, s félnek megtörni azt az egységet, mely ilyen ingatag alapokon köti őket össze, vagy pedig irtóznak a népszerütlenségtől és a rájuk hárulandó felelősségtől.

Az élet ezzel szemben ujabb és ujabb erőket produkál, melyek összetettebbé alkotják az ember tudományos és társadalmi viszonyait s természetszerüleg alkotja meg amaz uj gyakorlati vallást, mely lépést tud tartani a tudással, félelem és háborus jelszavak helyett erőt ad a lélekbe s többé nem dajkálja az emberi büszkeséget, önzést és irigységet a militáristák, bankárok és ravasz politikusok hazug utmutatásai nyomán.

Az uj vallás kizárólag a lelki élet alapján nyughatik, mert az ember csak a lelki élet birodalmához tartozik s az emberiséget csak lelki erők kötik össze. Más erő nincsen bennünk, amit jobban megismerhetnénk és hasznunkra fordithatnánk. Hatalom, gondolat, szépség, jóság, szeretet mind lelki tulajdonok s ezek nélkül magát az embert is el kellene gondolnunk a világból, amelyben érvényesülhet. Az anyag is végelemzésében lélek. A lélek birodalma és hatalma végtelen — s egyedül a végtelenség gondolata az, mely minden embert egyenlőképpen alkalmassá tesz arra, hogy a lélekben hinni tudjon s igy biztositsa fejlődését.

Hozzá kell immár szoknunk a lelki evolucio gondolatához. Többé nem gondolkozhatunk ugy a vallásról, mint amely egyszersmindenkorra

kinyilvánittatott, készen és tökéletességben adatott, mert ezen az uton csak más emberek hagyományos vallását követhetjük, mely nem alkalmazható a megujhodott kor szükségleteihez és gondolataihoz. — A nagy háboru megmutatta, hogy a világ még mindig barbár állapotban van — de megmutatta azt is, hogy mindvégig nem akar abban maradni. Ha elismerjük az evolucio elvét fizikai értelemben, miért ne fogadhatnók el azt a lelki életre való viszonyaiban, mely sokkal szebbé és tökéletesebbé teszi morális valónkat?

A farizeus világ már kiélte magát, mert semmi szükség sincsen arra, hogy az ember büszkeségét és öntudatbeli érzékenységét ápoljuk, mert ezek lehetetlenné teszik a társas élet körforgását. — Nincs szükségünk Übermenschekre, mert az igazságot, könyörületességet, alázatosságot minden egyes ember önmaga erejéből gyakorolhatja. A Szentbernáthegyi kutyák felkeresik az elveszett és beteg utasokat az ismeretlen hegyek között; a ló mikor fut, a méh mikor mézet gyüjt, a venyige, mikor meghozza a szőlőfürtöt, sohasem várnak arra, hogy azt nekik megköszönjék. A szerény emberek sohasem félnek szerénységüktől és annak következményeitől, de a hatalom, a mások feletti erőszak ördöge mindig csak arra gondol, hogy azt elveszitheti. Az ember egyéni akaratának szabályozására kell forditanunk teljes figyelmünket, hogy elérhessük a legfőbb jót, mert a legfőbb jó: az ember *jó* akaratának érvényesülhetése. A tömegnek nincs egységessége, nincs meg az a lelki ereje, mely variaciók nélkül összetartsa. Ha a jóra vezetik, jobb az angyaloknál; ha a rossz felé irányitják, minden ördögöt felülmul dühe. A változásnak, a megtérésnek ugy kell jönnie, hogy benne legyen teljes akaratunk *minden* jóra, — „ezt az egyet cselekszem, minden egyéb elveszett előttem". Csak igy tudjuk kiküszöbölni mindazt, amit rossznak nevezünk.

A rossz sem nem elv, sem nem személy. A rossz él a dolgokban, az emberekben, mint betegség vagy deformitás, de mint végső elvre, sohasem hivatkozunk rá, mint pl. az igazságra, szeretetre, jogra, stb. Az orvosok a betegséget senki előtt sem teszik vonzóvá vagy népszerüvé, mert gyógyitásuk célja az egészség fenntartása. A rossz legyőzése: a lelkileg egészséges emberek nevelése. A régi nézet elválasztotta az embereket egymástól, jó és rossz, szent és bünös, stb. osztályokra osztotta. Különösen a Zsidó Zsoltárok könyve foglal magában embertelen részeket a jók- és rosszakról. A logrosszabb erkölcsi rossz a hagyományokban él, melyeket primitiv elődeinktől örököltünk. — Ha a fizikai erőkkel szemben többé nem harcolunk, mint megannyi rosszal, hanem a szelet, a hullámot, a villámot, az óriási sziklákat saját javunkra forditjuk, — lelki világban méginkább meg tudjuk győzni az irigységet önzetlenséggel, a gyülöletet szeretettel, a büszkeséget szerénységgel,

mert ez mindannyiunk boldogságának feltétele. A világ legnagyobb csodája ma is az, hogy a roszból jót varázsoljunk. A lelki betegségek mind az egészséges élet hiányából származnak.

A rosszak közé sorozzuk azokat az eretnekségeket, melyek minden embert sértenek. Ilyen az emberek felfogása az életről, hogy t. i. mindent nyerjünk attól, amit csak lehet: pénzt, vagyont, külső dicsőséget, — vagyis, hogy az élet sikerének feltétele az önzés. Másik: az erőszak gondolata, hogy csak fizikai erővel lehet hatni mindenre és mindenkire. Ezen alapul a háboru, mely a „Macht ist Recht" elvével kiván uralkodni. „A háboru ténye a müveletlen embert is hatalmassá és erőssé teszi, midőn hivatalos uniformisban szertelenül megnöveli büszkeségét s ez uton a kevesek, a félműveltek, sőt vadak is uralkodni tudnak a többségen, a civilizáción, az értelmességen". — (L. 50. lap. Jegyzet.) — Ilyen eretnekség: rosszat tenni, hogy jó legyen belőle. Ennek értelme ez: légy hamis, hogy az igazság győzedelmeskedjék; légy igazságtalan, hogy az igazság kerekedjék felül; ölj, hogy a világ tanulja meg, miként kell megbocsátani. — „A cél szentesiti az eszközöket" elve gyülöletes volt a Jézsuitákban, de az egész emberiség megkedvelte, midőn egymás ellen fegyvert fogva, a pacifistákat halálra öldösték.

Azok ellen pedig, a kik azt mondják, hogy minden rossz kikü, szöbölésére még nem vagyunk megérve, vagy hogy akkor leszünk jóki mikor mindenki az lesz„ azt felelhetjük, hogy társadalmi, emberi, lelkéletben élünk, melynek szabályai között legelső a feltétlen alkalmazkodás az örök tökélesedéshez. Ha külsőleg kényelmetlen helyzetből az által kivánunk szabadulni, hogy magunkat nem szeretjük kivételnek tekinteni a megrögzött rossz társadalmi szokások, a hagyományos hittételek stb. kötelezettsége alól, épen ezáltal leszünk lelki rabszolgák, mert *mindenki* véleményének vetjük alá magunkat. Lelkünket meg kell tisztitanunk nagyon sok pogány hazugságtól; mint pl. hogy a jóság gyenge és a rossz erős: hogy az eszmények csak álmok — és az arany, s minden földi vagyon a valóság; hogy az emberi természet nagyon szegény és gyarló, s hogy az sohasem változtatható meg. Az emberiség még ma is azt hiszi, hogy a civilizációt csak ugy mentheti meg a barbárok ellenében, ha föláldozza magának a civilizációnak elveit s fölveszi egymás ellenében a vadak rendszerét. Minden eretnekség, mely másokat sért, divatos, s a ragadós betegségnél rohamosabban terjed az emberek között. Ezeknek pedig legjobb ellenszere az örök Igazság, szeretet, jóság, békesség, könyörületesség eszményeinek beoltása az emberi lélekbe, melyeknek ható ereje hozza meg az új civilizáció boldogságát, ahol a vallás igazságai viszik a főszerepet.

Minden vallás próbája annak hasznában és alkalmazásában áll Az ember gazdasági és politikai életének teljesen demokratikusnak kell

lennie, hogy a vallás azoknak irányitó eszményeket nyujhasson. Enélkül a nagy tömegeket sohasem lehet civilizálni, mert mindenkor és mindenben csak kizsákmányoltaknak látják magukat. Mindenkit egyenlően alkalmassá kell tennünk arra, hogy a lélek javaiban részesedvén, a közjóra tédatosan közreműködhessék, mert minél alkalmasabb az egyén, annál erősebb a közjó. E célból olyan nevelést kell adni a népnek, mely az élett összes megnyilvánulásaiban irányt tud mutatni. Legyen nyilt lélek, tiszta közvélemény, részrehajlatlan itélet. Legyen teljes szabadság az élet való értékelnek megismerésében és alkalmazásában, hogy az igazság ne szégyenüljön meg az igazságtalanság előtt, a szegénység és békesség ne alázkodjanak meg a büszkeség és gyülölet jelenlétében, az önzetlenség ne álljon hátra az arrogancia hangos szavaira. Legyen a nevelés olyan, hogy minden embert emeljen ki a sülyedésből s tegye olyanokká e földi élet viszonyait, hogy azok szolgálhassanak a jövő élet biztos alapjaiúl.

Az emberiség legnagyobb része — hibás vallásos neveléséből kifolyólag — ma is abban a hiszemben él, hogy némelyek feltétlen uralkodásra, mások feltétlen engedelmességre teremtettek, — sőt azt is mondhatjuk, hogy a legtöbb ember kényelmesebbnek találja, ha fölötte uralkodnak. Az ilyen elvek ellensúlyozására szolgál az őszinte demokrácia amaz elve, hogy az ember az ő lelki életének feltétlen ura, s minden nevelésnek a lelki élet tökéletesitését kell alapúl vennie. Az emberben nem büszkeségét, vagy megalázkodási érzését kell fölkeltenünk, hanem mindig amaz emberi tulajdonságokat, melyek a társadalomban testvériségre, együttérzésre, s mások iránt a hasonló tulajdonságok megbecsülésére vezetik. Ha nem neveljük magunkat mások ellenségeivé, nem is lesz senki ellenségünk; ha másokban a jót tételezzük fel, minden ember megtelik *jó* akarattal.

Az emberi társadalomban a legtöbb rosszat a kevesek okozzák, — de a kevesekről sokan szeretnek általánositani az egészre. Éppen ezért a vallásnak optimisztikusnak kell lennie, hogy reményt ébresszen minden lélekben. A rosz, midőn pályáját bevégezte, meghal, hogy helyében a jó örök hatása érvényesüljön. E jóban való hitünk: vallásos életünk alapja. Vallásos életünknek pedig olyannak kell lennie, mely levetkőzzön minden gyarlóságot és hazugságot, mert a vallás csak a legmagasztosabb gondolatokban és reményekben érvényesülhet. Legértékesebb tapasztalatai nyitva állanak mindenki számára, — sőt az ember vallásának teljesen a tapasztalati életen kell felépülnie. Akik a legszentebbet, legigazabbat, legtökéletesebbet keresik és követik, akik mindenkor és mindenben a jóra törekednek, akik előtt nincs gyülölet és ellenség, hanem magukhoz és mindenekhez való bizalom, — azok alkotják azt a lelki egységet, melynek ható energiája nem egy jövő élet isteni bosz-

szuállására, hanem a jelen földi viszonyok jobbitására vezet. De a vallás eszményekért küzd, nem tisztább eszmény-e ez, mint az olyan tanitás mely az Istent, mint egy trónon ülő császárt szemlélteti, kihez közvetlen nem is szólhat, — mely az ember minden lelki tehetségei között csak a farizeusi büszkeséget és önző gyülöletet szitja — s mely az élet céljai felfogásában nem vezérel lelki öntudatra? Istenben is azért hiszünk, mert benne látjuk a legtökéletesebb és legszentebb alakban megtestesülve mindazt, amire minket az élet tapasztalásai vezetnek. Benne van nemcsak az erőnek, hatalomnak, mindenségnek, hanem a tökéletes egységnek gondolata, mely minden dolgoknak és törekvéseknek célt ad. És hiszünk az élet örökkévalóságában, mert az csak mint örökkévalóság áll előttünk. Folyamata csak kezdődik a földön lehetőségek milliárdnyi sorozatával, midőn dolgozunk, kitartunk és remélünk; midőn a testi halál pillanatában is az életre tekintünk vissza s csak az élet gondolatával foglalkozunk. A testi feltámadásban legerősebben hivő egyének sem sietnek a földi élet mással való felcserélésével. Miért? Mert el sem képzelhető elmulása annak, ami minden létezőnek biztositja tevékenységét, midőn élő reménnyel bíztat, hogy kitartsunk a munkában, türjünk a szenvedésekben s ez uton higyjünk a lélek diadalában. Az ember még földi társadalmat sem alkot, melynek fenntartó eleme nem az örökkévalóság hitében gyökereznék. A halál problémájára csak az élet lehet a felelet, mert a megsemmisülést még gondolatban sem tudjuk magunkévá tenni — s mert az élet ezernyi ezer változatban áll előttünk, mely mint örök valóság mutat biztos célok felé, hol minden jó érvényesül.

Lőfi Ödön.

Az Unitárius Egyház Törvényeinek Gyüjteménye. I. kötet. *Az Unitárius Egyház Szervezete.* Összeállitotta dr. Tóth György, Kolozsvár 1921. 8⁰, 216 l. Ára 45 leu.

Jogtörténeti szempontból és kiváló fontosságú mű hagyta el a sajtót, — cime: „Az Unitárius egyház szervezete", — összeállitotta Dr. Tóth György. — Az általános jogi szempontokon felül, minket — unitáriusokat — különösön is érdekel e mű, — melynek úgy értékes tartalma, mint érdemes irója jogosultan igényelhetik úgy a megfelelő méltatást; mint az érdemleges birálatot; — s igy valóban sajnálhatjuk, hogy az adott helyzet és tér szűke nem nyujtanak lehetőséget a kimeritő ismertetésre, s csak a nagy vonásokban való bemutatásra és általánosságbani mérlegelésre kell szoritkoznunk.

A mű az egyetemes unitárius egyháznak 5 törvényét tartalmazza; és az „Unitárius egyház törvényeinek gyüjteménye" e feliratot viseli, —

jelezve azt is, hogy I kötet. Tartalmában nemcsak a törvények szövegét közli, — hanem azok történelmi fejlesztését és kifejlődését is ismerteti, — s több helyen kritikailag is kommentálja.

Ma, — amikor a háborúk által megtépázott erkölcsi érzületek szinte követelik a tételes törvények állandó kézbentartását; — ma, mikor a menekülések zivatarai erősen leapasztották a közkézen forgó törvények számát; ma, — mikor a felette drága nyomtatási költségek szinte az elviselhetetlenségig nehezítik a művek kiadását, — hézagpótló és elismerésre méltó munkát végzett volna szerző még akkor is, ha csupán a törvények puszta szövegét nyujtja, de mivel tovább ment a forrásoknak, a vonatkozó kivánalmaknak, törekvéseknek felkutatása, összegyüjtése és tárgyilagos ismertetése által már megbecsülhetetlen értékü szolgálatot tett az unitárius jogirodalomnak.

Az unitárius jogszabályok ma még jórészt kéziratok. Alig jelent meg egy pár tételes törvénynél egyébb nyomtatásban. Egy uj, még fel nem tárt kincsesbánya e mező, s igy együtt a szerzővel, hogy a történelmi és közjogi megalapozást ez uttal mellőzni kényszerült. Azt azonban meg kell állapítanunk, hogy a 20-ik század vonatkozó törvényelőkészitését és törvényhozását nagy részletességgel és kiváló szorgalommal áttanulta; a Főtanácsok és E. K. Tanácsok jegyzőkönyveit, — a Főtanácsi bizottságok javaslatait és jelentéseit, — az egyes egyházkörök inditványait, sőt egyházi lapjainkat is figyelemmel átkutatta és és szakértelemmel feldolgozta.

Szerző a „Corpus iuris hungarici" beosztását követeli művében, — vagyis a törvény szövegével kapcsolatosan közli a vonatkozó jogforrásokat, értelmezéseket stb. Ez eljárás a gyakorlatban igen helyesnek bizonyult ugyan, — de a jelen műben a tévesztések és zavarok kútforrásává is válhat. Az szerző ugyanis nem választotta élesen el a törvény szövegét a kommentálások és jogforrásoktól, sőt utóbbiakat a törvény szakaszai alapjai közé itt-ott be is állitotta, miként ezt a 143., 146., 174. stb. §-oknál látjuk, minthogy pedig a mű nemcsak a jogértők igényeit de a mindennapi élet szükségleteit is szolgálja, az összevegyités a kevésbé gyakorlottak előtt, zavarok forrása leend. Ez minden esetre hibája a műnek.

De hibája az is, hogy szerző az „Unitárius egyház törvényeinek gyüjteménye", hangzatos cim utján, továbbá a törvények I. II. III. stb. kinevezése stb. utján művének a hivatalos kiadmány szinezetét nyujtja, holott ez valóságban, — miként szerző zárszavában ki is jelenti, — az egyházi törvények magán jellegü incorporalását képezi. A hivatalos és magán jelleg összetévesztése pedig annál hátrányosabb, minél

nehezebben ismerhető fel, különböztethető meg a tételes törvény a jogforrásoktól kommentálásoktól stb.

A törvények I. II. stb. sorrendjének a műben tett és a zárószóban tervelt megállapitását nem is tartjuk szerencsének, szerintünk az Unitárius Teologia Akadémia szervezete nyomon kellene hogy kövesse az egyetemes szervezetet, de minden esetre meg kell előzze a IV. V. tervelt törvényeket. Nem ártott voina, ha szerző ez és hasonló kérdésekben a kodifikáló bizottság (215.216 lap) véleményét kikéri, melynek szerző is tagja.

Szerző is várja a szives észrevételeket, s igy nem veheti rosz néven ha figyelmébe ajánljuk a közmondást is: „A mű önmagát dicséri". Szerzőnek munkássága, szorgalma és értéke közismertebb, annál, hogy saját tevékenységének gyakori kiemelésére szükség lett volna.

Mindezen fogyatékosságok főleg külsőségek, melyek a mű értékét le nem szállitják, mely mű jogosultan keresi helyét egyházközségeink mindenikének könyvtárában.

A mű kiállitása izléses, — csinos, — mi a „Minerva" irodalmi és nyomdai műintézet kiválóságát dicséri.

Dr. Ferenczy Géza.

Nyomatott a Minerva R.-T. könyvnyomdájában Kolozsvárt Deák Ferenc-utca 2, sz

11—12. szám. Kolozsvár, 1921. nov—dec.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

Megjelenik minden hónapban.	Az E. K. T. megbizásából szerkeszti: Dr. Borbély István főgimn. r. tanár	Szerkesztőség és kiadóhivatal: a szerkesztő címén Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu. Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.

Az Unitárius Közlöny (Egyházi Hivatalos Lap) megszünik.

Sz.: 1691—1921.

E. K. T.

E. K. Tanács a Dávid Ferenc-Egylet közgyülésének határozatából örömmel értesült arról, hogy a Dávid Ferenc-Egylet lapját, az Unitárius Közlönyt, 1922. jan. 1-től régi formájában ismét kiadja. Ezzel kapcsolatban a következő határozatot hozza:

1. Az Unitárius Közlöny c. 1919. szept.-től kezdődőleg megjelent Egyházi Hivatalas Lapot ezen alakjában f. évi dec. 31-től kezdődőleg megszünteti és annak kiválóan gondos és kitünő szerkesztéséért dr. Borbély István egyházi tanácsos afiának hálás köszönetét fejezi ki.

2. Az egyházi hivatalos közlemények, rendeletek stb. 1922. jan. 1-től való megjelenése módozatainak megállapitása céljából javaslattételre püspök úr elnöklete mellett dr. Boros György, dr. Borbély István, Pap Domokos Kelemen Lajos és titkár afiaiból álló bizottságot küldi ki.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt 1921. november hó 14-én tartott üléséből.

Ferencz József püspök. — *Kovács Kálmán* titkár.

Amidőn a fennti rendelettel kapcsolatban t. olvasóinknak tudomására hozom azt, hogy az Unitárius Közlöny mint Egyházi Hivatalos Lap a mostani számmal megszünik, hálás köszönetet mondok munkatársaimnak, kik nagybecsü közleményeikkel az Unitárius Közlönyt egyházi életünknek hü tükrévé segitettek tenni, valamint t. olvasóinknak, kik állandó és éber érdeklődésükkel lapunkat támogatták.

Azoknak előfizetési összegeit, kik 1922-re átmenőleg fizettek, további intézkedésig nem könyvelem el, hanem arra kérem beküldőiket, hogy haladéktalanul értesitsenek engemet arról, hogy mi tévő legyek az 1922-re beküldött összeggel.

Egyben jelentem azt is, hogy az Unitárius Irodalmi Társaság elhatározta, hogy 1922. január 1-én folytatólagosan megjelenteti a Keresztény Magvetőt s annak szerkesztését Vári Albert tanárra és alólirottra bizta. — Erre vonatkozólag részletes tájékoztató lapunknak utolsó oldalán olvasható.

Dr. Borbély István
tanár — szerkesztő.

Egyházi főtanácsi gyülés 1921 X. 30. és 31-én.

Az Egyházi Főtanács tagjai október 30-án kora reggel nagy számmal egybegyűlvén, Pál Ferenc közügyigazgató vezetésével megjelentek az Elnökség szobájában, hol közügyigazgató atia meleg szavakkal üdvözölte a püspök és főgondnok urakat. A főtiszt. püspök úr és br. P. Horváth Kálmán főgondnok úr, megköszönik a jókivánságokat és kérték egyháztanácsos atiait, hogy a nehéz időknek megfelelő békés egyetértéssel és szeretettel igyekezzenek tárgyalni. A meleg, szivélyes üdvözlések után az elnökség vezetésével a tanácsosok megjelentek a kollégium dísztermében s elfoglalták helyeiket.

A tanácskozások folyamán elnököltek: Ferencz József püspök és br. P. Horváth Kálmán főgondnok. Jegyzett dr. Boros György főjegyző. Előadott Kovács Kálmán titkár.

1—5. Ferencz József püspök úr felolvassa megnyitó beszédét, mit a közgyülés jegyzőkönyvre vétetni határoz.

Az elnöki megnyitóval kapcsolatban Főtanács a következő két táviratot küldötte el:

Őfelsége Kabinetirodája

Bukarest.

A Magyar Unitárius Egyház Főtanácsi gyülése midőn évszázados alkotmányának rendelése szerint ügyeinek legfelsőbb foku intézésére a mai napon összeült, alattvalói hódolattal és tisztelettel üdvözli királyi Felségedet. Századok küzdelmes történetén át kialakult lelkünkben az a meggyőződés, hogy a korona fenkölt viselője az igazságnak, törvénytiszteletnek, méltányosságnak eszményi megtestesitő e s népeinek mindeneken felülálló, egyenlő oltalmazója. Ez az erős hit árad sulyos megpróbáltatásaink után ez ünnepélyes pillanatban Felséged királyi személye felé, midőn Isten segedelmét kérjük, hogy uralkodása áldásos legyen.

Alattvalói hüséggel és hódolattal a Magyar Unitárius Egyház Főtanácsának Kolozsvárt, 1921. évi október hó 30-án tartott üléséből.

Ferencz József
püspök.

br. P. Horváth Kálmán
főgondnok.

dr. Ferenczy Géza
főgondnok.

Avarescu tábornok miniszterelnök urnak

Bukarest.

A Magyar Unitárius Egyház alkotmányosan egybegyült Főtanácsa őszinte tisztelettel és nagyrabecsüléssel üdvözli Nagyméltóságodat és Nagyméltóságod utján a magas királyi kormányt, midőn törvényessé vált jogi helyzetében békét, konszolidációt szolgáló munkájának elvégzésére összeült. Erős a reményünk, hogy annyi szenvedés, megpróbáltatás után jogos sérelmeink elpanaszolása Nagyméltóságodnál s a magas kormánynál nemcsak meghallgatást, hanem teljes orvoslást is fog végre találni, hogy egyházunk tagjai, mint kivétel nélkül a magyar kisebbséghez tartozók, az állami életben őket megillető helyzetüket s boldogulá-

sukat megtalálhassák és a békés alkotó munkában, mint egyenlőjogu állampolgárok részt vehessenek. Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletünk nyilvánitását.

A Magyar Unitárius Egyház Főtanácsának Kolozsvárt, 1921. év október 30 án tartott üléséből.

Ferencz József
püspök.

br. P. Horváth Kálmán. főgondnok. *dr. Ferenczy Géza* főgondnok.

6. Elnöki felhívásra a Főtanács uj tagjai eskütételre jelentkeztek. Ezzel kapcsolatban meghatároztatik, hogy a letett eskü szövege mindazoknak az egyházi tanácsosoknak küldessék meg, akik az esküt letették.

7. A Főtanácsi tárgysorozat megállapitása, a megjelentek számbavétele, stb. után elnök a Főtanácsot megalakultnak jelenti ki.

8. Főtanács tudomásul veszi, hogy Csegezy Mihály aranyosfordakörí felügyelő gondnok afia hajlott korára való tekintettel állásáról lemondott és kifejezi teljes elismerését, méltánylását és köszönetét azokért a hasznos szolgálatokért, melyeket Csegezy Mihály az egyházkör és egyházunk érdekében végzett. Ezekért neki a tiszteteti köri gondnoki cimet adományozza. A köri gondnoki hely betöltéséről való intézkedést E. K. Tanácsra bizza.

9. Főtanács tudomásul veszi, hogy dr. Ferenczy Géza egyházi főgondnok a háromszékköri felügyelő gondnoki állásáról lemondott; neki köri felügyelő gondnoki munkájáért elismerését nyilvánitja. A megüresedett köri gondnoki állás betöltéséről való intézkedést E. K. Tanácsra bizza.

10. Főtanács tudomásul veszi, hogy Lőrinczy Dénes nyug. altábornagy halálozásával megüresedett székelykereszturkörí egyházkör felügyelő gondnoki állására az egyházkör közgyülése 1920 december 29-én ifj. br. Daniel Lajos egyházi tanácsos afiat választotta meg; és tőle a hivatali esküt beveszi.

11. Főtanács tudomásul veszi, hogy a székelyudvarhelyi egyházkörnek lemondás folytán megüresedett felügyelő gondnoki állásra az 1920 november 14-én megtartott r. k. közgyülés dr. Jakab Zoltán egyházi tanácsos afiát választotta meg; és tőle a hivatali esküt beveszi.

12. Főtanács tudomásul veszi, hogy dr. Jankovich Pál székelykereszturi isk. felügy. gondnoki állásáról lemondott; elismerést és köszönetet nyilvánit az iskolai egészségügy és más irányu munkássága közben kifejtett buzgóságáért.

13. Főtanács tudomásul veszi, hogy id. Győrfi István afia egyházi tanácsosi állásáról lemondott.

14. Titkár felolvassa a főt. püspök urnak következő évi jelentését:

Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanács!

Évi jelentésemet azzal a nem csekély jelentőségü, sőt történeti nevezetességü eseménnyel kezdem, hogy I. Ferdinánd román király Őfelségének, akinek most már uralma alá jutottunk, a hüségi esküt f. évi április hó 10-én letettem. Minthogy koromnál s a nehéz utazási viszonyok miatt személyesen nem mehettem Bukarestbe, mint a róm. kath. és ref. püspök, Goga vallásügyi miniszter úr értesitett, hogy az eskü bevételével a város prefektusát, Methes

urat bizta meg, aki aztán az esküt tőlem be is vette br. P. Horváth Kálmán és dr. Ferenczy Géza főgondnok urak, Gálfi Lőrinc helyettes egyházi főjegyző s több egyházi tanácsos atiai jelenlétében, itt a kollégium dísztermében. Az esküt irásba is bevette; — üdvözölvén engemet a Király Őfelsége, a kormány s a maga nevében, amit én megköszönve, egy memorandumot adtam át a kormánybiztos urnak azzal a kéréssel, hogy méltóztassék azt Őfelsége kezéhez juttatni, amit meg is igért, hogy ő maga fogja átadni, amikor eskütételemről jelentést tesz. A memorandum az egész ünnepély lefolyásáról felvett jegyzőkönyvbe szintén be van iktatva. Ehhez még csak annyit teszek hozzá, hogy ezt követőleg a szenátus elnöksége csakhamar értesitett, hogy hüségi esküm következtében a törvény értelmében a szenátus tagja vagyok s kéri szives részvételemet ezen testület müködésében.

Jelentésemnek talán legszebb részlete lesz az, hogyha reámutatok arra a nagybecsü összeköttetésre, amelyben angol és amerikai testvéreinkkel évtizedek óta állunk és amelynek mélyitésére Csiky Gábor kolozsvári lelkészünk, akit a mult évben tanulmányutra Angliába és Amerikába küldöttünk és aki Amerikában doktori cimet is nyert, valóban megbecsülhetetlen munkásságot fejtett ki. Ez az összeköttetés angol és amerikai testvéreinkkel ránk nézve erkölcsileg szintugy, mint anyagilag egyaránt megbecsülhetetlen s ők is érzik és méltányolják ezt, hova tovább mind nagyobb jelét adva irántunk, mint az idősebb testvér iránti rokonszenvüknek és jóindulatuknak. Közelebbről is például budapesti házunkat angol testvéreink megváltották, ugy hogy ma már a benne lévő templommal együtt budapesti egyházközségünk tehermentes tulajdona, ami különben csak 10 év mulva lett volna. Manchesterben, ahol a Home Missionary Collegeban egy teologusunk számára a b. e. Sharpe kisasszony alapitványt tett, annak igazgatója többször felszólitott, hogy gondoskodjam egy ifju kiküldéséről s miután megirtam, hogy ifjunk lenne, akit kiküldjünk, de az uti költségeket sem ő, sem egyházunk nem birja, maga a College 50 fontot ajánlott fel erre a célra, ami el is lett küldve; Lőrinczy Dénes lelkészjelöltünket küldöttük el a Collegeba Manchesterbe. Sajnos, hogy az utazással járó nagy költség miatt Londonba a Channing House Schoolba sem küldhettünk egy leányt, de a tanévre még ott van épen egy unokám Sámi Magda, s a jövő tanévre egy más leány számára is valószinüleg megkapjuk a szükséges segélyt. Amerikai testvéreink támogatása is mind fokozottabb mértékben nyilvánul. Én leveleimmel mint a multban, ugy a közelebbi években is igyekeztem ezt a testvéri összeköttetést fenntartani és ápolni, de sajnos, a mostani nehéz postai közlekedés miatt az én leveleim sem jutottak el oda mind s tőlük is csak elvétve kaptam egyet-egyet, rendesen csak évi gyüléseikből az üdvözletet. Ezek között különösen meleg hangu üdvözlet az, amelyet az amerikai testvéreink f. évi május 24.-én Bostonban tartott évi nagy közgyülésükből küldöttek dr. Csiky Gábor atia utján s amelyben biztositani kivánnak minket afelől, hogy minden erejüket érvényesiteni fogják a 350 éves anyaszentegyház életbentartása végett.

I. *Belső emberek változása* az 1920 évi főtanács óta. a) Lel-

készeknek neveztettek ki: Fazakas Béla lelkészjelölt Abrudbányára, Tarcsafalvi Zoltán lelkészjelölt Lupény-Vulkán ujonnan alakult társegyházközségünkbe, Veres Béla lelkészjelölt előbb segéd-, majd rendes lelkésznek Petrozsényba, Bartók Endre csegezi lelkész Ádámosra, Mátyus Gergely iklandi lelkész Szőkefalvára, Kiss Jenő lelkészjelölt Csegezbe, Kovács Béla lelkészjelölt Iklandra. b) Segédlelkészeknek Lőrinczi Zolán lelkészjelölt Kolozsvárra, Fekete Lajos lelkészjelölt Székelyudvarhelyre. c) Kántortanitónak József János okl. tanító Szentábrahámra, Kendi István gyepesi kántortanitó Székelykereszturra, Zsakó Gyula káli kántortanitó Kissolymosra, Fazakas Sándor Vadadra, Gálfalvi Sándor Haranglábra, Pál Mihály kolozsi kántortanitó Gyepesre, Gálfi Ferenc vadadi kántortanitó Firtos-Martonosra, Lőrinczi Béla Magyarszovátra, Kozma Miklós Oklándra. d) Kántoroknak Kiss Dénes bölöni tanitó Bölönbe, Göncz Irén tanitónő Székelyszentmiklósra, Zsigmond Kálmán tanitójelölt Olthévizre, Fazakas József Ádámosra, Szederjesi József Székelyszentmiklósra, Dombi Mózes Homoródkeményfalvára. e) Tanitóknak és tanitónőknek: Nagy Gábor, Osváth Anna Ürmösre, Sigmond Ilona Buzaházáról Jobbágyfalvára, Fazakas Gabriella Jobbágyfalváról Csikfalvára, Szentmártoni Bálint Csikfalváról Buzaházára, Tóth Mária Dicsőszentmártonba, Kiss József Homoródszentmártonba, Lőfi Béla, Gálfalvi István Dicsőszentmártonba, többek még, de csak az 1920/21. isk. évre; ovónőnek Mihály Anna Árkosra. f) Nyugalomba közelebbről egy lelkészünk sem ment, de van 10 nyug. lelkészünk és 40 segélyt élvező özvegy. Pedig a nyugdijalap arra sem elég, ha csak ujabban eziránt tett intézkedések az egyensulyt ujra helyre nem állitják. g) Elhunytak: Biró Elek, Péterfi Mihály nyug. lelkészek, Göncz Károly székelyszentmiklósi lelkész. h) Ürességben vannak Bözödujfalu és Székelyszentmiklós.

II. *Népesedési kimutatás* 1920.-ról az egyházi anyakönyvek szerint. Az összesités csak az erdélyi részekben levő 8 egyházkörre vonatkozik, mert a Duna-Tiszamenti egyházkörből már a közelebbi 3 év alatt statisztikai adatokat nem kaphattam a hivatalos érintkezés akadályai miatt. A) Kereszteltetett fiu 972, leány 918, együtt 1890 ujszülött; több 287-tel mint 1919-ben. Házasságon kivül született 162, ami nem egészen 9% a, de mégis több mint 1919-ben volt. B) Eltemettetett férfinemből 665, nőnemből 577, együtt 1242 halott; kevesebb 12-vel, mint 1919-ben. C) Átállott egyházunkba férfi 25, nő 86, együtt 111; kilépett egyházunkból férfi 30, nő 59, együtt 89; nyereség eszerint 22 lélek. D) Lélekszám 1919-ben 73.705 lélek, 1920-ban 73.903 lélek, tehát most több 198 lélekkel.

A kereszteltek számát 1890, a halottak számával 1242 összehasonlitva a természetes szaporodás 648, mihez hozzáadva az átállásoknál mutatkozó 22 lélek nyereményt, a szaporodásnak nem 198, hanem 670-nek kellene lenni s ehez képest a lélekszám 74.385 lenne.

Még csak mult évi főtanácsunk után elhalt egyházi tanácsosok sirjára teszem le a kegyeletes megemlékezés koszoruját, — kik a következők: Káli Nagy Zsigmond, Lőrinczy Dénes altábornagy, egyházköri felügy. gondnok, Malatinszky György, dr. Székely Fe-

renc volt igazságazságügyi s ideiglenesen vallás és közoktatásügyi miniszter, budapesti egyházközségünk gondnoka, Pákei Lajos épitészmérnök, Lászlóczki Sámuel, Nagy Albert, Boér Gergely, Sándor János ének- és zenetanár, Fülöp Mózes állomásfőnök. Amint a névsorból látható, közülök nem egy mondhatni pótolhatatlan veszteség egyházunkra nézve. Kisérje őket egyházunk érdekében kifejtett munkásságukért hálás megemlékezésünk.

Ferencz József
püspök s. k.

A Főtanács a főt. püspök urnak hálás köszönetét nyilvánitja a jelentésből is megtetsző sokirányu jeles munkásságáért. Örömét fejezi ki afölött, hogy külföldi hitrokonainkkal az összeköttetés nemcsak felujult, hanem sokirányban igen hatásosan érezhető. Kimondja, hogy a külföldi Unitárius Társulatoknak üdvözlését a maga részéről is viszonozza.

*

Ezután a főtanács felfüggesztette gyülését s testületileg templomba ment, hol egyházi beszédet Ürmösi József homoródszentpáli lelkész afia mondott.

*

16—18. Titkár előterjeszti az E. K. T. évi jelentését, mely 79 gépirásosoldalon részletes, mindenre kiterjedő és történeti becsü összefoglalása nemcsupán az E. K. T. egy évi munkájának, hanem ennek keretében egyházunk egy évi küzdelmeinek. A tömör és tartalmas jelentés, mély hatást gyakorolt a hallgatóságra. E. Főtanács az E. K. T. jelentését elfogadja; elismerést nyilvánit a multat figyelő, a jövőre aggódó gonddal készülő munkáért az Elnökségnek, az E. K. T.-nek, a szakbizottságoknak, Kovács Kálmán egyházi és püspöki titkárnak és előadóknak. Az E. K. T. figyelmébe ajánlja, hogy jövőben a jelentést lehetőleg előre küldje ki az egyházi tanácsosoknak; és már most is keresse módját a jegyzőkönyv fontosabb határozatai közlésének. A Gvidó Béla esperes lelkész eljárására vonatkozó határozatban foglalt „dorgálás" szót „helytelenités"-nek minősiti. A külföldi unitárius egyesületek tájékoztatását Elnökségre bizza. A kegyes alapitványtevőknek köszönetét nyilvánitja.

19. Titkár felolvassa a jószágfelügyelőségnek évi jelentését. Az E. K. T. erre a következő előterjesztést teszi: I. A jószágfelügyelőségnek most elhangzott jelentésére figyelemmel javasolja E. K. Tanács, hogy a Főtanács hatalmazza föl és utasitsa E. K. Tanácsot a ladamosalamori és pusztaszentmiklósi birtokoknak az egyház érdekeit belátása szerint legjobban szolgáló módon való kezelésére és hasznositására s ebből a célból a szükséges intézkedéseknek kellő időben való megtételére, mert e két birtok bérletei és szerződései a jövő év folyamán lejárnak.

II. Az egyház ingatlan birtokainak állapotáról szóló jószágfelügyelőségi jelentés kapcsán egyházunk jelenlegi általános helyzetének ismerete alapján mondja ki Főtanács, hogy megdöbbenéssel, a jövő felett való mélységes aggodalommal eltelve látja és állapitja meg, hogy az 1921. julius 23-án kihirdetett erdélyi „földbirtokreform törvény" az Egyháznak összes ingatlan vagyonát majdnem teljesen kisajátithatónak

és a mai gazdasági életviszonyokhoz mérten ijesztően alacsony árért megváltandónak mondván ki, — másfelől pedig Egyházunk eddig a fennálló törvények szerint őt az állammal szemben megillető segélyezést sem kapván meg a szükséges mértékben és módon: az Egyház létalapjait látja megingatottnak s olyan szomorú, mert majdnem minden erejét a hasznos, épitő munkától elvonó, sorvasztó, küzdelmes jövőnek néz elébe, amely nemcsak az Egyház fennmaradását teszi kérdésessé, hanem sokszorosan káros kihatásu az állami életre, melynek nyugodt, békés fejlődését s konszólidálását az ilyen küzdelem lehetetlenné teszi, megakasztja.

Egyházi Főtanács tehát mindezek ellen, jól felfogott állami érdekből is tiltakozó szavát emeli föl s felkéri az állam életét felelős kézzel vezető kormányférfiak és minden irányadó tényezőnek figyelmét arra a kihatásaiban kiszámithatatlan veszedelemre, amely az állami életre származik a történelem kétségbe nem vonható tanusága szerint ebből, ha az állampolgárok hitéletének s erkölcsi fejlődésének erős vára és biztositója, az Egyház létalapjaiban támadtatik meg, a lassú elsorvadás veszélyének tétetik ki az az isteni rendeltetésű intézmény, amely a becsületesség, kötelességtudás, tisztesség, igazságosság és szeretet eszményeinek a lelkekbe ültetésével az emberi együttélés eltürhetővé tételének egyik behathatósabb biztositéka.

III. Ha mégis bekövetkeznék annak az egyházi életre nézve is hatásában kiszámithatatlanul káros földbirtokreform törvénynek a betüszerinti szigorúsággal való végrehajtása: erre az esetre utasitsa és hatalmazza fel Főtanács az E. K. Tanácsot, hogy úgy az egyetemes egyház, valamint az egyes egyházközségek jogos érdekeinek megvédése céljából minden törvényes eszközt használjon fel és minden szükséges lépést a maga idején tegyen meg. Különösen méltóztassék felhatalmazni E. K. Tanácsot arra is, hogy az idézett földbirtokreform 6. cikkének 6. pontjában megjelölt birtokminimumot az egyház egyetemes érdekét szemelőtt tartva, legjobb belátása szerint jelölhesse ki és tarthassa meg az Egyház számára s végül, hogy minden szükséges lépést megtegyen az egyházközségek érdekeinek és a 6. cikk 4. pontjában irtak szemelőtt tartása mellett való megvédésére.

Főtanács a Főtanácsi Bizottságnak beható véleményezése után kimondja, hogy a jószágfelügyelőség jelentésének azt a részét, amely a jószágok jelenlegi állapot leirására vonatkozik, általánosságban tudomásul veszi, de a számodásokat, a vagyonmérleget és a jövedelem kimutatására vonatkozó részt nem fogadja el, hanem utasitja az E. K. Tanácsot, hogy azokat a jószágfelügyelőséggel a Főtanácsi Bizottság jelentésében foglalt észrevételek figyelembevételével készittesse meg és terjessze a jövő évi főtanács elé.

20. A fennti sorokkal kapcsolatban a Főtanácsi Bizottság az agrárreform ügyében előterjesztést tesz. Főtanács a Főtanácsi Bizottság javaslatát magáévá teszi és az E. K. Tanácsot felhivja, hogy annak érérvényt szerezni igyekezzék. Erre a célra kiküld egy bizottságot br. P. Horváth Kálmán főgondnok elnöklete mellett dr. Ferency Géza, br. P. Horváth Artur, dr. Abrudbányay Ede, dr. Elekes Dénes és dr Szentiványi József személyében, mint ideiglenes Egyházi Agrár Bizottságot, az agrárreformra tekintettel úgy általánosságban, mint konkrét esetekben a szükséges utbaigazitásokat megadni és véleményes javas-

latokat előterjeszteni a vagyonvédelem, vagyonkezelés, esetleg átformálás minden vonatkozásában.

21. A püspöki hűségi eskü letevéséről felvett jegyzőkönyvet — mely lapunkban egész terjedelemben közölve volt — Főtanács tudomásul veszi.

22. Főtanács tudomásul veszi a kiutalt államsegélyeknek felvételét, felhatalmazza azonban E. K. Tanácsot a további felvétel megtagadására, ha az államsegély felvétele egyházi autonomiánknak sérelmezését vonná maga után.

23. Főtanács tudomásul veszi, hogy E. K. T. az egyházi alkotmányreformok előkészitésére kiküldött nagybizottságot mindezideig nem hivhatta össze. Egyben utasitja E. K. Tanácsot, hogy az egyház és az államközti jogviszonynak rendezése végett szükséges tárgyalások megindítása céljából minden lehetőt tegyen meg és a jogviszonyok rendezése után a nagybizottság azonnali összehivása és a reform munkálatok haladéktalan megkezdése iránt intézkedjék s az eredményről a jövő évi Főtanács elé terjesszen részletes jelentést.

24. A székelykereszturi vallástanári állásra vonatkozó előterjesztésre Főtanács a székelykereszturi lelkészi állás mellé hitoktató lelkész beállitását határozza el.

25. Főtanács jóváhagyólag tudomásul veszi az alábbi köri választásokat: Kolozsdobokai egyházkörben: az egyházköri közigazgatási bitóságba rendes biráknak Antonya Mihály és dr. Abrudbányay Géza; pótbiráknak Ütő Lajos és dr. Benczédi László. 2. Aranyosfordai egyházkörben: az egyházköri közigazgatási bitóságba rendes tagoknak Ádámossy Gábor, dr. Lörinczi Akos; póttagoknak dr. Szatmáry Miklós és dr. Balogh György; az egyházköri fegyelmi bitóságba rendes tagnak dr. Gál Miklós; póttagnak dr. Pereki János. 3. Marosi egyházkörben: az egyházköri közigazgatási bitóságba rendestagnak Pethő Kálmán és dr. Simó Zsigmond; póttagnak Török Elek és Nagy Árpád; az egyházköri fegyelmi bitóságba rendes tagnak dr Péterffy Áron és Halmágyi János; póttagnak Nagy Jenő és Keresztesi Dénes. 4. Küküllői egyházkörben: az egyházköri közigazgatási bitóságba rendes tagnak dr. Felszegi Sándor és Biró Pál; póttagnak dr. Zsakó István és Sándor Gergely. 5. Székelykereszturi körben: az egyházköri közigazgatási bitóságba rendes tagnak Derzsi Zoltán és Orbán Lajos, póttagnak Marosi Albert és Katona Ferenc; az egyházköri fegyelmi bitóságba rendes tagnak dr. Gombos János és Lőrinczy Domokos, póttagnak dr. Szolga Ferenc, dr. Benedek Gyula, Kökösi Mihály és Kendi István. 6. Székelyudvarhelyi egyházkörben: az egyházköri közigazgatási bitóságba rendes tagnak dr. Máté István és Ürmösi József; póttagnak dr. Szentkirályi Kálmán és Benczédi Pál; ez egyházköri fegyelmi bitóságba rendes tagnak dr. Máté István és Ajtai János; póttagnak Pap László, Vass Albert, Péter Sándor és Zoltán Sándor. 7. Felsőfehéri egyházkörben az egyházköri közigazgatási bitóságba rendes tagnak Szentpáli Gyula és Ütő Béla; póttagnak Koronka János és Kisgyörgy Imre; az egyházköri fegyelmi bitóságba rendes tagnak Szentpáli Gyula, Ütő Béla; póttagnak Koronka János és Szén Mihály; a nevelésügyi bizottságba elnöknek Kisgyörgy Imre, tagoknak Árkosi Tamás, Kelemen István, Asztalos Ferenc és Kovács Gyula; egyházköri jogtanácsosnak dr. Vernes István. 8. Háromszéki körben az egyházköri közigazgatási bitóságba

rendes tagoknak dr. Vernes István és Taar Géza, póttagnak Halmágyi Gábor és Erdős Mihály.

Egyben tudomásul veszi Főtanács, hogy Ajtai János lelkész a székelyudvarhelyköri körijegyzőségről lemondott. Főtanács az egyházkör felterjesztésére részére a tiszteletbeli körijegyzői cimet adományozza.

26. A tavalyi Főtanácsi Bizottság általános jelentésére vonatkozó E. K. T. intézkedésekről való E. K. T. jelentést Főtanács helyeslőleg tudomásul veszi.

27. Főtanács az E. K. Tanácsnak az özvegyek-árvák segélyezésére vonatkozó jelentését tudomásul veszi.

28—30. A Főtanács az elnökség mellé jegyzőkönyvhitelesitőkül kijelöli dr. Gál Kelemen, dr, Borbély István és Ürmösi Károly tanácsosokat.

31—32. A Főtanács a Theol. Akad. szervezeti szabályzatát illető reformjavaslatokkal kapcsolatban utasitotta az E. K. Tanácsot, hogy a javaslatok alapján a jövő 1922. évi főtanácsra részletes és befejezett javaslatot dolgozzon ki a Theol. Akad. szervezeti szabályzatának reformjáról, mely javaslat az egyházköröknek véleményével együtt kerüljön főtanácsi tárgyalásra. Hogy pediglen a javaslat valóban elkészithető legyen, Főtanács elvileg kimondta, 1. az ötödik theol. akad. tanári tanszéknek betöltését szükségesnek tartja, mihelyt az állam kormánya a tanszék fenntartásához szükséges összeget kiutalja. Mihelyt eziránt kellő garancia birtokában lesz E. K. T., felhatalmazza Főtanács az E. K. Tanácsot, hogy ennek az ötödik, vagyis a gyakorlati theologiai tanszéknek betöltését kivánatosnak tartván, ugy tegye meg az intézkedéseket, hogy a tanszék már a jövő évi főtanácsi gyülésen betölthető legyen. 2. Tekintettel egyfelől arra, hogy a hatodik tanszék ezidőszerint nem tölthető be s igy annak tárgyai rendkivüli módon kell, hogy elláttassanak; tekintettel másfelől arra, hogy Erdélynek s benne a magyarságnak helyzete az egyházak kulturalis munkáját a jövőben sokkal nagyobb igények elé állitják, mint eddig, mikor saját egyetemünk is volt, kimondja főtanács, hogy a Theol. Akadémiát az összes unitárius tudományos törekvések központjává kivánja tenni s evégből elvileg hozzájárul ahhoz, hogy a Theol. Akadémia tanári testületében mint rendkivüli, magán- és óraadó tanárok — világi egyének is tanithassanak. Ez természetesen semmiben sem korlátozhatja a rendes tanároknak szerzett jogait. Arról, hogy ez állások tiszteletbeli, vagy fizetéses állások legyenek, s ha fizetéses, ugy minő feltételek mellett, minő összeggel, Főtanács az E. K. Tanácstól vár javaslatot. 3. Főtanács kivánatosnak tartja, hogy a Theol. Akad. tervezett revizióját valóban közmegelégedésre s egyházunknak igazán nyereségére olyképen készittessék elő, hogy azáltal az illetékesek és illetéktelenek részéről oly sokszor elhangzott kifogások végleg megszünjenek s e legmagasabb intézményünk valóban egyházunknak mindenki által egyformán megbecsült intézménye legyen.

33. Ezzel egyidejüleg Főtanács az E. K. T. javaslata értelmében, dr. Boros György tanár atiát az ótestamentomi tanszékről áthelyezi és megválasztja a Rendszeres Theologiai tanszékre rendes tanárnak, miután nevezett atia erre hajlandónak nyilatkozott. Fizetése, illetőleg minden más joga teljes épségben és érintetlenül megmarad. Dr. Kiss Elek kissolymosi lelkészt a Főtanács az ótestamentomi tanszékre rendes theol. akad. tanárnak meghivja és 1921. évi szeptember 1-től kezdődő hatállyal a kezdő theol. akad. tanárokat megillető fizetéssel alkalmazza; — és tőle az esküt beveszi.

34. A belsőemberi nyugdijalap növelése végett Főtanács elhatározza, hogy az egyházközségek nyugdijjárulékukat 1922. januártól kezdve 1:1 arányban fizessék.

35. Főtanács a Tordai Főgimnáziumról szóló jelentést és a tett intézkedéseket helyeslőleg veszi tudomásul. Gál Jenő afiának 1921/1922 isk. évre isk. felügyelő gondnokká fölkérését tudomásul veszi. Egyben felhatalmazza az E. K. Tanácsot, hogy ugyanilyen módon egy másik felügyelő gondnoki állást is állitson be és töltsön be. Egyuttal az 1910/21. évben müködött Felügyelő Bizottságnak elismerő köszönetet nyilvánit.

36. Főtanács tudomásul veszi a szabályszerüen megtartott központi pénztárvizsgálatról való E .K. T. jelentést.

37. Főtanács elfogadja Györfi István afiának a theol. akad. tanári állásáról való lemondását és ezen theol. akad. tanári állást 1921. jul. 1-től megüresedettnek nyilvánitja.

38. Főtanács sajnálattal veszi tudomásul dr. Borbély Ferenc tanár afjának székelykereszturi tanári állásáról lemondását. Sikeres munkájáért és közügyi szolgálataiért elismerését nyilvánitja.

39. Főtanács helyben hagyja, hogy az alamori ref. egyházközség részére az Alamor községben levő belsőségünkből 800 □ öl templom épitési célra átengedtessék s utasitja E. K. Tanácsot, hogy a beterjesztett adás-vevési szerződésekre a bekebelezési záradékot vezesse rá.

40. Főtanács kegyeletes szivvel veszi tudomásul, hogy néhai özv. Marosi Gergelyné általános végrendeleti örökössé kolozsvári egyházközségünket tette.

41. Főtanács kegyeletes érzéssel veszi tudomásul, hogy néhai özv. Raffay Domokosné vagyonával az unitárius és magyar közoktatásügyet kivánta szolgálni.

42. Főtanács néhai Gruz Albert, dr. Tóth György, Szinte Ferenc, özv. Végh Mihályné, özv. Babai Ferencné, ifj. Molnár János, Járai Béla, Lőrinczi József és neje, Némethi Sándor és neje, dr. Erdődi Endre, Blaga Gábor, Schilling Ottóné, Kribl Sándorné, Péter Sándor és neje, Sárdi Simén Endre, Szentgyörgyi Mózes, Ferencz József és neje, Marosi Albert, Török János és neje és dr. Árkossy Gyula alapitványait örömmel és unitárus egyházunk jövő sorsába vetett megujuló bizalommal fogadja; és egyenként és összesen is mindenik alapitónak elismerő köszönetét nyilvánitja.

43. A különböző alapoknak a számvevőség által megvizsgált számadásait Főtanács elfogadta. Hadházy Sándor pénztárost, Borbély Albert ellenőrt, Dr Szolga Ferenc és Lukács Irén isk. pénztárosokat a szokásos fenntartásokkal a további kötelezettségek alól felmenti.

44. Főtanács a beterjesztett költségvetéseket jóváhagyja és megerősiti.

45. Főtanács a Suki László alapból 199 leu 75 bani segélyösszeget utalványoz; a Berde közalapból a nagyszebeni leányegyházközségnek 1000 leut; a Berde közalapból méhészet és gyümölcsöskertészetért Pálffy Ákosnak (Homorodszentpál) és Kozma Miklósnak (Fiatfalva) 100—100 leu összeget; a Kovács Dénes és neje Bencze Anna alapból a désfalvi egyházközségnek 100, Bodóczy Sándor, Nagy Dénes, Árkosi Tamás lelkészeknek 100—100 leu, Régeni Áron és Kiss Károly tanitóknak 50—50 leu összeget adományoz; a Baldácsy prof. alapból 3750 leu összeget a belsőemberi nyugdijalapnak adni határozta.

46 Főtanács a jövő évi főtanácsig megbizza Lőrinczy Zoltán lelkészjelöltet, hogy ideiglenes központi ellenőri minőségben végezze az ellenőri teendőket a megállapitott illetmények mellett.

47. Főtanács a bunibirtok erdőségének kihasználását illetőleg határoz.

48. Főtanács felhatalmazza E. K. Tanácsot, hogy az egyházi és püspöki titkári teendők ellátása iránt ideiglenesen tovább és saját hatáskörében intézkedhessék azzal a hozzáadással, hogy a kormánnyal folyó tárgyalások befejezése után és eredményeihez képest az állás végleges betöltése iránt a törvényes lépéseket tegye meg.

49. Főtanács a segesvári egyházközségünknek a lelkészi fizetés megállapitását és annak biztositását célzó kérését illetőleg határoz.

50. Főtanács, tekintettel arra, hogy a Berde Mózsa-féle buni alapitványi birtok tiszta jövedelmét a végrendelet értelmében szegény tanulók részére szolgáló cipó alapitványokra kell forditani, kimondja, hogy az alapitványi birtoknak mindenkori tiszta jövedelmét 5 egyenlő részre osztja és további intézkedésig $^3/_5$ részt a kolozsvári kollégium, $^2/_5$ részt pedig a székelykereszturi főgimn. részére juttat, minthogy a kolozsvári kollégium kötelékében vannak a Theol. Akadémia s a Leányotthon növendékei is s a tordai internatus megszünvén, a tordai-aranyosköri tanuló ifjuság nagyrésze is ott tanul.

51. Főtanács a segesvári egyházközség fölebbezését a buni birtokból 20 hold haszonbérbeadása tárgyában elutasitja.

52. Főtanács Bakó Lázár ujszékelyi kántortanitónak felebbezését elutasitja.

53. Főtanács a Duna-Tiszamenti egyházkör jogi helyzetét illetőleg az eddigi magyar unitárius egység változtatás nélküli fenntartását mondja ki.

54. Főtanács — a jószágfelügyelőségi szabályzat módositásának mellőzésével — a jószágfelügyelőség tagjainak személyi és tárgyi összeférhetetlensége ügyében kimondja, hogy a) a jószágfelügyelőség tagjai egymással, valamint a Központi Számvevőség tagjaival a Szervezeti Törvény 275. §-ában meghatározott személyi összeférhetetlenségi viszonyban nem állhatnak, b) jószágfelügyelőség tagjai amaz egyházi vagyon tekintetében, melynek kezelése és felügyelete a szabályok értelmében a jószágfelügyelőséget vagy annak valamelyik tagját illeti, a közönséges lakásbérleti szerződéseket kivéve az egyházzal visszterhes szerződéses viszonyba nem léphetnek. Ez alól a szabály alól különösen indokolt esetben az E. K. Tanács kivételt engedélyezhet, de ezt Főtanácsnak utólagosan bejelenteni köteles.

55, Főtanács a Központi Számvevőség részére készült uj Szervezeti Szabályzatot nem fogadja el; a hirdetett pályázat eredményét mellőzi, a főszámvevői és számvevői állásokat nem tölti be, ellenben felhatalmazza az E. K. Tanácsot, hogy a fizetések ügyében az állammal folytatandó tárgyalások eredményéhez képest ezeket az állásokat ideiglenesen töltse be. Ezzel egyidejüleg kimondja Főtanács: a) A központi Számvevőség az E. K. Tanács és az elnökség mellé rendelt hivatal, amelynek hivatása és kötelessége az egyházközségekre is kiterjedően a pénztári és összes vagyon kezelést, gazdálkodást, számviteli utasitás értelmében minden irányban folytosan figyelemmel kisérni, ellenőrizni és a tapasztalt hiányokról jelentést tenni. b) A központi számvevőség személyzete: egy főszámvevő, egy számvevő, kiket a törvényben előirt módon a főtanács választ. c) Főszámvevő és számvevő csak olyan

egyén lehet, aki az arra való képességet érettségi és államszámviteli bizonyitvánnyal igazolja. Kivételesen megválaszthatók olyan érdemes személyek is, akik több évi számvevőségi szolgálatot vagy gyakorlatot tudnak fölmutatni d) A számvevőségi tisztviselők kötelességeit közelebbről a számviteli utasitás határozza meg. e) A számvevőség tagjai hivatalos kötelességeik teljesitéséért felelősséggel közvetlenül a Főtanácsnak tartoznak. Felettük azonban az adminisztrativ felügyeleti jogot az E. K. T. gyakorolja.

56. Főtanács a Theol. Akadémia évi müködéséről való jelentést tudomásul veszi, az elért eredményen megnyugszik és meleg köszönetet nyilvánit a Ref. Theol. Fakultás igazgatóságának azért az előzékeny szivességért, hogy theologus ifjainknak az ó testamentumi tárgyakból az intézetben hallgatását és indexeik kiállitását engedélyezni sziveskedtek.

57. A kolozsvári főgimnázium évi jelentését főtanács megnyugvással veszi tudomásul és elismerő köszönetet nyilvánit mindazoknak, kik alapitványaikkal vagy segélyadományukkal az ifjuság oktatása és nevelése mai nehéz feladatát megoldani segitették.

58. A székelykereszturi főgimnázium évi jelentését főtanács elfogadja és az észlelt haladásért elismerését nyilvánitja.

59. A tordai főgimnáziu n évi jelentését Főtanács elfogadja s meleg köszönetét nyilvánitja Gál Jenő afiának és a felügyelő bizottságnak kitartó munkásságukért, a tanittató szülőknek az intézet fönnállását biztositó áldozatkészségükért. Az igazgatóságot és a felügyelő bizottságot felhivja E. K. T. útján, hogy a szertárak alapfölszerelésére legyen gondja.

60. A székelyudvarhelyi polgári fiuskola évi jelentését Főtanács E. K. T. intézkedéseinek helyben hagyásával elfogadja.

61—63. A nem unitárius elemi és középfoku iskolák vallástanitásáról való jelentést Főtanács tudomásul veszi.

64. A nyári vasárnapi tanitásról szóló évi jelentést Főtanács azzal az észrevétellel fogadja el, hogy a nyári vasárnapi tanitás kérdése a Dávid Ferenc Egylet ujjászervezésével kapcsolatban nyer megoldást.

65—67. A hadiárvákról, az érettségi vizsgálatról és a szorványok gondozásáról szóló jelentéseket Főtanács tudomásul veszi.

68. Elnök kihirdeti a választások eredményét:

Székelykereszturi főgimn. pénztárosi állásra megválasztatott dr. Szolga Ferenc tanár.

Egyházi tanácsosokká választattak: dr. Elekes Domokos, Ürmösi Sándor, dr. Mikó Lőrinc, Gergely Sándor, br. Daniel Ferenc, dr. Sándor Ákos, Nemes Nagy Lajos, Almási Ferenc, dr. Benczédi László, Gál Lajos, Simén Endre, dr. Fekete Sándor, Demény Andor, id. Elekes Dénes, dr. Fazakas Miklós, Szentiványi Árpád, ifj. Bárdocz Ferenc, Bedő Dénes, Botár Simon, dr. Csiky Gábor, Végh Benjamin, Benczédi Pál, Balázs András, Halmágyi János.

E. K. Tanácsi tagokká: Lőrinczy Dénes, Vári Albert, Lőrinczy István, dr. Elekes Dénes, dr. Abrudbányay Ede, Gálfi Lőrinc, dr. Kiss Elek, dr. Tóth György, Albert Dénes, dr. Gyergyay Árpád és Demény Andor.

69. Főtanács a fogarasi és nagyszebeni egyházközségeket Fogaras-Nagyszeni társegyházaknak nyilvánitja.

70. Főtanács nem fogadja el a felsőfehéri egyházkörnek azon inditványát, hogy lelkészeink kötelezteссenek más egyházközségekben évenként legalább öt csereprédikációt tartani.

71. Főtanács az elő nem terjesztett számadásokkal kapcsolatban utasítja E. K. Tanácsot annak megvizsgálására, hogy a számadások felterjesztésének elmulasztásáért kit terhel felelősség és tegyen ezzel kapcsolatban szabályainknak megfelelő előterjesztést.

72. Főtanács a Főtanácsi Bizottságnak következő általános jelentését kiadja az E. K. Tanácsnak:

A részletesen átvizsgált jelentések alapján és megejtett vizsgálataiból megállapitja Főtanácsi Bizottság, hogy egyházunk E. K. Tanácsa és vezetősége a megváltozott viszonyok között naprólnapra megismétlődve épen most vívja azt a nagyjelentőségü harcot, amelyeknek eredményétől függ egyházunk jövője s annak a lehetőségnek a biztositása, hogy egyházunk az egész vonalon az épitő, eredményes munkásságot kifejthesse. Megállapitja továbbá az összes jelentésekből meritett meggyőződés alapján, hogy ez a küzdelem a helyzet komolyságához, a szóban levő ügy nagyjelentőségéhez méltó körültekintéssel, hozzáértéssel, gondossággal és lelkiismeretességgel történik.

Ennek a küzdelemnek vivása közben mindenikünk tekintetének a jövő eshetőségeire és annyira óhajtott eredményeire kellvén irányitva lennie, a főtanácsi bizottság abban a nézetben van, hogy ezt a minden erőnket megfeszitő munkát ez időszerint kisebb jelentőségü észrevételekkel és megjegyzésekkel zavarni sem nem szükséges, sem nem méltó. Épen azért az alábbiakban csak azokra az elvi jelentőségü szempontokra kivánja a főtanács figyelmét felhivni, amelyeknek az előbb vázolt küzdelem folyamán is szakadatlanul szem előtt kell lebegniök és az egyház ügyeit intézők részére irányadókul kell szolgálniok.

Ezek előrebocsátása után javasolja tehát főtanácsi bizottság, hogy mondja ki a főtanács:

1. hogy a magyar unitárius egyház alkotmányos szervezeti egységéhez az uj államhatárok megvonása után is törhetetlenül ragaszkodik s ennek a szempontnak az egyház és állam közötti viszony törvényes rendezésénél minden törvényes eszközzel való érvényrejuttatását kivánja.

2. Mondja ki a Főtanács, hogy évszázados autonomiájában és törvényeiben gyökerező jogánál fogva, de ezenfelül az itt Erdélyben érvényben tartott világi törvények alapján is s végül a kisebbségi jogok védelme tárgyában 1919. dec. 9-én létrejött külön szerződésben kifejezetten biztositott joga alapján iskolafenntartási jogához az egész vonalon törhetetlenül ragaszkodik s ennélfogva kivánja az államhatalom részéről elismerését annak, hogy az egyház a maga hivei kulturális, valláserkölcsi és hitéletterén felmerülő igényei és szükségletei céljából az oktatás minden fokán mindennemü és minden faju iskola felállitására és fenntartására jogosult s az elől hivatkozott törvényekben és szerződésekben foglalt kötelezettség alapján követeli az államhatalomtól ezirányu kulturmunkájának nemcsak erkölcsi, hanem megfelelő anyagi támogatását is.

3. Egyházunk hiveinek tényleges helyzete, feladatai, megélhetési viszonyai megváltozásokon menvén át, kétségtelenül szükségesnek mutatkozik, hogy az oktatás ügyét is az egyház meg-

változott életviszonyok szükségleteihez igyekezzék irányitani. Ezért hivja fel Főtanács az E. K. Tanács figyelmét a szükséges előkészitő lépéseknek haladéktalan megtételére abban az irányban, hogy az eddigi tultengő és majdnem kizáróan a hivatalnoki pályára nevelő humanitárius irányu oktatás a szükséges mértékben fokozatosan gazdasági, ipari és kereskedelmi szakképzés és szakoktatás szükségletei és irányai felé fejlesztessék és alakittassék át fokozatosan.

4. A békésebb irányu alkotó munka idejének közeledtével egyházi életünkben általánosan érzett, fokozott szüksége mutatkozik annak, hogy az unitárius vallás tudományos szinvonalu képviseletére és munkálására megfelelő eszköz találtassék; hogy tér nyittassék az unitárius egyház erre képes és alkalmas tagjai számára ilyen irányu munkálkodás kifejtésére s hogy az unitárius törekvések szolgálatára kifelé is tekintéllyel biró, számottevő sajtószerv hivassék életre. Ezért javasolja a főtanácsi bizottság, hogy a Főtanács utasitsa az E. K. Tanácsot, hogy találja módját és keresse meg az eszközöket abból a célból, hogy az előbb jelzett irányban oly szép multtal rendelkező és olyan kiváló eredményeket fölmutatott „Keresztény Magvető" cimű unitárius szellemü folyóiratunk a célhoz méltó terjedelemben és módon a lehetőségig minél előbb ujra megjelenhessék.

5. A főtanácsi bizottság gondosan átvizsgálta az E. K. Tanács gyüléseiről fölvett jegyzőkönyveket, amelyek 1920. okt. 13—1921. okt. 26-ig tartott összesen 26 gyülésről szerkesztettek és 660 elintézett ügyről adnak számot. Ezek alapján megállapitja, hogy főként az 1921. junius 18 ig tartott gyülésekről fölvett jegyzőkönyvek nagyobbrészt csupán az előterjesztett ügyek iktatói számainak sorozatát s az előadói javaslatokra való puszta hivatkozást foglalják magukban. Pl. „A szkereszturi főgimn. igazg.-nak 1512—1920. sz. előterjesztésére E. K. T. a határozati javaslatot elfogadja." Ezekből a jegyzőkönyvekből sem a járgyalt ügyek mibenlétéről, sem a tárgyalás menetéről, sem a hozott határozatok keletkezési módjairól fölvilágositást szerezni nem lehet. Épen ezért utasitandó az E. K. T. elnöksége, hogy jövőben a jegyzőkönyveknek az utóbbi irt szempontok szerint való szabatos szerkesztéséről gondoskodjék.

6. Habár tisztában van a főtanácsi bizottság a mostani nehéz gazdasági viszonyok közt azzal, hogy a főtanácsi jegyzőkönyv megfelelő közzététele nagyobb mértékü anyagi áldozatot igényel, mégis figyelemmel arra a nagy egyházi közérdekre, amely füződik ahhoz, hogy hiveink egyeteme a főtanácsi gyülés lefolyásáról s az ott történtekről értesülést nyerjen, másfelől pedig a főtanácson hozott határozatok alapján intézkedésre hivatottak teendőik felől tájékoztatva legyenek: javasolja főtanácsi bizottság, hogy a jelen főtanács jegyzőkönyvének — ha a szokásos terjedelemben való közzététele nem is volna keresztülvihető — legalább a lényegesebb mozzanatokat s főként a hozott határozatokat magában foglaló főtanácsi jegyzőkönyv közzétételének okvetlenül találja módját.

Végezetül a főtanácsi bizottság a jelen idők sulyos feladatainak világos tudatában szükségesnek tartja annak kiemelését és

hangsulyozását, hogy az egyház mint a tiszta erkölcs alapján álló az igazságosság és emberszeretet eszményeiért küzdő, örök életre rendelt intézmény, minden erejével arra törekedett a multban is és arra kiván törekedni a jövőben is, hogy a társadalmi és állami életben a most hangsulyozott eszményektől áthatott irányu munkásság kifejthetését biztositsa és szolgálja, ezért ki kell jelentenie, hogy az államhatalomtól méltán elvárja, hogy ebben a munkájában megértő támogatásra fog találni s végre megszünik az az áldatlan állapot, amidőn annyi különféle uton és eszközökkel akadályoztatik és zavartatik az egyháznak ez az épitő munkája.

Dr. Költő Gábor elnök, *dr. Árkossy Gyula, dr. Borbély István, dr. Elekes Dénes, dr. Kiss Elek, Lőrinczy Dénes, Lőrinczi István, Pál Ferenc, dr. Váradi Aurél.*

73. A főtiszt. püspök ur eddigi gyakorlatainkat szemelőtt tartva, inditványozza, hogy a Főtanács ezuttal is válassza meg a Főtanács tiszteleti tagjaivá az arra érdemes külföldi atiait. Ilyeneknek tartja Angliában Street Kristof Jakab sheffieldi lelkészt és Cornish Charlest az amerikai Unitárius Társulat titkárát. Főtanács az inditványt éljenzéssel elfogadja.

74. Az ujonnan választott egyházi tanácsosok eskütétele volt.

75. Főtanács felhatalmazza E. K. Tanácsot a jövőévi főtanácsról intézkedésre s ha célszerünek mutatkozik, zsinattartásra.

76. A jövőévi Főtanácsi Bizottságba választattak: dr. Költő Gábor, dr. Elekes Dénes, Lőrinczi István esperes, Lőrinczy Dénes esperes, Gvidó Béla esperes, dr. Borbély István, Vass Domokos, Kovács Lajos lelkész, dr. Szentiványi József rendes tagoknak; Szentiványi Gábor, Ürmösi József és dr. Kiss Elek póltagoknak.

Ezek után a főt. püspök ur az elnökség nevében bezárja a gyülést. Beszédében nagy örömét fejezi ki afölött, hogy oly szép számmal jelentek meg a tanácsosok. Jól eső érzéssel hangsulyozza, hogy a mai sulyos helyzetnek megfelelő nyugodt megfontolással és odaadással vettek részt a munkában. Meleg köszönetet mond a főtanácsi bizottságnak, a tisztviselőknek. Kéri jövőre is mindnyájok kitartó munkásságát. Gvidó Béla esperes a főtanácsi tagok nevében viszonozza a jó kivánatokat és köszönetüket azért a nagyszolgálatért, melyet egyházunkban az elnökség és az E. K. Tanács tett.

Pál Ferenc közügyigazgató szép és emelkedett imában fohászkodott Istennek áldásáért.

Ezzel a főtanácsi ülés bezáródván, a tagok egymástól bucsut vettek.

A román kormány üdvözlő távirata.

A f. évi október hó 30-án tartott Egyházi Főtanács üdvözlő táviratára a kir. kormány november 17-én a következő táviratválaszt küldötte:

Főtisztelendő

Ferencz József,
unitárius püspök urnak

Kolozsvárt

Köszönöm a Magyar Unitárius Egyház Főtanácsa nevében küldött táviratot. A kormány nem fog elzárkózni attól, hogy a kisebbségek jogos kívánságai teljes mértékben teljesüljenek.

A minisztertanács elnöke:
Averescu,
tábornok.

*

Az Őfelsége, Ferdinánd Románia alkotmányos királyához küldött üdvözlő táviratra a válasz még nem érkezett meg.

Rendeletek.

Sz.: 1512—1921.
E. K. T.

A középfoku iskolák vallásoktatásáról.

E. K. T. a különböző jellegű középfoku intézetekben az elmult évben folyt vallásoktatásról a beérkezett jelentések alapján nevelésügyi bizottság által beterjesztett jelentést tudomásul veszi és a főtanács elé terjeszti és következő intézk. teszi.

1. Esperes atiait utasitja, hogy az egyházkörök területén levő középfoku iskolákban tanuló unitárius növendékeket irják össze s tegyenek december hó végéig E. K. Tanácsnak jelentést, hogy majd az év végén tartandó vizsgálatokra vizsgáló biztosok kiküldéséről E. K. Tanács gondoskodhassék.

Sz.: 1508—1921.
E. K. T.

A szorványok gondozásáról.

E. K. Tanács nevelésügyi bizottságnak a szorványok gondozásáról a beérkezett jelentések alapján tett előterjesztését tudomásul véve E. Főtanács elé terjeszti s egyben a következő intézkedéseket teszi.

1. E. K. Tanács esperes atiait felhivja, hogy a szorványokban élő hiveink és tanköteleseink hathatósabb lelki gondozásban részesithetése céljából terjesszenek haladéktalanul E. K. Tanácshoz javaslatot.

2. Utasitja esperes atiait, hogy a szorványokból jelentést nem tett egyházközségektől a jelentéseket haladéktalanul kérjék be és terjesszék fel.

3. Bodóczi Sándor atiának ez ügyben kifejtett lelkes müködésért E. K. T. elismerését fejezi ki.

Sz.: 1510—1921.
E. K. T.

A hadiárvákról.

E. K. Tanács a hadiárvákról a nevelésügyi bizottságnak a bejelentése alapján tett előterjesztését tudomásul veszi, E Főtanács elé terjeszti és következő intézkedéseket teszi.

1. E. K. Tanács utasitja a kolozsdobokai és kereszturi köri esp. afiait, valamint az abrudbányai, alsójárai, bágyoni, mészkői, petrozsénylupényi, alsó felsőszentmihályi, szindi, toroczkói, toroczkószentgyörgyi, verespataki, csókfalvi, iklandi, iszlói, marosvásárhelyi, nyárádszentlászlói, ny. szentmárton-csikfalvi, szabédi, szentháromsági, székelykáli, vadadi, abásfalvi, gyepesi, homoródalmási, h.-sztmártoni, kénosi, székelyudvarhelyi és vargyasi lelkész afiait, hogy a körükben, illetve egyházközségükben levő hadiárvákról a jelentéseket sürgősen küldjék be, igazolva a jelentés elmaradását s egyben jövőre szigoruan utasitja E. K. T. nevezett afiait ez irányu kötelességük pontos teljesitésére.

2. Tekintettel arra, hogy a jelentések nem eléggé szabatosak és nem terjednek ki minden, a nyilvántartás és gondozás szempontjából fontos adatra, E. K. T. utasitja esperes afiai utján lelkész afiait, hogy a hadiárvákról a következő adatokat terjesszék fel:

a) összes szám; b) tankötelesek száma; c) a tanköteles koron aluli és felüliek száma; d) a be nem iskolázott tankötelesek száma; e) a tanköteles koron felüliek elhelyezkedése; f) kellő szülői vagy rokoni gondozásban és felügyelet alatt állanak-e?

3. Patakfalvy Izsák volt datki énekvezér árváinak lehető segélyezés céljából elnökséget javaslattételre hivja fel E. K. T.

Sz.: 2509—1921.

Nevelésügyi intézkedések.

Tisztelendő Esperes Ur!

E. K. Tanács az elemi iskolák 1920/21. isk. évi állapotáról és működéséről a nevelésügyi bizottság által beterjesztett jelentést E. Főtanács elé terjeszti és ezzel kapcsolatban következő intézkedést teszi:

I. Kolozsdobokai egyházkörben:

1. E. K. Tanács utasitja a kolozsvári egyházközséget, hogy gondoskodjék a különböző jellegü iskolákba járó unitárius növendékeknek hittanvizsgára a templomba való összegyüjtéséről.

2. Kolozsdoboka köri esperes afiát felhivja E. K. Tanács, hogy tegyen lépéseket aziránt, hogy Kolozson valamelyik magyar felekezettel közösen szerveztessék jövőre az iskola.

3. A vizsgálóbiztosokat esperes afia hivja fel arra, hogy a vizsgákról tegyenek jelentést.

4. Antónya Mihály lelkész afiának a magyarszováti felekezeti iskola érdekében kifejtett fáradozásáért és az elemi iskolában folytatott tanitói működéséért E. K. Tanács elismerését nyilvánitja.

II. Aranyosfordai körben.

1. Esperes afia hivja fel petrozsényi és lupény-vulkáni lelkész afiait, hogy jelentésüket pótlólag küldjék be; abrudbányai lelkész afiát utasitja a szorványok tankötelesseinek gondozására.

2. A torockói tanitó afiai részére lelkes munkájukért és különösen Péterffi Gyula igazg. énekvezér afia részére E. K. Tanács elismerését nyilvánitja.

3. Az egyházkört E. K. Tanács felhivja, hogy a köri közgyülés a maga részéről tegye meg a jelentés nyomán szükségesnek látszó intézkedéseket.

III. Küküllői körben:

1. E. K. Tanács egyházkört, illetve esperes afiát felhivja, hogy a berendezés, felszerelés hiányait az egyházközségekkel egészittesse ki.

2. Elnökséget felhivja E. K. Tanács, hogy találja módját annak hogy Balázsfalván és Erzsébetvároson ne más vallásu lelkész végezze az unitárius vallás tanitását.

3. E. K. Tanács köszönetét és elismerését fejezi ki mindazoknak, akik az iskola ügyéért áldoztak s különösen özv. gr. Horváth Tholdy Lajosné, D. Patakai Sándor kőri f. gondnok, Gvidó Béla esperes afiának, magyarzsákodi hiveinknek és Bodoci Sándor lelkész afiának a tanitás terén kifejtett buzgó müködéseért.

IV. Marosi körben

1. E. K. Tanács felhivja esperes afiát tegyen jelentést haladéktalanul, hogy Iszlóban miért nem lehet felekezeti iskolánkat beállitani?

2. Felhivja esperes és lelkész afiait, hogy az itt-ott még hiányzó tanszereket és taneszközöket szereztessék be, a fa iskolákat vétessék körül keritéssel.

3. Esperes afiát felhivja, hogy a más jellegü iskolák tankötelesseiről is kérjen be kimutatást.

V. Kereszturi körben.

1. Esperes afiát E. K. Tanács felhivja, hogy az alólirt jelentések kimutatásának be nem küldéséért az illetőket vonja felelősségre és figyelmeztesse, hogy jövőben hiányos jelentéseket ne terjesszenek fel.

2. A sz. kereszturi elemi isk. főgimn. épületében való elhelyezése érdekében E. K. Tanács a szükséges lépések megtételére elnökséget felhivja.

VI. Székelyudvarhelyi körben.

1. Esperes afiát E. K. Tanács felhivja, hogy Székelyudvarhelyen énektanitás bevezetésére tegyen javaslatot.

2. E. K. Tanács elismerését fejezi ki Páll Dénes gyepesi lelkész, Sigmond József h. jánosfalvi lelkész afiainak az iskola vezetéséért, Ürmösi József lelkész afiának irodalmi müködéséért, Pálffi Ákos énekvezér afiának a hitoktatás és énektanitásért, Benedek Sándor énekvezér afiának kertészkedésért, és méhészkedésért, Báró József afiának énekszövegek, Bartalis Márton énekvezér afiának két szólamu ének tanitásáért, Kiss Károly afiának kiváló munkásságáért, melyet nehéz körülmények között teljesitett, Kissgyörgy Sándor esperes afiának követésre

méltó pontos kimutatásáért és mindazoknak, akik az iskolázás céljaira törekedtek.

VII. Háromszéki körben.

1. E. K. Tanács utasitja bölöni lelkész afiát, hogy jövőre a vallást a felekezeti iskolákban tanitsa és Erdős Mihály köri előadó afiának elismerését fejezi ki.

VIII. Nevelésügyi bizottság javaslata alapján általánosságban sajnálattal állapitja meg E. K. Tanács, hogy elemi oktatás ügyünk állapotáról megbizható képet kapni egy évben egyszer sem lehet és évről-évre ismétlődő felhivásaink és az adatok és jelentések pontos beszolgáltatását sürgető rendeleteink ellenére ugyanazok a hibák és ugyanazok a mulasztások ismételten előfordultak. Ezért E. K. Tanács esperes afiai utján figyelmezteti lelkész afiait, hogy ezen tarthatatlan helyzetet szüntessék meg és törvény szabta kötelességeiket teljesitsék, mert ellenkező esetben E. K. Tanács a fegyelmi birósághoz fog fordulni. (Fegy. T. 8. §. 1.)

E. K. Tanács köri esperes afiai utján utasitja lelkész afiait, a tankötelesek összeirására, elrendeli az ismétlő iskoláknak beállitását és a beiskolázás teljes eréllyel való végrehajtását, hogy igy az iskolába nem járás minimumra korlátoztassék, az előljáróságok az iskolakerülést mindenféle alaptalan méltányossági okokból ne nézzék el. Felhivja E. K. Tanács a figyelmet a faiskolák mivelésére és üzembehelyezésére, a különböző kézimunka nemeknek a tanterv keretein belől a rendes foglalkozásra való beállitását.

2. Elnökséget felhivja, hogy Tarcsafalvi Albert Szent történetek cimü munkája uj kiadására tegyen javaslatot.

3. E. K. Tanács Ürmösi József Egyháztörténetének elemi iskolák V.-osztba való tanitását kötelezőleg elrendeli.

4. E. K. Tanács az el. iskolák működésének hathatós felügyelete és ellenőrzése céljából az iskolalátogatói intézménynek ideiglenesen életbeléptetésére E. Főtanácstól felhatalmazást kér.

5. Elrendeli E. K. Tanács, hogy az igazgató, illetve tanitó év végi jelentésében vétessék fel a tanulók vallás szerinti kimutatása, az iskola elhelyezése, tantermek száma, felszerelések, taneszközök kimutatása, önkéntes adományok részletezése, az év nevezetesebb mozzanatainak rövid és vázlatos feltüntetése; a vizsgálóbiztosok pedig jelentéseikben tüntessék fel a kiváló eredményeket és a feltünő hiányokat.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt, 1921. október hó 19-én tartott üléséből.

Sz: 1511—1921.
E. K. T.

A vasárnapi tanitásról.

E. K. Tanács nevelésügyi bizottságának a nyári vasárnapi tanitásról a beérkezett jelentések alapján felterjesztett jelentését tudomásul veszi, Főtanács elé terjeszti s a következő intézkedéseket teszi:

1. E. K. Tanács megkeresi a közigazgatási hatóságot, hogy az ifjuság valláserkölcsi nevelése és élete érdekében a korcsmák vasárnap

zárva tartassanak és a táncmulatságokra való engedélyek olyan időponttól kezdődőleg adassanak, ami a vasárnap délutáni vallásoktatást nem zavarja; egyben utasitja a lelkész afiait, hogy ahol délután az iskolázást megtartani nem lehet, tartsák meg délelőtt.

2. A tanitás anyagának kivánatos egyöntetüsége céljából E. K. Tanács elrendeli, hogy a tanitásnál a tavaly kiadott Vezérfonalhoz tartsák magukat lelkész-tanitó afiai.

3. E. K. Tanács sajnálattal veszi tudomásul, hogy a vasárnapi tanitást a jelentésekből kitetszően nem veszik a lelkész-tanitó afiai azzal a meleg szeretettel és bensőséggel, aminőt a hozzáfüződő nagy és nemes erkölcsi cél megkivánna; különösen a kolozsdobokai és tordaaranyosi jelentésekből tünik ez ki. Épen ezért E. K. Tanács szigoruan figyelmezteti és utasitja mindazon egyházközségek lelkészeit, melyekben vasárnapi tanitás nem volt, vagy csak csekély mértékben, hogy kötelességüknek tegyenek eleget, mert annak elmulasztása fegyelmi vétség. (Fegy. törvény 8. § 1.)

E. K. Tanács végül felhivja a figyelmet arra, hogy az ifjuságot nem hatalmi szóval és kényszerrel kell a tanitáshoz terelni, hanem a lelkipásztori lélek buzgóságából kiáradó nemes és magával ragadó hatások erejével.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselői Tanácsának Kolozsvárt, 1921. okt. 19-én tartott üléséből.

Sz.: 1714—1921.
E. K. T.

Az Egyházi Agrár Bizottság kiterjeszti működését az egyházközségek ingatlanait illető kérdésekre is.

Esperesek utján valamennyi egyházközségnek:

Az Agrár Bizottság javaslatára felhivja E. K. Tanács az egyházközségeket, hogy az ingatlanaikra vonatkozó hiteles telekkönyvi kivonatokat, kataszteri birtokiveket, térképeket, esetleges kényszerbérleti határozatokat és birtokba helyezési jegyzőkönyveket, valamint az erdőbirtokkal rendelkező egyházközségek azon kimutatásait, melyekből megállapitható legyen, hogy az egyházközségek tüzifa szükséglete évente mekkora vágásterületből fedezhető és hogy erdőbirtokaik hány éves fordulóban (fordaszakban) kezeltetnek, haladéktalanul terjesszék fel.

Felhivja továbbá E. K. Tanács jószágfelügyelőséget, illetve jószágfelügyelőség utján a jószágkezelőséget, hogy a buni Berde Mózsa alapitványi birtok 110 hold kiterjedésü erdő fájának értékesitésére minden lehető lépést tegyen meg. Már most megállapitja E. K. Tanács, hogy a kihasználandó faértékét nem kezelheti folyó jövedelemként, hanem konvertált tőkének.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt, 1921. november hó 13-án tartott üléséből.

Ferencz József
püspök.

Kovács Kálmán
titkár.

Sz: 1540—1911.
eln.

Felhivás.

Esperes afiai utján valamennyi lelkész afiának az állami fizetéskiegészitésnek egyházunk pénztára által való kifizetése tárgyában:

Felhivom lelkész afiai közül azokat, akik az állami fizetéskiegészitést posta utján kivánják kézhez kapni, hogy jelentsék be [a postahivatalt, hová a pénztári hivatal illetményeiket küldje.

Kolozsvárt, 1021. nov. 23.

Ferencz József,
püspök.

Sz: 1788—1921.
eln.

Felhivás.

Esperes afiai utján valamennyi lelkész afiához az unitárius tanitók és tanitónők bejelentése tárgyában:

Felhivom lelkész afiait, hogy mindazon tanitó afiai és tanitónőink pontos cimét, akik állást vállalnának, jelentsék be hozzám azonnal.

Kolozsvárt, 1921. nov 23.

Ferencz József s. k.
püspök.

Dr. Árkosy Gyula meghalt.

Még tevékeny részt vett a Főtanácsi Bizottságnak október végén tartott ülésein s az öregek bölcs mérsékletével őrködött a közügyek fölött. A Főtanácsnak tanácskozásain azonban már nem szólalt fel. Nem érezte jól magát s tartózkodott az izgalmas felindulásoktól. S még el sem telt rá egy hónap, meghalt.

Egy darab távozott el vele egyházunk szivéből.

Hajh, de bajos ebbe a sulyos veszteségbe épen most beletörődnünk! Tudjuk, hogy Te akartad ezt így, hatalmas Isten s bölcsességednek elhatározásain mi mindenkor alázatosan megnyugszunk. Meg fogunk mi nyugodni most is, — ha szívünk szakad is bele. Mert — megbocsáss óh hatalmas Úr! — ha elveszed legjobbjainkat, — és már hányat elszólítottál közülünk kit erre, kit arra, — nagyon egyedül maradtunk. Döntsd le az égbe nyuló sziklákat, tépd ki tövestől az évszázados fákat: nemcsak a föld díszét pusztítottad el, de elpusztitottad vele a kicsinyek önbizalmát is.

Alta ruit cedrus: trepidate minores!

Van, ki hangos szóval s a piacon szolgálja a közügyet. Az ilyennek osztályrésze az olcsó népszerüség. Van, ki csöndesen elvonul a lárma elől és az öregek tanácsában munkál. Az ilyennek kevés az ismerője. Mindketten egy célt szolgálnak, — de míg *az* a habok játékát igazgatja, *ez* a mély vizek áramlásait irányítja. A hajós nem igen tudja, hogy ki az ő igazi ura. De ki belát a dolgok mélyére, az tudja, hogy az emberek, a társadalmak, az egyházak sorsát nem mindig a leghangosabbak intézik.

Ezek közül a csöndes, zajtalan, de döntő elhatározású munkások közül való volt a megboldogult.

Emlékét a néma akták, egy csomó örökre megszomorodott szív s egy üresen maradt hely őrizik.

Én tudom, hogy ehhez az üresen maradt helyhez mi még sokszor elmegyünk tanácsért és — sokszor fogunk ezután tanácstalanul eljönni onnan.

Óh, Uram, megnyugszunk végzetedben; útaidnak fordulóit nem panaszoljuk fel. Te teremtettél, hát hatalmadban áll bölcsességed belátása szerint bánni velünk. Hozzád hasonlónak képzeltük magunkat: ez volt az összes gyarlóságunk. Most újra figyelmeztettél rá, hogy pór vagyunk csak, kiket elfúj a lehelleted.

Ne legyen hát úgy, amint mi akartuk: legyen szent közöttünk is a Te akaratod.

Amen! *Dr. Borbély István.*

Az Unitárius Irodalmi Társaság vándorgyülései Kökösben és Brassóban.

Kökösben (1921 X. 9.)

Október 9-én. vasárnap, d. u. 2 órakor nagyszámu közönség gyült egybe a Kökösi unitárius templomba. Ott láttuk a közeli községek szinejavát, élükön az unitárius lelkészekkel. Csupán Sepsiszentgyörgy nem volt képviselve. Ennek azonban az volt az oka, hogy épen azon a napon kellett Nagyszebenbe utazni mindazoknak, akik egy évvel ezelőtt Sepsiszentgyörgyön az ott járó amerikai lelkészeket fogadták. Nem tudott itt megjelenni dr. Ferenczy Géza igazgató sem. Minde körülmények ellenére is oly szépen sikerült a vándorgyülésünk s a zsufolásig megtelt templomban oly nagy volt az érdeklődés, hogy az valóban minden várakozást felülmult.

Az ünnepség gyülekezeti énekkel kezdődött. Utána *Benedek* Gábor kökösi lelkészünk mondott szépen átgondolt, áhitatos imádságot. Majd *Bedő* Imre és *Nagy* Lajos énekduettje következett. A hallgatóság hálásan fogadta ez igazán szép és kellemes éneket. Ezután dr *Borbély* István főtitkár nyitotta meg a gyülést, ismertetvén az U. I. T. céljait, munkatervét és eddigi munkáját. *Gál* Mózes lelkész Sajó Sándornak „Magyarnak lenni" c. ódáját szavalta el nagy hatással. A müsor lelke *Orbán* Lajos lelkésznek szabadelőadása volt az unitárius eszményiségről. Valóban ritkán hallottunk ennél tartalmasabb és formásabb előadást hitünkről. Az előadás az U. I. T. kiadványai között nyomtatásban is meg fog jelenni. A kökösi dalkörnek szabatos és ügyes éneke után *Imre* Irénke szavalta el müvészies átérzéssel Szabolcskának: János vallástétele c. vallásos költeményét. *Gyallay* Domokosnak: „A Szilaj halála" c. allegorikus novellája mély hatást gyakorolt a hallgatóságra. *Bedő* Imre énekvezér éneksoloja. („Hallgass meg engem irgalmas Isten") mindenkit meglepett erőteljes, szines csengésével. Várady Antalnak „Al Hakem tornya" c. költeményét *Taar* Géza lelkész szavalta el a tőle megszokott müvészi hozzáértéssel. Majd dr *Borbély* István főtitkár elnöki bezáró beszéde után gyülekezeti ének mellett távozott a közönség.

A minden részében szépen sikerült ünnepély után a falut tekintettük meg, melynek tisztasága s a lakósok szorgalmas munkája mindnyájunkra a legkellemesebb hatást gyakorolta.

Brassóban (1921 X. 10.)

A brassói vándorgyülésünk az idéni turnusnak legimpozánsabb gyülése volt, melyen unitárius törekvéseink olyan erővel s akkora müvészettel és mélységgel nyilatkoztak meg, aminő csak egy igazán közszükségletet kielégitő igazán hivatásszerüen végzett munka nyomában szokott járni. A hatást bizonyára a tervszerüen összeállitott müsor váltotta ki, az előkészités főérdeme azonban kétségtelenül Kovács Lajos brassói lelkész választmányi tagé, kinek istenáldotta buzgósága ott, a végvárosban valóban megbecsülhetetlen. Még csak azt a megértő presbiteriumot említem meg, amely élén Halmágyi Gábor és Gergely Sándor gondnokokkal a brassói egyházközségnek valóban éltető lelke. Az ő együttmüködésüknek köszönhető, hogy az U. I. T. megjelenése külsőleg is, erkölcsileg is teljes diadallal járt.

A megnyitó beszédet ezuttal dr. *Ferenczy* Géza egyházi főgondnok, a társaságnak fáradhatatlan igazgatója mondotta. Ritkán hallott mély kérdéseket vetett fel társadalmi és egyházi életünkből s keresett azokra feleletet az U. I. T. munkásságában. Utánna *József* Domokos igazgató-tanitó szavalta el Rudnyánszky Gyulának: A gyáva c. költeményét. Művészi szavalatát hálás taps fogadta. Ezután valami ritkaszép élvezetben volt részünk. Dr. *Takács* Józsefné énekelte Csathó Etus zongora kiséretével Antalffy Dezső „Reszket a bokor" és Bohm „Csendes mint az éj" c. műdalait. Gyönyörüen iskolázott hangja s művészi előadás módja a műértő hallgatóságot egészen elragadta. A műsor derékrésze kétségtelenül *Taar* Géza nagyajtai lelkésznek „Unitárius életeszmények" c. szabadelőadása volt, mely oly erőteljes és tiszta megnyilatkozása volt az U. I. T. munkájában megnyilatkozó modern unitárius hitnek, hogy valóban felekezeti különbség nélkül magával ragadta a jelen volt közönséget. Az előadás a Keresztény Magvető beköszöntő számában fog megjelenni s már most felhivjuk rá olvasóink figyelmét. *Weiszfeiler* Piroskának gyönyörü zongorajátéka teljesen érvényre juttatta Beethoven 23. variatio C moll-jának összes szépségeit. Fejlett technikáju, művészi képzettségü játékának szabad csengésében gyönyörködhettünk, mely messze felülmulta az alkalmi zongorázások sikereit. *Orbán* Lajos ujszékelyi lelkész Reményik Sándornak „Pilatus" c. szép költeményét szavalta el a nála megszokott sikerrel. Társaságunknak egyik legbuzgóbb tagja, *Gyallay* Domokos „Szük világ" cimmel kellemes humoru novellát olvasott fel, abból a világból, amikor az emberek még a kenyérmorzsát is megbecsülték. Mondanunk sem kell, hogy a közönség elismerése bőven meghálálta a nyujtott élvezetet. *Erdős* Mihály nagyajtai énekvezér-tanitónak gyönyörü éneke itt sem tévesztette el a hatást. „Sulyos csapás szállott", „Menny, föld, tüz", „Hozzád imádkozom" kezdetü vallásos énekeink az ő magyaros stilizálásában igazán sokat nyertek szépségükben. Jól eső érzéssel állapitjuk meg, hogy magyaros stilusu egyházi énekeink Erdősnek bemutatásában kezdenek közkedvelt énekekké válni, melyeket vallásos müsoru ünnepeken mind többféle énekelnek. A müsoros estélyt dr. *Borbély* István főtitkár zárta be.

Előadás után társas vacsora volt, amelyen felekezeti különbség nélkül megjelent Brassó magyarsága.

Az Unitárius Irodalmi Társaság közgyűlése

Az U. I. T. 1921. évi közgyűlését okt. 29-én tartotta meg az unitárius kollégium disztermében a vidékről és Kolozsvárról nagyszámban összesereglett tagjai jelenlétében. Főt. püspök úr, mint a Társaság elnöke, nyitotta meg a népes közgyűlést ősz fejjel, de az unitárius irodalom és Társaság iránt érzett ifjú lélekkel üdvözölve a megjelenteket, felkéri dr. Ferenczy Géza főgondnok urat, az Irodalmi Társaság igazgatóját évi beszámolójának megtartására.

Az igazgatói beszámolóban rámutatás történt arra, hogy az Irodalmi Társaságot a szükség teremtette az idők teljességében, mert elérkezett volt az ideje annak, hogy unitárius íróink megismerve és megértve

egymást, hivatásukat, az Egyházhoz való viszonyukat céltudatosan és egyöntetűen munkálják az unitárizmus haladását.

Ez évben különösen az anyagiak hiánya miatt nem lehetett egy kis füzetecskén kivül egyéb irodalmi terméket megjelentetni s a Társaság abban szorgalmatoskodott, hogy vidéken tartott vándorgyülésekben szolgálja s elégitse ki hiveinknek s másoknak is az irodalmi termékek s más művészi és valláserkölcsi produktumok iránt érzett hiányérzetét és lelkesedést keltsen az unitárizmusért való önzetlen munkára. Örvendetes buzgóság nyilatkozott meg azon a téren, hogy egyházközségek és egyesek léptek be szép számmal az alapitótagok sorába, ugy, hogy jelenleg 40 (negyven) alapitótaggal rendelkezik Ir. Társaságunk, kik mintegy 20,000 leuval járulnak hozzá a Társaság alapjaihoz.

Tekintve azt, hogy Egyházunk legjobbjai lelkesedéssel karolták fel e nemes ügyet, reményünk van arra, hogy sikeres munkának s áldásos jövőnek nézünk elébe.

Az érdeklődéssel hallgatott igazgatói beszámoló után dr. Borbély István főtitkár, ki az igazgató mellett a Társaság ügyeinek vezetésében a legnagyobb odaadással müködött, felolvasta az Ir. Társ. pályatételeire beadott munkák birálatát, mely szerint a szavalásra alkalmas vallásos tárgyú költeményre beérkezett munka a díjra érdemes. Szerzője Bencze Domokos Homoródszentpálról. Szépprózai elbeszélésre pályamű nem érkezett be. „Ősi rögön" c. kötete megjelenése alkalmából Gyallay Domokos legjobb novellairónk és lelkes felolvasónknak itélik oda a díjat. A beérkezett egyházi beszédek egyike sem érdemes a jntalomra. A közönséges imádságok megirására kitűzött jútalmat Nagy Béla lelkész nyeri el. Valamely alkalmas versszövegnek templomi közénekké való megzenésítésére a beérkezett 6 mű közül az 5-ik érdemes a díjra; szerzője Pálffy Ákos unitár. kántortanító. Jutalom 100—100 L.

Ez előterjesztés után dr. Költő Gábor alelnök felolvassa azon alapszabályba iktatandó pontozatokat, melyeket a D. F. Egylet is, mint a két intézmény érintkezési pontjait szabályozó pontozatokat alapszabályai közé felvett közös megállapodás szerint s kéri a közgyülést, hasonlóképpen cselekedjék, mi meg is történt.

Az összhang igy e két intézményben alapszabályilag biztositva lévén, az Ir. Társaság az érdekeltekkel való megbeszélés után hivatalos folyóiratának nyilvánitja a Keresztény Magvetőt s miután dr. Gál Kelemen és Gálfi Lőrinc szerkesztők a továbbszerkesztésre nem vállalkoznak, közgyülés megbízza Vári Albert és dr. Borbély István tanárokat e szép múltú és nagyrahivatott folyóirat szerkesztésével.

Egyszersmind dr. Kiss Elek theologiai tanárt az Ir. Társ. titkárává választja meg. Valamint a választmány tagjai közül kisorsolja Bölöni Vilmos, Szentmártoni Kálmán, dr. Szolga Ferenc, Józan Miklós, Lőfi Ödön, Ürmösi Károlyné, Lőrinczy István, Benczédi Pál, Kelemen Lajos, Orbán Lajos afiait, akiket egyhangulag újból meg is választnak és három megüresedett helyre beválasztják dr. Kiss Ernő tanárt, ifj. Ütő Lajos és Keresztesi Dénes lelkészeket.

Megállapitja közgyülés jövő évi költségelőirányzatát, kitüzi munkaprogrammját, valamint kihirdeti a pályatételeket is. Ir. Társ. folytatni kivánja a D. F. E.-el való egyetértés alapján vándorgyüléseit, kióhajtja adni a Ker. Magvetőt legalább kéthavonként 3 ivnyi terjedelemben; pályadíjakat tűz ki; kinyomtatandó műveket segélyez s az unitárius iro-

dalmj termékek megjelenését általában támogatja s bevezeti a székfoglalókkal kapcsolatos felolvasó ülésezést.

Az évi közgyűlést követő diszgyűlésben, melyet a D. F. E.-el közösen tartott meg, a székely népéletből vett és megértéssel fogadott felolvasást tartott Pálffy Ákos; lendületes és nagy tetszésben részesült, költeményeit olvasta fel Ürmösi Károlyné választmányi tag. (Tanács; Szeretem a telet..., Az úr vigyáz..., Ima.) Erdős Mihály nagyajtai kántor pedig a nagyközönséget lebilincselő magyaros dallamú éneklésével gyönyörködtette.

Mindezek után rendületlen a hitünk és erős az elhatározásunk, hogy az Unitárius Irodalmi Társaság bizton halad a teljes siker felé a hivatásos biztos utján.

S. K.

Tájékoztató

a Dávid Ferenc-Egylet ügyében.

A lelkes hangulat, amely a Dávid Ferenc-Egylet iránt az idei közgyülése előtt és a közgyülés folyamán megnyilvánult, arra kötelezi az elnökséget, hogy a munkát minél serényebben megkezdje. E kötelesség érdekében bocsátjuk ki az alábbi rövid tájékoztatót terveinkről s vezető gondolatainkról.

A D. F. E.-nek 1885-ben kiadott alapszabályai jórészt felölelik azokat az irányelveket, amelyeknek követésével az unitárius egyháztársadalom megszervezését keresztülvihetjük. Csak kibővitésről, formai átalakitásokról, szélesebb körü csoportositásokról kell gondoskodnunk.

A tervbevett bővitések közül ezeket emeljük ki:

1. Minden egyházközség megalakitja a maga Dávid-F.-Egyletét.

2. A már működő vallásos-jellegü egyesületek és intézmények a D. F.-Egylet védőszárnyai alatt helyezkednek el, annak nevét veszik föl. Főcél: egységes vezetés, közös szellem kialakulása és a vallásos autonómia védő erejének kihasználása az egyesületi élet érdekében is.

3. A munkaterv méltányolja a helyi viszonyokat. Ebből a célból: I. *általános célkitüzés* mellett más munkatervet tüz ki II. *a városi D. F.-Egyletek* számára és mást. III. *a falusi D. F.-Egyletek számára* Alkalmat ad arra, hogy mind a városi, mind a falusi D. F.-Egyletek IV. *helyi speciális programmot állapitsanak meg*, amely időről-időre változhatik.

Az alábbiakban egy *képzeleti* munkatervet mutatunk be. A *valódi* programmot az életből, tehát a kivülről győjtött adatok mérlegeléséből szeretnők összeállitani.

Képzeleti programm a Dávid Ferenc-Egyletek számára;

I. *Általános célkitüzés.* A meggyőződéses unitárius vallásos érzés ápolása; a keresztény erkölcsi elvek gyakorlása; az egészséges haladás támogatása minden téren; az unitárius hivők erejének összefogása időszerű feladatok megoldására; testvéri kapcsolat a rokoncélú egyesületekkel stb.

II. *Városi D. F.-Egyletek programmja.* Előadások, estélyek rendezése az unitárius vallás multjának, szellemi és erkölcsi tartalmának

külföldi kapcsolatainak, jövő kilátásainak ismertetésére. (Cél akkor van elérve, ha az előadások másvallásúakat is vonzanak és rokonszenvre késztetnek.) Munkálkodás azon, hogy az unitárius hívek — az egylet tagjai! — a város közeletében tisztes szerepet töltsenek be kulturális és jótékonysági mozgalmakban méltó részt vegyenek. *A városi D. F.-Egylet közremunkál az unitárius iparos és kereskedőosztály megteremtésében; a tanoncok elhelyezését, felügyeletét intézi, ezeknek az egyházhoz való édesgetésére mindent megtesz.* Női patronaget létesit az illető városban levő unitárius női alkalmazottak védelmére. Meleg kapcsolatot teremt a falusi testvéregyesületekkel, ezeket előadásokkal, szereplőkkel, könyvekkel, kottákkal támogatja. Baráti érintkezéssel küzd a falusi intelligencia elszigeteltsége és elfásultsága ellen. (Eléggé nem hangsulyozható feladat! Gyújtópontja az unitárius környék szellemi életének, összetartásának, éltetője a tevékeny közszellemnek.)

IV. a) *Városi D. F.-Egylet helyi (speciális) programmja példákban*:

Tordán: Kis füzet kiadása a városházán levő Dávid Ferenc-kép jelentőségének megmagyarázására.

Brassóban: A templomépités ügyének szorgalmazása.

Kolozsvár: Dávid Ferenc-szoba létesítése és ebben a valiásalapitóra vonatkozó relikviák, történeti adatok elhelyezése.

III. *Falusi D. F.-Egylet* programmja:

Olvasókör, daloskör, könyvtár létesítése. Felnőttek oktatása 4 őszi-téli hónap estéin. Alkalmi előadások, ünnepélyek a nemes érzések ápolására, Gazdasági tanfolyamok szervezése férfiak és nők részére. Gazdakörök, szövetkezetek jó szellemének befolyásolása. Segédkezés az eklézsia kiváló gyermekeinek felsőbb iskolába juttatásában, az iparos és kereskedő-növendékek toborzásában. Egészséges közszellem teremtése, amely a hiveket ragaszkodással és nemes büszkeséggel tölti el egyházközség nk iránt.

IV. b) *Falusi D. F.-Egylet programmja*:

A. községben: Az elhanyagolt temetőkert sürgős rendbnhozása. *B. községben*: A népház épitésének előkészítése. *C. községben* A nők fényűzésének korlátozása.

Irodalmi agitáció.

Az egyesületi élet nem lehet el hirlapi kapcsolat, propaganda, könyvek és kiadványok nélkül.

A megteremtendő népszerű unitárius irodalom a következő tárgy- és gondolatkörben mozogna:

Az Unitárius Közlöny rovatait, amelyek a népmüveltséget vannak hivatva szolgálni, nemcsak szépirodalmi tartalommal kellene megtölteni, hanem higienikus, gazdasági, történelmi, népies (élet) filozófiai, szociologiai ismeretek terjesztésére is kikellene használni. Az unitárius naptár megjelenését is rendszeressé kellene tenni. Az unitárius vonatkozású füzetekben föl kellene dolgozni jóltevőink életrajzát, továbbá azokét, akik nem vagyont, hanem munkásságot, erejük legjavát áldozták valamely unitárius egyházközség vagy intézmény javára. Ismertetni és népszerűsíteni kellene múltunkat, hitünk szellemi és erkölcsi tartalmát és ezek utján népünket fölfegyverezni mind a reakciónárius, mind a vallásellenes támadások ellen.

Ez előleges tájékoztatás alapján tisztelettel kérjük lelkész és tanító

atyánkfiait, hogy együttesben a falu javára törekvő hitrokonainkkal: 1. A Dávid Ferenc-Egyletet a maguk egyházközségében alakitsák meg. 2. Az eddig működött egyesületeket szervezzék bele a D. F.-Egyletbe. 3. A munkát az általunk ajánlott munkaterv alapján sürgősen kezdjék meg. 4. Erről és a helyi (speciális) programmról az elnökséget január hó 10-ig értesiteni sziveskedjenek.

Az Unitárius Közlöny remélhető előfizetőiről tájékoztatást kérünk. Egyúttal már most arra kérjük a vidéki D. F.-Egyletet, hogy az Unitárius Közlöny alapja javára a tél folyamán műsoros estélyt rendezzenek. Minél nagyobb támogatást kapunk ezen a réven, annál olcsóbban szabhatjuk az árakat.

Az elnökség nevében legmelegebb testvéri üdvözletünket küldjük

Dr. Boros György,
a D. F.-Egylet ügyvezető alelnöke.

Pap Domokos,
a D. F.-Egylet főtitkára.

HIREK.

Kozma Ferenc arcképe. Özv Kozma Ferencné néhai férjének, kolozsvári kollégiumunk egykori nagyérdemü isk. felügyelő gondnokának jól sikesült olajfestményü arcképét az unitárius egyháznak adományozta. E. K. Tanács az arcképet a Képviselő Tanácsteremben elhelyezni határozta.

Dr. Költő Gábor, volt m. kir. itélőtáblai biró, egyházi referens és Kolozsvári kollégiumunk egyik isk. felügy. gondnoka folyó év okt. 10-én családjával együtt Magyarországba költözött. Fájó szivvel vettünk tőle búcsut. Mindenki fájt, kit az utóbbi idők távozni kényszeritettek, de az ő távozása valamennyinél fájdalmasabb volt. Benne nemcsak a jóbarátot s nemcsak igazságügyünknek egyik legkiválóbb szakférfiát veszitettük el, hanem egyházunknak olyan derék munkását is, kinek helyét bizony nehezen fogjuk pótolhatni. Különösen egyházunk alkotmányos élete s iskolaügyeink intézése volt munkája. E munkatéren valóban egész ember volt. A multnak erős történeti érzése, a jelen jogi öntudata s a jövőnek fanatikus hite egyesültek lelkében. Minden szava, minden cselekedete történeti jelentőségü volt. És most elment közülünk. Bucsuzásakor azt igérte. hogy távolban is hü fia marad anyaszentegyházunknak. Könnyezett, mikor ezt fogadta s mi is megkönnyeztük, amint hallgattuk.

Kivánjunk neki e helyen jó egészséget s munkakedvet a távolban is. Izenjük meg szerető emlékezésben, hogy bármint legyen is sorsa a határokon tul, mi, kiket elhagyott, őt, a távozót várjuk, mindig visszavárjuk!

Dr. Árkosy Gyula kir. közjegyző, a Magyar Unitárius Egyház Fő- és Képviselő Tanácsának tagja, a kolozsvári unitárius kollegiumnak egyik felügyelőgondnoka, a kolozsvári unitárius egyházközségnek gondnoka, az egyházi pénzügyi bizottság elnöke, a Vereskereszt Egylet alelnöke, a küküllöi unitárius egyházkör tiszteletbeli felügyelőgondnoka, stb. életének 64-ik, házasságának 28-ik évében f. év nov. 27-én reggel 7 órakor Kolozsváron elhunyt. Temetése nov. 29-én d. u. 3 órakor volt az unitárius kollégium előcsarnokából. Az egyházi szertartást Vári Albert vallástanár végezte. Az E. K. T. és a kolozsvári Kollégiumunk nevében dr. Gál Kelemen igazgatótanár, a kolozsvári egyházközségünk nevében Ürmösi Károly esperes bucsúztatták el.

Kovács Kálmán. Nem zárhatjuk le lapunkat anélkül, hogy hálásan ne emlékeznénk meg arról a gondos szeretetről, amellyel Kovács Kálmán egyh. és püspöki titkár annak megszerkesztését s hivatalos tartalommal kellő formában való elkészítését minden alkalommal lehetővé tette. Ez ügybuzgósága valóban szép jele annak a tovanéző gondosságnak, mellyel hivatását végzi.

A Dávid Ferenc-Egylet ujjászervezése. A forradalmi idők és a rákövetkező változások az egyesületi élet müködését, gyülések tartását, lapok megjelenését jórészt lehetetlenné tették. A D. F. Egylet élet müködésében az a nagy nehézség is elő állott, hogy legfontosabb mozgató szervei: Dr. Boros főtitkár és Dr. Csiky titkár fontos egyházi küldetések betöltése végett hosszas időre eltávoztak a központból. Amint azonban a helyzet odaalakult, s főként, hogy dr. Boros hazaérkezett, sürgősen megkezdődött az egylet fölélesztésének munkája. A főtanács alkalmával lelkes nagy közönség jelenlétében folyt le a közgyülés. Br. P. Horváth Kálmán ezuttal is mély érzésből és bölcs tapasztalásból fakadt elnöki megnyitóval gyönyörködtette a közönséget. Dr. Boros György főtitkár beszámolójában főként a D. F. Egylet kiváló halottait, Kozma Ferencet, Tarcsafalvi Albertet, Gyöngyösy Bélát, Ürmösy Miklost, Sándor Jánost, Nagy Gyuláné, Zsakó Istvánné, Lehman Róbertné urasszonyokat bucsuztatta el, m[illegible]kapó jellemrajzot adván az egylet buzgó tagjairól s az ő példájukkal is uj munkára lelkesitvén a hallgatóságot. A közönség lelkes ünneplésben részesitette a régi hittel szóló és cselekvő főtitkárt. A szokásos felolvasást ezuttal az Unitárius irodalmi Társaság fölolvasóival egy sorban Benczédy Pál lelkész végezte. A háborus faluról festett találó és fölötte tanulságos képet. A tisztujitás során dr. Boros Györgyöt ügyvezető alelnöknek, Pap Domokost főtitkárnak egyhanguan választotta meg a közgyülés. Az egylet jövője kérdésében nagy aggodalomra ad okot az anyagi eszközök hiánya. Ennek megoldásáról, valamint az egylet uj munkatervéről az elnök-

ség nemsokára tájékoztatni fogja a fiókegyleteket és a nagy közönséget. A közhangulat megnyilatkozása arra a reményre jogosit, hogy az unitárius közönség ismert áldozatkészsége lehetővé fogja tenni, hogy régi kedvelt lapja ezután is mindenhová eljusson. Az áldozatkészség kedves bizonysága, hogy máris jelentkeznek uj alapitó tagok 100 leu vagy nagyobb összegü adományokkal. Ezeknek névsorát az Unitárius Közlöny első számában közölni fogjuk.

A közgyülés általános óhajtása és határozata, hogy az Unitárius Közlöny az egylet kiadásában és régi formájában meginduljon. *P. D.*

Előzetes hiradás. Dr. Tóth György egyházi tanácsos afia az Unitárius Egyház Törvényeinek gyüjteményes kiadását egy ujabb kötet által törekszik teljesebbé tenni. A könyv oly terjedelmü lesz, mint az I. kötet és az ára — dacára, hogy a helyi nyomdai árak emelkedtek, az I. kötet árával azonos fog lenni. Fölhivjuk egyházunk összes érdeklődő tagjait, hogy a megjelenéskor minél többen és minél gyorsabban sziveskedjenek megrendelni, hogy egyházjogunk irodalmának fejlődését igy is előmozditsuk.

A mü karácsony táján fog megjelenni. A megrendelési felhivások decemberben fognak szétküldetni.

Értesités. „Az Unitárius Egyház Szervezete" c. munkából (I. kötet) még nehány példány megrendelhető Józan Miklós esperes urnál. A 45 L. vételár az E. K. Tanács irodájában is lefizethető az irodafőtiszt úr kezéhez.

Az énekes könyv ügye. A szakkritika és egyházköri fölterjesztések régóta sürgetik énekeskönyvünk gyökeres átalakitását. A munkálatok teljesitésére az E. K. Tanács bizottságot küldött, amely az anyaggyüjtést jórészt elvégezte s a főtanácson megjelent kántorok és zeneértő papok bevonásával az egyes darabokat zenei szempontból is alaposan megrostálta. Ezeken a szélesebb körü megbeszéléseken az a vélemény alakult ki, hogy az ügyet nem kell még lezárni, hanem nyilvános felhivást kell intézni az érdekeltekhez, hogy egyházi zeneszerezményeiket bocsássák a bizottság rendelkezésére. Megbizás alapján tehát tisztelettel felkérem egyházi zenénk müvelőit, hogy eredeti szerzeményeiket jan. hó elsejéig sziveskedjenek címemre beküldeni. *Pap Domokos* tanár, (Kolozsvár.)

Kövendi Szathmáry Miklós nyugalmazott áll. isk. igazgató tanitó életének 70 ik, házasságának 45-ik évében 1921. nov. 8-án Székelykeresztúron meghalt.

Ispán vagy gazdatiszt keresetik. Gyakorlott, józanéletü, nőtlen ispánt, vagy gazdatisztet keresek azonnalra, esetleg január 1-ére. Ajánlatokat igények megjelölésével, bizonyitvány másolattal levélileg — nem személyesen — kérek. Dr. Szentiványi József Farnas, up. Hoediu (Bánffy-Hunyad, Kolozsmegye.)

Erdélyi Magyar Naptár Megjelent az 1922. évre szóló Erdélyi Magyar Naptár. A tiz ívre terjedő, gazdagon illusztrált naptár a leggondosabb szerkesztői munka eredménye. Tanulságos, szórakoztató és praktikus közleményei alkalmassá teszik, hogy a dolgozó magyar nép egész éven át kedvvel és haszonnal forgathassa. A naptár ára 9 Leu, egyházaknak és iskoláknak 10 százalék engedményt ad és legalább 10 darab megrendelése esetén portóért és csomagolásért semmit sem számit fel a kiadó, a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet R.-t, Kolozsvár.

Uj néplap. Hetí eseményekről, politikai és gazdasági kérdésekről leghivebben tájékozfat a *„Magyar Nép"* képes hetilap. Megrendelhető a Minerva Részvénytársaságnál Cluj—Kolozsvár, Str. Regina Maria (v. Deák Ferencz-utca) 1. sz.

Keresztény Magvető

az Unitárius Irodalmi Társaság folyóirata.

Szerkesztik:
Dr. Borbély István és Vári Albert.

Főmunkatársak:
Kelemen Lajos, dr. Kiss Elek, Löfi Ödön, Péter Lajos és dr. Varga Béla.

Megjelenik minden két hónapban egyszer, legkevesebb 3 iv tartalommal.

A *Keresztény Magvető* a szabadelvü kereszténység szolgálatában áll. Célja: a tiszta keresztény theizmus magasztos eszméit a jelenkor különböző gondolat áramlatai közt fenntartani, s emellett szolgálni azoknak az érdekeknek is, melyek az egyház, különösen az unitárius és más szabadelvü egyházak életére történelmi vagy gyakorlati szempontból vonatkoznak.

Evégre közöl hit-bölcseleti és történelmi tanulmányokat, értekezéseket, szépirodalmi munkákat s másnemü dolgozatokat; s azonkívül az oktatás és nevelésügynek is tért szentel; az egyházi és oktatásügyi nevezetesebb mozgalmakat figyelemmel kiséri.

Előfizetési ára egész évre (6 füzet): 40 leu. Pártoló dij egész évre 60 leu.

Az Unitárius Irodalmi Társaság alapitó és rendes tagjai félárban kapják a folyóiratot.

Minden küldemény a szerkesztőség cimére küldendő Cluj—Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Nyomatott a Minerva R.-T. könyvnyomdájában Kolozsvárt Deák Ferenc-utca 2 sz.

Tartalomjegyzék

az Unitárius Közlöny 1921. évi számaihoz.

Tanulmányok:

		Lap
Aranyosi:	Legyünk hát őszinték	41
Dr. Borbély István:	Az unitárius prédikáció	43
	A wormsi birodalmi gyűlés	63
	A 87 éves püspök	129
	Dr. Árkosy Gyula	182
Erdős Mihály:	Szükséges, hogy az énekvezértanító a lelkészkörnek tagja legyen?	144
Ferencz József:	VII. körlevél	61
Dr. Ferencz József:	Az unitárius egyház alapítványainak ismertetése	38, 68
Dr. Ferenczy Géza:	Az újév	2
	Vissza- és előretekintés	66
	dr. Tóth Gy.: „Az Unitárius Egyház Törvényeinek Gyűjteménye" I. kötet (ismertetés)	158
Kelemen Lajos:	Pákey Lajos	122
Keresztesi Dénes:	Közszolgálat-e az Úr-szolgálat?	49
Kovács Lajos:	Az unitárius egyház hajója	86
Dr. Költő Gábor:	Magyar Szövetség	3, 101
Lőfi Ödön:	Dole Károly „Az új élet vallása" (ismertetés)	153
Németh István:	Ez is „őszinte szó"	29
Péter Lajos:	Lőrinczy Dénes altábornagy	122
Régeni Áron:	Templomi énekes könyvünk és templomi zenénk	14, 30
Dr. Simándi István:	Egy vasárnapi szent óra Budapesten	148
Dr. Tóth György:	Erkölcsi szempontok az új fegyelmi törvényben	7, 23
Ürmösi József:	Még egy „Őszinte szó"	10
Vári Albert:	Áldozatok	22
Dr. Zsakó István:	A tudomány határánál	124

Szépirodalom:

Dr. Borbély István:	Újévi könyörgés	1
	Add vissza hitemet	21
	Kevély ember, egykor te is meghalsz	37
Gyallay Domokos:	A veszedelmes ajándék	80
Ürmösi Károlyné:	Koszorú	81
	Nekrolog	153

Rendeletek:

Lap

Az „Erdélyi Gazdasági Egyletről" (1820—1920. eln.) — — 15
Pályázati hirdetés az ádámosi lelkészi állásra (16—1921. U. P.) — 16
Körlevél a „Székely Méhész" megrendelése ügyében (1739—1920. eln.) 16
Felhívás a „Hangya" ügyében (66—1921. eln.) — — — 17
Pályázati hirdetés az ádámosi kántori állásra (16—1921. U. P.) — 17
A használandó népiskolai tan- és olvasókönyvek tárgyában (58—1921. E. K. T.) — — — — — — — — 32
A lelkészek szolgálati, családi és javadalmi viszonyainak bejelentése tárgyában (126—1921. E. K. T.) — — — — 33
A tanárok és tanítók román nyelvű tanfolyamra küldéséről — — 34
Pályázati hirdetés a szőkefalvi lelkészi állásra (36—1921. U. P.) — 34
A népiskolai statisztikai adatok beküldése tárgyában (33—1921. eln.) 52
Az egyházi gyűlések tárgyában (339—1921. U. P.) — — 58
A tanítók és tanárok kiegészítő vizsgálata tárgyában (161—1921. eln.) 58
Pályázati hirdetés a csegezi lelkészi állásra (110—1921. U. P.) — 59
Az 5% os iskolai pótadó ügyében (426—1921. eln.) — — 59
A kérések felbélyegzése tárgyában (247—1921. eln.) — — 60
Félárú jegyváltásra jogosító arcképes igazolványok ügyében (284—1921. E. K. T.) — — — — — — — — 60, 100
A sírok gondozásáról (Ad 1736—1920. E. K. T.) — — 75
Pályázati hirdetés az iklandi lelkészi állásra (151—1921. U. P.) — 79
A jelen évi főtanács ideje (610—1921. eln.) 85. (1022—1921. eln.) Külön cédulán (1022—1921. eln.) — — — — 131
Az új egységes középiskola (821—1921. E. K. T.) — — — 102
A régi Románia területén élő hívek összeírása tárgyában (37—1921. E. K. T.) — — — — — — — — 109
A törvényes határidőn belül megfelebbezett egyházközségi határozatok tárgyában (829—1921. E. K. T.) — — — — 110
Dr. Tóth Gy.: „Az unitárius egyház szervezete" c. munkájának megrendelése tárgyában (853—1921. E. K. T.) — — — 110
Pályázati hirdetés főszámvevő, számvevő és pénztári ellenőri állásra (954—1921. U. P.) — — — — — — 132
A középiskolai Tanterv módosítása tárgyában (Ad 821—1921. E. K. T.) 133
Az Unitárius Közlöny (Egyházi Hivatalos Lap) megszünik (1691—1921. E. K. T.) — — — — — — — — 161
A középfokú iskolák vallásoktatásáról (1512—1921. E. K. T.) — 176
A szórványok gondozásáról (1508—1921. E. K. T.) — — 176
A hadiárvákról (1510—1921. E. K. T.) — — — — 177
Nevelésügyi intézkedések (2501—1921. E. K. T.) — — — 177
A vasárnapi tanításról (1511—1921. E. K. T.) — — — 179
Az Egyházi Agrár Bizottság kiterjeszti működését az egyházközségek ingatlanait illető kérdésekre is (1714—1921. E. K. T.) — 180
Az állami fizetéskiegészítésnek egyházunk pénztára által való kifizetése tárgyában (1540—1921. E. K. T.) — — — 181
Az unitárius tanítók és tanítónők bejelentése tárgyában (1788—1921. E. K. T.) — — — — — — — — 181

Egyháztörténeti eseményekről:

E. K. T. gyűlés 1920. dec. 8-án — — — — — 8
1921. jan. 19-én — — — — — 25

	Lap
E. K. T. gyűlés 1921. ápr. 13-án	75
máj. 11—12 én	90
jun. 17-én	105
aug. 3-án	134
aug. 17-én	137
aug. 30 án	142
szept. 5-én	143
Ferencz József püspök úr eskütétele	53
A magyar lutheranus egyház	102
Egyházi főtanácsi gyűlés 1921. október 30. és 31-én	162
A román kormány üdvözlő távirata	176

Hirek:

Az U. T. pályatételei 1921. évre	13
Unitárius estély Brassóban	17, 83
Tóth István festményei (k. l.)	18
Unitárius Keresztény Népnaptár 1921. évre (Dr. B.	20
Elhunytak	20, 35, 52, 83, 152, 190
Személyi hir	35, 52
„Unitárius hitvallás"	35
Irodalom	35, 98, 150
Unitárius művek	36
Erdélyi Barázda	36, 98
Eljegyzés	52
Székelyderzsi lelkész fegyelmi ügye	57
Teologiai Akadémiánk reformja	74
József napja	81
Dr. Metcalf úr kitűntetései	82
Dr. Csiki Gábor	82
Az Unitárius Irodalmi Társaság köréből	83
Péterffi Mihály	83
Ellenőrváltozás	84
A lelkészi fizetéseket az állam utalványozta	84
Érettségi vizsgálatok	84
Az Unitárius Lelkészkör évi közgyűlése	85
Az Unitárius Irodalmi Társaság évi közgyűlése	85
Iskolafelügyelő-gondnoki és tanári beiktatás Székelykeresztúron	88
Az Unitárius Irodalmi Társaság második vándorgyűlés turnusa	89
Az 1920. évi egyházi főtanács óta kinevezett lelkészek, tanítók, kántorok	95
Az amerikai unitáriusok hitvallása 1921-ben (hiteles szövegű confessio)	95
Főjegyzőnk hazaérkezett	96
Egyházi titkárunk bukaresti útja	96
Az Unitárius Irodalmi Társaság tagjaihoz	97
Tornavizsga	97
Kegyeletes alapítvány	97
Síremlék leleplezés	97
Harangszentelés	98
Megjegyzés	98
A Magyar Tudományos Akadémia legújabb unitárius tagja	98

	Lap
Az Erdélyi Irodalmi Társaság köréből	98
Gyallay D.: „Ősi rögön" (Ismertette *Ma*)	98
A Dávid Ferenc Egylet közgyűlése	110
Egyházköri közgyűlés	111
Az Unitárius Irodalmi Társaság közgyűlésének tárgysorozata	111
Nyilvános köszönet	111
Az Udvarhelyköri D. F. Egylet közgyűlése	112
Értesítés, Kérelem	112
Iskolai díjak a kolozsvári kollégiumunkban	112
Az Unitárius Irodalmi Társaság nyári vándorgyűlései (*Dr. B.*	113
Lelkészköri közgyűlés	149
Az Unitárius Irodalmi Társaság közgyűlése	149
A D. F. Egylet közgyűlése	150
Sándor János (1883—1921.)	150
Az Unitárius Irodalmi Társaság vándorgyűlései	150
Harangszentelési ünnep	150
Dr. Kiss Elek	150
A háromszéki unitárius fiók Lelkészkör közgyűlése (ra)	150
Kérelem	151
Teologus bál	151
Az Unitárius Irodalmi Társaság alapító tagjai	152
Szerkesztői üzenetek	152
Az U. T. vándorgyűlései Kökösben és Brassóban	183
Az U. T. közgyűlése (*S. K.*)	184
Tájékoztató a D. F. Egylet ügyében	186
Kozma Ferenc arcképe	188
Dr. Költő Gábor	188
Dr. Árkosy Gyula	189
Kovács Kálmán	189
A Dávid Ferenc Egylet újjászervezése	189
Előfizetés, hirdetés, Értesítés (dr. T. Gy.)	190
Az énekes könyv ügye	190
Ispán vagy gazdatiszt kerestetik	190
Erdélyi Magyar Naptár, Új néplap	191
Keresztény Magvetés	192

5749